MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

LEGVM SECTIO I.

LEGVM NATIONVM GERMANICAR

TOMI V. PARS I.

LEGES

NATIONVM GERMANICARVM.

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

TOMI V. PARS I.

LEGES ALAMANNORVM.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCLXXXVIII.

LEGES ALAMANNORUM.

EDIDIT

KAROLUS LEHMANN.

PRAEFATIO.

I. DE HISTORIA LEGUM ALAMANNORUM.

§. 1. *Introductio.*

De legibus Alamannorum disseruerunt accuratius K. F. Eichhorn, 'Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte' I⁵, §. 39; W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p. 91. 92; A. von Daniels, 'Handbuch der deutschen Reichs- und Staatenrechtsgeschichte' I, §. 78; H. Zöpfl, 'Deutsche Rechtsgeschichte' I⁴, p. 40 sqq.; A. F. Gfrörer, 'Zur Geschichte deutscher Volksrechte im Mittelalter' I, p. 185 sqq.; J. Merkel, 'De republica Alamannorum' p. 8. 34. 35, et LL. III, p. 9 sqq.; G. Waitz in 'Göttingische gelehrte Anzeigen' 1850, p. 400; idem in 'Nachrichten der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften' 1869, Nr. 14; idem in 'Deutsche Verfassungsgeschichte' II³, 1, p. 115 sqq.; O. Stobbe, 'Geschichte der deutschen Rechtsquellen' I, §. 11; E. de Rozière, 'Recherches sur l'origine et les différentes rédactions de la loi des Allemands' in 'Revue historique de droit français et étranger' I, p. 69 sqq.; Meyer von Knonau in 'Mittheilungen der antiquarischen Gesellschaft in Zürich' XIX, p. 53; A. Boretius in 'Historische Zeitschrift' XXII, p. 152; H. G. Gengler, 'Germanische Rechtsdenkmäler' 1875, p. 82 sqq.; P. F. Stälin, 'Geschichte Württembergs' 1882, p. 90 sqq.; H. Brunner, 'Über das Alter der Lex Alamannorum' in 'SB. der Berl. Akad.' 1885, p. 149—172; K. Lehmann, 'Zur Textkritik und Entstehungsgeschichte des alamannischen Volksrechtes' in 'N. Archiv' X, p. 469 sqq.; A. Esmein, 'Etudes nouvelles sur la Lex Alamannorum' in 'Nouvelle revue historique de droit français et étranger' IX, p. 680—693; R. Schroeder, 'Zur Kunde der deutschen Volksrechte' in 'Zeitschrift d. Sav.-Stift.' VII, 'Germ. Abth.' p. 17—19; H. Brunner, 'Deutsche Rechtsgeschichte' I, §. 41.

Si excipias eos viros doctos, qui ante Pacti fragmenta ab Joh. Merkel inventa de Alamannorum legibus disseruerunt, scilicet K. F. Eichhorn et W. E. Wilda, omnes auctores supra citati consentiunt, distinguendum esse in iure Alamannorum vetusto inter Pactum et Legem Alamannorum; neque controversia est, quin Pactus sit antiquior, Lex recentior. Sed quo certo tempore uterque fons ortus sit, utrum pro vera lege publice sive a rege Francorum, sive a duce Alamannorum data, an pro iuris libro privato consilio conscripto habendus, utrum denique Lex uno eodemque actu parata an pluribus actibus paulatim composita sit, de his omnibus docti viri maxime dissentiunt. Quare consentaneum esse videtur, primum de Pacti, tunc de Legis aetate, origine, indole tractare.

§. 2. *De Pacto Alamannorum.*

Verbis: Ubi fuerunt 33 duces et 33 episcopi et 45 comites. Incipit Pactus lex Alamannorum. Et sic convenit, *in codice Parisiensi lat.* 10753 *(A 12) fragmenta quaedam libri iuris Alamannici introducuntur, de quibus nihil fere constat, nisi quod ipsa*

Lege Alamannorum vetustiora sint. Reliqua omnia, praesertim forma, complexus, locus et modus originis, in dubio sunt. Quae autem fragmenta Pacti ad nostros dies pervenerint, in primis definiendum est.

Primus ad hunc fontem iuris animum attendit Stephanus Baluzius.

Qui in libro suo, qui inscribitur Capitularia regum Francorum (Paris. 1677) tria[1] *Pacti fragmenta ex codice illo desumta Legi Alamannorum subiecit. Cum autem non solum in editione paranda negligenter versatus esse videretur, sed etiam viros doctos in errorem de fragmentorum aetate adduceret, inscribens ea: 'Capitula addita ad Legem Alamannorum', haec 'Additamenta Baluziana' quasi recentiora haud magni diu aestimabantur.*

Joh. Merkel, quanti momenti illa fragmenta essent, primus perspexit.

Qui cum intelligeret, ius vetustius, quam in Lege, in iis contineri, accurate omnia ad Pactum pertinentia, quae in codice citato invenire potuit, collegit et in certum ordinem redegit. Ita quatuor nostrae editionis priora fragmenta[2] *ab illo viro docto correcte edita sunt, quem de historia iuris Germanici hac inventione optime meritum esse negari non potest.*

Ab integra tamen et perfecta rerum cognitione Joh. Merkel aberat, non perspiciens quintum et amplissimum quidem Pacti fragmentum in Additamentis contineri. Nam in omnibus fere codicibus excepto supra citato ultima pars Legis ita forma et materia ab antecedentibus partibus abhorret, ut ex eodem fonte ac illae fluxisse non videatur, tantopere autem et forma et materia cum fragmentis Pacti congruit, ut dubium esse non possit, quin cum illis cohaereat. Joh. Merkel differentiam bene, congruentiam minus perspexit. Separavit igitur illam ultimam partem quasi 'Additamenta' a reliquis partibus Legis, sed non coniunxit cum fragmentis Pacti[3]*. Nihil autem certius est, quam 'Additamenta' Merkeliana ad Pactum pertinere*[4]*. Eadem concisa brevitas in Pacto ac in Additamentis, idem etiam usus et significatio verborum, eaque diversa a ratione dicendi, quae in Lege deprehenditur. Ubi, ut exemplum afferam, Lex 'liberi', Pactus et Additamenta 'ingenui' significationem adhibent. Verba 'baro', 'flidus, fledus' (in 'minoflidus, mediofledus'), 'saiga', 'est ad requirendum' in Pacto et Additamentis adhibita in Lege non usurpantur*[5]*. Ipsas quoque sententias Additamenta vetustiora esse quam Legem probare vir doctissimus E. de Rozière iam docuit*[6]*. Antiquissimae normae de cane, qui hominem occiderit, de mortuo in aliena terra posito, de puella empta, quae Legi desunt, in Additamentis et in Pacto leguntur. Quaedam rationes, quas Legis praecepta respiciunt, in Additamentis expressae inveniuntur*[7]*. Singulis locis Additamenta et Lex inter se discrepant. Quibus de causis Additamenta ad Legem nullo modo pertinere, sed ad Pactum potius, quocum et forma et materia optime concordant, referenda esse videntur.*

Quinque igitur Pacti fragmenta ad nos pervenerunt, quorum quatuor priora in solo codice illo Parisiensi (A 12) existunt, quintum in omnibus fere reliquis codicibus legitur. Quae autem ex quinque illis fragmentis de Pacti indole origineque colligi possint, nunc exponendum est.

Pactum Alamannici iuris fontem esse et prologi verba: Pactus lex Alamannorum, *et res, de quibus in fragmentis agitur, evidenter ostendunt. De mediano, primo Alamanno, de ingenua Alamanna normae dantur. Nonnullae Pacti sententiae ad verba etiam in Lege Alamannorum receptae sunt. Quintum denique fragmentum Pacti in codicibus*

1) *Fragm. II,* 1—30. 32—53; *fragm. III,* 1—16. 23—37; *fragm. IV.* 2) *Merkelius quartum fragmentum a tertio non separavit.* 3) *LL. III, p.* 18. 19. 80—83. 4) *'N. Archiv' X, p.* 473 *sqq.; H. Brunner, 'SB. der Berl. Akad.' p.* 172. 5) *Praeter eos locos, quibus sententiae Pacti ad verba in Lege repetuntur (tit. LXIX).* 6) *L. c. p.* 80. 7) *Normas in fragm. V,* 3 *Pacti datas Legis tit. V. IX. respiciunt.*

Legi Alamannorum contextim subiectum est. Quare dubium esse non potest, quin Pactus ius gentis Alamannorum contineat.

Vetustiorem autem, quam Legem Alamannorum, Pactum esse, nemo neget. Sermo antiquior, actiones magis iuris symbolis ornatae, legis formulae magis priscae. Neque minus in ipsa materia antiquitas Pacti apparet. Dimittitur servus 'in heris generatione', puella desponsata emitur, ordo litorum adhuc viget, mortuus in terra propria sepelitur, moneta antiqua saigarum in usu est.

Ortus esse videtur Pactus iam tunc temporis, quo regnum Merovingorum in Alamannia firmum et potens erat. Nam auctoritas prisci iuris Francorum maximeque iuris Salici in sermone et materia Pacti magis conspicua est quam in Lege. Verba: 'ingenuus, baro, texaga, minoflidus, battutus, procreatio, quod per lege obtingit, quod ei amplius non redebet', Francicam originem prae se ferunt[1], iuramentum 'cum 12 medius electus' in Lege Salica et capitularibus antiquissimorum regum Francorum reperitur[1].

Cum ius Pacti valeret, iam fides christiana in Alamannia vigebat, quia in fragm. II, 45. dimissio servi in ecclesia cum dimissione in heris generatione concurrit. Sed paganicas superstitiones tunc temporis in memoria fuisse et §§. 31. 33. fragm. II. docent, quae de feminis magicis et veneficis tractant, et §. 42. fragm. II, §. 22. fragm. III, quae paganorum sepeliendi modum respicere videntur.

Quibus ex causis Pactum initio septimi saeculi ortum esse concludi potest. Hoc enim tempore regnum Merovingorum in Alamannia inconcussum, ducum Alamannorum potestas exigua, auctoritas iuris Salici igitur magna esse potuit; fides christiana cultum paganorum vincere tunc demum coeperat.

Utrum Pactus sollemniter promulgata lex an iuris liber a privato quodam conscriptus fuerit, quaerendum est. Si lex erat, aut a rege Francorum[2] aut a duce Alamannorum[3] dari potuit. Legem a rege Francorum datam eum esse, ex prologo: ubi fuerunt 33 duces et 33 episcopi et 45 comites, cum tot optimates in ipsa Alamannia non exstitisse pateat[4], colligi possit. Legem autem a duce Alamannorum paratam Pactum esse, ex ipso nomine deduci possit, quia Pactus significat conventionem populi cum principe[5]. Mihi quidem neque hoc neque illud plane iustum videtur esse. Materiam Pacti ex regiis legibus originem duxisse concedendum est; ipsum vero Pactum privati cuiusdam iuris librum fuisse existimaverim. Nam ut praetermittam, nullo loco verba 'constituimus, iubemus, praecipimus' vel similia inveniri, neque ducis neque regis fit mentio neque ullo loco fredus ad fiscum propter crimina commissa solvendus commemoratur. Quod in privati libro negligi potuit, in lege regia seu ducali negligi non debuit. Prologus autem: ubi fuerunt 33 duces et 33 episcopi et 45 comites, ad Pactum minime referendus, sed per errorem scriptoris codicis a Lege ad Pactum translatus esse videtur, praesertim cum differentiae inter eum et Legis prologum in eodem codice valde exiguae sint[6]. Neque vero ex verbo 'pactus' usurpato legem ducalem fuisse efficitur, quia illud verbum nimis incertum et ambiguum est. Magna vero auctoritate Pactum in Alamannia viguisse ex eo colligi debet, quod fere omnes codices quintum fragmentum Legi subiunctum praebent.

Videtur igitur, si argumenta breviter comprehendimus, Pactus liber esse iuris Alamannici a privato quodam initio septimi saeculi in Alamannia conscriptus, cuius quinque fragmenta ad nostros dies pervenerunt.

1) Cfr. 'N. Archiv' X, p. 471; H. Brunner, 'D. Rechtsgeschichte' I, §. 41, n. 4. 2) Ita R. Schroeder l. c. p. 17. 3) Ita multi scriptores. 4) Cfr. H. Brunner, 'SB.' p. 160. 5) Cfr. verba prologi: et sic convenit. 6) Cfr. 'N. Archiv' X, p. 474. Aliter sentit H. Brunner, qui prologum Pacti ex ullo capitulari regni in codice anterius scripto depromptam esse arbitratur, 'SB.' p. 160; 'D. Rechtsgeschichte' I, §. 41, n. 14.

§. 3. *De Lege Alamannorum.*

Ad posteriorem aetate fontem iuris Alamannici nunc accedamus, scilicet ad Legem Alamannorum.

Pacti solummodo fragmenta, Lex vero tota ad nos pervenit. Utrum Pactus sollemnis lex an privatus iuris liber fuerit, dubitari potest. Legem vero esse, quod nomen indicat, rite latam et promulgatam legem, fere nemo est qui neget. Sed multum abest, ut auctores ceteroquin consentiant. De tribus praecipue rebus disceptatur, de modo confectionis, de persona legislatoris, de tempore originis[1].

De singulis nunc disserendum est.

*Quod ad modum confectionis attinet, Joh. Merkel, novissimus editor Legis, eam non uno actu paratam, sed paulatim compositam esse arbitrabatur, ita quidem, ut et plures recensiones totius Legis et plures partes primae recensionis discernendas esse existimaret. A regibus enim Merovingorum, praecipue a Chlotachario II. (*613—628*) primam, a Lantfrido duce Alamannorum secundam, a Karolo Magno imperatore tertiam recensionem factam esse contendit. Legem igitur Hlotharii, Legem Lantfridanam, Legem Karolinam distinxit. Neque non Legem Hlotharii in tres libros divisit, quorum primum (tit. I—LXVI. editionis nostrae) a Chlotachario II. ipso, secundum (tit. LXVII—XCI. ed. nostr.) a Dagoberto I. rege, tertium, scilicet Additamenta, ab ignoto quodam legislatore in fine septimi vel initio octavi saeculi conditum esse disseruit. Hanc divisionem Merkelii falsam esse nunc demonstrandum est.*

Perperam virum doctum illum Legis Hlotharii tres libros distinxisse: librum primum, librum secundum, Additamenta, facile est probandum. Additamenta enim illa non Legis, sed Pacti partem esse, supra demonstratum est, itaque pro priore, non pro posteriore iuris fonte habenda et a Lege plane separanda sunt. Libri secundi a libro primo distinguendi argumenta Joh. Merkel ex eo duxit, quod codex A 8 *indicem solummodo usque ad tit. LXVI. ed. nostr. perfectum offert, et codex A* 12 *post tit. LXVI. fragmenta Pacti inserit. Haec non sufficere satis apparet. Nam codex A* 8*, etsi index eius in tit. LXVI. desinit, in ipso textu etiam sequentium capitum rubricas praebet, codex A* 12 *autem fragmenta Pacti etiam aliis locis inserit. Re vera nihil fere est, quod differat inter librum 'primum' et 'secundum'. Eadem ratio loquendi in utroque. Primum capitulum 'libri secundi' continuat materiam ultimi capituli libri 'primi'. Multae denique normae, praecipue ad ius fundorum pertinentes, in 'libro secundo' tantae vetustatis colorem ostendunt, ut vix recentiore tempore quam 'liber primus' scribi potuerint. Quibus de causis, cum librum quendam secundum a libro primo cum Merkelio discernere non possimus neque etiam, ut ullam aliam divisionem in Lege faciamus, necessarium esse videatur, totam Legem Hlotharii unam et uno actu paratam esse pro certo habere possumus.*

Neque melius fundata est altera tripartitio illa Merkeliana, qua Leges Hlotharii, Lantfridana, Karolina distinguuntur. Quod ad Legem Karolinam attinet, omnes hodierni auctores consentiunt nihil aliud eam esse quam Legem antiquam textu tantummodo emendato et expolito, rubricis et indice adiectis et in singulis — non omnibus — codicibus novis quibusdam edictis additis. Publicam recensionem Legis Alamannorum a Karolo vel Karoli temporibus factam esse nemo est, qui existimet. Magis ambiguum est, utrum divisio a Merkelio in Legem Hlotharii et Legem Lantfridanam facta probanda sit, an reicienda. Duo enim codices A 1. 2 *ab aliis eo differunt, quod prologus non ad Chlotacharium, sed ad Lantfridum ducem his verbis Legem refert:* In Christi nomine incipit textus lex Allamannorum, qui temporibus Lanfrido filio Godofrido renovata est — incipit

1) *Praeterimus illum prologum Legis Baiuwariorum:* Moyses gentis *etc. Quae enim de historia Legis Alamannorum refert nullius momenti esse constat inter omnes.*

textus eiusdem [1]. *Renovatam igitur esse Legem sub Lantfrido duce Joh. Merkel contendit, paratam vero a Chlotachario illo, a quo plerique codices datam eam esse dicunt. Quam ad rem probandam doctus ille vir differentias inter textum 'renovatum' et principalem non paucas interesse docuit. Quae tamen aut re vera non existunt, aut novae recensionis argumentum praebere non possunt. Multo enim maior pars differentiarum inde orta est, quod Joh. Merkel codicem A 8 saepe corruptum pro fundamento Legis Hlotharii posuit et omnia, quae in illo scripta erant, vero et principali textui, omnes autem aliorum manuscriptorum lectiones aut renovato textui tribuit aut falsa existimavit. Si loco codicis A 8 alius, exempli causa A 12 ponitur, textus Legis Hlotharii omnino fere cum textu Legis Lantfridanae concordat* [2].

Ex paucis vero lectionibus, quibus a codice A 12 Lantfridana differt, minime colligendum est novam Legis redactionem esse factam. Aliae enim, tantum abest, ut novam lectionem ostendant, ut originalem potius textum offerre videantur [3], *aliae nova praecepta praebent, quarum principia iam in Lege exstabant* [4], *aliae denique ad scriptorem codicis referendae sunt* [5]. *Re igitur Lex Lantfridana a Lege Hlotharii non abhorret. Quare ex variis prologis concludi non potest, duas redactiones Legis exstitisse, sed id solum, duas diversas traditiones de persona legislatoris vulgatas esse.*

Ex quibus quae melior sit, infra inquiretur. Nunc sat est demonstrasse unam tantum redactionem Legis Alamannorum traditam eamque uno eodemque actu totam paratam esse.

Quaeritur, quo tempore Lex data sit; qua de re tres sunt sententiae. Alii enim viri docti eam a Chlotachario II. rege inter annos 613. et 628. datam, alii altera parte septimi saeculi temporibus Chlotacharii III. regis (657—673) ortam, alii denique, temporibus Lantfridi ducis et Chlotacharii IV. regis initio octavi saeculi paratam eam esse arbitrantur. Ad Chlotacharium II. referunt Legem viri doctissimi E. de Rozière, G. Waitz, A. Boretius; alteri parti septimi saeculi mecum adscripserunt P. F. Stälin, A. Esmein; ab Lantfrido ducunt A. von Daniels, A. F. Gfrörer, inprimis autem H. Brunner, cui Lex infra annos 717. et 719. orta esse videtur.

Quarum sententiarum quae sit praeferenda, ex ipsa tantum Lege colligi oportet. Nam prologus, qui Chlotacharium legislatorem dicit, quamquam in plurimis codicibus invenitur, ideo tamen certum argumentum non praebet, quia tres Chlotacharii inter annos 600. et 720. exstiterunt reges: Chlotacharius II. (613—628), Chlotacharius III. (657—673), Chlotacharius IV. (717—719). Alter autem prologus Lantfridum memorans duorum tantum codicum auctoritate haud satis fulcitur.

Si vero ad ipsas normas Legis animum intendimus, eam initio septimi saeculi ortam esse negare debemus. Quae enim de rebus ecclesiasticis, quae de duce Alamannorum et de rege Francorum, quae de 'beneficio', de 'vassis', de forma cartarum praescribit, cum statu rerum Alamannicarum, qualis initio septimi saeculi fuisse existimatur, parum convenire videntur.

Ecclesiam enim christianam in Alamannia tempore Legis conditae iam magna auctoritate viguisse, ex multis titulis, scilicet de alienatione terrae ecclesiasticae, de iure perfugii, de die Dominico, de nuptiis inlicitis, de compositionibus clericorum, de servis et libertis ecclesiae, de sacramento super altare iurato satis apparet. Initio autem septimi saeculi fidem christianam in Alamannia cum superstitione pagana magnopere

1) *Tertius quoque codex, scilicet A 9, versionem habet:* Lodhanri rex dux Alamannorum; *cfr. infra in indice codicum A.* 2) *Cfr. G. Waitz, 'Gött. gel. Anz.' 1850 p. 400 sqq.; H. Brunner, 'SB.' p. 150 sqq.; 'N. Archiv' X, p. 482 sqq.* 3) *H. Brunner l. c. p. 154 sq.; 'N. Archiv' X, p. 489.* 4) *H. Brunner l. c. p. 156; 'N. Archiv' X, p. 489.* 5) *H. Brunner l. c. p. 155.*

usque luctatam esse ex fontibus historiae Alamannicae apparet. Quare illas normas iam tunc conditas esse haud verisimile est[1].

Ducem Alamannorum verbo magis quam re imperio regum Francorum subiectum esse Legis praecepta docent. 'Dominus' Alamannorum dux, 'regnum' potestas eius, 'praeceptum' iussio eius, 'res dominicae' res ducis nominantur. Dux est summus iudex, qui cum populo iudices instituit, fredum adquirit, in exilium mittit, de mortis poena decernit. Neque vero summam rerum potestatem apud ducem esse aliae sententiae demonstrant. 'Utilitatem regis facere' potissimum officium ducis est. Dux facit militiam in exercitu regis, qui 'dominus' ducis est. Aut ante regem aut ante ducem criminis mortalis accusatio institui potest.

Quas normas de duce temporibus infirmae regiae potestatis constitutas esse vix dubitari potest. Cum vero septimo saeculo ineunte Merovingorum regnum adhuc vigeret, ad illa tempora normae illae non referendae esse, sed potius alteri parti septimi vel initio octavi saeculi congruere videntur, quibus temporibus maioribus domus re vera, Merovingis regibus verbo tantum regnum tenentibus, ducum potestas valde aucta erat[2].

De terra ad 'beneficium' a laico ab ecclesia suscepta tit. II. Legis constituitur, ubi de contractu precariae inter ecclesiam et laicos agitur. Vox 'beneficium' autem in contractibus precariarum non ante medium septimi saeculi invenitur, praesertim si acceptor domino terrae censum solvit, ut in Lege memoratur. Ex voce 'beneficium' igitur argumentum duci potest, Legem non iam saeculo septimo ineunte ortam esse[3].

De 'vassis' ducis aut comitis tit. XXXVI, §. 3. ita tractatur, ut liberos homines eos esse appareat. Nam ad placitum venire ne negligant, valde commonentur. Vassorum nomen autem posterioribus demum temporibus ad liberos homines translatum esse, satis constat[4].

De cartis tit. XLII, §. 1. praescribitur, ut annum et diem evidenter ostendant, et nonnullis aliis quoque locis carta commemoratur. Per cartam fundi traduntur, servi dimittuntur. Negotia ecclesiae semper per epistolam firmantur. Cum autem rarissimus initio septimi saeculi in Alamannia usus cartarum fuisse videatur — antiquissimae enim cartae Alamannicae, quae ad nos pervenerunt, ad finem septimi saeculi reducendae sunt — specialia illa Legis praecepta de cartis argumentum recentioris originis praebent[5].

Quibus de causis hoc quidem constare videtur, Legem post medium demum saeculum septimum ortam esse. In dubio autem esse posset, utrum Lex altera parte septimi an ineunte octavo saeculo oriunda esset, nisi eam ad octavum saeculum potius, quam ad septimum referendam esse H. Brunner evidentissime demonstrasset[6].

De die enim Dominico tit. XXXVIII. legitur: Ut die Dominico nemo opera servile praesumat facere, quia hoc lex prohibuit et sacra scriptura in omnibus testavit. Si quis servus in hoc vitio inventus fuerit, vapuletur fustibus. Liber autem corripiatur usque ad tertium. Si autem post tertiam correptionem in hoc vitio inventus fuerit et Deo vacare die dominico neglexerit et opera servile fecerit, tunc tertiam partem de hereditatem suam perdat. *Quas normas cum libro poenitentiali Theodori Cantuariensis convenire iam Joh. Merkel intellexit. Leguntur enim in libro Theodori haec:* Qui operantur die Dominico eos Graeci prima vice arguunt, secunda tollunt aliquid ab eis, tertia vice partem tertiam de rebus eorum, aut vapulant vel 7 diebus poeniteant[7].

Theodorus, qui morem Graecorum sequitur, monachus Tarsensis fuerat. Anno 668. *a Vitaliano papa in Britanniam missus et ibi archiepiscopus factus anno* 690. *mortuus*

1) *'N. Archiv' X, p.* 492. 493. 2) *Cfr. H. Brunner l. c. p.* 168—171; *'D. Rechtsgeschichte' I, p.* 311. 3) *'N. Archiv' X, p.* 498. 499. 4) *G. Waitz, 'D. Verfassungsgeschichte' II*³, 1, *p.* 222. 223. 5) *'N. Archiv' X, p.* 503, *et Zeumer, 'N. Archiv' VIII, p.* 486. 6) *H. Brunner, 'SB.' l. c. p.* 164 *sqq.* 7) *Cfr. F. W. H. Wasserschleben, 'Die Bussordnungen der abendländischen Kirche' p.* 195; *cfr. p.* 146.

est. Inter annos 668. et 690. liber poenitentialis Theodori in Britannia scriptus est. In Galliam et Alamanniam doctrinae Theodori maxime a Cummeano translatae sunt, qui librum poenitentialem ultimis septimi vel primis octavi saeculi annis composuit. Ex quo libro Cummeani Legem Alamannorum normas illas hausisse dubitari non potest[1].

Qua de causa Legem Alamannorum saeculo octavo ineunte conditam esse pro certo habemus. Prologus igitur Lantfridum memorans a veritate non abesse, alter autem ad Chlotacharium IV. referendus esse videtur.

Reliquum est, ut exponamus, utrum a rege Francorum an a duce Alamannorum Lex data sit. Regem Chlotacharium legislatorem fuisse alter prologus indicat, alter autem et verba illa codicum A 1. 2: Convenit enim maioribus nato populo Allamannorum una cum duci eorum Lanfrido vel citerorum populo adunato, ut si quis *etc., Lantfridum ducem praebent.*

Legem a Lantfrido duce una cum populo Alamannorum esse datam, H. Brunner[2] *clarissime demonstravit. Quod non solum verba supra citata codicum A 1. 2, sed etiam ipsae Legis sententiae ostendunt. In tit. XLI. enim is, qui iniuste appellavit, multa 12 solidorum afficiendus dicitur,* quia sic convenit duci et omni populo in publico concilio. *Tit. XXXVII. extra provinciam mancipia vendi vetat* post conventum nostrum, quod conplacuit cunctis Alamannis. *A duce 'per conventionem populi' iudex constituitur, tit. XLI; et reliqua etiam quae de duce statuuntur ducalem esse Legem ostendunt.*

Neque vero ipse prologus ille Chlotacharium commemorans aliter intelligi potest, quam Legem a Lantfrido duce datam, postea a Chlotachario IV. rege in conventu regni habito esse confirmatam. Tantum enim numerum episcoporum et ducum et comitum nullo alio loco, quam in conventu regni congregari potuisse nemo neget. Quare aut illum prologum repudiare aut confirmationem a rege factam esse pro vero habere debemus. Repudiandus prologus ideo nobis esse non videtur, quia omnes codices exceptis A 1. 2 eum Legi praemittunt. Neque vero, ut prologum ex Pacto per errorem ad Legem translatum esse crediderim, adduci possum, cum Pactum pro privati cuiusdam libro, non pro lege habendum existimem. Prologus potius, quem A 12 Pacto praemittit, per errorem ex Lege desumptus esse mihi videtur, quia 45 comites in nullo alio codice, 65 comites vero in codice A 12 in prologo Legi praemisso inveniuntur[3]. *Accedit, quod ex Lege ipsa consensum regis Francorum necessarium fuisse colligi posse videtur. Pluribus enim locis de rege tractatur. Furta aut in exercitu,* ubi rex ordinaverit exercitum, *aut in curte regis commissa iudicantur. Quanta sit compositio servi regis, definitur. De fredo propter episcopi occisionem duci aut regi solvendo et de accusatione ante regem aut ante ducem instituenda agitur. De filio ducis contra patrem rebellante a duce ad regem transmittendo et de hereditate ducis regi accrescente constituitur. Tales normas sine consensu regis, qui 'dominus' ducis dicitur, promulgari potuisse, verisimile non est. Quamobrem quin prologo de Chlotachario narranti fidem tribuam, facere non possum.*

Legem igitur a Lantfrido duce datam, a rege Francorum in conventu regni confirmatam esse, existimo. Cum autem Lantfridum filium Godofridi inter annos 709. et 730. ducatum Alamannorum habuisse et Chlotacharium IV. ab anno 717. usque ad annum 719. regno Francorum praefuisse constet, coniciendum est, Legem inter annos 717. et 719. ortam esse.

Lex Alamannorum in tres partes divisa esse videtur. Inveniuntur enim in omnibus codicibus, nec non in iis, qui et indice et rubricis in textu carent, duae rubricae. Titulo XXIII. praemittitur rubrica: De causis, quae ad ducem pertinent, *titulo XLIV. rubrica:* De causis, quae saepe contingere solent in populo. *Tituli igitur I—XXII. primam,*

1) *Cfr. H. Brunner l. c. p.* 164 *sqq.* 2) *H. Brunner l. c. p.* 166 *sqq. et 'D. RG.' I, p.* 310. 311. 3) *'N. Archiv' X, p.* 474.

XXIII—XLIII. secundam, XLIV. et sequentes tertiam partem Legis efficiunt. In prima parte ius ecclesiae, in secunda ius ducis, in tertia ius populi tractatur[1]. *Ulteriores denique sex tituli tertiae partis (tit. LXXXVI—XCI) quasi additamenta totius Legis sine certo ordine subiecti esse videntur*[2].

§. 4. *De Epitome Legis Alamannorum.*

In duobus codicibus bibliothecae regiae Monacensis, quos littera C signamus, excerpta quaedam Legis Alamannorum inveniuntur, Legi Baiwariorum subiecta, ut afferant, quae in pacto Bawariorum desunt . . . in pacto Alamannorum habentur. *Haec excerpta vel epitomen Legi Alamannorum subicienda duxi.*

II. DE CODICIBUS LEGUM ALAMANNORUM.

§. 5. *De codicum classibus.*

Joh. Merkel, in priore Legis Alamannorum editione instruenda, digessit codices in novem classes, A, B, C, D, E, F, G, H, I, ex quibus aliae paucos vel unum tantum, aliae plurimos codices complexae sunt. Classis A, ut exemplum afferamus, solum codicem Parisiensem Lat. 10,753, *classis I. codices* 16. *comprehendit. Rationem digestionis non praebuit tripartitio a viro docto illo in redactionem Chlotarianam, Lantfridanam, Karolinam facta, cum haud raro codices eiusdem classis alii ad alias redactiones ab eo numerarentur*[3], *sed affinitas, quam inter singulos codices, sive in lectionibus sive in ipso argumento eorum apparere arbitrabatur.*

Quae digestio Merkeliana nobis, utpote quae levissimis momentis nitatur, reicienda et inter duas tantum classes codicum distinguendum esse videtur.

Prima classis, quam litera A significamus, antiquiorem, altera, quam litera B significamus, recentiorem textum exhibet.

Classis A continet 12 *codices, qui excepto uno, scilicet A* 7, *omnes VIII—X. saeculo scripti sunt. Itaque sermo rudis atque corruptus est, distinctio titulorum in textu aut nulla aut valde imperfecta. Singula capita saepe verbo 'ut' introducuntur, quasi ex ipsa legislatione effluentia, fredus* 40 *solidorum interdum pro fredo* 60 *solidorum occurrit, quae cum aliis argumentis codices classis A antiquiorem textum continere significant. Singuli tamen codices huius classis, quod ad indicem et numeros et rubricas textus attinet, inter se valde differunt. Indicem enim non omnes, sed septem tantum codices praebent (A* 1. 4. 6—9. 11*). Rubricas in textu paucissimas plerique codices praebent, in quatuor autem codicibus sive omnibus sive plerisque titulis rubricae praefiguntur (A* 4. 8—10*). Numerus titulorum in aliis codicibus alius est. Invenimus* 94 *(A* 3. 9*),* 95 *(A* 1. 12*),* 97 *(A* 4. 6. 7*),* 98 *(A* 10*),* 99 *(A* 5*),* 102 *(A* 2. 8*) titulos. Quibus ex rebus colligitur, textum genuinum, cui codices A propinquiores sunt, quam codices B, neque indicem neque rubricas, nisi illis paucissimis locis, ubi omnes codices A rubricas praebent, neque certum numerum titulorum habuisse.*

Classis B continet 41 *codices, quorum nullus in octavo, singuli in nono, plerique in decimo et undecimo, unus in duodecimo saeculo scripti sunt. Sermo emendatior atque elegantior est, multoque magis grammaticae leges observantur, quam in codicibus A. Omnes fere codices B indicem titulorum praebent, in omnibus fere codicibus B textui Legis numeri et rubricae titulorum adiecta sunt, et numerus quidem titulorum in pleris-*

1) *Cfr. H. Brunner, 'SB.' l. c. p.* 171. *In fontibus iuris septentrionalis similes partes inveniuntur (Kristindómsbalkr, Konungsbalkr etc.).* 2) *Cfr. 'N. Archiv' X, p.* 491; *H. Brunner l. c. p.* 172. 3) *C* 1. 2. 4, *ut exemplum afferamus, ad Lantfridanam, C* 3 *ad Karolinam ponebantur.*

que codicibus B idem est, nonaginta novem scilicet, et rubricae eundem fere tenorem plerumque habent.

Quod ad ipsum Legis textum pertinet, multi, sed non omnes codices B eo distinguuntur a codicibus A, quod quibusdam locis sive alium textum quam codices A sive additamenta ad communem textum offerunt. Sed nulla consensio inter singulos codices B in hoc exsistit. Sunt codices, quos sola polita forma a codicibus A differat (B 1—7), alii, qui non mutatum, sed solummodo auctum textum contineant (B 8—15), alii, qui non auctum, sed solummodo mutatum textum ostendant (B 16), alii denique, qui et auctum et mutatum textum praebeant (B 17—36). Itaque non mutationibus et additamentis differt classis B a classe A, sed sola forma elegantior communem notam codicibus B apponit.

Nunc de singulis codicibus utriusque classis disserendum est.

§. 6. *De codicibus A.*

A 1. Primum locum tenet codex Sangallensis n. 731, de quo cfr. LL. III, p. 3. Inter vetustissimos Legis nostrae codices codex est numerandus. Mense enim Octobri anni 793. a Wandalgario quodam scriptum eum esse comperimus. Lex Alamannorum exstat pagg. 295—341; post primum titulum index legitur 95 rubricarum, quarum numeri in ipso textu repetuntur. Inter tit. XXXVII. et XLI. folium duarum paginarum deficit. Sermo valde corruptus est. Leguntur: citerorum, habiat, facire, adibiat, conteniant, permaniat, abstragire, spundit, fridum; *porro* oculus *(oculos),* illus *(illos),* nus *(nos),* pastur *(pastor),* cognuscant, sagramentalibus, quoram *(coram),* barrocia *(parochia) etc. Fere semper* Allamanni, *raro* Alamanni *scriptum est. Verba vernacula propriam suam formam habent. Leguntur:* aisteraanti, laytiaunt, tautragilli, nostahet, morginagepha. *Textum Legis, priore iam tempore a Carolo Wegelin collatum, nunc a praefecto bibliothecae Sangallensis transmissum ipse denuo evolvi.*

A 2. Codex bibl. reg. Monacensis Lat. 4115 (olim Cim. IV, 3 g), de quo cfr. LL. III, p. 3. et A. Holder, 'Lex Salica mit der malloberg. Glosse nach den Hss. von . . . Wolfenbüttel und von . . . München' (1879), p. 85 sqq. Codex saeculo VIII. exeunte vel IX. ineunte scriptus usque ad tit. XXII. editionis nostrae deperditus est. Sed prologus et verba initialia textus apud Eckhart, Commentarii de rebus Franciae orientalis I, p. 493, sunt conservata. Indice caret codex. Rubricas in textu paucissimas, titulos Legis Alamannorum 102 habet. Cum codice A 1 ita convenit, ut ex eodem fonte, ac ille, fluxisse videatur. Nota enim de Lantfrido, quae ceteris deest, in utroque invenitur et in fine Legis uterque duas sententias praebet, quae in ceteris codicibus classis A non inveniuntur. Sed A 1 hunc codicem elegantiorem et correctiorem sermonem exhibentem superat vetustate et auctoritate textus. Textum Legis, fol. 24—42. codicis scriptum, prius iam a b. m. Foeringer collatum, nunc huc transmissum ipse denuo evolvi.

A 3. Codex bibl. caes. Vindobonensis 502 (olim iur. civil. 211), saeculo IX. scriptus, de quo cfr. LL. III, p. 3. Codex, qui foliis 19—41. Legem Alamannorum continet, titulos habet 94. Codex quamvis cum duobus antecedentibus ad eandem, ut ita dicam, familiam pertinere videatur, cum §§. 3. 4. tit. XCVII. in his tribus solis codicibus A inveniantur, tamen haud magni aestimandus est. Nam et materia et forma Legis fere nihil proprii habet, et recentiorem originem testantur repetitiones et allegationes, quas singulis locis invenimus (cfr. tit. XXVII. XLVIII. XLIX. LVII. LXIX). Sed codex, cum neque indicem neque rubricas in textu nisi paucissimis locis habeat sermonemque barbarum praebeat, ad classem A numerandus est. Codicem, prius a b. m. Pertz collatum, nunc nobis transmissum ipse denuo evolvi.

A 4. Codex Vaticanus Christinae reg. 520. saeculi X, de quo cfr. LL. III, p. 3. et 'Archiv' XII, p. 287. Codex, qui fol. 111—121. Legem Alamannorum continet, et

indicem et rubricas in textu habet. In indice 98, *in textu* 97 *tituli inveniuntur. Collationem Merkelii secutus sum.*

A 5. *Codex Parisiensis Lat.* 4759 *B (olim Colbertinus* 5444*), de quo cfr. LL. III, p.* 4. *Codex saec. X. scriptus, qui nihil nisi Legem Alamannorum continet, neque indicem neque rubricas in textu nisi paucissimis locis habet. Numeri singulis titulis textus adscripti sunt* 99. *In huius quoque codicis collatione Merkelium secutus sum.*

A 6. *Codex tabularii cathedralis ecclesiae Mutinensis ord. I, n.* 2. *mbr. anno* 991. *scriptus, de quo cfr. LL. III, p.* 3. 4. *et 'Archiv' XI, p.* 599. 600. *Codex, qui fol.* 110—127. *Legem Alamannorum continet, indicem quidem habet, rubricas autem in textu paucissimas tantum. Numeri* 97 *titulorum in indice et textu conveniunt. Textum contulit J. Merkel, quem secutus sum.*

A 7. *Codex bibl. ducalis Gothanae* 84. *saec. XI. ineuntis, de quo cf. LL. III, p.* 4. *et 'Archiv' XI, p.* 607. *Codex, cuius foliis* 195—201. *Lex Alamannorum scripta est, indicem exhibet, rubricas in textu paucissimas. Initium indicis folio uno deperdito usque ad tit. LVI. deest. Numeri* 97 *titulorum in indice et textu concordant. Codicem a Merkelio collatum, huc transmissum ipse denuo contuli.*

A 8. *Codex ducalis Guelferbytanus* 560 *(olim inter Helmstadienses nr.* 513*), saeculo VIII. scriptus, de quo cfr. LL. III, p.* 2. *et O. von Heinemann, 'Die Handschriften der herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel'* (1886) *p.* 7. 8. *Hic codex, qui solam Legem Alamannorum continet, codici A* 1. *vetustate et barbaro sermone par, valore tamen inferior est. Nam multis locis textum mutilatum vel corruptum exhibet, proprii autem fere nihil habet. Laudari igitur in priore editione non potest, quod eum primo loco posuit Sed, quia vetustate omnes fere alios codices superat, textus eius perpendendus est, quando ceteri codices inter se discrepant. Et index et rubricae in textu exstant, sed index a tit. LXVII. editionis nostrae deficit. Titulorum numeros* 102 *habet. Codicem a b. m. Pertz iam evolutum, nobis transmissum cum editis denuo contuli.*

A 9. *Codex Parisiensis Lat.* 4404. *saeculi IX. ineuntis, de quo cfr. LL. III, p.* 2. *Codex, qui textum Legis Alamannorum fol.* 194—209. *continet, ex eodem fonte ac A* 8 *sumptus videtur; sermonem autem magis politum et emendatum praebet. Index usque ad tit. LVII. editionis nostrae ductus est. Rubricae in textu paucissimae inveniuntur. Tituli in textu* 94 *sunt. Codicem a b. m. Knust collatum, huc transmissum ego denuo recognovi.*

A 10. *Codex Sangallensis* 729, *in priore parte saeculi IX. scriptus, de quo cfr. LL. III, p.* 2. 3. *Codex, qui textum Legis Alamannorum a pagina* 355. *usque ad paginam* 404. *continet, indicem omittit, rubricas plerisque titulis, sed non omnibus, in textu additas exhibet. Tituli* 98 *enumerantur. Saepe hic codex a reliquis omnibus codicibus differt. Codicem, a Carolo Wegelin iam collatum, nobis transmissum ego denuo recognovi.*

A 11. *Codex ducalis Guelferbytanus Gudianus* 327. *saeculi IX. ineuntis, de quo cfr. LL. III, p.* 4. *Quem codicem a duobus librariis fere eodem tempore scriptum esse, demonstravit J. Merkel, quorum alter exemplar codicum classis A, alter exemplar codicum classis B ante oculos habuit. Quare duae partes distinguendae sunt, quarum altera ad classem A, altera ad classem B ponenda est. Pars ad classem A ponenda complectitur indicem et tit. I—XXVI. XLII med. — LIII. editionis nostrae fol.* 65—73. 75—81. 90—93. *Pars ad classem B referenda, quam literis B* 11. *significavi, continet tit. VI. XXVIII—XLII. LV—XCIX. editionis nostrae (B) in fol.* 74. 82—89. 94—115. *Codex indicem Legis Alamannorum exhibet, rubricas in textu paucas tantum habet. Codicem a Merkelio evolutum, nobis transmissum ego denuo recognovi.*

A 12. *Codex Parisiensis Lat.* 10753 *(olim Paris. Suppl. Lat.* 215*) saec. X, de quo cfr. J. Merkel in LL. III, p.* 1. 2. *et R. Sohm in LL. V, p.* 195. *Codex ex* 154 *foliis constat. Fol.* 126—132, 134—139' *Lex Ribuaria scripta est. Sequitur in fol.* 139'—154.

Lex Alamannorum, cuius fragmentum etiam fol. 133. continet, hoc quidem modo: Folia 139—150'. tit I—LXI. med. nostrae edit. praebent, fol. 133. textum continuat usque ad tit. LXVI. med. Sequitur fol. 133. fragmentum II. Pacti usque ad §. 23, tunc fol. 151. reliqua pars fragmenti II. Pacti. Fol. 152. fragmentum IV. Pacti et tit. LXVII—LXXVII. med. Legis continet, fol. 153. fragmentum III. Pacti, fol. 154. denique post Legis tit. LXXXIV med. — XCI. fragmentum I. Pacti profert. Ordo igitur foliorum, quae Legem exhibent, hic est: 139—150. 133. 152. 154; *ordo foliorum, quae Pactum continent, hic:* 154. 133. 151. 153. 152. *Periisse videntur duo vel tria folia, quae tit. LXVI. finis, LXXVII—LXXXIV. med. Legis et fragmentum V, fortasse etiam alias partes Pacti continuerunt. Codex A* 12 *optimae notae est, non solum quod quatuor fragmenta Pacti conservavit, quae in aliis codicibus non inveniuntur, sed etiam quod textum Legis Alamannorum genuinum fideliter tradidit. Neque indicem neque rubricas in textu nisi paucissimas habet. Tituli enumerantur* 95 *in A* 12. *Codicem a Merkelio iam prius evolutum et nobis ex bibliotheca Parisiensi transmissum ego denuo recognovi.*

Haec de 12 *codicibus ad classem A numerandis. Tres familiae inter eos distingui possunt, quarum prima codices* 1—3, *altera codices* 4—7, *tertia codices* 8—12 *comprehendit. Familia prima §§.* 3. 4. *tit. XCVII. habet, quae familiae secundae desunt. Familiae tertiae non solum eaedem paragraphi desunt, sed etiam tit. XXXIII. abest.*

Tres codices inter hos 12 *insignes esse videntur, scilicet A* 1. 8. 12, *ob vetustatem et auctoritatem textus. Hos igitur codices pro fundamento nostrae editionis habendos esse duximus, ita ut primo loco A* 1, *secundo A* 12, *tertio A* 8 *respiceretur. Ubi ambiguum erat, quaenam lectio eligenda esset, reliqui quoque codices adhibebantur, praecipue codices A* 2. 4. 10.

§. 7. *De codicibus B.*

In classem B numerandi sunt 41 *codices.*

B 1. *Primum locum tenet codex, cuius folia priora in Musei Britannici Egerton.* 269 *(olim Spangenberg.) saec. X. vel XI, de quo cfr. LL. III, p.* 5. *et Pertz in 'Abh. d. Berl. Akad.'* 1857, *p.* 87—96, *exstant, reliqua in codice Parisiensi Lat.* 4633 *(reg.* 5190*) saec. X, de quo cfr. LL. III, p.* 5. *et 'Archiv' XI, p.* 535. *Ille indicem et tit. I. II. §.* 1. *Legis Alamannorum, hic reliquas partes Legis continet. De codice Egerton. iis usi sumus, quae apud E. Spangenberg, 'Beiträge zu den deutschen Rechten des Mittelalters', exstant; partis Parisiensis collationem a C. F. Weber prius factam secuti sumus.*

B 1*a. Codex Parisiensis Lat.* 18236 *(Nouv. acq.* 95*) saec. IX. vel X, de quo cfr. LL. V, p.* 202. *Codex, qui sex tantum foliis constat, fol.* 1. *fragmenta Legis Ribuariae, fol.* 2—6. *fragmenta Legis Alamannorum continet. Folia* 2. 3. *indicem exhibent a tit. XXXVI. usque ad finem et tit. I. usque ad verba* sacerdotem qui ad. *Fol.* 4. *continet tit. III. IV. V. et tit. VII. usque* convictus. *Fol.* 5. 6. *continent textum a verbis tit. LIX.* tunc duos testes *usque ad tit. LXV, §.* 14: a primo nodo. *Codicem e bibliotheca Parisiensi transmissum ipse recognovi.*

B 1*b. Codex comitis de Solms-Baruth, nuper in castello Klitschdorf apud urbem Bunzlau sito a viro doctissimo Wernicke inventus, saec. IX. vel X. Codicis olim* 186 *folia existebant, adhuc* 141 *folia integra et* 4 *folia mutilata existunt. Continet fol.* 1—3. *prologum:* Moyses gentis *aliaque ex Isidoro, fol.* 3'—20. *fragmenta codicis Theodosiani, fol.* 20'—24. *scripta ecclesiastica, fol.* 26—60. *Legem Salicam emendatam (usque ad cap. LXX), fol.* 60'—83. *fragmentum Legis Ribuariae (usque ad cap. LXXVIII, classis B editionis), fol.* 87—116'. *Legem Alamannorum, fol.* 116'—145. *fragmentum Legis Baiuwariorum (usque ad X,* 9. *textus III. ap. Merkel), fol.* 147—156. 161. *capitularia, cap. LXXI. LXXII. Legis Salicae emendatae, recapitulationem Legis Salicae (ed.*

Hessels A). Legis Alamannorum textus totus, indicis vero paucissimae reliquiae exstant. Codicem huc transmissum ego recognovi.

B 2. Codex Havniensis regius coll. ant. Gottorp. 1943. saec. IX. vel X, de quo cfr. LL. III, p. 5. et V, p. 199. Collatione a b. m. G. Waitz facta usus sum.

B 3. Codex bibliothecae regiae Bambergensis 33 (olim II/$_{1}$), saeculi X, de quo cfr. LL. III, p. 5. et V, p. 199. Collatione a L. Bethmann facta utimur.

B 4. Codex Monacensis regius Lat. 19415 (Cimel. IV, 3d, 325, olim Tegernseensis 1415) saec. IX. et X, de quo cfr. LL. III, p. 5. et 'Archiv' VI, p. 556—558. Codex inde a p. 236. Legem Alamannorum continet. Collationem a H. K. Foeringer factam sequimur.

B 5. Codex Parisiensis Lat. 4632. saec. X, de quo cfr. LL. III, p. 6. et V, p. 197. Merkelii collationem in hoc codice sequimur.

B 6. Codex bibl. civitatis Hamburgensis in scrin. 141 a. 4° (olim Corbeiensis) saec. IX. vel X, de quo cfr. LL. III, p. 6. Codicem, qui Legem Alamannorum p. 238—273. continet, a Merkelio evolutum ipse denuo recognovi.

B 7. Codex Parisiensis Lat. 4628. saec. X, de quo cfr. LL. III, p. 6. et V, p. 200. Recensionem Merkelii sequimur.

Novem hi codices ad materiam Legis novi nihil afferunt. Sola elegantior forma ad classem B eos numerandos facit. Omnes et indicem et rubricas in textu habent. Tituli et indicis et textus in omnibus 98 numerantur. Arctius inter se coniuncti sunt et codices 1—3 et codices 4—7.

B 8. Codex bibl. civitatis Trevirorum 843 (olim Epternacensis) saec. IX, de quo cfr. LL. III, p. 4. Codicem, qui solam Legem Alamannorum continet, iam a E. Boecking collatum, nunc nobis transmissum denuo recognovi. Qui a prioribus codicibus eo differt, quod post finem Legis additamentum breve quoddam exhibet. Praebet et indicem et rubricas in textu. Tituli inveniuntur 99.

B 9. Codex Monacensis regius Lat. 4460 (olim Bambergensis) saec. XI, de quo cfr. LL. III, p. 5. 174. Collationem Wattenbachii sequimur.

B 10. Codex Parisiensis Lat. 4787. saec. X, de quo cfr. LL. III, p. 6. Collationem Rudolphi Dareste sequimur.

B 11. Codex ducalis Guelferbytanus Gudianus 327, de quo cfr. supra p. 12, ubi de aliqua parte codicis ad classem B trahenda agitur.

Codices B 9. 10. 11 a codicibus B 1—7 eo differunt, quod tit. VI. textus B perverso loco quasi extravagantem constitutionem praebent, scilicet B 9 plane separatum a Lege, B 10 Legi praemissum, B 11 post tit. XXVI. textus A positum. Codices B 9. 10 et indicem et rubricas habent. Tituli in codicibus 9. 10 enumerantur 98, in codice 11 vero 99.

B 12. Codex civitatis Sangallensis 338 (olim C 7) saec. X, de quo cfr. LL. III, p. 5. 6. et V, p .198. 199. Ex quo codice textum Legis Alamannorum M. Goldast, Rer. Alamann. SS. II, 1 (1606), p. 15—34, edidit. J. Merkel codicem denuo evolvit, quem sequimur.

B 13. Codex Monacensis regius 3853 (inter libros eccl. cathedr. Augustae Vindelicorum 153) saec. X, de quo cfr. LL. III, p. 6. Collatione a H. K. Foeringer facta utimur.

B 14. Codex Monacensis regius 4115 (olim monasterii S. Crucis in Austria) saec. IX, de quo cfr. LL. III, p. 6. 7. Collationem Wattenbachii sequimur.

Codices B 12. 13. 14 non solum tit. VI. textus B praebent, sed etiam duplam formam tituli VIII, et veterem et novam quandam commutatam. Quamobrem quasi unius familiae membra esse videntur. Codex B 12 titulos habet 98, codices B 13. 14 titulos 100. Indicem exhibent codices B 13. 14, rubricas in textu codices B 12. 14.

B 15. Codex Fuldensis, quo utebatur Basilius Johannes Herold. Cuius codicis

lectiones, cum nunc deperditus sit, recipimus ex Heroldi libro (cfr. infra §. 9), ubi index deest, rubricae autem singulis titulis, quorum numerus est 107, *praefixae sunt.*

A codicibus B 1—7 *hic eo differt, quod tit. VI. textus B et praeter veterem formam tituli V. aliam novam exhibet. Praeterea in fine complures sententias habet, quas praeter eum soli codices A* 1. 2. 3 *ostendunt.*

B 16. *Codex qui dicitur* T i l i a n u s, *nunc deperditus, quo usus est Johannes Tilius, ex cuius editione lectiones sumpsimus. Qui codex et indicem et rubricas in textu, titulos autem* 99 *habuisse videtur.*

A codicibus B 1—7 *eo differt, quod tit. VI. et novas titulorum V. et VIII. formas loco veterum continet.*

B 17. *Codex capituli* E p o r e d i e n s i s 33. *saec. X, de quo cfr. LL. III, p.* 6. *et V, p.* 201; *'Archiv' XI, p.* 549; *XII, p.* 594; *Pertz, 'Abh. der Berl. Akad.'* 1857, *p.* 80. 85. *Codex et indicem et rubricas in textu habet. Titulos Legis Alamannorum, quam fol.* 53'—79'. *continet, ostendit* 98. *Recensionem Merkelii sequimur.*

A codicibus B 1—7 *eo differt, quod tit. VI. textus B, duplam formam titulorum V. et VIII. et in fine Legis additamentum quoddam continet.*

B 18. *Codex bibl. caes.* V i n d o b o n e n s i s 601 *(olim iuris civ.* 288*) saec. XII, de quo cfr. LL. III, p.* 7. *Codex et indicem et rubricas in textu habet. Tituli enumerantur in indice* 99, *in textu* 95. *Collationem Pertzii sequimur.*

Codex B 18 *a codicibus B* 1—7 *propria forma tituli XIV. differt. Praeterea inter titulos XXXVI. et XXXVII. caput, quod reliquis codicibus deest, praebet.*

B 19. *Codex* L u g d u n e n s i s *Voss. Lat.* 119. 4°, *saec. IX, de quo cfr. LL. III, p.* 7. 184. 185. *Codex, qui fol.* 93'—108. *Legem Alamannorum continet, et indicem et rubricas in textu habet. Tituli enumerantur in indice* 99, *in textu* 97. *Codicem, quem G. H. Pertz contulit, nunc nobis transmissum, denuo recognovi.*

B 20. *Codex* S. P a u l i i n K a r i n t h i a *saec. IX, de quo cfr. LL. III, p.* 7; *A. Boretius, 'Die Capitularien im Langobardenreich'* (1864), *p.* 29—32; *'Archiv' XI, p.* 575. *Lex Alamannorum fol.* 93—116. *continetur. Codicis, qui et indicem et rubricas in textu habet, collatione a G. Prisner facta utimur.*

B 21. *Codex* V a t i c a n u s *Christ. reg.* 857. *saec. IX. vel X, de quo cfr. LL. III, p.* 7. *et 'Archiv' XII, p.* 310. *Codex, qui Legem Alamannorum fol.* 41—72. *continet, et indicem et rubricas in textu habet. Collationibus a Frid. Bluhme et G. H. Pertz factis utimur.*

B 22. *Codex* V a t i c a n u s *Christ. reg.* 991 *(olim* 320. 1175. 1027. 723*) saec. IX, de quo cfr. LL. III, p.* 7. *et 'Archiv' XI, p.* 584, *XII, p.* 312. *Codex, qui Legem fol.* 52—66. *usque ad tit. LVIII. continet, et indicem et rubricas in textu habet. Collationem Merkelii sequimur.*

B 23. *Codex* V a t i c a n u s *Christ. reg.* 1050 *(olim* 379*) saec. X, de quo cfr. LL. III, p.* 7. 8. *Codex, qui fol.* 134—139. *tit. I—XXXIX. Legis Alamannorum continet, indice caret, sed rubricas in textu habet. Merkelii collatione utimur.*

B 24. *Codex* V a t i c a n u s *Christ. reg.* 1128 *(olim* 377*) saec. X. aut XI, de quo cfr. LL. III, p.* 8. *Codex, qui fol.* 257—271. *Legem nostram continet, et indicem et rubricas in textu habet. Adnotationes de eo a G. H. Pertz factas adhibemus.*

B 25. *Codex* P a r i s i e n s i s *Lat.* 4614 *(olim Colb.* 777, *reg.* 4898*)* 4°, *de quo cfr. LL. III, p.* 8. *et 'Archiv' XI, p.* 585. 586. *Pars Legem Alamannorum continens saec. X. scripta est, et indicem et rubricas in textu praebet. Baluzii notas sequimur.*

B 26. *Codex* P a r i s i e n s i s *Suppl. Lat.* 75. *saec. X, de quo cfr. LL. III, p.* 8. *et 'Archiv' XI, p.* 589—595. *Codex et indicem et rubricas in textu habet. Baluzii notas adhibemus.*

B 27. *Codex* S a n g a l l e n s i s 732. *saec. IX, de quo cfr. LL. III, p.* 8. *Codex,*

qui Legem Alamannorum fol. 1—98. *continet, et indicem et rubricas in textu habet. Collatione a Carolo Wegelin facta utimur.*

B 28. *Codex ducalis* Guelferbytanus *Blankenburg.* 130. 52. *saec. X, de quo cfr. 'Archiv' XI, p.* 583; *LL. III, p.* 512. 513. *et LL. V, p.* 197. *Codex et indicem et rubricas in textu habet. Pertzii collatione utimur.*

B 29. *Codex bibliothecae publicae* Argentinensis *(olim Buchlerianus) saec. IX, anno* 1870. *incendio deletus, de quo cfr. LL. III, p.* 8. *Codex et indicem et rubricas in textu habuit. Collatione Pertzii sequimur.*

B 30. *Codex bibliothecae publicae* Argentinensis *C V* 6. *saec. IX, anno* 1870. *incendio deletus, de quo cfr. LL. III, p.* 8. 9. *Codex et indicem et rubricas in textu habuit. Johannes Schilter in libro, qui inscribitur: 'Die älteste Teutsche sowol allgemeine als insonderheit Elsassische und Strassburgische Chronicke von Jacob von Königshoven'* (1698), *p.* 622—699. *Legem Alamannorum ex hoc codice ad lucem edidit. Qua editione utimur.*

B 31. *Codex* Stuttgartensis *(olim Liebenauensis, Weissenaugiensis) saec. X, de quo cfr. LL. III, p.* 9. *et G. Haenel in 'Berichte über die Verhandl. der Königl. sächs. Gesellschaft der Wiss.' XVII.* (1865) *'Phil. hist. Cl.', p.* 1 *sqq. Lex Alamannorum fol.* 1—33. *continetur. Collationem a Carolo Maier factam sequimur.*

B 32. *Codex* Parisiensis *Lat.* 4417. *saec. IX, de quo cfr. LL. III, p.* 9. 510. *et 'Archiv' XI, p.* 587. *Codex et indicem et rubricas in textu habet. Legem Alamannorum fol.* 110—130. *continet. Collatione a C. Fr. Weber facta utimur.*

B 33. *Codex* Parisiensis *Lat.* 4759. *saec. XI, de quo cfr. LL. III, p.* 9. 508. 509. *et 'Archiv' XI, p.* 588. 589. *Codex Legem Alamannorum usque ad tit. XLVII. fol.* 60—69. *continet, et indicem et rubricas in textu habet. Recognitionem Rudolphi Dareste sequimur.*

B 34. *Codex nunc deperditus, quo usus est Johannes* Sichard *in editione (cfr. infra* §. 9). *De quo codice cfr. LL. III, p.* 9. *Editio Sichardi non totam Legem, sed fragmenta tantum exhibet, scil. tit. I—VI. XXIV—XLIII. XLV—LV. LVII—LIX. An codex ipse plura continuerit, dubium est. Fragmenta rubricas ostendunt.*

B 35. *Codex* Parisiensis *Lat.* 18237 *(olim Fond de notre Dame* 252. *F* 9), *saec. IX, de quo cfr. LL. III, p.* 9. *Codex, qui textum Legis Alamannorum usque ad tit. LIII. continet, et indicem et rubricas in textu habet. Notitias a Rud. Dareste ad Joh. Merkel missas sequimur.*

B 36. *Codex vel codices, quibus nunc deperditis* Lindenbrogius *in edenda Lege Alamannorum (cfr. infra* §. 9) *praeter alios supra citatos usus esse videtur. Quas enim in notis addit lectiones quibusdam locis ab omnibus aliis codicibus abhorrent. Sub nomine codicis B* 36 *has varias lectiones colligendas esse duxi.*

B 37. *Codex* Parisiensis *Lat. Nouv. acq.* 204. *saec. X. vel XI, de quo cfr. 'N. Archiv' XII, p.* 579 *sqq. Codex, qui Legem Alamannorum fol.* 25—40'. *continet, et indicem et rubricas in textu habet. Codicem Merkelio incognitum, huc transmissum ipse recognovi.*

Codices B 19—37. *in titulis I,* §. 2. *II,* §. 2. *III. V. VI. VIII. novam recensionem exhibent; qui autem usque ad finem textum perducunt,* 99 *titulos praebent. Qua de re eidem quasi familiae adnumerandi sunt.*

B 38. *Ad classem B denique posui fragmentum quoddam parvum codicis saec. IX, quod in codice bibl. regiae* Berolinensis 5766 *(Ms. lat. fol.* 378) *inter p.* 65. *et* 66. *exstat. Cfr. 'N. Archiv' X, p.* 409. *Continet* §§. 11—14. *quinti fragmenti Pacti, sed ita mutilatas, ut de fide codicis nihil aliud appareat, quam ad recentiorem classem illum pertinuisse videri.*

Ut paucis complectar, quae de singulis codicibus monui, praeter B 38 *novem familiae in codicibus B distinguendae mihi videntur:*

Prima eundem atque classis A textum praebet. Differt sola forma polita a classe A. Continet codices B 1—7.

Secunda, quam repraesentat B 8, additamento brevi ad finem Legis posito aucta est.

Tertia, cuius membra sunt B 9. 10. 11, tit. VI. addit.

Quarta, quam efficiunt codices B 12. 13. 14, tit. VI. et utramque formam tituli VIII. habet.

Quinta, quae constat ex solo codice B 15, tit. VI. et utramque formam tituli V. offert.

Sexta, cuius unicum membrum est B 16, tit. VI. et novas formas titulorum V. et VIII. loco veteris textus praebet.

Septima, quae continetur solo codice B 17, tit. VI, utramque titulorum V. et VIII. formam et in fine Legis additamentum quoddam exhibet.

Octava, quam repraesentat B 18, singulari tituli XIV. forma et capite post tit. XXXVI. addito insignis est.

Nona denique, ex qua sunt B 19—37, in titulis I, §. 2. II, §. 2. III. V. VI. VIII. novas formas praebet.

Haec de 41 codicibus classis B, ex quibus ut aliquem pro fundamento textus haberemus fieri non potuit, sed optima quaeque lectio ex omnibus codicibus eligenda videbatur. Ubi recensiones ipsa re inter se diversae in singulis codicibus occurrebant unamquamque in ipso textu imprimi feci. Indicem ex codicibus composui. Textum in titulos 99 divisi, quibus rubricas praemisi.

§. 8. *De codicibus C.*

Sunt duo codices, qui epitomen continent:

C 1. Codex Monacensis reg. 2621. (Aldersbac. 91) saec. XIII, de quo cfr. 'Archiv' VII, p. 766. et LL. III, p. 9.

C 2. Codex Monacensis reg. 11029. (olim Pataviensis) saec. XV, de quo cfr. LL. III, p. 172 n. a.

III. DE EDITIONIBUS LEGUM ALAMANNORUM.

§. 9. *De prioribus editionibus.*

Ex ipsis fontibus octo legum Alamannorum editiones a saeculo XVI. usque ad nostros dies hauserunt. De quibus, cum iam J. Merkel (LL. III, p. 27—33) amplius disseruerit, breviter exponere nobis liceat. Ediderunt legem:

1. Joannes Sichard, Leges Riboariorum Baioariorumque quas vocant a Theoderico rege Francorum latae. Item Alemannorum leges a Lothario rege latae. Nunc primum vetustatis ergo recusae. Basileae 1530. 8⁰. Codicem nunc deperditum B 34 Sichard pro fundamento habuit. Neque tamen totam Legem, sed solummodo fragmenta inordinata ac interdum ad suum arbitrium mutata praebuit. Utrum solo codice B 34 an aliis quoque codicibus, praesertim B 15, Sichard usus sit, in dubio est.

2. Joannes Tilius. Hic ante a. 1557. inter alias leges Barbarorum etiam Legem Alamannorum edidit, quae post mortem eius (a. 1570) sub hoc titulo comprehensae sunt: Aurei venerandaeque antiquitatis libelli Salicam legem continentes, a Clodoveo, Childeberto et Clotario christianissimis regibus prius editi et postremum a Carolo M. emendati et aucti; item leges Burgundionum, Almannorum, Saxonum, Baiuvariorum, Ripuariorum ex veteribus libris emendatiores et auctiores. Parisiis ex officina Jacobi du Puys 1573. Tilius codicem B 16 secutus Legem 99 titulis digessit.

3. Basilius Johannes Herold, Originum ac Germanicarum antiquitatum libri, leges videlicet Salicae, Ripuariae, Allemannorum, Boiariorum, Saxonum etc. nunc Wolv-

gangi abb. princ. Fuldensis benignitate ex superba illa celeberrimi collegii bibl. in lucem prolati opera Basilii Joh. Herold ac collatione exemplariorum, quae vetustissimis nec non ante septingentos annos depictis characteribus expressa erant, descripti, emendati atque in lucem editi, Basileae 1557. *fol. Editor, qui* 14 *vel amplius codicibus se usum esse in praefatione monet, plures codices Fuldenses nostrarum legum ante oculos habuisse videtur. Sed cum iam non discerni possit, unde singulae partes textus ab eo in* 107 *titulos divisi depromptae sint, codex autem, quem pro fundamento habuit, nunc deperditus ab aliis eiusdem ordinis valde abhorruisse videatur, editionem Heroldi pro uno codice (B* 15*) numeravimus.*

4. *Melchior Haiminsfeld* G o l d a s t, *Alamannicarum rerum scriptores, Francofurti* 1606. 1661. 1730. *Codicem B* 12 *secutus Goldast* 98 *titulos distinxit. Titulos autem VI. et VIII. textus B Legi quasi additamenta subiunxit.*

5. *Frid.* L i n d e n b r o g, *Codex legum antiquarum, in quo continentur leges Wisigothorum, edictum Theodorici regis, lex Burgundionum, lex Salica, lex Alamannorum, lex Baiuvariorum etc. nunc primum editae ex bibliotheca Frid. Lindenbrogi I. C., Francofurti* 1613. *fol. Lindenbrog variis codicibus usus, praecipue A* 11. *B* 1. 6. 11. 35 *nec non ignotis quibusdam codicibus, quos literis B* 36 *signavimus, sicut Tilius* 99 *capita discrevit.*

6. *Stephanus* B a l u z i u s, *Capitularia regum Francorum (Parisiis* 1677*) I, p.* 53—90, *non solum Tilii, Heroldi, Lindenbrogii editionibus usus est, sed etiam codices illis ignotos adhibuit, scilicet A* 12. *B* 5. 25. 26. *Ordinem Lindenbrogii secutus* 99 *titulos distinxit, quibus tit. CVI,* §. 2. *CVII. Heroldi sub rubrica: 'Item alia capitula' addidit. Maioris autem momenti est, quod Baluzius primus tria Pacti nostri fragmenta ex codice A* 12 *in lucem protulit.*

7. *Joannes* S c h i l t e r, *'Das alte Alemannische Landrecht aus einem bewährten Ms. verbessert zum ersten herausgegeben' in libro, qui inscribitur: 'Die älteste Teutsche sowol allgemeine als insonderheit Elsassische und Strassburgische Chronike von Jacob von Königshoven'* (1698) *p.* 622—699. *Schilter codice B* 30 *usus titulis* 99 *textum comprehendit.*

8. *Johannes* M e r k e l, *in antiquiore huius operis serie LL. III* (1863), *p.* 1—182. *(Recensionis opere iam a.* 1849. *absoluto, primus tomi III. fasciculus leges Alamannorum continens a.* 1851. *editus est). J. Merkel omnes editionis nostrae codices exceptis quatuor (B* 1*a.* 1*b.* 37. 38*) adhibuit. In textu distinxit inter Pactum et Legem. Pacti tria (re vera quatuor) fragmenta ex codice A* 12 *transsumpta a Lege separavit (p.* 34—40*). Legis tres redactiones distinxit, Legem Hlotharii, Legem Lantfridanam, Legem Karolinam. Legem Hlotharii construxit ex codd. A* 8—10. 12, *Legem Lantfridanam ex codd. A* 1—7. 11[1], *Legem Karolinam ex omnibus reliquis codicibus, quos ante oculos habuit*[1]. *Legem Hlotharii digessit in tres libros, primum (tit. I—LXXV), secundum (tit. LXXVI—XCVII), Additamenta sive librum tertium (tit. XCVIII—CIV), ita ut tota Lex Hlotharii* 104 *titulos complecteretur. In Lege Lantfridana* 98, *in Karolina* 99 *titulos distinxit. Pro fundamento habuit Legis Hlotharii codicem A* 8, *Legis Lantfridanae codicem A* 1, *Karolinae modo hunc modo illum codicem. Singulis codicibus accuratissime recognitis, J. Merkel varias lectiones minutiose notavit, et leges praefatione et commentariis illustrare interpretarique quam maxime studuit.*

Reliquae editiones non ex antiquis codicibus manuscriptis, sed ex libris impressis hauserunt. Memoratu dignae sunt hae:

1. *Corpus iuris Germanici antiqui, quo continentur leges Francorum Salicae et Ripuariorum, Alamannorum, Baiuvariorum etc. Opus post cl. vv. Heroldi, Lindenbrogii,*

1) *Codices A* 4—7. 11. *B* 8. 15 *J. Merkel modo ad Legem Lantfridanam, modo ad Legem Karolinam adhibuit (LL. III, p.* 25—27*).*

Baluzii, Eccardi, Muratorii, aliorumque praestantissimos labores diligentius recognitum, variantibus lectionibus . . . instructum, consilio Jo. Gottl. Heineccii IC. adornavit Petrus Georgisch, Halae 1738.

2. *Capitularia regum Francorum. Nova editio auctior . . . ad fidem autographi Baluzii, qui de novo textum purgavit, notasque . . . adiecit: accessere vita Baluzii partim ab ipso scripta etc. . . . curante Petro de Chiniac (Parisiis* 1780*) I, p.* 53—90; *II, p.* 1000 *sqq.*

3. *Paulus Canciani, Barbarorum leges antiquae cum notis et glossariis (Venetiis* 1782—1792*) II, p.* 321 *sqq.*

4. *Ferd. Walter, Corpus iuris Germanici antiqui (Berolini* 1824*) I, p.* 194 *sqq.*

§. 10. *De hac editione.*

Priorem editionem secuti distinximus inter Pactum et Legem.

In ipsa Lege et quinto Pacti fragmento edendis duos textus condendos duximus, antiquiorem A e codicibus A, recentiorem et emendatum B e codicibus B.

Textui A pro fundamento posuimus codices A 1. 8. 12, *textui B modo hunc modo illum codicem, qui in quovis loco optimam lectionem habere videbatur.*

Pacti quinque fragmenta protulimus, quorum quatuor priora solus codex A 12, *quintum omnes fere reliqui codices praebent. Quintum fragmentum, cum in omnibus fere codicibus Legis textui quasi ultima pars subiecta sit, ad calcem repetivimus, ut, quae sit forma Legis in codicibus tradita, facilius intelligatur.*

Legis textum A in 98, *B in* 99 *titulos divisimus, ita ut Lex ipsa in textu A usque ad tit. XCI, in textu B usque ad tit. XCIV pertineat, reliqui tituli ad quintum Pacti fragmentum referendi sint*[1]. *Textui indicem et classis A et classis B praemisimus.*

Omnibus titulis textus B, paucissimis textus A rubricas praefiximus, cum optimi codices A, exceptis nonnullis locis, rubricis in textu careant.

Post Legem epitomen Legis Alamannorum e codicibus C edidimus.

Discrepantes singulorum codicum lectiones sub textu notavimus, in textu A omnes fere, in textu B eas tantum, quae cuiusdam momenti sunt. Maiores discrepantias asteriscis, minores literis (a, b etc.) signavimus. Nonnullis in locis sententiam legis breviter sub textu explicare studuimus. Addidimus indices rerum et verborum.

Restat, ut omnibus viris, qui opus hoc nostrum consilio et re tuebantur, gratias agamus maximas, praesertim praefectis publicarum bibliothecarum, scilicet Parisiensis, Sangallensis, Monacensis, Vindobonensis, Gothanae, Guelferbytanae, Hamburgensis, Lugdunensis, civitatis Trevirorum, necnon illustrissimo comiti de Solms-Baruth, qui omnes codices insignes et pretiosos summa liberalitate huc transmittendos curaverunt.

Berolini, mense Maio 1887. *K. LEHMANN.*

1) *Praeter tit. XCVIII. textus A, quem a scriptore quodam additum esse, G. Waitz recte monuit; v. 'Nachr. der Gött. Gesellsch.'* 1869, *nr.* 14.

ORDO CODICUM PRIORIS EDITIONIS CUM NOSTRO COLLATUS.

Editionis prioris (Merkel).		*Editionis nostrae.*	*Editionis prioris (Merkel).*		*Editionis nostrae.*
A	=	*A* 12	*F* 2	=	*B* 9
B 1	=	*A* 8	*F* 3	=	*B* 12
B 2	=	*A* 9	*F* 4	=	*B* 17
B 3	=	*A* 10	*F* 5	=	*B* 5
C 1	=	*A* 1	*F* 6	=	*B* 6
C 2	=	*A* 2	*F* 7	=	*B* 10
C 3	=	*B* 15	*F* 8	=	*B* 7
C 4	=	*A* 3	*G* 1	=	*B* 13
D 1	=	*A* 4	*G* 2	=	*B* 14
D 2	=	*A* 6	*G* 3	=	*B* 19
D 3	=	*A* 7	*G* 4	=	*B* 16
D 4	=	*B* 8	*G* 5	=	*B* 11
D 5	=	*A* 11	*H*	=	*B* 18
D 6	=	*A* 5	*I* 1–16	=	*B* 20–35
E 1	=	*B* 1	*K* 1. 2	=	*C* 1. 2
E 2	=	*B* 2	*Lindenbrogii*		
E 3	=	*B* 3	*codices ignoti*	=	*B* 36
F 1	=	*B* 4	*Accedunt codices B* 1*a*. 1*b*. 37. 38.		

PACTUS ALAMANNORUM.

FRAGMENTUM I.

INCIPIT* PACTUS LEX ALAMANNORUM. ET SIC CONVENIT: *f.* 151'.

1. Si[1] quis alteri[a] caput frigerit, sic[b] ut cervella pareat, solvat solidos 12. Et si inter se de hoc intencione habeat, ut non sit sic granda plaga, ut medicum ille querat[c] or . . medicus fuerit, in ferramenta sua praeviat[d] sacramentum aut tres[2] testes invenian[e] . . . . dicant.

2. Si enim vero nec testes . . . . . nec medicus iurat, solvat [solidos[f]] 6 aut cum 6 medicus[g] electus[3] iuret, quod ei amplius non redebet[4].

3. Si[5] quis alteri caput frangit, sic[b] ut ossus de capite ipsius tollatur et super via in scuto sonet, solvat solidos 6 aut cum 6 medicus electus iuret.

4. Si[6] talis colpus fuerit, ut [de[h] ca]pite ossus radatur et frangit, solvat sol . . . . . aut cum 3 medicus electus iuret.

5. Si quis ingenuus ingen . . . .

FRAGMENTUM II.

1. Et[7] si quis alteri oculum ruperit, et ille popillus intus restitit, solvat solidos 20. *f.* 133.

2. Si[8] oculus ille foras exierit, solidos 40 aut cum 12 medicus electus iuret.

3. Et[9] qui auriculam simaverit, solvat solidos 20.

4. Si[10] totum excusserit, aut si placaverit, ut *audire non possit, solvat solidos 40 **f.* 133'. aut cum 12 iuret.

5. Si[11] quis brahium[a] super cubito transpuncxerit, solvat solidos 6.

I. *Cod. A* 12. a) alte . . *c.* b) sicut *c.* c) *ita c.; fortasse legendum:* querator si. d) *i. e.* praebeat. e) *ita c.; fortasse legendum:* inveniantur qui. f) *ita Merk.; nunc in c. legi nequit.* g) *i. e.* medius, *et ita infra.* h) de capite *Merk.; nunc nihil nisi* pite *legi potest.*
II. *Cod. A* 12. a) *i. e.* brachium.

*) *Praecedunt in codice A* 12 *verba:* UBI FUERUNT XXXIII DUCES ET XXXIII EPISCOPI ET XLV COMITES.

1) *Cfr. Lex LVII,* 6. 7. 2) *Trium testium numerus Legi Salicae proprius est. Cfr. J. J. Thonissen, 'L'organisation iudiciaire . . . de la Loi Salique' (*1882*) p.* 503. 504. 3) *De iuratoribus mediis electis cfr. G. Waitz, 'Das alte Recht der salischen Franken' (*1846*) p.* 172. 4) *Redebere = debere. Cfr. LL. Form. p.* 771. 5) *Cfr. Lex LVII,* 4. 6) *Cfr. Lex LVII,* 3. 7) *Cfr. Lex LVII,* 13. 8) *Cfr. Lex LVII,* 14. 9) *Cfr. Lex LVII,* 8. 10) *Cfr. Lex LVII,* 9. 11) *Cfr. Lex LVII,* 31.

f. 133'. 6. Si[1] subtus cubitum fuerit, solidos 3 solvat.

7. Simili[2] modo, si coxa transpuncta fuerit, solvat solidos 6.

8. Si[3] subtus ienuculum fuerit, solvat solidos 3.

9. Si non fuerit transpuncta et nervora[a] tetigerit, ut ibi wasilus[4] intrat, solvat solidos 3.

10. Si[5] in brachium sive in coxa super genuculum aut super cubito, unam compositionem.

11. Si[6] quis in revo[7] placatus fuerit in pectus aut in latus, solvat solidos 12 aut cum 12 medicos electos iuret. Si transpunctus fuerit, solvat solidos 24 aut cum 12 iuret.

12. Si[8] quis in latus alium transpuncxerit, sic ut in revo placatus non sit, solvat solidos 6 aut cum sex medicos electos iuret.

13. Si[9] quis alteri brachium super cubitum aut coxa super ienuculum cum spata aut cum fuste frigerit et non mancat, solvat solidos 6; et si subtus cubitum aut subtus ienuculum fuerit et non mancaverit, solvat solidos 3.

14. Si nervora tangit et wasilus intrat, solvat solidos 3.

15. Si[10] quis alterum brachium mancat, solvat solidos 20; et si ipsum pertruncat, solvat solidos 40 aut cum 12 iuret.

16. Si[11] quis digitum police alteri truncaverit, solvat solidos 12.

17. Si[12] mancat aut in primo noto truncatus fuerit, solvat solidos 6.

18. Si[13] secundum digito truncatus fuerit, solidos 10 solvat. Si mancat, solvat solidos 5.

19. Si[14] prima iunctura truncata fuerit, solvat solidos 3.

20. Si[15] tercius digitus truncatus fuerit, solvat solidos 3. Si mancat, solvat solidos 3.

21. Si[16] quartus digitus truncatus fuerit, solvat solidos 5.

22. Si[16] in primo noto truncatus fuerit, solvat solidos 3.

23. Si[17] minimus digitus truncatus fuerit, solvat solidos 10. Si mancaverit, solvat solidos 5.

f. 151. 24. Et[18] si manus transpuncta fuerit, solvat solidos 6; et si manus tota excussa fuerit, solvat solidos 40 aut cum 12 medicus electus iuret.

25. Si[19] quis alteri pedem truncaverit, solvat solidos 40; et si mancat, solvat solidos 20. Et si foris villam ambulare potuerit et in campo suo cum stelzia[20] ambulare poterit, solvat solidos 25 aut cum 22[b] medicus electus iuret.

26. Si[21] quis alteri articulum policem truncaverit, solvat solidos 6. Si prima iunctura truncatus fuerit, solvat solidos 3.

27. Si leto contigerit, solvat solidos 4.

28. Si servo, solvat solidos 3.

29. Si[22] alius articulus truncatus fuerit, solvat solidos 3.

30. Si[23] quis mulier gravata fuerit, et per facto alterius infans mortuos[c] natus fuerit, aut si vivus natus fuerit et novem noctis non vivit[24], cui reputatum fuerit, 40 solidos componat.

II. a) necvora *c.* b) *ita c.; legendum est:* 12. c) *corr.* mortuus *c. et ita infra cap.* 35.

1) *Cfr. Lex LVII,* 32. 2) *Cfr. Lex LVII,* 59. 3) *Cfr. Lex LVII,* 62. 4) *Humor.* 5) *Cfr. Lex LVII,* 31. 36. 59. 6) *Cfr. LVII,* 54. 55. 7) *Germ. 'hreo' = cadaver, funus, 'Todeswunde'.* 8) *Cfr. Lex LVII,* 53. 9) *Cfr. Lex LVII,* 35. 36. 10) *Cfr. Lex LVII,* 38. 11) *Cfr. Lex LVII,* 42. 12) *Cfr. Lex LVII,* 41. 13) *Cfr. Lex LVII,* 43. 44. 14) *Cfr. Lex LVII,* 43. 15) *Cfr. Lex LVII,* 45—47. 16) *Cfr. Lex LVII,* 48—50. 17) *Cfr. Lex LVII,* 51. 18) *Cfr. Lex LVII,* 33. 34. 19) *Cfr. Lex LVII,* 65. 61. 20) *'Stelze', gralla.* 21) *Cfr. Lex LVII,* 63. 22) *Cfr. Lex LVII,* 64. 23) *= Lex LXX.* 24) *Cfr. de termino* 9 *noctium K. Maurer, 'Über die Wasserweihe des germ. Heidenthums, Abh. der bayr. Akad. XV,* 3. *Abth.'* 1880*; H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 76.

31. Si[1] femina aliam stria aut erbaria clamaverit sine rixam, sine[a] absente hoc dixit, solvat solidos 12. f. 151.

32. Si[2] femina barone extra rixa subdulo clamaverit, solvat solidos 12, aut cum 12 medicus electus iuret maritus ipsius.

33. Si[3] quis alterius ingenuam de crimina seu stria aut herbaria sisit et eam priserit et ipsam in clinata[b, 4] miserit, et ipsam cum 12 medicus electus aut cum spata tracta quilibet de parentes adunaverit[c], 800[d] solidos componat.

34. Si ancilla fuerit, 15 solidos componatur.

35. Si in clinata[e, 4] misa non fuerit et prisa et temptata fuerit, 40 solidos componat. Et si in clita[e, 4] misa non fuerit, sex solidos solvat. Et si ipsam vir contrasteterit culpabilem et ille, propter quem ei reputator, mortuos fuerit, ille, qui feminam contrasteterit, wiregildum cum[f] desolvat.

36. Si[5] baro fuerit de minoflidis, solvat solidos 170[g].

37. Si[6] medianus Alamannus fuerit, 200 solidos componat.

38. Si primus Alamannus fuerit, 240 solidos *componat aut[7] cum 24 medicus electus aut cum 40, qualis invenire poterit, iuret. *f. 151'.

39. Si femina minoflidus fuerit, solvat solidos 320. Si mediana fuerit, solvat solidos 400.

40. Si prima Alamanna[8] fuerit, solvat solidos 480.

41. Si[9] quis mortuatus[10] fuerit baro aut femina, qui qualis fuerit, secundum legitimum wiregildum suum in novegildum solvatur, aut 24 totus electus aut cum octoaginta, qualis invenire poterit, iuret.

42. Si quis superius mortuum suum de alienas res, qua valuerit solidos, in terra miserit, solvat solidos 40. Et si tremissis aut duos valuerit, solvat solidos 12 aut cum 12 medicus electus iuret.

43. Et[11] cuicumque mortuo, tam occiso quam qui sua morte morit, aliquid tollatur aut involatur, de fossa, ubi reponatur, exfoditur et expoliatus fuit, quod ibi tullit, reddat et 80 solidos solvat.

44. Si quis ingenuus ingenuum interficiet et ei aliquid de res suas sangulentas tullerit aut[h] hoc auferit[i] ad parentes, nihil est ad requirendum. Si enim vero non offerit, 40 solidos solvat[11].

45. Si litus fuerit in ecclesia aut[k] in heris[12] generationis dimissus fuerit, 13 solidos et tremisso componat.

46. Si servo fuerit facto, 12 solidos componat[11].

47. Si ingenua Alamanna factum fuerit, 80 solidos componat aut cum 12 iuret[11].

48. Si leta[l] fuerit, 26 solidos et duos tremissus componat.

49. Si ancilla fuerit, 12 solidos componat aut cum 12 medicus electus iuret[11].

50. De wegalaugem[13] 6 solidos solvat[14].

51. Si letus[m] fuerit, solvat solidos 4.

II. a) *fortasse legendum est:* sive *(Merkel).* b) inclinata *c.* c) *i. e.* idoneaverit. d) *fortasse legendum est:* 80. e) inclinata, inclita *c.* f) *fortasse addendum:* ea (*scilic.* stria). *Aliter Merkel:* cum DC. g) *lege:* 160. h) *i. e.* et. i) *i. e.* offerit. k) ut *c.* l) *corr.* lita *c.* m) *corr.* litus *c.*

1) *Cfr. Lex Salica (ed. Behrend) LXIV,* 2. 2) *Cfr. Lex Salica XXX,* 4. 3) *Cfr. W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 965. 4) *I. e. clida, 'Hürde'; hoc loco procul dubio tormenti genus.* 5) *Cfr. Lex LX,* 1. 6) *Cfr. Lex LX,* 3. 7) *Cfr. Lex LXIX.* 8) *De minoflidis, medianis, primis vide, quae disserit G. Waitz, 'D. VG.' II, 1, p.* 264. 265; *H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 248. 249; *R. Schroeder, 'D. RG.' p.* 210. 211. 9) = *Lex LXIX.* 10) *I. e. 'ermordet', clam occisus.* 11) *Cfr. Lex XLIX; v. W. E. Wilda l. c. p.* 973 *sqq.* 12) *I. e. ante exercitum secundum familias ordinatum. Cfr. H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 85; *R. Schroeder, 'D. RG.' p.* 16. 13) *'Weglagerei', insidiatio, viae contradictio.* 14) *Cfr. Lex LVIII.*

f. 151'. 52. Si servus fuerit, solidos 3.

53. Si ingenua Alamanna hoc alter[a] fecerit, 12 solidos componat[1]. Si leta fuerit, 8 solidos componat. Si ancilla fuerit, 4 solidos solvat aut qui eas discapellaverit.

FRAGMENTUM III.

f. 153. 1. Si[a] mulier maritum datu sine procreatione aliqua mortua fuerit, et omnes res eius ad parentes reddantur, quicquid per legem obtingat.

2. Et si maritum supervixerit, tota lectuaria ei concedantur. Si voluntaria se partire volunt, tollant, quod eam per lege obtinget. Lectaria parciant aequale.

3. Si[2] maritus uxorem suam dimittet, 40 solidos ipse componat et de mondo[b] suo non habeat potestatem et omnia ei reddat, quod ei per lege obtingit. Si reportat aliquid, potestatem habeat femina ipsa habet[c] solidos 12 solvat.

4. De una rem a nastula[3] sua iure, quod super fuerit, maritus iuret aut reddat[4].

5. Si[5] quis altero per mano aut per drappo[6] iratus priserit, solidos 6 solvat.

6. Si pignus alterius occidit, 6 solidos solvat. Si porcus aut berbicis fuerit, 3 solidos solvat.

7. Si alius altero pro altero pignorat aut forore tollit, si domitum armento retullit, tremisse componat. Si indomitus fuerit, duas sagias[7] conponatur.

8. Si aequus fuerit, solidum 1.

9. Si veltos fuerit, dimedium solidum.

10. Si iumentus fuerit, tremisse.

11. Si expoliatus fuerit, similiter componat.

12. Si[8] quis alterum ligat et foris marcha[9] eum vindit, ipsum ad locum revocet et 40 solidos componat. Si eum invenire non potuerit, wiregildum suum solvat.

13. Si[10] cuiuslibet messarius de grege tuletur[d] . . . et castratus fuerit, quantas aequas sunt, tantos solidos solvat.

14. Si[11] accipiter, qui augam mordit, solidos 3 solvat. Si[11] grugem[e] mordit, 6 solidos solvat.

15. Si[12] verrus verrem occidit, ipso pro eo reddatur, aut 3 solidos solvat.

16. Si[13] canis alterius hominem occiderit, medium wiregildum solvat; et si totum wiregildum queret, omnes hostias[f] suas reserret[g], per unum intret semper et exiet, et
*f. 153'. de illo limitario nove pedes canes ipsius pendatur et, dum usque totus putriscet *et ibi putridus cadet et ossa ipsius ibi iacent, per alium ustium nec intret nec exiat; et si canem ipsum inde iactaverit aut per alium ustium[h] intrat in casa sua, wiregildum ipsum ei reddat.

17. Si[14] caballus boves aut porcus hominem occiderit, totum wiregildum solvatur. Si servus fuerit aut quemvis pecus, medium precium solvatur.

18. Si[15] cuiuscumque caballus super sepe aliena sallierit et palo transpuncta[i] fuerit, cuius sepis fuit medio precio solvat.

II. a) alt̄. *c.*

III. *Cod. A* 12. a) S *membrana abscisa deest in c.* b) *i. e.* mundio. c) *eadem manu corr.* debet *c.*; *corruptum videtur; fortasse ponendum est* maritus. d) *interest vacuum spatium, cui* 5 *litterae inseri possent.* e) *i. e.* gruem. f) *i. e.* ostia. g) *i. e.* reseret (*pro* serentur); referret *c.* h) *i. e.* ostium. i) *corr.* transpunctus *c.*

1) *Cfr. Lex LVIII. LIX,* 2. 2) *Cfr. Lex LII.* 3) *'Nestel', fibula.* 4) *Aliter Lex LIV,* 3. 5) *Cfr. Lex LVIII.* 6) *Drappus = vestis, 'Gewand'.* 7) *De saigis cfr. A. Soetbeer, 'Beiträge zur Geschichte des Geld- und Münzwesens in Deutschland' in 'Forschungen z. D. Gesch.' II,* 325—330. 8) *Cfr. Lex XLV.* 9) *'Mark', fines.* 10) *Cfr. Lex LXI.* 11) = *Fragm. V,* 9. 12) = *Fragm. V,* 10. 13) = *Fragm. V,* 11. 14) = *Fragm. V,* 12. 15) = *Fragm. V,* 13.

19. Si[1] quis sepe aliena capolat, 3 solidos solvat. *f.* 153'.

20. Si[2] quis mortuum in terra aliena posuerit, 12 solidos solvat aut cum 12 iuret, ut pro[a] hoc malum non fecisset. Si quis ingenuum aut ingenuam ex[b] promissum[b], cuius fuit, in terra miserit, 40 solidos sit culpabilis. Si servus fuerit, 12 solidos sit culpabilis.

21. Si[3] quis alterius infans minofledis fuerit, 3 solidos componat. Si medianus fuerit, 6 solidos componat. Si meliorissimus fuerit, 12 solidos componat.

22. Si[4] quis alium de caballo iactat, solvat solidos 6.

23. Si[5] quis alterius[c] puellam impia[d] fuerit, 40 solidos solvat et ipsa reddat.

24. Si[6] quis alterius puellam de genicio deviolaverit, solvat solidos 6. Et qui in eius solacium ambulat, qui super eam manum mittit, solvat solidos 3; qui eam non tangit, solvat solidos 2.

25. Si quis de grege aliena iumentum tollit et domat eum, alium simile eum reddat. Si occisa fuerit, 3 solidos solvat[7]. Si mediana aequa fuerit, 6 solidos componat. Si meliorissima fuerit, 12 solidos componat.

26. Si taurus fuerit, 6 solidos componat. Si involatus fuerit, 6 solidos componat et quantum valuit octogildum componat.

27. Si[8] faver[e] ferrarius occisus fuerit, 40 solidos componat.

28. Si[8] aurifex fuerit, 50 solidos componat.

29. Si quis de ipsos smancatus[f]. . . . .

FRAGMENTUM IV.

1. . . . . . rit 15 solidos componat. *f.* 152.

2. Si quis messem alienam inquoat[a], . . . solidos componat aut cum 12 iuret, ut pro malo hoc non fecisset; de[b] iniciata messe priserit, 3 solidos solvat.

FRAGMENTUM V.

E codd. A:

1. Si quis femina[a] ingenua colpo[b] percusserit, sic[c] ut sanguis non exiat[d], solvat

E codd. B:

1. Si quis feminam ingenuam[a] colopo[b] percusserit, sic ut sanguis non exeat, sol-

III. a) . p. . *c.* b) *lege:* extraneam absque permissum. c) alterus *c.* d) *pro* i. f. *legendum est:* emptam priserit. e) *i. e.* faber. f) *i. e.* mancatus.

IV. *Cod. A* 12. *(Hoc fragmentum cum antecedenti cohaerere videtur).* a) *i. e.* inchoat. b) *lege:* si de.

V. *In cod. A* 12 *desunt* §§. 1—8, *ex quo codice reliquas* 9—17. *iam supra fragm.* IV, 14—21. 23. *edidimus. In codicibus A* 1—10 *hoc totum fragmentum Pacti Legi subiectum est, titulorum Legis numeris continuatis. De codice A* 11 *cfr. supra p.* 12. *Ad calcem huius fragmenti tabulam posuimus, qua demonstretur, sub quorum titulorum numeris singulae huius fragmenti paragraphi in quoque codice inveniantur.*

V, 1. *Codd. A* 1—10. *In codice* 3 *hoc caput ultimum est.* a) feminam ingenuam 2. 3. 5. 6. 7. b) colapho 3; culpo 6. 7; culopo 9. c) *deest* 2. d) exeant 5.

V, 1. *Codd. B* 1. 1*b.* 2—21. 24—32. 37. a) *deest* 9. b) *corr.* colapho 4; colapho 30; colopho 31; colobo 9; colpo 2. 11. 13. 14. 19. 20. 27. 32; collo 1. 24.

1) = *Fragm. V,* 14. 2) = *Fragm. V,* 15. 3) = *Fragm. V,* 16. 4) *Cfr. Lex LIX. LVIII.* 5) = *Fragm. V,* 17. 6) *Cfr. Lex LXXV,* 2. 7) *Cfr. Lex LXVIII,* 1. 8) *Cfr. Lex LXXIV,* 5.

E codd. A:

solidos 2. Si[a] lisa[b] fuerit[c], solido uno et tremisse*. Si ancilla fuerit, solvat[d] solido uno**. Si baro[e] fuerit, similiter[1]. Si servus fuerit[f], medio solido.

2. Si quis medulla[a, 2] rumpit[b] aut involat, solvat solidos 3[c]. Si[d] carruca[e] involat aut[f] rumpit[f] de[g] rotas[h] de*** davante[i], sic ut diem opera tricet[k, 3], solidos 3 conponat. Si de[l] post[m] involat[n] aut rumpit, 6 solidos conponat[o]. Si[p] erpices[q, 4] fuerit, 3[r] solidos conponat.

3. Si quis buricas[a, 5] in silva tam[b] porcus[c] quam[d] pecora[e] inciderit[f], 22† solidos conponat. Et si intus[g] per furore[h] intrat[i]

E codd. B:

vat[a] solidos 2. Si[b] lida[c] fuerit, solvat[d] solidum unum et tremissem*. Si ancilla fuerit[e], solvat[f] solidum[g] unum. Si barus[h] fuerit, similiter[i]. Si servus fuerit[k], medium solidum[l].

2. Si quis medelam[a, **] rumpit aut involat, solvat[b] solidos 3[c]. Si carrucam[d] involat aut rumpit rotas[e] in[f] priori parte, ut[g] die illa[h] opera[i] tricet, solidos 3 conponat. Si[k] de post[l] involat aut rumpit, 6[m] solidos conponat. Si herpices[n] fuerit[o], 3 solidos conponat.

3. Si quis buricas[a] in silva tam[b] porcorum quam pecorum incenderit, 22*** solidos conponat. Et si intus per furorem†

*) sol. III 5. 6. 7. 8. **) V solidos 3. ***) primarias *pro* de davante 8. †) XII 1. 3.

*) solidos III 8. 9. 13. 14. 19. 30; Si barvus (parvus 14) fuerit similiter *hoc loco* 13. 14. **) *Glossa:* l. lanewit 30. ***) III 18; XII 28. †) foramen 1; non *add.* 4. 11. 20. 21. 32.

V, 1. a) et si 6. 7. b) lesa 2. 5. 6. 7. 9; lida 3; lita 10. c) solvat *add.* 3. 5. 6. 7. 9; solvat aut *add.* 4. d) *deest* 2. 8. e) barus 6; burus 3. f) *deest* 10.

V, 2. *Codd. A* 1. 2. 4—10. *Deest cod.* 3. a) medullam 5; medulam 8; medul 9; metullam 6. 7; medella 10. b) rumpet 4; corumpia 9. c) III solidos conponat 4. 6. 8. d) quis *add.* 4. 8. e) caruca 2; carrucam 6. 7; carruga 1; carugam 4; rumpit vel *add.* 10. f) *desunt* 4. 10. g) *deest* 4. 8. h) rodas 1. 10; rotis 6. 7. i) ante 6. 7. k) operatrice 10; operatricit 4. 8. 9; operari 5. l) *deest* 8. m) posteriores 8; pi 9; postea 4; p̄. 5. n) imbolati 4. o) *deest* 9. p) Si — conponat *des.* 1. q) herpices 5. 7. 9; berbicis 4. r) VI 5.

V, 3. *Codd. A* 1—10. a) puricas 4; purias 8. b) *deest* 3. c) porcos 2. 9; porcorum 3. 6. 7. d) que 3. e) pecorum 6. 7. f) incederit 5. 9. 10; incenderit 2. 3. 6. 7. 8. g) intentus 6. h) forare 8. 9; furare 4; furorem 3. 5. 6. 7. i) intraverit 3.

V, 1. a) conponat 30. b) alibi *add.* 30. c) leda 4; lesa 9. 13. 14. 28. 31; lisa 8. 29. 30; lise 19; libera 18. d) *deest* 2. e) *deest* 20; ita *add.* 10. f) *deest* 20. 31. 32. g) s. u. *desunt* 10; similiter 32; et tremissam *add.* 9. 13. 14. h) baro 8. 16. 19. i) Si b. f. s. *hoc loco desunt* 13. 14; Similiter si s. fuerit *desunt* 4. k) *deest* 9. 13. 14. 18. 20. l) *deest* 1; conponat *add.* 2. 8. 9. 13. 14. 29; solvat *add.* 1. 18; conponatur *add.* 30; medietatem solidi 19.

V, 2. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 37. a) medela 20; medellam 2. 9. 32; medullam 1. 8. 30. 36; medula 19. b) conponat 1. c) II 9. d) carucam 8; caruga 3; carrum 20. e) de rotis 24; de rotas 19. f) de clavante 13; de davante 14. 19; de rotis de davante *add.* 9. g) sic ut 1. 2. 10. 13. 16. 17. 19. h) illo die *add.* 16. 19. i) o. triecetur 15; o. trahet 27. k) Res si 10. l) priore 7; duobus 19. m) III 16; VI sol. c. *des.* 18. n) erpica 31; herpars 36. o) fugerit *corr.* fugaverit 9; furaverit 13. 14; involat 19; *deest* 30.

V, 3. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 37. a) burigas 1; bureas 4. 20. 21. 32; burcicas 31; porcus 19; *deest* 18. b) tanquam porcorum 10, *ubi* quam pecorum *des.*; tam pecorum quam et porcorum 20. 21; tam porcorum quam *des.* 7. 17.

1) *Cfr. Lex LVII,* 1. *De barone minofledo agitur.* 2) *I. e. lignum, ut videtur. Incertum est, quod instrumentum vox significet.* 3) *I. e. impediat; Ducange v. tricare.* 4) *Erpix, herpix = irpex, 'Egge'; Ducange v. herpix.* 5) *I. e., ut videtur, clausura, habitatio, stabulum. Cfr. W. Grimm ap. Merkel: purias = 'bûr, Bauer'. Aliter Graff III,* 178.

E codd. A:

et de suo nihil invenit, 6 solidos conponat[a]. Et si in curte[b] aliena ingressus fuerit[c], simili[d] modo[1]. Si intus in scura[e], 12 solidos conponat[1]. Nisi humicida[f] suus ei[g] in curte aut in casa fuerit et pro[h] ipso nullus[i] offerit drictum[k. 2], si[l] sequenter[m] ipsum currit, hoc non est[n] ad requirendum[o. 3].

4. Si quis gregem de[a] porcus[b] aut de iumenta[c] aut de vacaricia[d] vel[e] de vervices[f] in pignus tulerit, 40 solidos sit culpabilis[g. 4].

5. Si porcarius legatus[a] de[b] via ostatus[c] vel battutus[d] fuerit, sic ut duo[e] tenent[f] et tertius percutit[g], 9 solidos conponat[h]. Et de reliquo[i], quod ei fictur[k], sicut[l] reli-

E codd. B:

intrat et de suo[a] nihil invenit, 6 solidos conponat. Et si[b] in[c] curte aliena ingressus[d] fuerit, simili modo[e]. Si intus[f] in[g] scuria, 12 solidos conponat[h]. Nisi[i] homicida suus[k] ei[l] in curte aut in[m] casa fuerit[n] et[o] pro[p] ipso nullus offert[q] iustitiam[r], si[s] sequenter[t] ipsum[u] currit[v], hoc non[w] est ad[x] requirendum[y].

4. Si quis gregem de[a] porcis aut de iumentis aut de vaccis vel[b] de berbicibus[c] in pignus tulerit, 40 solidis sit culpabilis[d].

5. Si porcarius ligatus[a] de via hostatus[b] vel battutus[c] fuerit, sic[d] ut[e] duo[f] teneant et[g] tertius[h] percutiat, 9* solidos conponat[i]. Et de reliquo, quod ei[k] fecit[l],

*) VIII 1. 1*b*. 3. 6. 10. 12. 15. 18.

V, 3. a) conponatur 4. b) curtem alienam 4. 6. 7. c) *deest* 6. 7. d) similitudo *corr.* simili modo 7. e) *ita* 1. 2; scurta 4; scuriam 6. 7; curia 8; scuria *reliqui.* f) *ita* 1. 8; homicida *reliqui.* g) *deest* 6. 7. h) *deest* 4. i) *deest* 1. 2. k) directum 6. 7. 9; trictum 3; dericto 8. l) *deest* 4. m) sequentem 1; insequenter 4. n) hoc *add.* 10. o) quirendum 6; querendum 7.

V, 4. *Codd. A* 1—10. a) porcorum aut iumentorum aut vaccarum vel berbicum 6. 7. b) porcos 2. 4; porcis 3. 5. c) iumentis 4. d) vaccas 2. 4. 5. 9. 10; a. d. v. *desunt* 8. e) aut 10. f) berbices 5. 9. 10; berbicis 3; birbicis 8. g) sol. conp̄ sit 7.

V, 5. *Codd. A* 1—10. a) ligatus 2. 3; ligatur 5—8; legatur 4. 9; fuerit *add.* 3. b) in 8. c) hostatus 2. 8. 9. 10; hostotus 5; ostentatus 4. d) baptutus 1. 9; batutus 5. 10; battudus 3. 4. 6. 7. e) dui 2; due 9; eum *add.* 8. f) tenunt 10; teneant 3. 6. 7. 8. g) percutat 8. 9. 10; percucitat 5; cum *add.* 3. h) solvat 10. i) reliquod fictur 9. k) fict 6. 7. l) ad *add.* 8.

V, 3. a) in ea 18. b) *deest* 4. c) de 3. d) intraverit 18. e) VI solidos *add.* 13. 14. f) *deest* 1*b*. g) *deest* 1; intus in *des.* 18. h) *deest* 18. i) excepto si 30. k) eius 18; suus *corr.* eius 13. 29. l) *deest* 13. 18. 19. 24. 30. m) *deest* 16. n) fugerit 16; fuit 31. o) *deest* 18; in 2. p) propter 19. q) auferet 8; aufert 19. r) drictum 4. 13. 19; et *add.* 20. s) nisi 32; sic 30. t) post 9; propter 18; sequitur 31. u) eum 11; adversarium aut (et 31) in curtem aut (vel 31) in domum 30. 31. v) cucurrerit 31; *deest* 30; et in curtem vel in domum *add.* 15. w) *deest* 9. x) *deest* 18. y) quirendum 4. 29.

V, 4. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8—21. 24. 27—32. 36. 37. a) porcorum aut iumentorum aut vaccarum vel berbicum 9. 13. 14. b) et 18; aut 32. c) pecoribus 1; barbices 19. d) culpabilis iudicetur 15; conponat 9.

V, 5. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8—21. 24. 27—32. 36. 37. a) ligamus 2; legitimus 8. 9. 13. 14; negatur 19; vel *supra lineam add.* 29. b) hortatus 15; fustatus 18. c) batatus 3; battatus 9; baculatus 18. d) si 18. e) eum 18. f) dui 20. 21. 32; diu 11. g) *deest* 8. h) tres 1*b*. i) conponatur 15. k) eis 20. l) fiet 9.

1) *Inde derivatur Lex V. IX. X, cum compositio episcopi et presbyteri triplex sit.* 2) *I. e. iustitia, Gallice: 'droit'. Cfr. Zeumer in LL. Form. p.* 752, *v. directum. Vox hoc loco ad wadium referenda est.* 3) *Cfr. Lex XLIV,* 1. *De vi huius sententiae vide, quae H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 158 *sqq. exponit.* 4) *Aliter Lex LXVII.*

E codd. A:

quos[a] servos conponat[b] ei[c] in triplo[d.*.1]. De[e] quod[e] berbigario[f], stotario[g.2] et[h] vaccario[i] fiet[k], sicut reliquis servis[l] conponatur[m] eis[n] in duplum[o.3].

6. Si quis vesontum[a.4] bubalum[b], si[c] cervum[d], quod[e] brugit[f], furaverit aut[g] occiderit, 12 solidos conponat. Et[h] cervus ille treudis[i.5] non habet[k], medio[l] solido conponat[m]. Si treudis[n] habet et[o] cum[p] ipso nihil[q] sagittatum[r] est, solvat[s] solido uno. Si ruvius[t] feramis[u.6] cum ipso sagittatus[v] est[w], 3** solidos solvat[x]. Si[y]

*) duplo 4. **) VI 10.

E codd. B:

sicut reliquis[a] servis[b] conponi solet[c], ei[d] in triplum conponat[e]. De[f] quod[g] berbicario[h], stotario[i] et[k] vaccario fit[l], quod[m] reliquis servis[n] conponi solet[o], conponatur[p] eis[q] in duplo[r].

6. Si quis bissontem[a.*], bubalum[b] vel[c] cervum, qui prugit[d.**], furaverit aut[e] occiderit, 12 solidos conponat. Et si cervus ille treudis[f] non habet, medium[g] solidum conponat. Si treudis[h] habet et cum ipso nihil[i] sagittatum est, solvat[k] solidum unum. Si rubeus[l] feramus[m] cum ipso sagittatus est, 3 solidos solvat[n]. Si niger[o] est[p], soli-

*) *Glossa:* wisunt 6. **) *Glossa:* bramit 9.

V, 5. a) reliquis servis 4. 5. 9. 10; r. servus 1; reliquis conservis sic 8; de reliquis servis 6. 7. b) conponatur 6. 7. 8. c) eum 3; eis 4; *deest* 6. 7. d) conponat *seu* conponatur *add.* 2. 3. 9. 10; omnia *add.* 8. e) De que 1; De quo 2. 5; Si de 3; Si quid 6. 7. f) vervicaria 1; bergario 10; berbicario 5. 7. 8. 9; verbicario 6; vel de *add.* 3. g) staturio 1; stotari 4. 9; es statorio 5. h) *deest* 6; atque de 3. i) vachario 1; faccari 9; de illos *add.* 3. k) fiat 1; sit 10. l) reliquos servos 3. m) conponantur 1. 8; conponat 3. 5. n) ei 1; eos 3. o) duplo 3. 4. 5. 8. 9. 10.

V, 5. a) reliquus 11; reliqui 20. b) servus 11; *deest* 18. c) solvet 13; conponi solet *des.* 19. d) ita ei 18; *deest* 3. e) conponatur *multi.* f) Et 1—3. 6. 10. 12. 15. 16. 19; eo *add.* 19; si 9. 13. 14; denique *corr.* 29. g) quo 8. 11. 20; quid 9. 13; *deest* 30. 31; de *add.* 1. 2. 3. 6. 10. 12. 15. 16. 18. h) vervegario 1; berbicaria 2; verbicario 13. 14; vervicario 16; bicario 18; et *add.* 4. 5. 17. 19—36. i) stocario 16; stutario 18. 29; stuotario 20; *deest* 19. k) *deest* 1*b*. 9. 14. 20. l) sit 20. 27. 29; fuit 19; si *add.* 31 *et supra lineam add.* 29. m) sicut 8. 9. 14. 19; de *add.* 1. 11. n) servi 20. o) compositioni solet fieri 18; conponi solet *des.* 19. p) conponat 3; solvet 14. q) *deest* 20. r) duplum 8. 27.

V, 6. *Codd. A* 1—10. a) visontum 3; bisontum, bissontum 2. 5. 9. 10; bisantum 4; bissontem 6. 7; bisentum 8. b) bubulum 5; beballo 1. c) *deest* 3; sic 4; vel 5. d) bubalum *add.* 8. e) qui 2. 5; quem 3. f) brugeat 1; bruget 2. 3; rugit 7. g) vel 3; ut 5. h) si *add.* 5. i) trehudis 10; illum cervum qui treudes 3. k) habebit 10. l) medium solidum 3. 4. m) *deest* 2. 10. n) trehudis 10; reutes 4; non h. m. s. si treudis *des.* 1. o) *deest* 5. p) *deest* 1. q) mihi 1. r) sagitata 4. s) solvatur 6. 7. t) *ita* 8. 9; ruffius 1; rubius 5. 10; rubeos 3; rufus 2; ruicus 4; rubea 6. 7. u) feramus 4. 10; ferames 1; fera 6. 7. v) sagittata 6. 7. w) cum *add.* 3. x) conponat 4. 7. 8; solvatur 6. y) Si niger — novegildo conponat *des.* 4.

V, 6. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36. 37. a) bisontem *multi;* bisitonem 18; bisonem 19; visontem 7; aut *add.* 9. b) bubulum 16. c) si 19; aut 13. d) brugit *multi;* burgit 1; pringit 16; prigit 24. e) vel 18. f) triudis 1; treudum 7; treudas 18; treudus 19. g) medium s. c. si t. habet *des.* 1. h) triudi 10; treudas 18. i) *deest* 1. k) conponat 18. l) si rubeus — solvat *des.* 19. m) fera 9. 13. 14. 24; ferus 31. n) conponat 8. 11. 18. o) feramen *add.* 8. p) *deest* 8. 9. 13. 19.

1) *Cfr. fragm. II,* 52. 2) *I. e. equarius.* 3) *Cfr. Lex LXXII. LXXIII. LXXIV.* 4) *I. e. bison,* '*Wisunt*'. 5) *I. e. compes, pedica, Germ.:* '*druh*'. *Cfr. Lex Ribuaria XLII,* 2 *et Glossa LL. V, p.* 277. 6) *I. e. rubeum feramen (ferae rubeae),* '*Rothwild*'.

E codd. A:

niger[a, 1], solidos[b] 6* conponat[c]. Si involatus fuerit, novemgeldos[d] conponat[e]. Si cervia[f] indomita[g] fuerit occisa[h], tremisse[i] solvat[k]. Si trudis[l] habuit[m], medio[n] solido. Si[o] cum[o] ipsam[p] ruviam[q] fera[r] sagittata[s] fuerit[t], 3** solidos solvat. Si nigra[u], 6 solidos[v] solvat[w]. Si involata fuerit[x], novemgeldos[y] conponat[z].

7. Si[a] ursus alienus[b] occisus aut[c] involatus fuerit[d], 6 solidos[e] solvat[f]. Apro[g] similiter[h].

Si quis pecum[i] manualem[k, 3], qui[l] dicitur alatus[m, 4], aut verre[n] aut ducaria[o] occiderit[p], 6 solidos conponat[q]. Si[r] furatus[s] fuerit, 3 solidos solvat[t]; et quantum iurat[u] quod valuit[v], octogildus*** conponat[w].

*) III 6. 7. **) VI 4. ***) VIIII 8; VIIII geldos 2. 4—7. 9. 10; cum octovigeldos 3.

E codd. B:

dos 6* conponat[a]. Si involatus[b] fuerit, novemgeldos[c] conponat[d]. Si cerva[e] indomita[f] fuerit occisa, tremisso solvat[g]. Si treudem[h] habuit, medium solidum[i]. Si cum ipsa rubea[k] fera sagittata fuerit, 3[l] solidos solvat. Si nigra, 6[m] solidos conponat[n]. Si involata fuerit, novemgeldos[o] conponat[p].

7. Si ursus[a] alienus occisus aut involatus fuerit, solvat eum[b] solidos 6[c]. Aprum similiter.

Si quis pecus[d] manuale[e], qui[f] dicitur alatus[g], aut verrem aut ducariam occiderit, 6[h] solidos conponat. Si furatus fuerit, 3[i] solidos solvat[k]; et quantum[l] iuret[m], quod[n] valuit, novemgeldos** conponat.

*) III 28. **) octo geldos 18. 27; octo novegildos 20.

V, 6. a) nigra 6. 7; nigere 9; negerve 1; megerem 5; feramis *add.* 8. b) *deest* 5. c) conponatur 10. d) novemgeldus 5. 9. 10; novegildo 1. 4; novigeldos 3. e) *deest* 6. 7; solvat 8; *in codice* 9 *sequitur* XXIII, *quasi capituli numerus.* f) cerva 3. 6. 7. g) domita 6; domata 7. h) cum *add.* 3. i) tremisso 1. 4. 5. 10; tremissem 6. 7. k) *ita* 5. 6. 7; solo 1. 2. 4. 8—10; conponat 3. l) *ita* 1. 4. 10; treudis 2. 3; traudis 8; treudem 7; treude 9; treundem 6; tredidem 5. m) habet 6. 7. 8. n) medium solidum 7; cum medio sol. conponat 3. o) sicut 1. 10. p) ipsa 3. 5—7. q) *ita* 2. 9; rubiam 1. 10; rubius 5; rubea 3. 6. 7; ruicus 4; ruala 8. r) feram 2. 4. 9. 10. s) sagittatam 4. 10. t) fuit 2. 3. 4. 6—9. u) negra 1; cum *add.* 3. v) *deest* 4. 7. w) *deest* 2. 10; conponat 3. 6. 8. x) fuerat 1; *deest* 9; in *add.* 1. y) novegildus 1; novigeldos 3; novem novigeldos 4.

V, 7. *Codd. A* 1—10. a) Si quis 3. b) alieuius 3. c) et 4. d) fuit 1; cum *add.* 3. e) *deest* 6. f) conponat 3; *deest* 8. g) Et aper 2; abro 4. 5. h) similibus 4. 5. 9. i) pecus si 9; pecus 3. 5. 6. 7. k) anualem 4; manuale 6. 7. l) quod 7. m) alcotus 10. n) verrem 3—8. 10. o) ducariam 3. 6. 7. 8. 10. p) cum *add.* 3. q) *deest* 4. r) Si — solvat *desunt* 3. s) fortus 1. t) solvatur 6. 7. u) iuret 4. 9; iurat quod *des.* 10. v) valet 9. 10. w) solvat 3; *deest* 4.

V, 6. a) solvat 8; solvatur 9. 13. 14; solvet 18. b) *corr.* mactatus 17. c) octogeldos 1. 4. 18; VIIII solidos 7. d) solvat 27. e) cervia *multi; si cerva — aprum similiter des.* 2. f) domita 8. 9. 13. 19. 24. 27. 28. 30. 31; domana 14. g) sola conponatur 13. 14. h) trude 19; si tr. h. m. solid. *des.* 1. i) conponat *add.* 13. 14. k) rubica 15; rubia 6. 12; *deest* 18. l) VI 16. m) V 18. n) solvat 1. 16. 32; *deest* 13. 14; Si nigra, VI sol. solvat *add.* 19. o) octogeldos 18. p) solvat 18.

V, 7. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36. 37. a) versus 12. b) *deest* 8. 18. 19. c) III 4. d) pecum *multi.* e) manualem *multi;* alienum 16. 17. 18; animalem 20; anualem 19. 24. f) quod *multi;* qui. d. alatus *des.* 18. 20. g) altum 31; alitum *corr.* 29. h) III *corr.* VI 9. i) VI 9. 19. k) conponat 9. 29. l) si 18; *deest* 1. m) *deest* 4. 28. n) quantum 1. 18.

1) *I. e. 'Schwarzwild'.* 2) *Poena furti; cfr. V, 7. 8; Lex LXI.* 3) *'Animalia consueta, quae, ut loquitur Varro lib.* 2 *De re rust. cap.* 7, *ad manus accedere consueverunt' Ducange v. Manualia.* 4) *Fortasse volatilia, 'Geflügel' (?).*

E codd. A:

Si quis capriolo[a] occiderit[b], saiga[c]. Si[d] involatus[e] fuerit, novemgeldos[f] conponat.

8. Si gruis[a] fuerit involata[b] aut[c] occisa[d], 3[e] solidos conponat[f]. Si auca[g] fuerit furata[h] aut[i] occisa, novigildus[k] solvat[l]. Anite[m, 1], gariola[n, 2], cicunia[o, 3], corvo[p], cornicla[q], columba et[r] chaucha[s, 4], alia[t] similia[u] requirantur[v].

9. Si[a] acceptor[b], qui auca[c] mordit[d], occiderit[e], 3[f] solidos solvat[g]. Si grue[h], 6* solidos conponat[i].

10. Si[a] [verres] verre[b] occiderit[c], ipso[d] pro eo[e] reddat aut[f] 3[g] solidos solvat[h].

*) v 1.

E codd. B:

Si[a] quis capriolum* occiderit[b], saiga[c]. Si[d] involatus[e] fuerit, novemgeldos conponat[f].

8. Si grus[a, **] fuerit furata[b] aut occisa, 3[c] solidos[d] solvat[e]. Si auca[f, ***] fuerit involata[g] aut occisa[h], novemgeldos† solvat[i]. Aneta[k], gariola[l], ciconia[m], corvus, cornicla[n], columba et[o] crocrola[p, 5] et[q] cauha[r], ut[s] alia[t] similia, requirantur.

9. Si acceptor[a], qui aucam mordet[b], 3[c] solidos solvat[d]. Si gruem[e] mordet[f], 6 solidos conponat[g].

10. Si verris†† alium[a] occiderit[b], ipsum[c] pro eo[d] reddat et[e] 3 solidos[f] solvat[g].

*) *Glossa:* rehpoch 9. **) *Glossa:* kranuch 9. ***) *Glossa:* gans 9. †) octogeldos 4. 18. 27. ††) *Glossa:* diup 30.

V, 7. a) capriolum 3. 4. 6—9; cabriolum 5 alicui *add.* 3. b) cum *add.* 3. c) saggas 1. 2; sagia 4; saigas 10; conponat *add.* 3. d) *deest* 2. e) involutus 7. f) novegildo 1; novigeldos 3.

V, 8. *Codd. A* 1—10. a) sruges 1; gruius 8. gruus 10. b) *ita* 1. 2. 3; furata *reliqui.* c) vel 3. 8. 9. d) *verba* occisa — furata aut *des.* 6. e) 3 sol. aut occisa *des.* 1. 2. f) solvat 5. 10; *deest* 9. g) anseris 10. h) *ita* 7. 8; involata *reliqui.* i) vel 8. k) *ita* 1; novigeldos 3; novegeldus 8; novemcoldus 9; novemgeldus *seu* novemgeldos *reliqui.* l) solvatur 2. 4. 6; ea *add.* 3. m) ante 1; anita 3; anoda 2; aneta 5. n) goriola 7; cariola 4; agariola 9. o) icunia 1; cisunniva 4; caecunia 10. p) corvus 3; corvum 6. 7. q) cornilia 1; cornicola 5. 6. 7. r) ccc et 2. s) *ita* 1; chauva 2. 10; cauham 3; cetcauha 6. 7; aceteauha 8; cava et cogam 4; querola et cauha ut 5; caetcavuha amlia 9; et *add.* 6. 7. t) *deest* 1. 9; in alia 10. u) similiter 1. 3; *deest* 4. v) requerantur 1.

V, 9. *Codd. A* 1—10 = III, 14. a) Siqnis 1. b) acceptorem 1; accepto 9. c) aucam 3. 4. 6. 7. d) mordet 4—7; prendit 8. e) occidit 2; occisus fuerit cum 3; *deest* 4—10. f) vi 5. g) solvatur 6. 7; conponat 4. h) gruem 3; grugem 5. 6. 7; gruge 4. 8. 10; cruge 9; mordit *add.* 3. 4. 5; mordet *add.* 6. 7. 9; prindet *add.* 8; cum *add.* 3. i) solvat 9; *deest* 4.

V, 10. *Codd. A* 1—10 = III, 15. a) Si quis 3. b) verrem 3; verpe 4; vero 5. 6. 7. c) occidit 6. d) *ita* 1. 4. 5. 10; alio 2; ipsum *reliqui.* e) ea 3. f) et 4. 8; *deest* 5. 9; cum *add.* 3. g) vi 5. h) conponat 3. 8.

V, 7. a) *reliqua des.* 18. 21; *infra ante cap.* 11. *leguntur* 20. b) solvat 32; *deest* 13. c) sagia conponat 9; una sagia conponat 30; cum sagitta 1; solbat *add.* 20. d) *reliqua des.* 27. e) occisa 24. f) solvat 1; *deest* 9.

V, 8. *Codd. B* 1. 1*b.* 2—21. 24. 27—32. 36. 37. a) quis 12; cruvus 19; nigus 20. b) involatus 2; involata 8. 9. 13. 14. c) vi 19. d) *deest* 4. e) conponat 1. 6. 8. 12; *deest* 18. f) autem 15. g) furata 9. 21. 27. 29. 31. 32. h) aut occisa *des.* 6. 12. 15. i) conponat 6. 8. 12. 15; conponatur 13. 14. k) Aneta — similia requirantur *des.* 20. l) cicariola 18. m) cicum 18. n) cornicula *multi;* cornilia 7; corinda 16; *deest* 18. o) *deest* 9. 11. 13. 14. 15. 19. p) auca 17; et crocrola *des.* 1. 1*b.* 2. 3. 6. 7. 8. 10. 12. 17. 19; et c. et cauha *des.* 18. 30; horocralu 15; querola 16; caetchroela 24. q) *deest* 13. r) cetauca 9. 13. 14; cauva 7. 19. 31; aucca 27; chaua 8. 17; cauca 1. 10. 36; cauhura 24. 29. s) et 2. 3. 7; aut 4. 11. 18. 27; *deest* 19. t) *deest* 19.

V, 9. *Codd. B* 1. 1*b.* 2—21. 24. 27—32. 36. 37. a) accipiter 9. 11. 13. 14. 16. 18. b) mordit *multi;* prendit 20. 30. c) vi 31. d) *deest* 20. e) grugem *multi;* grui 1; gruam 19. 20. f) mordit *multi;* prendit 20; *deest* 18. 30. g) solvat 1. 31; *deest* 18; solidos conponat *des.* 20.

V, 10. *Codd. B* 1. 1*b.* 2—21. 24. 27—32. 36. 37. a) *ita* 9. 13. 14. 30. 31; alienum 15; *deest reliquis.* b) *deest* 18. c) alium 15. d) ipso 15. e) *deest* 4. 19. 21. 24. 27. 28. 31. 32. f) *deest* 20. g) conponat 9; *deest* 1.

1) *'Ente'.* 2) *'Häher'.* 3) *'Schwan'.* 4) *'Gauch'.* 5) *'Wannenweihe', 'crécerelle' (?), Ducange h. v.*

E codd. A:

11. Si[a] canis[b] alienus hominem occiderit, medium[c] wirigildum[d] solvat. Et[e] si totum wirigildum[f] querit[g], omnia ostia[h] sua serentur[i], et per unum ustium[k] semper intret[l] et exeat[m]; et de illo limetare[n] novem pedes[o] suspendatur canis[p], dum usque[q] totus putriscit[r] et[s] ibi[t] putridus[u] cadat[v] et ossa ipsius ibi[w] iaceant[x]; et[y] per[z] alium ustium[a] nec[b] intret nec exeat[c]. Et si cane[d] ipsum[e] inde[f] iactaverit aut[g] per alium hustium[a] intraverit in casa[h], ipsum[i] wirigildum[k] medium[l] reddat[1].

12. Si caballus[a], porcus aut bovis[b] hominem occiderit[c, *], totum[d] wirigildum[e] solvat[f, 2]. Si servus fuerit, medio[g] pretio solvat[3].

*) percusserit *et glossa:* vel occiderit 7.

E codd. B:

11. Si canis alienus hominem occiderit[*], medium weregeldum[a] solvat[b]. Et si totum weregeldum[c] quaerat, omnia ostia[d] sua claudentur[e], et per[f] unum ostium semper[g] intret et exeat; et de illo limitare[h] novem pedes suspendatur[i], usque dum totus[k] putrescat et ibi putridus cadat[**] et ossa ipsius[l] ibi[m] iaceant[n]; per[o] alium ostium nec[p] intret nec exeat. Et si canem[q] ipsum[r] inde[s] iactaverit[t] aut per alium ostium intraverit in casam[u], ipsum weregeldum[v] medium reddat.

12. Si caballus[a], porcus aut[b] bos[c] hominem occiderit, totum weregeldum[d] solvat[***]. Si servus fuerit[e], medium pretium[f] solvat.

*) mordit 27. **) et scateat *add.* 9. 13. 14. ***) cuius est pecus *add.* 30.

V, 11. *Codd. A* 1—10 = III, 16. a) Se 1. b) canus 5. 10; canes 8. c) medio 2. 4. 5. 8. 9. 10. d) weregeldum 2. 3; weregildo 4; weregeldo 5; wiregildum 6; widrigildum 7; widrigild 8; wirigeldum 9; wirgeldo 10; eum *add.* 3. e) *deest* 10. f) weregeldum 2. 3. 5; weregildum 4; wirgeldum 10; wirigildus 8; wirigeldum 9; widrigildum 6. 7. g) quaeret 9. 10; tunc *add.* 3. h) *ita* 1. 3; ustia 8; omnia ostia sua *des.* 9; hostia *reliqui.* i) serent 1; claudentur 8. 9; sclaudentur 4; claudantur 5. 6. 7. k) *ita* 1. 8; hostium *seu* ostium *reliqui.* l) intrent 1; intrat 5. m) exiat 1. 4. n) *ita* 1. 10; liminitare 4; limitare *reliqui.* o) pedis 1. p) *ita* 3; *deest reliquis.* q) usque dum 3; dom usquae 9. r) putrescat 2. 5—8; putrescet 3. 9; putrescit 4; putriscet et ibi putriscet 10. s) *deest* 6. 7. t) ubi 6. u) putritus 4. 5. 7. 9. 10; pudridus 1; pudritus 8. v) cadet 3. w) ibidem 3. x) iacent 1. y) *ita* 1. 3; *deest reliquis.* z) *sequentia usque* iactaverit aut *des.* 2. a) *ita* 1. 8; hostium *seu* ostium *reliqui.* b) non 2. 4. 6; ne 5. c) exiat 1. d) *ita* 1. 9; canem *reliqui.* e) *deest* 8. f) exinde 3. g) aut — intraverit *des.* 10. h) ipsa *add.* 3. i) ipsa 10; tunc 3. k) weregeldum 2—5; wedregeldum 6; widrigeldum 7; wirigeldum 8. 9; wirgeldum 10. l) medio 2. 9; ipsum 4; *deest* 8.

V, 12. *Codd. A* 1—10 = III, 17. a) cavallus 8; aut *add.* 3. 6. 7. b) *ita* 1. 3. 5. 8. 9. 10; bobus 4; bos 2. 6. 7. c) occidit 1. 3. d) toto 2. 5. 8. 9. 10. e) *ita* 1; weregeldo 2. 5; weregeldum 3. 6; weregildum 4; widrigeldum 7; wirigeldo 8. 9; wirgeldo 10. f) conponat 3. g) medium precium 3. 6. 7.

V, 11. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36. 37. a) weregildum 9; wedregildum 17; wergeldum 18; wedrigildo 20. b) *deest* 1. c) wedregildum 17; wergeldum 18. 21; wedrigildum 20. d) ostiaria 18; *deest* 9. e) ferentur 19. f) super 20. g) *deest* 18. 30. h) limine 9. 13. 14; liminare 1*b*. 18. 31. i) suspenditur 18. k) *deest* 18. l) eius 9. m) *deest* 1. n) lacerentur et 18. o) super 20. p) non *multi;* ne 11; *sequentia usque* ostium *des.* 19. q) membrum 18. r) ipsius 1; *deest* 9. s) in die 6. t) in ipsam casa *add.* 8. u) in casam *desunt* 30. v) wedregildum 17. 20; wergeldum 18. 21.

V, 12. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36—38. a) aut *add.* 9. 13. 14; *incipit hoc loco* 38. b) *deest* 18. 30. c) verbes 18; liberum *add.* 30. d) wedregildum 17; wergeldum 18. 21; wedrigildum 20; werigeldum 30. e) *deest* 9. 13. 14. 30. f) *deest* 30.

1) *Cfr. J. Grimm, 'RA.' p.* 665; *O. Gierke, 'Der Humor im deutschen Recht'* (1887) *p.* 65. 2) *Cfr. Wilda l. c. p.* 592. 3) *Wilda l. c. p.* 660. 661.

E codd. A:

13. Si quis[a] cuiuscumque[b] caballus sepem aliena[c] salierit[d] et de[e] palo[f] transpunctus fuerit, cuius sepis fuerit[g], ipse[h] solvat[i] medio[k] pretio.

14. Si quis ferro[a] molinario[b] involaverit, alio[c] cum ipso reddat et solvat solidos 6 in texaga[d.1], cuius fuerit.

Si quis sepem[e] alienam[f] capulaverit[g], 3[h] solidos solvat.

15. Si quis mortuum suum* in terra aliena posuerit[a], 12[b] solidos solvat[c] aut[d] cum 12[e] iuret, ut** hoc pro malo non fecisset. Si quis[f] ingenuum[g] aut ingenuam extraneam absque[h] permisso[i] cuius[k] fuerit in[l] terra miserit, 40 solidos sit culpabilis. Si[m] servus fuerit[n], 12 solidos solvat[o.2].

E codd. B:

13. Si alicuius[a] caballus sepem alienam sallierit[b] et de palo transpunctus fuerit, cuius[c] sepis fuerit[d], ipse[e] solvat medium pretium.

14. Si quis ferrum molinarium[a] involaverit, alium[b] cum ipso reddat et[c] solvat solidos 6[d] in texaga[e] ei[f], cuius fuerit.

Si quis sepem alienam capulaverit[g], 3 solidos solvat.

15. Si quis mortuum suum* in terra aliena posuerit, 12 solidos solvat aut cum 12 iuret[a], ut hoc pro[b] malo non[c] fecisset. Si quis[d] ingenuum aut[e] ingenuam extraneam** sine[f] permisso[g] cuius fuerit in[h] terram miserit, 40*** solidos sit[i] culpabilis[k]. Si servus fuerit[l], 12[m] solidos solvat[n].

16. Si[a] quis[a] alterius[b] infantem de[c] mediofledis fuerit[d], solido† solvat. Si medianus fuerit, 6 solidos solvat. Si meliosissimus[e] fuerit, 12 solidos solvat.

17. Si quis alterius[a] empta[b] puella[c] priserit[d], weregeldo[e] suo[f] sit culpabilis. Si non fuerit rapta, 12†† solidos solvat[g.3].

*) *deest* 1. 2. **) ut per nullum maleficium hoc non f. 3.

*) *deest* 13. 14. **) extra marcam 9; in extraneam terram 30. ***) XII 4. 28.

†) tres solidos solvat (conponat) *A* 3. *B* 15. ††) XL *A* 3.

V, 13. *Codd. A* 1—10 = III, 18. a) *deest* 5. 6. 7. 9. b) alicuius 2. 5; cuiusque 4. 9; *deest* 3. c) *ita* 1. 8; alienam *reliqui.* d) psalliret 1; saliaverit, salliaverit 3. 5; salliverit 9. e) in 1. f) palam sepis 8. g) est 8. h) ipso 2. 3. 9; *deest* 8. i) cum *add.* 8. k) medium precium 5. 6. 7.

V, 14. *Codd. A* 1—7. 9. 10. *Cfr.* III, 19. a) ferrum 3. 5. 6. 7. b) molinarium 6. 7; mulinario 9. 10; mulinarium 5. c) aliud 6. 7. d) taxaca 1; texeca 10; dexa 4; texaca *corr.* 3. e) sepe 6. f) aliena 1; alienas 6. g) capellaverit 6. 7. h) cum 6 sol. conponat 3.

V, 15. *Codd. A* 1—7. 9. 10. = III, 20. a) cum *add.* 3. 4. b) XI 4. c) conponat 1. d) et 1; in 5. e) VI 3. f) *deest* 5. g) ingenuos 1. h) *deest* 1—3. 9. 10; sine 4. i) permissum 6; promisso 7. k) cuiuslibet 5. l) intra *pro* i. t. 1. 2. 4. 10; terram 5. 6. m) Et si 3. n) cum *add.* 4. o) *deest* 3; conponat 4.

V, 13. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36—38. a) quis unusque 19. b) saliaverit 9. 30; salliaverit 13. 14. 29. c) cui 2. d) est 18. 20. e) ipsum 1. 2. 3. 6. 8. 12. 20. 29. 32. 37; *deest* 18. 30.

V, 14. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36—38. a) molendinarium 9. 13. 14; molinum 18; ferro molinario 19. b) aliud 9. 13. 14; alia 8. c) *deest* 11. d) vel *add.* 31. e) texata 8; taxaca 1; texaca 2; teexaga 38; taxiaga 7; texago 14; texega 11. 19; axega 36; in t. e. c. fuerit *des.* 18. f) et 3; *deest* 6. 12. 15. 16. 27. g) culpaverit 4; scapelaverit 17.

V, 15. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36—38. a) *inde ab hac voce deficit* 24. b) nullo *add.* 18. 30. c) *deest* 18. 30. d) miserit *add.* 30. e) vel 18. f) *deest* 15. g) promisso 30; permissio 20. h) in t. m. *des.* 30. i) *deest* 1. 30. k) conponat 30. l) sit 18. m) x 18. n) conponat 18.

V, 16. *Codd. A* 1. 2. 3. *B* 15 = III, 21. a) Qui *A* 1. b) alterium *A* 1; altero *A* 3. c) de medio flidis *A* 2; dimidio flidis *A* 3; de medio fredis *B* 15. d) laserit *B* 15. e) meliorissimus *A* 2.

V, 17. *Codd. A* 1. 2. 3. *B* 15 = III, 23. a) alterum *A* 1; altero *A* 3. b) inita *A* 1; invitam *B* 15; emptam *A* 3. c) puellam *A* 3. *B* 15. d) pserit *A* 1. e) widrigildo *A* 1; weregeldum *A* 3. f) suum *A* 3; semper *add. B* 15. g) conponat *B* 15.

1) *I. e. furtum.* 2) *Ad paganum sepeliendi modum hoc caput referendum esse videtur.* 3) *Cfr. R. Schroeder, 'Geschichte der ehelichen Güterrechte in Deutschland' I, p.* 67.

Ordo capitum fragmenti V. in codicibus A.

Fragm. V.	*Codd.*	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	12.
Cap. 1 =	*tit.*	89.	93.	94.	94.	95.	90.	90.	96.		95.	
2 =		90.	94.		95.	96.	91.	91.	97.		95.	
3 =				80.		97.	92.	92.	98.		96.	
4 =		91.	95.		96.		93.	93.				
5 =						98.	94.	94.	99.		97.	
6 =												
7 =		92.		94.			95.	95.				
8 =			96.							90.		
9 =									100.			
10 =												
11 =		93.		93.	97.	99.	96.	96.			98.	
12 =									101.			
13 =			97.						102.			
14 =												
15 =			98. 99.	94.			97.	97.				
16 =		94.	100.									
17 =			101.									

Ordo capitum fragmenti V. in codicibus B.

Fragm. V.	*Codd.* 1. 1b. 2—7. 9—12. 17.	13. 14.	15.	18.	19.	8. 16. 20. 21. 24—32. 37.
Cap. 1 =	*tit.* 94.	96.	96.	92.	94.	95.
2 =	95.	97.	97.	93.		96.
3 =	96.	98.	98.	94.	95.	97.
4 =						
5 =	97.	99.	99.		96.	98.
6 =						
7 =			100.			
8 =						
9 =						
10 =			101.	95.		
11 =	98.	100.	102.		97.	99.
12 =						
13 =			103.			
14 =			104.			
15 =			104. 105.			
16 =						
17 =			106.			

LEX ALAMANNORUM.

INDICES[a]

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
	IN DEI NOMINE INCIPIUNT CAPITULA LEGIS ALLAMANNORUM.			INCIPIUNT CAPITULA LEGIS ALAMANNORUM.		INCIPIUNT TITULI LEGIS ALAMANNORUM.
I.			1.	1. De liberis, qui res suas ad ecclesiam Dei tradunt.	1.	1. De eo, qui res suas aecclesiae dederit, ut nulla in posterum fiat remotio.
II.	1. De ingenuis, qui res suas ad ecclesias dedirunt.		2.	2. De liberis, qui res suas ad ecclesiam Dei[b] tradunt et in beneficium sub usufructuario accipiunt.	2.	2. De eo, qui a pastore aecclesiae res a se datas per precariam habere voluerit.
III.	2. De his, qui hominem persequens aliquis fugitivum.		3.	3. De liberis vel servis, qui ad ecclesiam confugiunt.	3.	3. De eo, qui ad aecclesiam confugium fecerit.
IV.	3. De humi[ci]diis infra iannis ecclesiae facto.		4.	4. De liberis, qui infra ianuas ecclesie interfecti fuerint.	4.	4. De eo, qui hominem infra ianuas aecclesiae occiderit.
V.	4. De raptoris ecclesie comendatis.		5.	5. De raptoribus, qui[c] de ecclesiis aliquid vi[d] abstraxerint[e].	5.	5. De rebus aecclesiae commendatis, si aliquis per vim tulerit.

a) *Codices* 2. 3. 5. 12 *indice carent, rubricas in textu paucissimas praebent; codex* 10 *etiam indice caret, sed rubricas plerisque titulis praefigit, ex quibus quinque codicibus numeros titulorum et rubricas collectos in hac tabula minoribus litteris expressos proponimus. Ubi codicum* 4. 8. 9 *textus ab indice differt, textus lectionem asterisco notavimus.* b) *deest* 4*. c) quia 4. d) *deest* 4. e) abstraxerit 4.

CODICUM A.

8.	9.	10.	11.	12.
INCIPIUNT CAPITULA LEGIS ALAMANNORUM.	LODHANRI REX DUX ALAMANNORUM. EPISCOPI QUI FUERUNT EI CONGREGATI NUMR. 33, DUCES FUERUNT 33 CONGREGATI, COMITES VERO 72, CETERE VULGO MULTITUDO MAGNA. HOS LEGE TU, LECTOR. INCIPIUNT CAPITULA DE LEGE ALAMANNORUM.		INCIPIUNT CAPITULA LEGIS ALAMANNORUM.	
1.[a] Si res suas aut se ips[os] ad ecclesia.	1. De liberis, qui semetipsos vel res suas ad ecclesias tradere voluerunt.	1. De liberis, qui semetipsos vel res suas ad ecclesiam tradere volunt.	1. De liberis, qui res suas ad ecclesiam Dei tradunt.	[1].
2.[a] Si quis res suas, quod ecclesiae dedit, ex ipsis ab episcopo benef	2. De libertis, qui res suas ad ecclesiam Dei tradunt et postea ipsas res ad usum precaverunt.	2. De liberis, qui res suas ad ecclesiam Dei tradunt et postea ipsas res ad[g] suum praecaverit.	2. De liberis, qui res suas ad ecclesiam Dei tradunt et in beneficium sub usufructuario accipiunt.	[2].
3. Si quis fugierit in[b] ecclesiam, nullus eum per vim exinde trahat. 4. Si quis fugitivum violenter de ecclesia traxerit.	3. De liberis vel servis, qui ad ecclesiam confugiunt.	3. De liberis vel servis, qui ad ecclesiam confugiunt.	3. De liberis vel servis, qui ad ecclesiam confugiunt.	[3].
5. Si quis liber liberum infra ecclesia occiderit.	4. De liberis, qui[d] infra ianuas[e] ecclesiae interfecti[f] fuerunt.	4. De liberis, qui infra ianuas ecclesie interfecti fuerint.	4. De liberis, qui infra ianuas ecclesie interfecti fuerint.	[4].
6. Si quis res commendatas ad ecclesia per[c] vim tulerit.	5. De raptores, qui de ecclesiis aliquid vim abstraxerit.	5. De raptore, qui ecclesiis aliquid vim abstraxerit.	5. De raptoribus, qui de ecclesiis aliquid abstraxerint.	[5].

a) *deest rubrica* 8*. b) infra 8*. c) *deest* 8*. d) quae 9. e) ganuas 9. f) occisi 9*. g) beneficium *in margine post. man. add.* 10.

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
				6. De iuratoribus, quales vel quantos secundum ewa homo habere debet.		
VI.	5. De res ecclesiae furatis.		6.	7. (6 [a]). De liberis, qui in [b] ecclesia aliquid furaverint.	6.	6. De eo, qui res aecclesiae furaverit.
VII.	6. De his, qui servum ecclesiae occiserit.		7.	8. (7). De [c] liberis, qui servum ecclesie occiderint [b].	7.	7. De servo aecclesiae occiso, et si rapuerit vel vendiderit.
VIII.	7. De his, qui liberum ecclesie colonum occiserint.		8.	9. (8). De colonis ecclesie occisis [d].	8.	8. De colono aecclesiae occiso.
IX.	8. De his, qui in curte episcopi armatus intrict contra lege.		9.	10. (9). De eo, qui in curtem episcopi armatus ingreditur.	9.	9. De eo, qui in curtem episcopi hasteo intraverit.
X.	9. De his, qui in presbytero barrociano positus est.		10.	11. (10). De eo, qui in presbiteri curte armatus ingreditur.	10.	10. De eo, qui in curtem presbiteri intraverit.
XI.	10. De his, qui episcopo aliqua iniuria fecerit.		11.	12. (11). De his [e], qui episcopo aliquam iniuriam fecerint [f].	11.	11. De eo, qui iniuriam episcopi fecerit.
XII.	11. De his, qui presbytero barrociano iniuria fecerit.		12.	13. (12). De his, qui presbitero parrochiano [g] iniuriam intulerint [h].	12.	12. De eo, qui presbiterum iniuriaverit.
XIII.	12. De his, qui deagrum.		13.	14. (13). De his, qui diacono aliquam iniuriam fecerit [i].	13.	13. De eo, qui diaconum iniuriaverit.
XIV.	13. De eo, qui monacho, qui sub regula est in monastirio.		14.	15. (14). De his, qui monacho aliquam iniuriam intulerint.	14.	14. De monacho iniuriato.
XV.	14. De clericis.		15.	16. (15). De his, qui clerico aliquam iniuriam intulerint.	15.	15. De clerico conpositione.
					16.	16. De clericis officialibus iniuriatis.
XVI.	15. De liberis, qui ad ecclesia demissi sunt.		16.	17. (16). De liberis, qui ad ecclesiam dimissi sunt, si occiderint.	17.	17. [m] De liberis, qui in aecclesia dimissi sunt.
XVII.	16. De ancilla, se libera demissa fuerit.		17.	18. (17). De ancilla libera dimissa, si postea servo se coniunxerit, [et [k] de alia Alamanna, que servo nupserit].	18.	18. [m] De ancillis.
XVIII.	17. De res ecclesie laicis absque carta nullus praesumat possedere.		18.	19. (18). Ut nullus laicus [l] rem ecclesie absque cartam presumat possidere.	19.	19. De rebus aecclesiae, ut nullus laicus absque carta possideat.

a) *numeros, quos praebet* 4*, *abhinc uncinis inclusos apposuimus.* b) *deest* 4. c) *ita* 4*; Qualiter servi conponendi sunt 4. d) fuerunt *add.* 4. e) eo 4*. f) fecerit 4*. g) parrechiano 4*. h) intulerit 4*. i) fecerint 4*. k) *verba uncinis inclusa des.* 4*. l) *deest* 4*. m) *hae rubricae etiam in textu leguntur.*

8.	9.	10.	11.	12.
			6. De iuratoribus, quales vel quantos secundum ewa homo habere debet[l].	
7. Si quis res ecclesiae furaverit.	6. De liberis, qui de rem ecclesie aliquid furaverint.	6. De liberis, qui de rem ecclesiae aliquid furavit.	7. De liberis, qui ecclesiae aliquid furaverit.	[7]
	7. De liberis, qui servum ecclesiae occiderit[b].	7. De liberis, qui servum ecclesiae occiderint.	8. Qualiter servi conponendi sunt.	[8]
8. Si quis liberum ecclesie occiderit.	8. De colonis ecclesiae occisis[c].	8. De colonis ecclesiae.	9. De colonis ecclesie occisis fuerunt.	
9. Si quis in curte episcopi armatus vim intraverit.	9. De his, qui episcopo aliquid[d] iniuriam intulerit.	9. De his, qui episcopo aliquid iniuria intullerit.	10. De eo, qui in curtem episcopi armatus ingreditur.	9.
10. Si quis in presbytero parochiano[a] episcopi curte intraverit.	10. De his, qui presbyterum iniuriam aliquid intulerit.	10. De his, qui presbytero aliquid iniuria intullerit.	11. De eo, qui in presbiteri curtem armatus ingreditur.	10.
11. Si quis episcopum iniuriaverit.	11. De his, qui episcopo aliqua iniuria aliquid intulerit.	11. De his, qui episcopo aliqua iniuria intullerit.	12. De his, qui episcopo aliqua iniuria fecerint.	11.
12. Si quis presbyterum parochianum iniuraverit.	12. De parociano praesbytero occiso.	12. Si quis autem parochiano presbyterum iniuriam intullerit.	13. De his, qui presbitero parochiano iniuria intulerint[m].	12.
13. Si quis diaconem episcopi iniuriaverit.	13. De diachonibus[c].	13. Si quis diaconum aliquis iniuria tulerit.	14. De his, qui diacono aliquam iniuriam fecerint.	13.
14. Si quis monachum regularem iniuriaverit.	14. De monachis.	14. Si quis monacho aliquam iniuriam intullerit.	15. De his, qui monacho aliquam iniuriam intulerint.	14.
15. De conpositionem clericorum. 16. De iniuria clericorum.	15. De clericis.	15. Si clericum aliquis iniuriam intullerit.	16. De his, qui clerico aliquam iniuriam intulerint.	15. 16.
17. Si quis, qui per cartam liber est, occisus fuerit.	16. De liberis, que[f] ad[g] ecclesiae[h] dimissus est[i].	16. De liberis, qui ad ecclesiam demisse[k] sunt[k], si occidatur.	17. De liberis, qui ad ecclesiam dimissi sunt, si occidantur.	17.
18. Si quis libera servum nupserit.	17. De ancilla, si libera dimissa fuerit.	17. Si quis ancilla libera dimissa fuerit et postea sibi servo iunxerit, et si Alamanna servo nupserit.	18. De ancilla libera dimissa, si postea servo se coniunxerit, et de alia Alamanna, que servo nupserit.	18.
19. Si quis res ecclesiae absque carta habuerit.	18. Ut nullus laicus rem ecclesiae absque carta valuerit possedere.	18. Ut nullus laicus rem ecclesiae absque carta praesumat possedere.	19. Ut nullus laicus rem ecclesiae absque cartam presumit possedere.	19.

a) parochianam 8. b) *sub hac rubrica in textu sequens titulus scriptus est.* c) *spatium pro hoc titulo vacuum remansit.* d) aliquam 9*. e) diaconibus 9*. f) qui 9*. g) in 9*. h) ecclesia 9*. i) dimissi sunt 9*. k) dimissem 10. l) *hanc rubricam soli indices codicum* 4. 11 *proferunt; in textu titulus deest.* m) intu. 11.

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
XIX.	18. Ut nullus presbyter res ecclesiae vindat.		19.	20. (19). Ut[b] presbiter res mancipia ecclesie potestatem vendendi non habeat.	20.	20. De rebus aecclesiae nullatenus vendendis.
XX.	19. De mancipiis ecclesie fugitivo nullus praesumat.		20.	21. (20). De his, qui ecclesie servum aut ancillam susciperint fugitivos.	21.	21. De fugitivis aecclesiae mancipiis.
XXI.	20. De his servi ecclesie tributa sua legitimi redant.		21. De servis ecclesiae.	22. (21). Qualiter servi ecclesie tributa solvi[c] debeat.	22.	22. De aecclesiae tributis a servis.
XXII.	21. De liberis aut ecclesiasticis.		22.	23. (22). De colonis ecclesiasticis, si ad episcopum aut ad iudicem suum venire dispexerunt[d].	23.	23. De aecclesiae tributis a colonis.
XXIII.	22. De causis, qui ad duci pertinent.	23. De causis, quae ad ducem pertenent.	23. De causis, quae ad regem pertinent.	24. (23). De eo[e], qui mortem ducis consiliatus[f] fuerint.	24. De causis, quae ad ducem pertinent.	24. De causis, quae ad ducem pertinent[k].
XXIV.	23. De his, qui fugientem straniam invitaverit.	24.	24.	25. (24). De homine, qui gentem extraneam infra provinciam invitaverit.	25.	25. De eo, qui extraneos intra provinciam invitaverit.
XXV.	24. De his, qui in exercito lito comiserit.	25.	25.	26. (25). De his, qui in exercitu litem commiserint.	26.	26. De his, qui in exercitu litem commiserint.
XXVI.	25. De his, qui in exercitu, ubi rex ordinaverit.	26.	26. De his, qui in exertitu furtum faciunt.	27. (26). De his, qui in exercitu aliquid furtum fecerint.	27.	27. De his, qui in exercitu furtum fecerint[l].
XXVII.	26. De his, qui sigillum[a] duci dispexerit.	27.	27.	28. (27). De eo, qui sigillum aut mandatum ducis neglexerit.	28.	28. De his, qui signum iudicum neglexerint.
XXVIII.	27. De his, qui in curte duci hominem occiserit.	28.	28. De his qui in curte ducis hominem occiderit.	29. (28). De eo, qui in curte ducis hominem occiderit[g].	29.	29. De homicidio in curte ducis aut foris in itinere facto.
XXIX.	28. De his, qui misso duci infra provencia occiserit.	29.	29.	30. (29). De eo, qui missum ducis infra provincia occiderint[h].	30.	30. De missis ducis intra provinciam occisis.
XXX.	29. De his, qui in curte re[gis] furtum fecerit.	30.	30.	31. (30). De eo, qui in curte[i] regis furtum commiserit.	31.	31. De furtis in curte regis factis.

a) sagillum 1. b) nullus *add.* 4*. c) solverunt 4. d) dispexerint 4*. e) his 4*. f) consiliati 4*. g) *ita* 4*; occiderint 4. h) occiderit 4*. i) curtem 4*. k) *hanc rubricam 7 etiam in textu habet.* l) De his qui in exercitu ubi rex ordinaverit exercitum 6. 7 *in textu.*

8.	9.	10.	11.	12.
20. Ut[a] res ecclesiae non vindantur.	19. Ut praesbyter de res ecclesiae terra vel mancipia nullum habeat potestatem alienandi.	19. Ut praesbyter de res vel mancipia ecclesia nulla habeat potestatem alienandi.	20. Ut presbiter res mancipia ecclesie potestatem vendendi non habeat.	20.
21. Si quis servum ecclesiae fugitivum susceperit.	20. De his, qui de ecclesiae servum aut ancilla suscepit fugitivum.	20. De his, qui ecclesiae servum aut ancillam susciperit fugitivam.	21. De his, qui ecclesie servum aut ancillam susceperint fugitivos.	21.
22. Ut servi ecclesie tributa sua reddat[b].	21. De servis ecclesiae.	21. De servis ecclesiae, quod tributa solvere debent.	22. Qualiter servi ecclesie tributa solvere debeant.	22.
23. Coloni ecclesiae, ut regis ita tributum solvant.	22. De colonis ecclesiasticis.	22. De colonis ecclesiasticis, si episcopum aut ad iudicem suum venire dispexerit.	23. De colonis ecclesiasticis, si ad episcopum aut ad iudicem suum venire dispexerunt.	23.
24. Si quis in morte duci consiliatus fuerit.	23. De causis, quae ad duce pertinuntur[d].	23. De causis, quod duce pertenunt.	24. De eo, qui mortem ducis consiliatus fuerit.	24. De causis, qui ad duce pertinent.
25. Si quis gentem extera infra provintia invitaverit.	24. De gentem extranea.	24.	25. De homine, qui gentem extraneam infra provinciam invitaverit.	25.
26. Si quis in hoste[c] litem commiserit.	25. De his, qui in exercito litem comiserint.	25.	26. De his, qui exercitu litem commiserit.	26.
27. Si quis in exercitum furtum fecerit.	26. De furtis in exercito commissis.	26.	27. De his, qui in exercitu aliquid furtum fecerit.	27.
28. Si quis sigillum aut iussionem ducis sui neclexerit.	27. De sigillis[e] ducis neclectis.	27.	28. De eo, qui sigillum aut mandatum ducis neglexerit.	28.
29. Si quis in curte duci hominem occiderit.	28. Si quis in curte duci homicidium fecerit.	28.	29. De eo, qui in curte ducis hominem occiderit.	29.
30. Si quis missum ducis occiderit.	29. De missum ducis occisum.	29.	30. De eo, qui missum ducis infra provincia occiderit.	30.
31. Si quis in curte regis alicuius furtum fecerit.	30. De furtis in curte regis factum.	30.	31. De eo, qui in curtum regis furtum commiserit.	31.

a) *deest* 8*. b) reddant 8*. c) oste 8*. d) pertinentur 9*. e) singulis 8.

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
XXXI.	30. De his, qui res duci, quod ad eum pertinet.	31.	31.	32. (31). De eo, qui res ducis furaverit.	32.	32. De furtis ducibus factis.
XXXII.	31. De feminis, qui in menisterio duci sunt.	32.	32.	33. (32). De feminis, que in ministerio ducis sunt.	33.	33. De his hominibus, unde mala suspitio furti est, ut nullis eis contra legem faciat [e].
XXXIII.	32. De his, qui in curte duci pugna comiserit.	33.	34.	(33 [a]). De eo, qui in curte ducis pugnam commiserit.	34.	34. De eo, qui in curte ducis pugnam commiserit.
XXXIV.	33. De his, qui praesumpserit infra provencia ostiliter.	34.	33.	34. De eo, qui presumpserit infra provinciam res ducis hostiliter invadere.	35.	35. De eo, qui res ducis hostiliter invaserit.
XXXV.	34. De eo duce, qui filium habet contumacem.	35.	34.	35. De filio ducis, qui contra patrem suum surrexerit [b].	36.	36. De filiis, qui parentibus suis contumaces extiterint.
XXXVI.	35. De conventu secundum consuitudine antiqua.	36.	35.	36. De conventu, ut secundum antiquam consuetudinem fiat [c].	37.	37. De conventus, ut secundum consuetudinem antiquam fiant.
						38. De eis, qui ad placitum venire neglexerint.
XXXVII.	36. De mancipia, foris provencia nemo vindatur.	37.	36.	37. De mancipiis, ne foris [d] provincia vendantur.		39. De mancipiis, ut nullus extra provinciam ea vendat.
XXXVIII.	37. De diae Dominico, ut nemo opere servile faciat.	38.	37. De die Dominico.	38. De eo, qui die Dominico opera servilia facit.		40. De die Dominico.
XXXIX.	38. De nupsias inlicitas.	39. De inlicitis nuptiis.	38. De nuptiis inlicitis.	39. De inlicitis nuptiis.	40.	41. De incestis nuptiis.
XL.	39. De patricidiis, de fratricidiis.	40. De patricidiis, fratricidiis.	39. De patricidis vel fratricidis.	40. De patricidiis et fratricidiis.	41.	42. De occisione parentum.
XLI.	40. De causa, ut nullus audire praesumat.	41.	40. De causis.	41. Ut nullus causam adire presumat, nisi qui a duce constitutus est.	42.	43. De iudicibus.
XLII.	41. De interpellatus ante iudicem.	42.	41.	42. De eo, qui sepe interpellatus est ante ducem de qualicumque evidenti causa et convictus fuerit, ne ad iuramentum promittatur.	43.	44. De his, qui ante iudicem interpellati fuerint et a veracibus viris convictis.

a) *rubrica legitur in* 4*; *deest* 4. b) surrexit 4*. c) *deest* 4. d) foras 4*. e) De feminis que in ministerio ducis sunt *in textu rubrica.*

8.	9.	10.	11.	12.
32. Si quis aliquam[a] rem ducis furaverit.	31. De res ducis, quod ad eum pertinent.	31.	32. De eo, qui res ducis furaverit.	32.
33. De feminis, qui in ministerio ducis sunt[b].	32. De feminas monasterie[d].	32. De feminas, qui in monasterio ducis sunt.	33. De feminis, qui in ministerio ducis sunt.	33.
34. Si quis res duci hostiliter tulerit.	33. De res duci invasas.	33.	34. De eo, qui presumpserit infra provinciam res ducis hostiliter infadere.	34.
35. De filio rebellem patri suo.	34. De filio ducis contumacem[e].	34.	35. De filio ducis, qui contra patrem suum surrexit.	35.
36. Ut conventus antiqua consuetudinem fiat.	35. Ut conventus secundum consuetudinem antiqua fiet[f].	35. Ut conventus secundum consuitudinem antiquam fiat.	36. De conventu, ut secundum antiquam consuetudinem.	36.
37. Ut mancipia extra provincia non vindantur.	36. (37[g]). Ut mancipia foris provincia[h] nemo[h] vendantur[h].	36. Ut mancipia foris provincia nemo vindatur.	37. De mancipiis, ne fortias provintiae vendantur.	37.
38. Ut die Domenico[c] celebretur.	37. (38). Ut[i] die Dominico operare nullus praesummat facere, quia hoc lex proibuit, et sacras scripturas in omnibus testatur.	37.	38. De eo, qui die Dominico opera servilia fecit.	38.
39. De inlicitas nuptias.	38. (39). De nuptiis inlicitis.	38. De nuptiis inlicitis.	39. De inlicitis nupciis.	39. De nuptiis inlicitis.
40. Si quis parentem suum occidere voluerit.	39. (40). De patricidiis et fratricidiis[k].	39. De patrecidiis et fratricidiis.	40. De patricidiis et fratricidiis.	40. De patricidiis, fratricidiis.
41. Ut causas iudex iudicet.	40. (41). Ut nullus causas audire praesumat nisi[h] qui[h].	40.	41. Ut nullus causam adire presumat, nisi qui a duce constitutus est.	41.
42. De veraces et falsilocus testes.	41. (42[d]). Si quis interpellatus ante duce[d].	41.	42. De eo, qui sepe interbellatus est ante ducem de qualecumque evidenti causa et convictus fuerit, non ad iuramentum promittatur.	42.

a) aliqua 8*. b) quicquid illi contra legem fit *add.* 8*. c) dominico 8*. d) *rubrica deest* 9*. e) contumatis 9. f) *sub hac rubrica tituli* 35. 36 *comprehenduntur* 9*. g) *numeros, quos praebet* 9*, *uncinis inclusos apposuimus.* h) *deest* 9*. i) Ut die dominico nemo 9*. k) *ita* 9*; patricidiis 9.

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
		43.	42.	43. Ut scriptura non valeat, in qua annus, et dies non ostenditur.	44.	45. De cartis, quomodo eas ostendere debeant.
XLIII.	42. De crimen, quod liber adversus liberum inposuerit.	43.	43.	44. De libero, qui alteri libero crimen inposuerit.	45.	46. De criminalibus causis, si alicui aliquis iniecerit.
XLIV.	43. De causa, qui sepe solent contingere [a].	44. De causis, quae saepe contingere solent in populo.	44. De causis, qui sepe solent contingere in populo.	45. De rixis, que[b] sepe fieri solent in populo.	46.	47. De causis, qui sepe solent contingere in populo [f].
XLV.	44. De eo libero, qui liberum extra terminum vindediret.	45.	45.	46. De libero, qui liberum extra terminos vendit.	47.	48. De eo, qui liberum hominem extra terminum vendiderit.
XLVI.	45. De feminis liberis extra marcha vindita fuerent.	46.	46. De feminis liberis.	47. De eo, qui feminam ingenuam ex marcam [c] vendit.	48.	49. De vendita libera femina [g].
XLVII.	46. De eo libero alio liberum infra provencia vindedirent.	47.	47.	48. De eo, qui liberum hominem vel feminam liberam infra provinciam vendiderit.	49.	50. De libero homine intra provinciam vendito.
XLVIII.	47. De homine Alamanno occiso, quod morthaudo dicunt.	48.	48. De mortuado.	49. De eo, qui hominem occiderit et eum mortaudo fecerit.	50.	51. De homine mordtoto occiso.
XLIX.	48. De liberum, qui de terra exfodiatur.	49.	49.	50. De eo, qui liberam de terra effodierit [d].	51.	52. [h] De eo, qui liberum hominem de terra effoderit.
L.	49. De uxore alterius contra lege tullerit.	50.	50.	51. De libero, qui alterius uxorem tulerit.	52.	53. De eo, qui alterius uxorem sibi tulerit.
LI.	50. De spunsata alterius accepta.	51.	51.	52. De eo, qui sponsam alterius acciperit.	53.	54. De eo, qui sponsatam alterius tulerit [i].
LII.		52.	52.	53. De eo, qui sponsam suam dimiserit et aliam duxerit.	54.	55. (56 [k]). De eo, qui disponsatam suam dimiserit et aliam duxerit.
LIII.	51. De filia alterius non spunsata accepta.	53.	53.	54. De eo, qui filiam alienam desponsatam acciperit.	55.	56. (57). De eo, qui filiam alteris non sponsatam tulerit.
LIV.	52. De libero mortuo et uxorem releeta.	54.	54.	55. De uxore mortuo marito sine filiis relicte.	45 [e].	57. (58). De eo, qui sine heredibus mortuus fuerit relicta uxore.

a) De his, qui saepae solunt contingere in populo *rubrica in textu*. b) qui 4. c) marea 4*. d) *deest in textu rubrica*. e) *ita per errorem c.; numeros, ut in codice scripti sunt, proponimus*. f) De c. que s. s. continere *rubrica in textu*. g) De feminis (feomnis 6) autem (aut 6) liberis *rubrica in textu*. h) LIII *etc.* 7*. i) *in textu cod.* 6 *hic titulus in duos dividitur*. k) LVI *etc.* 6*.

8.	9.	10.	11.	12.
43. De scripturae robore.	42. (43). Scriptura non valeat[c].	42.	43. Ut scriptura non valeat, in qua annus et dies non ostenditur.	43.
44. Si quis alterum aput regem incriminaverit.	43. (44). Si quis liber liberum crimen crimino[c].	43.	44. De libero, qui alteri libero crimen inposuerit.	44.
45. Si quis alter alterum in platea occiderit.	44. (45). De causis, qui sepe solent fieri in populo.	44. De causis, qui sepe solent fieri in populo.	45. De rixis, qui sepe fieri solent in populo.	45. De causis, qui sepe solent contingere in populo.
46. Si quis liberum extra[a] terminos vindederit.	45. (46). Si quis liber liberum extra terminos venderit[c].	45.	47. (46[f]). De libero, qui liberum extra terminos vendiderit.	46.
47. Si quis libera femina extra marca vindederit[b].	46. (47). De feminis et liberis[c].	46.	48. (47). De eo, qui feminam ingenuam ex marcam vendiderit.	47.
48. Si quis infra provincia liberum vindederit.	47. (48). Si enim liber liberum infra provintia vendiderit[c].	47.	49. (48). De eo, qui liberum hominem vel feminam liberam infra provinciam vendiderit.	48.
49. Si quis hominem occiderit.	48. (49). Si quis hominem occiderit[c].	48.	50. (49). De eo, qui hominem occiderit et cum mortaudo fecerit.	49.
50. Si quis hominem liberum de terra exfoderit[c].	49. (50). Si quis liberum de terra effodierit[c].	49.	51. (50). De eo, qui liberum de terra effodierit.	50.
51. Si quis uxorem alterius tulerit[b].	50. (51). Si quis liber uxorem alterius tulerit[c].	50.	52. (51). De libero, qui alterius uxorem tulerit.	51.
52. Si quis sponsatam alterius tulerit.	51. (52). Si quis sponsatam alienam acciperit[c].	51.	53. (52). De eo, qui sponsam alterius acciperit.	52.
53. Si quis filiam alienam disponsata[d] dimiserit.	52. (53). Si quis spliam alienam disponsatam dimiserit[e].	52.	54. (53). De eo, qui sponsam suam dimiserit et aliam duxerit.	53.
54. Si quis, nolentem patrem, filiam eius tulerit.	53. (54). Si quis filiam alterius non sponsatam acciperit[c].	53.	55. (54). De eo, qui filiam alienam disponsatam acciperit.	54.
55. Si quis absque heredes moritur.	54. (55). Si quis liber mortuus fuerit, relinquerit uxorem[c].	54.	56. (55). De uxore mortuo marito sine filiis relictae.	55.

a) ex 8*. b) *deest* 8*. c) exfodierit 8*. d) disponsatam 8*. e) *rubrica deest* 9*. f) *numeros, quos textus praebet, uncinis inclusos apposui.*

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
			55.	56. De eo, qui proximi sui defuncti uxori sine filiis relicti dotem contradixerit.	46.	58. (59). De dote eius[h] mulieris.
LV.	53. De duas sororis absque fratris relectas.	55.	56.	57. De hereditate duarum sororem[a], que absque fratribus post mortem patris relicte sunt.	57.	59. (60). De duabus sororibus sine fratre a patre relictis.
LVI.	54. De libera femina virgo vadit in itenere.	56.	57.	58. De eo, qui mulierem in itinere vadentem denudaverit aut cum ea mechaverit.		60. (61). De puellis et mulieribus in itinere detractis.
LVII.	55. De his, qui alium per ira percusserit.	57.	58.	59. De eo, qui alium percusserit aut vulneraverit[b].		61. (62). De variis percussuris per iram factis.
			59.	60. De eo, qui alteri aurem absciderit.		
			60.	61. (60). De eo, qui palpebras alterius maculaverit[c].		
			61.	62. (60). De nare transpuncta aut abscisca.	58.	
			62.	63. (60). De labiis maculatos.		62. (63). De variis plagis et abscisionibus omnium membrorum totius corporis.
			63.	64. (60). De lingua abscisa et vulneribus in facie factis.		
			64.	65. (60). De eo, qui alium contra lege tunderit et de diversis vulneribus.		
LVIII.	56. De his, qui liberum in via manus egeciret verit.	58.	65.	66. (61). De eo, qui alteri viam contradixerit[d].		
LIX.	57. De his, qui liberus liber in via de caballo iecta.	59.	66.	67. (62). De eo, qui alterum de caballo iactaverit[e].	69.	63. De eo, qui alium de caballo[i] iactaverit et eum tulerit.
LX.	58. Si liber liberum occiserit.	60.	67.	68. De libero, qui liberum occiderit[f].		64. De homicidio.
LXI.	59. De eo, qui alicui ammessario involaverit.	61.	68.	69. De eo, qui alterius amissarium[g] furaverit.	70.	65. De admissario involato.

a) sororum 4*. b) vulneraverunt 4*. c) *deest haec rubrica cum* 4 *sequentibus* 4*. d) De eo qui palberas alterius maculaverit 4*. e) *deest rubrica* 4*. f) *rubrica et numerus desunt* 4*. g) emisarium 4. h) eiusdem 7. i) cavallo in via 7.

8.	9.	10.	11.	12.
56. Si quis proximus mortuum maritum dotem mulieri contradixerit[a].	55. (56). Proximus autem mariti defuncti[c].	55.	57. (56). De eo, qui proximi sui defuncti uxore sine filiis relicti dotem contradixerit.	56.
57. Si duas sorores post mortem patris remanserint.	56. (57). Si autem duas sorores absque fratre relictas[c].	56.	58. (57). De hereditate duarum sororum, que absque fratribus post mortem patris relicte sunt.	57.
58. Si quis capite mulieris mutaverit.	57. (58). Si quis femina invadet[c].	57.	59. (58). De eo, qui mulierem in itinere vadentem denudaverit aut cum ea mechaverit.	58.
59. Si quis alium per iram pulislae percusserit.	58. (59). Si quis alium per iram percusserit[c]. EXPLICIUNT[d] CAPITULA.	58.	60. (59). De eo, qui alium percusserit aut vulneraverit.	59.
60. De aurem abscisam et alia membra.			61. (60). De eo, qui alteri aurem absciderit.	
61. De brachio absciso.			62. (61). De eo, qui palpebras alterius maculaverit.	
62. De mano et digita abscisa.			63. (62). De nare transpuncta aut abscisa.	
63. De latera puncta.			64. (63). De labiis maculatis.	
64. De coxas genucula et tibias.			65. (64). De lingua abscisa et vulneribus in faciae factis.	
65. De pede et digita pedis abscisa.			66. (65). De eo, qui alium contra legem tunderit, et de diversis vulneribus.	
66. Iterum de coxa[b] et ernia.			67. (66). De eo, qui alteri viam contradixerit.	67.
67. Si quis alii via contraverit.	60.	59.		68.
68. Si quis alium in via de caballo iactaverit.	61.	60.	68. (67). De eo, qui alterum de caballo iactaverit.	
69. Si quis liber liberum occiderit.	62.	61.	69. (68). De libero, qui liberum occiderit.	70.
70. De amissario involato.	63.	62.	70. (69). De eo, qui alterius ammissarum furaverit.	71.

a) contr. 8. b) abscisa *add.* 8*. c) *rubrica deest* 9*. d) EXPL 9.

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
LXII.	60. De his, qui alicui caballum involaverit.	62.		(70 [b]).		66. De cavallo involato [n].
LXIII.	61. De his, qui equum, quod marh dicunt, excusserit oculum.	63.	69.		71.	67. (66 [o]). De iumenti oculo excusso, et si aliquis eum scorticaverit.
LXIV.	62. De domino, qui in equo suo caballicaverit.	64.	70.	70. (71). De eo, qui equum placaverit, dum hominem plagare voluerit.	72.	68. (67). De eo, qui hominem plagare volens equo eius plagaverit [p].
LXV.	63. De his, qui in troppo de iumenta illa ducatrice involat.	65.	71.	71. (72). De eo, qui in troppo [c] de iumentis doctricem involaverit [d].	73.	69. (68). De eo, qui ductricem de iumentis furaverit.
LXVI.	64. De his, qui iectum super iumentum fecerit.	66.	72.	72. (73). De eo, qui pregnum iumentum furaverit aut [e] abortivum fecerit.	74.	70. (69). De eo, qui pregnum iumentum percusserit.
LXVII.	65. De his, qui gregem iumentorum ad pignus tullerit.	67.	73.	73. Qualiter iumenta, qui messem leserit [f], includantur [g].	75.	71. (70). De his, qui gregem iumentorum ad pignus tulerint [q].
LXVIII.	66. De his, qui in vacaricia legitima, ubi sunt 12.	68.	74.	74. De eo, qui taurum gregem regentem involaverit aut occiderit [h].	76.	72. (71). De tauro de vaccaria [r] involato.
LXIX.	67. De his, qui mortaudus baro aut femina.	69.	75.	75. De eo [i], qui mortaudus inputatur.	77.	73. (72). De mordtoto barone vel femina.
LXX.	68. De mulieri prinata et partum periclitatum.	70.	76.	76. De eo, qui gravide mulieri natum interfecerit.	78.	74. (73). De gravida [s] muliere et ab alio dampnata.
LXXI.	69. De praecium bovis. Summus bovis 5 tremisses valet.	71.	77.	77. De pretio vobis.	79.	75. (74). De valitura boum [t] vel reliquis armentis.
LXXII.	70. De pastore porcario [a].	72. De pastore porcario.			80. De pastore porcario.	
LXXIII.	71. De legitimo pastore ovium.	73.	78.	78. De eo qui, pastores vel artifices occiderit.		
LXXIV.	72. De mariscalco.	75.				
LXXV.	73. De ancilla vestiaria aliquis concupuerit.	76.	79.	79. De eo, qui cum [k] ancillam [l] vestiariam [l] et genitiariam conbuerit [m].	81.	76. (75). De canibus pastorum et ab aliis occisis et de adulteriis ancillarum atque de incendio [u].

a) *eadem rubrica etiam in textu.* b) *deest rubrica* 4. c) troppe 4*. d) imbolaverit 4*. e) ut 4*. f) leserint 4*. g) cludantur 4*. h) a. o. *desunt* 4. i) *desunt* 4. k) *deest* 4*. l) ancilla vestiaria 4*. m) concubuerit 4*. n) *rubrica deest* 6. o) LXVI *etc.* 6*. 7. p) placaverit 7. q) *deest* 7. r) vaccaricia 7. s) gravada 7. t) bovum 7. u) 7* *rubricam habet:* De pastore porcario.

8.	9.	10.	11.	12.
71. De alio caballo[a] furtato.				
72. (71[b]). Si quis equi, marach, oculum excusserit.	64.	63.	deest.	72.
73. (72). Si quis caballo[c] domino eius super sedens[d] placuerit[e].	65.	64.	71. (70). De eo, qui equum placaverit, dum hominem plagare voluerit.	73.
74. (73). Si quis doctricem de inter iumentas[f] furaverit.	66.	65.	(71). De eo, qui in tropo de iumentis doctricem involaverit[i].	74.
75. (73). Si quis iactu[g] infra utero pollame occidit[h].	67.	66.	(72). De eo, qui pregnum iumentum furaverit et abortaverit.	75.
74. Si quis graciem iumentorum pignus tulerit.	68.	67.	(73). Qualiter iumenta, qui messem leserit, includantur.	*deest.*
75. Si quis taurum de vaccam furaverit vel occiderit.	69.	68.	(74). De eo, qui taurum gregem regentem involaverit.	*deest.*
76. De wirigild baronis mordtotus vel feminae.	70.	69.	(75). Qui mortaudus inputatur.	*deest.*
77. Si quis muliere gravida instrigaverit.	71.	70.	(76). De eo, qui gravide mulieri natum interficerit.	*deest.*
78. De pretium bovis.	72.	71.	(77). De precio bovis.	80.
79. Si quis porcarium occiderit.	73.	72. De pastore porcario.	(78). De eo, qui pastores vel artifices occiderit.	81. De pastore porcario.
				82.
80. Si quis ancillam vestiaria alteri violaverit.	74.	83.	(79). De eo, qui ancillam vestiariam et geneciaria concupuerit.	

a) cavallo 8*. b) LXXI *etc.* 8*. c) caballum 8*. d) sedem 8*. e) plagaverit 8*. f) iomentas 8. g) icctu 8*. h) *hoc loco finis est indicis.* i) *inde ab hoc titulo in indice numeri titulorum desunt.*

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
LXXVI.	74. De his, qui fogo in nocte miserit.	77.	80.	80. De eo, qui incendium super alium in nocte miserint.	82.	
LXXVII.	75. De stuba ovilem porcaricia concremaverit.	78.				
LXXVIII.	76. De canibus sinsibus.	79. De canis de usibus.	81. De canis seusibus.	81. De canibus seusibus vel aliis furatis aut occisis[a].	83.	77. (76). De canibus furatis et reliquis canum causis.
LXXIX.	77. De his, qui clausuram in aqua fecerit.	80.	82.	82. De eo, qui aliquam clausuram in[b] aqua[b] fecerit.	84.	78. (77). De clausuris in aqua factis.
LXXX.	78. De molinum aut aliqua clausura in aqua.	81.			85.	79. (78). De mulino[l], ut nulli sua sclusa noceat.
LXXXI.	79. De contencione, si orta fuerit.	82.	83.	83. De his, qui de terra sua inter illis contendunt.	86.	80. De terminis.
LXXXII.	80. De his, qui servum alterius fugitivum susciperit.	83.	84.	84. De eo, qui servum alterius fugientem acciperint et sequenti domino contradixerit.		81. De fugitivo servo.
LXXXIII.	81. De his, qui pignus tullerit contra lege.	84.	85.	85. De eo, qui servum[c] in pignus susciperint, et si ipse[d] servus aliquod[e] dampnum fecerit.		82. De eo, qui alienius aliquod pignus contra legem tulerit.
LXXXIV.	82. De his, qui res suas per alium hominem inveniret.	85.	86.	86. De eo, qui alteri res suas apud se inventas contradixerit.	89.	83. De rebus post alium hominem inventis.
LXXXV.	83. De fratres post mortem patris.	86.	87.	87. Ut fratres post mortem patrem eorum hereditatem non dissipent, antequam dividant[f] eam.		84. De divisione fraterna post mortem patris.
LXXXVI.	84. De his, qui hominem occiderit et negare voluerit.	87.	88.	88. De eo, qui hominem occiderint[g] et negaverunt[h].	90.	85. De eo, qui alium occiderit.
LXXXVII.		88.	89.	89. De coxa vel brachio abscisis.	91.	86. De coxa abscisa.
LXXXVIII.	85. De his, qui mulierem prignantem aborsum fecerit.	89.	90.	90. De eo, qui mulieri pregnante abortivum fecerint.	92.	
LXXXIX.	86. De mulierem, qui hereditatem paternicam abit.	90.	91.	91. (90). De hereditatem, quam mulier post partum statim[i] mortua derelinquit.	93.	87. De hereditate mulieris.
XC.	87. De his, qui exercitum pugna comissa paris demisserit.	91.	92.	92. (91). Qui in pugna parem suum derelinquit et[k] aufugerit.	94.	88. De eo, qui in exercitu parem suum dimiserit.

a) occisi sunt 4*. b) iniqua 4. c) alterius *add.* 4. d) sub se 4. e) aliquid 4. f) divident 4. g) occiderit 4*. h) negaverit 4*. i) *deest* 4*. k) *deest* 4. l) molino 7.

8.	9.	10.	11.	12.
81. Si quis nocte focum in domum alterius miserit.	75.	84.	80. De eo, qui incendium super alium innocente miserit.	83.
82. De cane cursale involato.	76. De canem sensi.	85.	81. De canibus seusibus vel aliis furatis aut occisis.	*deest.*
83. De clausura in aqua facta.	77.	86.	82. De eo, qui aliquam clausuram iniqua fecerunt.	*deest.*
84. De mulinum clau. in aqua.	78.			
85. Si contentio inter genealogias fuerit[a].	79.	87.	83. De his, qui de terra sua inter illis contendunt.	*deest.*
86. Si quis fugitivum susceperit et eum domino suo reddere noluerit.	80.	88.	84. De eo, qui servum alterius fugientem acciperit et sequenti domino contradixerit.	*deest.*
87. De inlecitam pignerationem[b].	81.	89.	85. De eo, qui servum in pugnus suscepit, et sub se servus aliquid dampnum fecerit.	*deest.*
88. Si quis qualecumque rem alterius . . .	82.	90.	86. De eo, qui alteri res suas apud se inventas contradixerit.	*deest.*
89. Ut frater fratri portionem ante divisionem non dissipet.	83.	91.	87. Ut fratres post mortem patres eorum hereditatem non dissipent, antequam dividant eam.	91.
90. De iuramentum homicidii.	84.	92.	88. De eo, qui hominem occiderit et negat.	92.
91. De coxa abscisa.	85.	93.	89. De coxa vel brachio abscisis.	93.
92. De aborsum mulieris.	86.	94.	90. De eo, qui mulieri pregnante abortivum fecit.	94.
93. Si quis mulier habens heredem partum[c] moritur.	87.	95.	91. De hereditate, quam mulier post partum statim[d] mortua derelinquid.	95.
94. Si quis relinquit pares in pugna et fugit.	88.	94.	92. Qui in pugna parem suum derelinquit.	

a) Si conteñ. int. geneā. fue. 8. b) De inlc . . a pignc. rāt. 8. c) pār. 8. d) sta 11.

Ed.	*Codd.* 1.	2.	3.	4.	5.	6. 7.
XCI.	88. De his, qui post finienda causa mallaverit.	92.	93[a].	93. (92). De eo, qui post finitam et emendatam causam mallare presumpserit.	94.	89. De eo, qui post definitam[i] causam aliquem mallare voluerit.
XCII.	89. De his, qui feminam ingenuam colpo percusserit.	93.		94. De eo, qui ingenuam feminam colobo percusserint[c].	95.	90. De eo, qui ingenuam feminam culpo percusserit.
XCIII.	90. De his, qui medullam rumpit.	94.		95. De eo, qui medelam aut carrucam alterius involaverit.	96.	91. De utensilibus carri furatis.
XCIV. 1—3.	91. De buricas in silva incinsas.	95.	94[b].	96. De eo, qui puricas in silva pecorum incenderunt[d].	97.	92. De buricis animalium in silva siquis incenderit vel per fortiam intraverit.
4.				97. (96). De eo, qui gregem animalium in pignus tullerit[e] et porcarium vel ceteras[f] pastores flagellaverant[g].	98.	93. De eo, ut nullus gregem cuiuscumque animalium pignerare praesumat.
5. 6.						94. De porcario battudo.
XCV.	92. De his, qui vissontum biballum cervum involat.	96.			99.	95. De venationum animantibus et reliquis furatis vel occisis.
XCVI. 1—3.	93. De his, qui acceptorem, qui auca mordit occiderit.					96. De acceptore et de aliis animalibus et de cane, qui hominem occiderit et de reliquis talibus furtis[k].
4.		97.		98. (97). De eo, qui bissontem[h] aut bubalum vel cetera animalia furaverit aut occiderit.		
5—7.		98.		EXPLICIUNT CAPITULA.		97. De ferro mulinario[l] et de sepe capellata atque de mortuo in terra aliena sepulto et de mortuo alieno, qui absque consensu suorum sepultus fuerit.
XCVII.	94. De ingenuum aut ingenuam intra miserit.	99.				
		100.				
		101.				
XCVIII.	95. De his, qui res alienas aut ecclesiasticas evaserit.	102.				EXPLICIT[m].
	EXPLICIT CAPITULA LEGIS HUIUS.					

a) *hic titulus compositus est ex titulis nostris XCI. XCVI,* 4. 3. b) *titulus compositus est ex titulis nostris XCIV,* 4—6. *XCV. XCVI,* 1. 2. 5. 6. 7. *XCVII. XCII. Desunt hoc loco tit. XCIII. XCVIII. XCIV,* 1—3, *qui titulo LXXX. annexi sunt.* c) percusserit 4*. d) incenderit 4*. e) tulerit 4*. f) ceteros 4*. g) flagellaverunt 4*. h) bisontem 4*. i) diffinita 7. k) factis 7. l) molinario 7. m) *deest* 6.

8.	9.	10.	11.	12.
95. Si quis post finita causa iterum mallare voluerit.	89.	94.	93. De eo, qui post finitam et emendatam causam mallare presumpserit.	
96. Si quis femina libera colpu percusse[rit].	89.	95.	94. De eo, qui feminam ingenuam colobo percusserit.	
97. De metula vel carruca involata.	90.	95.	95. De eo, qui medellam aut carrucam alterius involaverit.	
98. Si quis purias incederit vel introierit.		96.	96. De eo, qui puricas in silva pecorum incenderit.	
99. Si quis gregem de porcis[a] iumenta pecora pignoraverit[a].		97.	97. De eo, qui regem animalium in pugnus tulerit et porcarium vel ceteros pastores flagellaverit.	*Desunt.*
100. De urso et alias feras invola[tas].				
101. Si alie[nus[b] cavall]us hominem oc[ciderit][b]. 102. Si de sepe saliet ac transpunctus fuerit.		98.	98. De eo, qui bissontem aut bubalum vel cetera animalia aut furaverit aut occiderit.	

a) porc. iumta p̄ ra pig̃. 8. b) alie . . . . . us homin. oc. 8.

INDICES[a]

Numeri titulorum in codd. B.

Ed.	*Codd.* 1—3. 5—7. 10. 12. 17.	4.	8.	9.	13. 14.	15.	18.	16. 19—33. 35. 37.
I.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.
II.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.
III.	3.	3.	3.	3.	3.	3.	3.[d]	3.
IV.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.
V.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.	5.
VI.	*deest.*	*deest.*	*deest*[b].	*deest.*	36.	6.	*deest.*	6.
VII.	6.	6.	6.	6.	6.	7.	6. 3*.	7.
VIII.	7.	7.	7.	7.	7.	8.	7. 4*.	8.
IX.	8.	8.	8.	8.	8. 9.[c]	9.	8. 5*.	9.
X.	9.	9.	9.	9.	10.	10.	9. 6*.	10.
XI.	10.	10.	10.	10.	11.	11.	10. 7*.	11.
XII.	11.	11.	11.	11.	12.	12.	11. 8*.	12.
XIII.	12.	12.	12.	12.	13.	13.	12. 9*.	13.
XIV.	13.	13.	13.	13.	14.	14.	13. 10*.	14.
XV.	14.	14.	14.	14.	15.	15.	14. 11*.	15.
XVI.	15.	15.	15.	15.	16.	16.	15. 12*.	16.
XVII.	16.	16.	16.	16.	17.	17.	16. 13*.	17.
XVIII.	17.	17.	17.	17.	18.	18.	17. 14*.	18.
XIX.	18.	18.	18.	18.	19.	19.	18. 15*.	19.[e]
XX.	19.	19.	19.	19.	20.	20.	19. 16*.	20.
XXI.	20.	20.	20.	20.	21.	21.	20. 17*.	21.
XXII.	21.	21.	21.	21.	22.	22.	21. 18*.	22.
XXIII.	22.	22.	22.	22.	23.	23.	22. 19*.	23.

a) *Ad indicem conficiendum numeri titulorum desumti sunt e codd.* 1—10. 12—33. 35. 37, *rubricae e codd.* 1—10. 13. 14. 16—22. 24—33. 35. 37. *Ubi ordo textus ab indice differt, ordinem textus asterisco apposito indicavi.* b) *manu recentiore tit. VI inseritur.* c) *titulus* 9 *codicum* 13. 14 *est titulus noster VIII ex recensione novella.* d) *in textu desunt tituli editionis III—VI.* e) *tituli XIX—XXI hoc ordine leguntur: XXI. XIX. XX.*

CODICUM B.

INCIPIUNT[a] CAPITULA[b] LEGIS[c] ALAMANNORUM[d].

De liberis, qui res suas ad ecclesiam[e] Dei[f] tradunt.

De[g] liberis, qui res suas ad ecclesiam[e] Dei[h] tradunt[i] et in[k] beneficium sub[l] usufructuario[l] accipiunt[m].

De liberis vel servis[n], qui ad[o] ecclesiam[p] confugiunt[q].

De liberis[r], qui infra ianuas ecclesie interfecti fuerint[s].

De raptoribus, qui de[t] ecclesiis aliquid vi[u] abstraxerint[v].

De iuratoribus[w], quales vel[x] quantos secundum ewa[y] homo habere debet.

De liberis, qui de[z] ecclesia[z] aliquid[z] furaverint.

De liberis, qui servum ecclesie occiderint*.

De colonis ecclesie occisis[a].

De eo, qui in curte episcopi armatus ingreditur.

De[b] eo, qui in presbiteri curtem armatus ingreditur.

De his, qui episcopo aliquam iniuriam fecerint[c].

De his, qui presbitero[d] parrochiano[d] iniuriam intulerint[e].

De his, qui diacono aliquam[f] iniuriam fecerint[g].

De[f] his[f], qui monacho aliquam[f] iniuriam intulerint[h].

De his, qui clerico[i] aliquam[f] iniuriam[k] intulerint[l].

De liberis[m], qui ad ecclesiam[n] dimissi[o] sunt[f], si occidantur.

De ancilla libera dimissa, si postea[p] servo se coniunxerit[q], et[r] de Alamanna[s], quae[t] servo nupserit.

Ut nullus laicus rem ecclesiae absque carta[u] praesumat possidere.

Ut[v] presbiter[w] res vel mancipia ecclesiae potestatem vendendi non habeat.

De his, qui ecclesiae servum vel[x] ancillam[y] susceperint fugitivos.

Qualiter servi ecclesiae tributa solvere debeant.

De[z] colonis[a] ecclesiasticis, si ad episcopum aut ad[b] iudicem suum venire dispexerint[c].

*) *Ita codd.* 1. 1*b*. 2—10. 13. 14. 18; qualiter servi conponendi sunt *codd.* 16. 19. 20. 21. 22. 24—31. 33. 35. 37.

a) Incipit 7. 20. b) *deest* 7. c) lex 7. d) Alamandorum 10; Amnorum 7. e) ecclesias 2. 10. f) *deest* 1. 18. g) Item de 18. h) *deest* 19. 29. i) dederint 29. k) *deest* 31. l) sibi 1*b*; s. usufructum 20. m) accipere voluerit 20. n) diversis 20. o) *deest* 2. p) Dei *add.* 1*b*. 3. 9. 10. q) fugiunt 6. 9. r) vel servis *add.* 9. s) sunt 1*b*. 3; occiderint 29. t) ad 21. u) *deest* 18. 20. 31. v) tulerint 18. w) iurationibus 20. x) aut 16. 22. 27. y) *deest* 20. z) aliquit ad ecclesiam 20. a) *hoc loco postera manu add.* 8: Qualiter servi conponendi sunt. b) Item de eodem *rubr.* 18. c) Novons *add.* 4. d) presbiterum patrochiano 2. e) tulerint 6. f) *deest* 18. g) intulerint 4. h) *tota rubr. postera man. scripta est in* 8. i) clero 18. k) *deest* 20. l) fecerint 16; fecerit 8*. m) his 4. n) Dei *addunt* 4. 8. 14. o) Dei missi 10. p) a *add.* 20. q) iunxerit 8; adiunxerit 9; coniux 29. r) et — nupserit *des.* 29. s) Alamannia 6; Alemannia 18; serva *addit* 30. t) *deest* 18; quae s. nups. *des.* 6. 30. u) circa 14; certa 32. v) nullus *add.* 31. w) vel aliquis pastor ecclesie *add.* 31. x) aut 2. 3. 6. 9. 10. 14. 18—20. 21. 28. 29. 31. 32. y) mancipia 30. z) servis *add.* 31. a) servis 16. 32. b) a 3; *deest* 10. 13. 14. 18. 20. c) *deest* 6. 20.

Ed.	*Codd.* 1—3. 5—7. 10. 12. 17.	4.	8.	9.	13. 14.	15.	18.	16. 19—33. 35. 37.
XXIV.	23.	23.	23.	23.	24.	24.	23. 20*.	24.
XXV.	24.	24.	24.	24.	25.	25.	24. 21*.	25.
XXVI.	25.	25.	25.	25.	26.	26.	25. 22*.	26.
XXVII.	26.	26.	26.	26.	27.	27.	23*.[c]	27.
XXVIII.	27.	27.	27.	27.	28.	28.	26. 24*.	28.
XXIX.	28.	28.	28.	28.	29.	29.	27. 25*.	29.
XXX.	29.	29.	29.	29.	30.	30.	28. 26*.	30.
XXXI.	30.	30.	30.	30.	31.	31.	29. 27*.	31.
XXXII.	31.	31.	31.	31.	32.	32.	30. 31. 28*.	32.
XXXIII. XXXIII a.	32.	32.	32. 33.	32.	33.	33. 34.	32. 29*.	33.
XXXIV.	33.	33.	34.	33.	34.	35.	33. 30*.	34.
XXXV.	34.	34.	35.	34.	35.[b]	36.	34. 31*.	35.
XXXVI.	35.	35.	36.	35.	37.	37.	35. 32*. 33*.	36.
XXXVII.	36.	36.	37.	36.	38.	38.	36. 34*.	37.
XXXVIII.	37.	37.	38.	37.	39.	39.	37. 35*.	38.
XXXIX.	38.	38.	39.	38.	40.	40.	38. 36*.	39.
XL.	39.	39.	40.	39.	41.	41.	39. 37*.	40.
XLI.	40.	40.	41.	40.	42.	42.	40. 38*.	41.
XLII.	41.	41.	42.	41.	43.	43.	41. 39*.	42.
XLIII.	42.	42.	43.	42.	44.	44.	42. 40*.	43.
XLIV.	43.	43.	44.	43.	45.	45.	43. 41*.	44.
XLV.	44.	44.	45.	44*.[a]	46.	46.	44. 42*.	45.
XLVI.	45.	45.	46.	44. 45*.	47.	47.	45. 44*.	46.
XLVII.	46.	46.	47.	45. 46*.	48.	48.	46. 45*.	47.
XLVIII.	47.	47.	48.	46. 47*.	49.	49.	47. 46*.	48.
XLIX.	48.	49. 48*.	50. 49*.	49.	51.	50.	48. 47*.	49.
L.	49.	48. 49*.	49. 50*.	48.	50.	51.	49. 48*.	50.
LI.	50.	50.	51.	50.	52.	52.	50. 49*.	51.
LII.	51.	51.	52.	51.	53.	53.	51. 50*.	52.
LIII.	52.	52.	53.	52.	54.	54.	52. 51*.	53.
LIV.	53.	53.	54.	53.	55.	55.	53. 52*.	54.
LV.	54.	54.	55.	54.	56.	56.	54. 53*.	55.
LVI.	55.	55.	56.	55.	57.	57.	55. 54*.	56.

a) *deest in indice.* b) *hoc loco codd.* 13. 14 *titulum VI. editionis subiciunt:* XXXVI. De sacramentis qualiter fiant. c) *deest haec rubrica in indice.*

De eo, qui[a] mortem ducis consiliatus fuerit.
De homine[b], qui gentem extraneam infra provinciam invitaverit.
De his, qui in[c] exercitu litem commiserint.
De his, qui in exercitu aliquod[d] furtum fecerint.
De eo[e], qui sigillum aut mandatum[f] ducis neglexerit.
De eo, qui in[g] curte[g] ducis hominem occiderit.
De eo, qui missum ducis[h] infra provinciam occiderit.
De[i] eo[i], qui in curte regis furtum commiserit[k].
De eo, qui res[l] ducis furaverit[m].

De[n] feminis, quae in[o] ministerio ducis sunt[p].

De eo, qui praesumpserit infra provinciam res ducis hostiliter invadere.
De filio ducis, qui contra patrem suum surrexerit[q].
De conventu, ut[r] secundum antiquam consuetudinem fiat[s].
De mancipiis, ne foris provincia vendantur[t].
De eo, qui[u] die Dominico opera servilia[v] fecerit[w].
De inlicitis[x] nuptiis.
De patricidiis et fratricidiis[y].
Ut nullus causam audire presumat, nisi qui a[z] duce[a] constitutus est.
De eo, qui saepe interpellatus est[b] ante ducem[c] de qualicumque[d] evidenti causa et[e] convictus fuerit, ne[f] ad iuramentum[g] permittatur.
Ut scriptura non valeat, in qua annus et dies[h] non[h] ostenditur.
De libero, qui alteri libero crimen mortale[i] inposuerit.
De rixis, quae saepe fieri solent in populo.
De[k] libero, qui liberum extra terminos vendiderit.
De eo, qui feminam ingenuam extra marcam vendiderit.
De eo[l], qui liberum hominem vel feminam liberam[m] infra provinciam vendiderit.
De eo, qui hominem occiderit[n] et eum[o] morttodum[p] fecerit.
De eo, qui[q] liberum de terra effodierit.
De libero[r], qui alterius[s] uxorem[t] tulerit[u].
De eo[v], qui sponsam alterius acciperit[w].
De eo, qui sponsam suam dimiserit et aliam[x] duxerit.
De eo, qui filiam alienam non[y] disponsatam acciperit.
De uxore mortuo marito sine filiis relictae.
De eo, qui proximi sui[z] defuncti uxore sine filiis relictae dotem[a] contradixerit[b].

a) ad *add.* 3; in *add.* 9. b) eo 2. 13. 14. 27. 30. c) *deest* 2. 19. d) *deest* 9, e) his 13. 14. 31. f) dum *add.* 32. g) iniuste 18. h) *deest* 32. i) *deest* 18. k) vel ducis fecerit 18. l) suas *add.* 27. m) Item qui res ducis furatus fuerit *add.* 18. n) his *add.* 4. o) de 20. p) XXXIII. De eo, qui in curte ducis pugnam commiserit *add.* 8. q) contenderit 30. r) et 20. s) *deest* 20; XXXIII. De servis militum de metrata una usque ad X et usque ad modium ita solvatur *add.* 18. t) videantur 13. 14; venundantur 18. u) in *add.* 9. v) servile faciunt 1*a*. w) facit 20. x) prohibitis 18. y) matricidis 9. z) e 20; *deest* 6; in 19. a) iudice 13. 14. b) *deest* 9. 10. c) iudicem 16. d) aliquecunque 20. e) et — permittatur *desunt* 6. 10. f) ne — permittatur *desunt* 19. 30. g) sacramentum 27; non *add.* 31. h) dies et anno 20. i) *deest* 19. 20. 22. 27. 30. 31. k) *hoc loco* 27 *rubricam tituli* XLIV *repetit.* l) libero 4. 9. 14. 16. m) *deest* 21. 29. n) interficit 30; *deest* 10. o) *deest* 9. p) mortedum 1*a*. 10; mortdotum 3; mordtotum 4. 8. 9. 29. 30; mordthotum 13. 14; mortotodum 6; morcodum 7; mortridum 16. 19; mordridum 18. 20; qui mordtotu 27; mortodum 31. 37; mortudum 33. q) hominem *add.* 9. r) eo 29. s) liberum 18. t) contra legem *add.* 16. u) acciperit 30; duxerit 31. v) libero 14. w) tulerit 30. x) alienam 8; alteram 4. 13. 14. 18; alterius uxorem 9. y) *deest* 19. 20. 22. 27. 37. z) *deest* 29. a) contra legem *add.* 4. 9. 13. 14. b) acceperit 9; contraxerit 20; *deest* 6.

Ed.	*Codd.* 1—3. 5—7. 9. 10. 12. 17.	4.	13. 14. 15.	18.	8. 16. 19—22. 24—33. 35. 37.
LVII.	56.	56.	58.	56. 55*.	57.
LVIII.	57.	57.	59.	57. 56*.	58.
LIX.	58.	58.	60.	58. 57*.	59.
LX.	59.	59*.[a]	61.	59. 58*.	60.
LXI.	60.	59. 60*.	62.	60. 59*.	61.
LXII.	61.	60. 61*.	63.	61. 60*.	62.
LXIII.	62.	61. 62*.	64.	62. 61*.	63.
LXIV.	63.	62. 63*.	65.	63. 64. 62*.	64.
LXV.	64.	63. 64*.	66.	65. 63*.	65.
LXVI.	65.	64. 65*.	67.	66. 64*.	66.
LXVII.	66.	65. 66*.	68.	67. 65*.	67.
LXVIII.	67.	66. 67*.	69.	68. 66*.	68.
LXIX.	68.	67. 68*.	70.	69. 67*.	69.
LXX.	69.	68. 69*.	71.	70. 68*.	70.
LXXI.	70.	69. 70*.	72.	71. 69*.	71.
LXXII.	71.	70. 71*.	73.	72. 70*.	72.
LXXIII.	72.	71. 72*.	74.	73.[b]	73.
LXXIV.	73.	72. 73*.	75.	74. 71*.	74.
LXXV.	74.	73. 74*.	76.	75. 72*.	75.
LXXVI.	75.	74. 75*.	77.	76. 73*.	76.
LXXVII.	76.	75. 76*.	78.	77. 74*.	77.
LXXVIII.	77.	76. 77*.	79.	78. 75*.	78.
LXXIX.	78.	77. 78*.	80.	79. 76*.	79.
LXXX.	79.	78. 79*.	81.	80. 77*.	80.
LXXXI.	80.	79. 80*.	82.	81. 78*.	81.
LXXXII.	81.	80. 81*.	83.	82. 79*.	82.
LXXXIII.	82.	81. 82*.	84.	83. 80*.	83.
LXXXIV.	83.	82. 83*.	85.	84. 81*.	84.
LXXXV.	84.	83. 84*.	86.	85. 82*.	85.
LXXXVI.	85.	84. 85*.	87.	86. 83*.	86.
LXXXVII.	86.	85. 86*.	88.	87. 84*.	87.
LXXXVIII.	87.	86. 87*.	89.	88. 85*.	88.
LXXXIX.	88.	87. 88*.	90.	89. 86*.	89.
XC.	89.	88. 89*.	91.	90. 87*.	90.
XCI.	90.	89. 90*.	92.	91. 88*.	91.

a) *deest in indice.* b) *deest in textu.*

De hereditate duarum sororum, quae absque fratribus[a] post mortem patris relictae sunt.
De eo, qui mulierem in[b] itinere vadentem[c] denudaverit aut[d] cum ea mechaverit.
De eo, qui alium percusserit aut vulneraverit[e].
De eo, qui alteri aurem absciderit.
De eo, qui palpebras alterius maculaverit.
De nare[f] transpuncta[g] aut[h] abscisa[g].
De labiis maculatis.
De lingua abscisa[i] et[k] de vulneribus in[l] facie[l] factis.
De eo, qui alium contra legem tunderit, et de[m] diversis vulneribus[n].
De eo[o], qui alteri[p] viam[q] contradixerit[q].
De eo, qui alterum[r] de caballo iactaverit[s].
De libero, qui liberum occiderit.
De eo, qui alterius amissarium furaverit[t].
De eo, qui alterius caballum involaverit[u].
De eo, qui equum[v] plagaverit, dum hominem plagare voluerit.
De eo, qui in[w] troppo de iumentis ductricem involaverit[u].
De eo, qui pregnum[x] iumentum ferierit[y] et abortivum fecerit.
Qualiter iumenta, quae messem[z] laeserint, includantur.
De eo, qui taurum gregem regentem involaverit aut[a] occiderit.
De eo, cui morttaudus[b] inputatur[c].
De eo, qui gravidae mulieri[d] natum interficerit.
De pretio bovis.
De eo, qui pastores vel artifices occiderit[e].
De eo, qui cum ancilla vestiaria et[f] geniciaria[g] concubuerit.
De eo, qui incendium super alium in[h] nocte[h] miserit[i].
De canibus seusibus[k] vel aliis furatis aut[l] occisis.
De eo, qui aliquam clausuram in[m] aqua[m] fecerit et ibi aliquid negaverit[n].
De his, qui de terra sua[o] inter se contendunt.
De eo, qui servum alterius fugitivum[p] acciperit[q] et[r] sequenti domino contradixerit.
De eo, qui servum in[s] pignus[s] susciperit[t], et[u] si[v] ipse servus[w] aliquod dampnum fecerit.
De eo, qui alteri[x] res suas apud[y] se[y] inventas contradixerit[z].
Ut fratres post mortem patris eorum hereditatem non dissipent, antequam[a] dividant eam.
De eo, qui hominem occiderit[b] et negaverit.
De coxa vel brachio[c] abscisis[d].
De eo, qui mulieri pregnanti abortivum fecerit.

a) liberis 18. b) *deest* 31; in it. *deest* 1*b*. c) dehonestaverit vel *add.* 4. d) aut — mechaverit *desunt* 4. e) vulneratus fuerit 18. f) naso 10; eo manu 1*a*; qui *add.* 21. g) transpuncto — absciso 4. 8. 9. 13. 14. h) vel 16. 21. 28. 30. i) hoccisa 19. k) *deest* 18. l) *desunt* 10; in facie f. *desunt* 19. m) *deest* 13. 14. n) insulcaverit *add.* 4. 13; sculcaverit *add.* 9. o) liber 28; libero 31. p) libero 28; alii libero 31. q) in via manus iniecerit 28. 31. r) alteri viam contradixerit et cum 31; alterum contradixerit 28, *ubi* de c. i. *desunt.* s) eiecerit 31. t) involaverit 4. 13. 14; emiss 18; occiderit 29. u) furaverit 16. v) equam 10. w) *deest* 20. x) inpregnatum 18. y) leserit 18; percusserit 19. z) mosse 20. a) et 3. b) mortandus 1*a*. 18. 19. 31; mordtotus 4. 8. 13; mordot 9; mortaldus 10; mordtutus 14; mortandus 20. 30; mordtaudus 29. c) inputaverit 18. d) *deest* 2. e) interficerit 2; interfecerit 21. 30. 31. f) aut 10; vel 18. 20. g) geniticia 10; genitaria 13. 14. h) innocentem 6. i) fecerit 3. 18. k) suesibus 9. l) vel 1*b*. 20. m) iniqua 2. 3. 20. 21. 27; iniquam 6. 23. n) anegaverit 16. o) *deest* 10; aliquid *add.* 19. p) fugientem 8. 16. 19. 22. 37. q) accipiat 8; receperit 31. r) et — contradixerit *desunt* 6. 10. s) *deest* 2. t) tulit 4. 13. 14; tulerit 9; acceperit 20. u) et — fecerit *desunt* 1*a*. 6. v) *deest* 31. w) *deest* 18. x) *deest* 7. y) super alterum 7. z) coniunexerit 20. a) adque 10. b) interfecerit 18. c) de brachii 20. d) incisis 16. 21. 28. 29. 31; excisis 1*b*.

Ed.	*Codd.* 1—3. 5—7. 9. 10. 12. 17.	4.	13. 14.	15.	18.	8. 16. 19—22. 24—33. 35. 37.
XCII.	91.	90. 91*.	93.	93.	92. 89*.	92.
XCIII.	92.	91. 92*.	94.	94.	93. 90*.	93.
XCIV.	93.	92. 93*.	95.	95.	94. 91*.	94.
XCV.	94.	93. 94*.	96.	96.	95. 92*.	95.
XCVI.	95.	94. 95*.	97.	97.	96. 93*.	96.
XCVII.	96.	95. 96*.	98.	98.	97. 94*.	97.
XCVIII.	97.	96. 97*.	99.	99.	98. 95*.	98.
XCIX.	98.	95. 98*.	100.	100—105. 106. 107.	99. 95*.	99.

De hereditate, quam[a] mulier post partum statim mortua derelinquit.

De eo, qui in pugna parem[b] suum derelinquit et aufugit[c].

De eo, qui[d] post[e] finitam[f] et[f] emendatam causam mallare praesumpserit.

De eo, qui ingenuam[g] feminam[g] colopo[h] percusserit.

De eo, qui medelam[i] aut carrucam[k] alterius[l] involaverit[m].

De eo, qui buricas[n] in silva pecorum[o] incenderit.

De eo, qui gregem animalium in pignus tulerit[p] et porcarium vel[q] ceteros pastores[q] flagellaverit.

De eo, qui bissontem[r,*] aut[s] bubalum[t] vel cetera animalia aut[u] furaverit aut occiderit.

*) *Glossa:* i. e. wisunt 6.

EXPLICIUNT[v] CAPITULA LEGIS[w] ALAMANNORUM[w].

a) *deest* 21. b) patrem 1*a*. 9. 29; fratrem 31. c) fugit 16. 18. 28. 29—31; aut fugit 1*a*. 27. d) *deest* 27. e) pro 3. f) *desunt* 16. g) *deest* 18. h) colpo 2. 37; colbo 9. 10; collope 1*a*. 18; colapho 30. 31. i) metlam 1*b*; medellam 2. 3. 8. 10. 19. 27; medulam 4. 9. 13. 14; medillam 20. k) carrulam 9. l) alienam 18; a. i. *desunt* 8. m) aut rumpit *add.* 1*a*. n) puricas 9. 29; purigas 27; pruricas 30. o) porcorum 16. 18. 27. p) *deest* 18. q) *desunt* 1*b*. r) bisontem 2. 27. 28; bis insontem 29. s) ut 20; *deest* 1*b*. 18. 28. 29. t) *deest* 18. 28 29. u) *deest* 18. 22. v) *nota finalis omnino deest* 1*a*. 6. 9. 12. 16. 18. 22. 31. 37; Explicit 20. 27. 29. w) legis Almannorum 8; de lege Alamannorum 27. 29; *desunt* 20. 21. 23. 28. 30.

E codd. A:

IN CHRISTI NOMINE INCIPIT TEXTUS LEX ALLAMANNORUM, QUI TEMPORIBUS LANFRIDO FILIO GODOFRIDO RENOVATA EST.

INCIPIT TEXTUS EIUSDEM[a,*].

*) *Ita* 1.

2: In Christi nomine incipit lex Alamannorum, quae temporibus Lantfrido filio renovata est. Incipit textus eiusdem[b].

3. 4: Incipit lex Alamannorum, quae temporibus Hlotharii[c] regis una cum principibus suis, id sunt 33 episcopi[d] et 34 duces[e] et 72 comites[f], cum[g] cetero populo [constituta[h] est].

5: Incipit lex Alamannorum, qui temporibus Flotarii rege scripta vel dictata fuit, ubi fuerunt 12 episcopi 82 duces 300 comites.

6. 7: Incipit lex Alamannorum, qui temporibus Hlotharii regis una cum principibus

a) *Hunc prologum ante indicem praebet. Post indicem sequitur:* Incipiunt tituli lex Alamannorum. b) *hunc prologum codicis* 2 *ex libro Eckharti deprompsimus. Vide supra p.* 11. c) Flotarii 4. d) episcopis 4. e) ducibus 4. f) comitibus 4, g) vel 4. h) c. e. *add.* 4; *des.* 3. i) legis 7.

E codd. B:

INCIPIT[a] LEX[b] ALAMANNORUM[c], QUAE TEMPORIBUS[d] HLODHARII[e] REGIS[f] UNA[g] CUM PRINCIPIBUS[h] SUIS, ID[i] SUNT[i] 33[k] EPISCOPIS[l] ET[m] 34[n] DUCIBUS[l] ET 72[o] COMITIBUS[l], VEL[p] CETERO[q] POPULO[r] CONSTITUTA[s] EST[t].

Codd. B 1. 1*a*. 2—10. 12—17. 19—33. 35—37. a) *prologus deest* 18. 34. b) textum eiusdem legis 20. c) Alamandorum 10; Alemannorum 15; Allemannorum 30. d) temporum domno 35. e) Hlotharii 1. 17. 24. 25. 32. 37; Chlotharii 2; Clotharii 4. 16; Lotharii 1*a*. 9. 19. 28; Lodharii 13; Hlotarii 10. 30; Clotarii 7. 23. 33; Glodharii 14; Hlothari 20; Hlotthari 21; Glotharii 31; Chlotario 35. f) *deest* 19; rege constituta est ubi fuerunt 35; scripta est *add.* 28. g) *deest* 12; tunc 7; una — sunt *desunt* 35. h) princibus 3. i) quorum fuerunt 15; id *deest* 9. k) xxiiii 1. 13. 44; xxxiiii 4. 16; xxx 7; xxxv 35. l) episcopi — duces — comites 15. 19. 28; episcopi — duces 17. 35. m) *deest* 15. 20. n) xxiiii 1. 13. 14; xxxiii 19. 20. 31. 35. o) lxxvii 35; lxxxii 19. p) cum 15; et 23. 35. q) ceterorum 1. 1*a*. 20. r) innumerabilis *add.* 28; multitudo adunatus *add.* 35. s) disposuit 28; *deest* 35. t) *deest* 28. 35; feliciter *add.* 8.

E codd. A:

I.

Codd. 1. 2:

1. Convenit[a] enim maioribus nato[b] populo Allamannorum[c] una cum duci[d] eorum Lanfrido[e] vel citerorum[f] populo adunato, ut si quis liber res suas semet ipso[g] ad eclesiam tradere voluerit[h], nullus habiat licenciam contradicentem ei, non dux, non comis nec nulla persona, sed

Codd. 3—12:

1. Ut[i], si quis liber res suas vel semet ipsum[k] ad ecclesiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere[l] ei, non dux, non comes[m] nec ulla[n]

E codd. B:

I. De[a] liberis, qui[b] res suas ad[c] ecclesiam Dei[d] tradunt[e].

1. Si quis liber[f] res suas vel semet ipsum[g] ad ecclesiam[h] tradere[i] voluerit, nullus[k] habeat licentiam[l] contradicere ei[m], non dux, non comes nec ulla persona, sed

---

principibus suis, id sunt 33 episcopi et 34 duces et 72 comites, vel cetero populo coadunato, edita est.

8: In nomine Domini incipit lex gentis Alamannorum, instituta temporibus domini Hlotharii ortodoxi regis una cum christianissimis suis 33 episcopis et 33 duces et 72 comites et cetero populo.

9: Incipit lex Alamannorum, qui temporibus Lodhauri rege una cum principibus suis, id sunt 33 episcopi et 34 duces et 72 comites, vel ce[te]ro populo.

10: Incipit lex Alamanorum, que temporibus Chlotharii domni regis consttituta est, ubi fuerunt 30 episcopi et 33 duces et 77 comites et ceterus populus, multitudo adunatus.

11: Incipit lex Alamannorum, qui temporibus Hlothario rege scripta vel dictata fuit, ubi fuerunt 33 episcopi 34 duces et 72 comites.

12: Incipit lex Alamannorum, qui temporibus Chlotario rege una cum proceribus suis, id sunt 33 episcopi et 34 duces et 65 comites, vel cetero populo adunatu.

I. *Codd. A* 1—12. a) *hoc caput ante indicem positum est in* 1; *eodem modo res se habuisse videtur in* 2. b) natu 2. c) Alamannorum 2. d) duce 2. e) Lantfrido 2. f) cetero 2. g) vel semetipsum 2. h) *hucusque collatio codicis* 2 *in libro Eckharti.* i) *deest* 4. 10. k) ipsam 8. l) contradicenti 4. 11. m) comis 5. 9. 12. n) nulla *corr.* ulla 10.

I. *Codd. B* 1—10. 12—37. a) Incipit de 1; *deest rubrica* 18. 31. b) semet ipsum vel *add.* 35. c) *deest* 27. 34. d) *deest* 1.·2. 30. 34. e) tradere volunt 32; tradere vult 35. f) *deest* 34. g) vel semet ipsum *des.* 14. h) Dei *add.* 1b. 7. 16. 20. 34. i) dare 34. k) *inde ab hac voce deficit* 3. l) facultatem 34. m) *deest* 15.

E codd. A:

I.

Codd. 1. 2:

spuntania voluntate liciat christiano homino Deo servire et de proprias res suas et semet ipsum redemere. Et qui voluerit facire, per carta de rebus suis ad eclesia, ubi dare voluerit, firmitatem faciat et testes sex aut septem adibiat, et nomina eorum in ipsa carta conteniant, quoram sacerdote, qui ad illam ecclesiam deservit, super altare ponat et propri[et]as de ipsas res ad illa ecclesia in perpetuo permaniat.

Codd. 3—12:

persona, sed spontanea voluntate liceat christiano homine[a] Deo servire et de proprias[b] res suas semet ipsum redimere[c]. Et qui voluerit hoc[d] facere, per cartam[e, 1] de rebus suis ad ecclesiam[f], ubi dare voluerit, firmitatem faciat et testes sex vel septem adhibeat, et[g] nomina eorum ipsa carta contineat[h], et coram sacerdote, qui ad[i] ecclesiam deservit, superaltare ponat, et proprietas de ipsas[k] res[l] ad illam[m] ecclesiam in perpetuo[n] permaneat[o].

E codd. B:

I.

spontanea voluntate liceat[a] christiano homini Deo servire et de[b] propriis rebus suis[c] semet[d] ipsum redimere. Et[e], qui[f] voluerit hoc[g] facere, per[h] cartam de[i] rebus suis[k] ad[l] ecclesiam, ubi[m] dare[n] voluerit, firmitatem faciat[o] et testes sex vel septem adhibeat, et nomina eorum[p] ipsa carta contineat, et coram sacerdote, qui ad[q] eandem[r] ecclesiam[s] deservit, super[t] altare ponat, et[u] proprietas de rebus ipsis ad[v] illam[w] ecclesiam in[x] perpetuum permaneat[y].

E codd. A:

2. Et si aliqua persona aut ipse, qui dedit[a], vel aliquis de heredibus eius[b] post[c] haec de[c] ipsas[d] res de illa[e] ecclesia abstra-

E codd. B — Codd. 1. 2. 4—18:

2. Et si[a] aliqua persona aut ipse, qui dedit, vel aliquis de heredibus eius[b] postea[c] ipsas res de

Codd. 19—37:

2. Et[d] si aliqua persona res malo ordine de[e] ecclesia[f] subtraxerit[g], quae[h] manus[i, 2] potestativas

a) homino *corr.* homine 10; homini 6. 7. 11. b) propriis rebus suis 6. 7 *et corr.* 10. c) redemere 4. 9. 12. d) hoc voluerit 3. 10. 12. e) carta 11; faciat *add.* 3. f) ecclesia 6. 9. 11. 12. g) ad 11. h) conteneat 9. 11. 12. i) eandem *al. man. post add.* 10; illam *add.* 3—7. 11. k) ipsis 4. 6. 7; ipsas *corr.* suas 11; ipsas *corr.* ipsis 10. l) rebus 4. 5. 6. 7 *et corr.* 10. m) illa ecclesia 9. 11. 12. n) perpetuum 6. 10. 11. o) maneat 8.

§. 2. a) *deest* 7. b) suis 3. c) postea 10; de *deest* 1. d) ipsa re 3; vel *add.* 6. 7. e) ipsa 1. 6.

a) libeat 4; licet ad 1*b*. b) *deest* 1*b*. 18. c) *deest* 15. 30. d) se 34. e) quod 34. f) quicquid 18. g) h. f. *des.* 1*a*. h) per c. *des.* 18. i) de rebus — voluerit *des.* 4. 9. 13. 14. k) et *add.* 34. l) *deest* 20. m) *deest* 34. n) quid *add.* 34; tradere 1*b*. o) habeat 34. p) in *add.* 18. q) *deest* 27; *inde ab hoc loco desinit* 1*a*. r) illam 4. 9. 13. 14. 19. 36; *deest* 1*b*. 2. 6. 10. 12. 15. 18. s) *deest* 23; Dei *add.* 10. t) sub 4. 13. 14. u) *deest* 20. v) apud 15. 34. w) ipsam 1. 5. 6. 12. 15. 16. 30; *deest* 31. 34. x) *deest* 20. 34. y) maneat 1*b*. 9.

§. 2. a) cum 18; ulla *add.* 8. b) suis 4. 18. c) post hec 8; si 18; *deest* 12. d) Quod 34. e) ab 28. 31; *deest* 19. f) *deest* 19; sua *add.* 22. g) sibi traxerit 32. h) quae — ecclesiam fuerunt *des.* 34. i) manu potestativa 27. 28. 30. 31. 36.

1) *De traditione per cartam facta vide H. Brunner, 'Zur Rechtsgeschichte der römischen und germanischen Urkunde', p.* 288—302. 2) *Cf. Formulae Augienses Coll. A.* 14 *(LL. Form. p.* 345*)*: spontanea voluntate manuque potestativa; *Coll. B* 1. 14. 44. 46 *(LL. Form. p.* 348. 725*). Wartmann, 'Urkundenbuch der Abtei St. Gallen' I, nr.* 11. 136. 153 *etc.*

E codd. A:

I.

here[a] voluerit, vel aliquis homo[b], qualiscumque persona hoc praesumpserit[c] facere[d], [incurrat* in[e] Dei iudicio et excommunicacionem[f] sanctae[g] ecclesiae[1] et[h]] affectum[i, 2], quod[k] inchoavit[l], non obteneat[m] et multa** illa[n], quae[o] carta contenit[p], prosolvat[q] et res[r] illas[s] ex integro[t] reddat et[r] fredo[u] in publico solvat, sicut lex habet[v].

II.

1. Si quis liber[a], qui[b] res suas ad ecclesiam dederit[c] et[d] per cartam[e] firmi-

*) *Verba uncinis inclusa desunt* 4. 8. 9. 11. 12.

**) *Glossa inferioris aetatis (fortasse saec. XVII):* straaff 10.

a) abstragire 1. b) ut *add.* 3; a. h. *des.* 1. c) praesumpsit 8. 9. d) facire 1; *deest* 10. e) Dei iudicium *pro* in D. i. 6. 7. f) excomunicatione 3. 7. g) Dei *add.* 7. h) *deest* 5. i) effectum 1. 3. 9. 10. k) quam 4; quo 12. l) incubet 1. m) obtineat 1. 3—8. 10. n) multam illam 10. o) qui 3. 5. 8. 9. p) continetur 6. q) persolvat 1. 4. 6. 7. 9. r) *deest* 5. s) illa 1. t) integra 3. u) frido 8. 9; fredum 6. 7. 10. v) *deest* 9; habit 1.

II. *Codd. A* 1. 3—12. a) liberum 8. b) *deest* 4. 10. c) dediret 1. d) *deest* 11; *supra linea add.* 12. e) carta 1.

E codd. B:

I.

illa[a] ecclesia abstrahere voluerit, vel[b] aliquis[c] homo aut[d] qualiscumque persona hoc praesumpserit facere, et[c] effectum[f], quem inchoavit, non obtineat[g] et[h, *] Dei iudicium incurrat et excommunicationem sanctae ecclesiae et multam[i] illam[k], quam carta[l] continet, persolvat[m, **] et res illas ex integro reddat et fredum in publico solvat, sicut lex habet[n].

prius contraditae[o] ad[p] ecclesiam fuerunt, secundum legem Alamannorum[q] multa***, quae in carta commemorata fuerit[r], in fisco[s] solvatur, et[t] 60 solidos pro[u] fredo†. Res autem ad[v] ecclesiam permaneant cum emendatione[w] hominis illius, qui eas malo ordine subtrahere voluit[x], hoc est cum supradicto debito res reddat et 30†† solidos ad ecclesiam persolvat[y].

II.[a] De liberis[b], qui res suas ad ecclesiam Dei[c] tradunt et[d] in beneficium sub[e] usufructuario[e] accipiunt.

1. Si quis liber[f] res suas[g] ad ecclesiam[h] dederit[i] et per cartam firmitatem

*) *Verba* et — ecclesiae *desunt* 4. 9. 13. 14.

**) *Glossa:* metallo 9.

***) *Glossa:* scilicet poena pecuniaria 30.

†) *Glossa:* l. frevele 30.

††) xxxvi 19. 29. 31 *et corr.* 27; xl 30.

a) ipsa 16. b) aut 2. c) persona aut *add.* 18. d) *deest* 1*b*. 6. 8. 9. 12. 14. 15. 16. 18. e) *deest* 4. 9. 13. 14. f) affectum 8. g) optinere poterit 18. h) *deest* 18. i) multum 14. 18. k) *deest* 2. 4. 6. 9. 10. 12—15. l) cerça 18. m) prosolvat 8. n) s. l. h. *des.* 17. o) contradidit ad e. 25. 26, *ubi* fuerunt *deest.* p) *deest* 19. q) Alemannorum 34. r) est 25. 26; solvat *add.* 19. s) in fisco *des.* 34; vero *add.* 19. t) *deest* 19. 28. 30. u) per 20. v) apud 34. w) adoptione 20. x) voluerit 19. 29. 32. y) solvat 35.

II. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6—10. 12—37. a) *deest rubrica* 4. b) his 34. c) *deest* 19. 30. 34. d) et — accipiunt *des.* 30. 31. e) sibi 1*b*. f) *deest* 23. 34. g) *deest* 31. h) Dei *add.* 4. 16. i) tradiderit 10.

1) *De hac excommunicationis formula cfr. H. Brunner, 'SB.' p.* 152—154. 2) *Cfr. Formulae Augienses Coll. A* 14 *(LL. Form. p.* 345*):* affectum, quem incoavit, nullatenus valeat perficere; 15: nullo modo valeat conatum affectus sui obtinere. *Vide, quae K. Zeumer disseruit in 'N. Archiv' VIII, p.* 486.

E codd. A:

II.

tatem fecerit, sicut superius[a] dictum est, et post haec a[b] pastore ecclesiae ad beneficium[1] susciperit[c] ut[d] victualem necessitatem conquirendam[e] diebus vitae suae[2], et quod spondit[f] prosolvat[g] ad ecclesiam[h] censum[i] de illa[k] terra, et hoc per epistulam[l] firmitas[m] fiat, ut[n] post eius[o] discessum[p] nullus[q] de heredibus[r] non[s] contradicat. Et si contigerit[t], ut post mortem eius qui dedit illas res filius[u] relinquit[v], forsitan ipse filius vult dicere, quod hereditas paterna sua[w] sibi sit[x] legitima ad possedendum[y], et pater eius non dedisset nec firmitatem fecisset: non[z] liceat[a] ei[b] iurare, sed ipsa carta, quod[c] pater eius[d] fecit, praesens veniat, et illi testes, qui manus eorum[e] in carta[f] miserunt, una cum presbytero ecclesiae, sicut lex habet[g], ita testificentur, ut[h] illi ad praesens fuissent[i] et* oculis[k] suis vidissent[l] et** auribus[m] audissent, quod pater eius illas res ad ecclesiam[n] de-

*) *Verba* et — audissent *des.* 8. 9. **) *Verba* et a. a. *des.* 10.

a) supra 6. b) ad pastorem 3. 4. 8. 9. 11. 12. c) susceperit 6—8. 10. 12. d) ad 6—9. e) conquirenda 1. 11. f) spundit 1; spondidit 10. g) persolvat 1. 4. 6; solvat 7. h) ecclesia 1. i) cinsum 3. k) ipsa 1. 6. l) *ita* 1. 5. 8; epistolam *reliqui.* m) *ita* 1. 3. 12; firmitatis *reliqui.* n) et 5. 10. o) *deest* 1. p) decessum 8. 9. q) ullus 6; nulla 5. r) eius *add.* 6. 7. s) *deest* 6. 7. t) contegerit 1. u) filium 1. 3; filios 4. 5. 7. 9. v) reliquid 1; reliquit 3; relinquat 4. 6. 7. 10. w) *deest* 1. 4. 6. 7. x) pater siic a sua ibi 9; sit *deest* 10. y) *ita* 1. 8. 9. 11. 12; possidendum *reliqui.* z) nec 1. a) liciat 1; licet 11. b) eum 7. c) quam 3. 6. 7. d) q: 1. e) suas 6—8. f) ipsa carta 8; illam cartam 6; illam carta 7. g) habit 8. h) et 1. i) fuisset 4. k) oculus suos 1. l) videssent 1. m) suis *add.* 3. n) ecclesia 4.

E codd. B:

II.

fecerit, sicut superius dictum est[a], et post haec a[b] pastore ecclesiae per[c] beneficium susceperit ad[d] victualem necessitatem conquirendam diebus vitae suae, et quod spondit persolvat[e] ad ecclesiam censum de illa terra, et hoc per epistolam firmitatis[f] fiat[g], ut[h] post eius discessum ullus[i] de[k] heredibus[l] non[m] contradicat[n]. Et[o] si contigerit, ut post mortem eius[p] qui[p] dedit illas res filium[q] relinquat[r], forsitan[s] ipse[t] filius vult[u] dicere[v], quod hereditas paterna sibi sit legitima ad possidendum, et[w] pater eius non dedisset nec firmitatem fecisset: non liceat ei iurare[x], sed[x] ipsa carta, quam pater eius fecit, praesens veniat, et illi testes, qui manus suas[y] in[z] cartam miserunt, una cum presbitero ecclesiae, sicut lex habet, ita testificentur, quod[a] ipsi[b] ad[c] praesens[c] fuissent[d] et oculis suis[e] vidissent[f] et auribus audissent[g], quod pater eius[h] illas[i] res ad[k] ecclesiam[l] dedisset[m] et cartam fecisset[m] et illos

a) *deest* 8. b) a pastore *des.* 34. c) ad 8; in 18; *deest* 34. d) ut 8. e) prosolvat 8; exsolvat 34. f) firmata 20. g) faciat 2. 9. 14. 23; ut faciat *add.* 4. h) et 2. 4. 9. 14. 19. i) nullus 1*b*. 8. 9. 13. 14. 29. 30. 31. 34; illos 10. k) *deest* 10. 34. l) eius *add.* 8. m) *deest* 9. 13. 14. 29—31. 34. n) contra quid dicat 30. o) quod 34. p) illius que 20. q) filios 4. 8. 9. 13. 14; suum *add.* 36. r) reliquerit 29; et *add.* 34. s) et *add.* 4. 17. 27; quod *add.* 1*b*. t) ille 13. 14; *deest* 34. u) praesumpserit 34; *deest* 18. v) dicere sibi tamquam hereditatem paternam deberi et patrem eius non dedisse nec firmitatem fecisse non liceat *etc.* 34. w) ipse *add.* 9. x) narrare de 18. y) eorum 8. z) illam *add.* 8. a) ut 8; illi *add.* 8. b) ipse 1*b*; *deest* 18. c) praesentes 9. 34. d) fuerint 34. e) *deest* 4. f) viderint 34. g) audiverint 34; et aur. audissent *des.* 2. h) suus 18; *deest* 34. i) eas 34. k) *deest* 9. 13. l) Dei *add.* 20. m) dederit — fecerit 34.

1) *Cfr. Formulae Augienses Coll. B* 6. 14. 15. 16. 45 *(LL. Form. p.* 351 *sqq.* 725*)*; *Sangall. misc.* 14 *(LL. Form. p.* 386*)* 15. 2) *Cfr. Formulae Augienses Coll. B* 3. 4. 6. 7. 10. 14. 15. 16 *(LL. Form. p.* 349. 350—355*)*; *Sangall. misc.* 14. 15 *(LL. Form. p.* 386*)*; *Coll. Sangall. Salom.* 6 *(LL. Form. p.* 400*)*; *Wartmann, 'UB. d. Abtei St. Gallen' I, nr.* 11.

E codd. A:

II.

disset et* cartam fecisset et illos[a] ad[b] testes advocasset[c]. Hoc per sacramentum dicant: 'Quod nos[d] veri[e] testes[f] sumus'. Post haec pastor[g] ecclesiae[h] res suas possideat[i], et ille[k] praesumptor[l], qui[m] contradixit[n], illa[o] multa, quod[p] carta[q] continet[r], ad ecclesiam prosolvat[s].

2. Si autem illa carta aut[a] arserit aut perdita[b] fuerit, quod ille homo fecit[c], tunc liceat[d] illum heredem[e] cum illos[f] testes nominatos[g] quinque, ipse[h] sit[i] sextus, in ipsam[k] ecclesiam iuret[l], quod pater eius nec cartam[m] fecisset[n] nec ad illa loca sancta dedisset. Si[o] hoc praesumit[p] facere[q], illas res possideat[r].

*) *Verba* et cartam fecisset *des.* 9.

a) illus 1. 10. b) et 5; *deest* 7. 9; ad testes *deest* 8. c) vocasset 1. 10. d) nus 1. e) vere 1. 11; viri 9. 12; veteres 3; veraces 4. f) *deest* 4. g) pastur 1. h) ad ecclesia 1; eadem 4. i) possediat 1; possedeat 9. 11. 12. k) *deest* 8. 9. l) praesumptur 1. m) quod 8. n) contradixerit 6; contradixerat 7. 10. o) illam multam 6. 10. p) quae 6. 7; quam 10. q) *deest* 4. r) contenit 1. 10. 11. s) persolvat 1. 4—7; persolvet 11.

§. 2. a) *deest* 8. b) perduta 5. c) fecerit 3. d) licet 6—9. e) hereditatem 1. f) illus testis 1; illis testibus 4. 6. 7; ipsis testibus 5. g) nominatus 1. 10; nominatis 5. 6. 7. h) ipsi 5. i) fit 9. k) *deest* 10; ipsa ecclesia 1. 4—7. 11. l) iurare 1. 3—7. 10. 11. m) carta 1. n) *deest* 3. o) In 1; Et si 3. 4. 6—9. p) praesumat 1; praesumpserit 4. 5. 6. 10; praesummet 12. q) facire 1; tunc *add.* 3. r) possedeat 8. 9. 11. 12; possediat 1.

E codd. B:

II.

ad[a] testes advocasset[b]. Hoc[c] per sacramentum dicant: 'Quod nos[d] veri testes sumus[e]'. Post haec[f] pastor ecclesiae[g] res suas possideat, et ille praesumptor, qui[h] contradixerat[i], illam multam[k], quam carta[l] continet, ad[m] ecclesiam persolvat[n].

Codd. 1. 1b. 2–10. 12–17:

2. Si autem illa carta aut[a] arserit aut perdita fuerit, quam ille homo fecit, tunc[b] liceat illi heredi cum[c] testibus* nominatis quinque, ipse sit sextus, in ipsa[d] ecclesia iurare, quod pater eius nec cartam fecisset nec ad illa[e] loca sancta dedisset; et si hoc praesumpserit[f] facere, illas res possideat.

Codd. 19—37:

2. Si autem exinde nec carta nec testes apparuerint, tunc liceat[g] illum heredem cum quinque iuratoribus electis et[h] sua manu sexta per sacramento adfirmare, quod pater eius de praedictis rebus[i] cartas neque traditiones non[h] fecisset[l.] **. Nam[m] tamen, si unum de[n] istis apparuerit, aut carta aut testes, sacramentum heres[o] habere non potest.

*) *Postera manu supra scriptum est in cod.* 8 *ab hac voce:* V iuratoribus electis et sua manu sexta *etc. sicut in codd.* 19—36. **) De conventionibus et donationibus, si contentio orta fuerit, praecipit lex, ut, si testes aut carta apparuerit, heres qui requirit sacramentum habere non potest, *postera manu in margine add.* 23.

a) *deest* 8. 14. b) vocasset 8. 15; advocaverit 34; advocasset — veri *des.* 4. c) et hoc 8; hoc — testes sumus *des.* 34. d) illi 30. e) sunt 30. f) hoc 4. 9. g) ecclesiae — praesumptor *des.* 4. 9. h) pastori qui 9; qui pastori 13. 14. i) contradixit 8. 30; contradixerit 1b. 4. 9. 13. 14. k) *deest* 18. l) eius *add.* 20. m) *deest* 2; ad ecclesiam *des.* 34. n) solvat 18; prosolvat 8.

§. 2. *Codd. B* 1. 1b. 2—10. 12—17. 19—37; *deest* 18. a) *deest* 4. 17. b) tunc liceat *des.* 1. c) illis *add.* 8. d) *ab hac voce denuo incipit* 3. e) *deest* 1. f) praesumpsit 8. g) ad *add.* 34. h) *deest* 20; et s. m. sexta *des.* 34. i) nec *add.* 27. 31; neque *add.* 34. k) *deest* 20. 31. 34. l) fecerit 34. m) nec 19; non 24; nam — non potest *des.* 34. n) ex 23. o) *deest* 32.

E codd. A:

III.

1. Si quis homo aliquem[a] persequens fugitivum, aut liberum aut servum[b], et[c] ipse[d] intra[e] ianuas ecclesiae confugiens, nullus[f] habeat[g] potestatem vim[h] abstrahendi de ecclesia nec eum infra ianuas ecclesiae occidendi, sed[i] ex timore[k] Dei honorem[l] ecclesiae inpendat et sacerdotem ecclesiae[m] interpellet[n] pro servo[o] suo[p], roget[q] sibi eum reddere[r] et donet legitimo[s] wadio, ut illa[t] culpa ille[u] servus cessa[v] habeat[w]. Tunc ille presbyter reddat[x] in[y] pace servum[z] domino[a] suo[1].

2. Si autem presbyter neglexerit[a] reddere[b] aut[c] contradixerit[d] illum servum[e],

E codd. B:

III. De[a] liberis vel[b] servis, qui ad ecclesiam[c] confugiunt.

Codd. 1—17:

1. Si quis homo aliquem persequens fugitivum, aut liberum aut[d] servum[e], et ipse intra[f] ianuas ecclesiae confugerit, nullus[g] habeat potestatem per vim abstrahendi[h] de ecclesia nec eum infra ianuas ecclesiae occidendi, sed ex timore Dei honorem ecclesiae inpendat et sacerdotem ecclesiae[i] interpellet[k] pro servo suo, roget sibi eum reddere et donet legitimum wadium, ut illam culpam illi[l] servo concessam habeat. Tunc ille presbiter reddat[m] in pace servum domino suo.

2. Si autem presbiter neglexerit reddere aut contradixerit[a]

Codd. 19—37:

1. Si quis homo[n] ad ecclesiam confugium[o] fecerit[o], si[p] vero servus fuerit, presbiter eum reddere faciat[q] domino suo ita, sicut[r] lex continetur[s]. Si autem presbiter ei[t] excusare[u] non potuerit[v], tunc[w] in omni cura se inpendat, ut[x] ille servus non[y] evadat; tamen[z] domino suo ad perdendum[*] eum[a] non tradat.

2. Si servus fuga lapsus fuerit, et iam dictus sacerdos eum

*) pendendum 26.

III. *Codd. A* 1. 3—12. a) aliquis 1; hominem *add.* 5. 6. 8. b) suum *add.* 3. 5. 7. 11. c) *deest* 1. d) *deest* 3. e) contra 11. f) nullius 1; homo *add.* 3. g) habiat 1. h) per vim 6. 7; vi 5. i) si 1. 10. k) timorem 1; per timorem 3. l) honor eum 8. 9. m) et clr 1. n) interpellit 1; interpellat 3. 10. 11; inpellet 8. 9; intrapellet 5. o) servum suum 3. p) et *add.* 6. 7. q) rogit 1. 10. r) redere 1. s) legitimum wadium 3. 4. 6. 7. t) illam culpam 4—8. 10. u) ille servus *des.* 11. v) cessam 5. 10; cessem 4; concessat 6; concessam 7. w) habiat 1. x) redat 1. y) in — autem (§. 2) *des.* 10. z) servo 1; suum *add.* 3. a) d. s. *des.* 3.

§. 2. a) neclexerit 1; neglegerit 11. b) redire 1; redde 4. c) *deest* 8. d) reddere *add.* 1. 3. 4. 5. 11. e) *deest* 4.

III. *Codd. B* 1—17. 19—37; *deest* 18. a) *deest rubrica* 4. b) et 12; de *add.* 20. c) Dei *add.* 1*b*. 16. 31. d) vel 4. 13. 14. e) suum *add.* 8. f) inter 1*a*. 1*b*. 3. 6. 8. 12. 15. 16. g) nullatenus 10. h) abstrahere 10. i) *deest* 16. k) et *add.* 1*a*. l) ille servus 4. 8. 9. 13. 14. 16. m) reddat — presbiter (§. 2) *des.* 7. n) servus 3. 4. o) confugerit 34. p) si v. s. f. *des.* 34. q) curet 34; *deest* 30. r) ut 26. 34. s) continet 11. 26. 28. 30; habet 31. t) eum 28. 30. 31; hoc ei 34. u) persuadere 34. v) praesumpserit 11. w) tunc omnem curam inpendat 34. x) ne 34; ut ille s. non evadat *des.* 11. y) *deest* 34. z) tamen — tradat *des.* 34. a) *deest* 23. 30.

§. 2. a) reddere *add.* 16.

1) *De iure perfugii ad ecclesias vide E. Loening, 'Geschichte des deutschen Kirchenrechts' II (*1878*), p.* 536 *sqq.*

E codd. A:

III.

aput se illum[a] conteneat[b] et curam de illo habeat[c], ut exinde fugitivus[d] non evadat. Et si evaserit[e], ille presbyter sine ulla dilatione[f] perquirat et[g] dominum[h] restituat; et si ipsum invenire non potuerit[i], similem[k] ipsius aut precium[l] persolvat[m].

E codd. B:

III.

illum servum, apud se illum[a] contineat[b] et curam de illo habeat, ut[c] exinde fugitivus non evadat. Et si evaserit, ille presbiter sine ulla dilatione[d] perquirat[e] et domino restituat; et si ipsum invenire non potuerit, similem ipsius[f] aut pretium[g] pro[h] eo solvat[h].

invenire non poterit ad reddendum domino suo, alium servum in capitale[i] restituat aut pretium, sicut conpositio servi fuerit.

3. Si vero dominus servi eum in pace[a] recipere voluerit[b], et[c] presbiter eum[d] contendit[e], et[f] tunc servus fuga lapsus[g] fuerit[g], et[h] presbiter eum[i] ad reddendum invenire non potuerit[k]: aut alium servum tale[l] in[m] capitale** restituat cum 12 solidis, aut[n] pretium restituat, sicut servus conponi debuerat, si occisus fuisset cum[o] supradictis 12 solidis.

A: 3. Si[a] autem[b] vim[c] abstraxerit et iniuriam ecclesiae fecerit[d], conponat 36* solidos ad** ecclesiam[e] et[f] fredo[g] solvat in

B: 3. (4). Si autem[a] vi[b] abstraxerit[c] et iniuriam ecclesiae fecerit, conponat 18* solidos ad ecclesiam[d] et fredum[e] solvat in fiscum

*) XVIII 8. 9. 10. 12; XXX 11. **) ad — solidos *des.* 10.

*) XXXVI 8; XXXVI solidos, alibi XVIII 4. 9. 13. 14; XVIIII 2. **) *Glossa*: pro persona, id est houbetschatz 30.

a) *deest* 1; ipsum 10. b) conteniat 1. 5; contineat 3. 4. 6. 7; teneat 8. c) habiat 1. d) fugivus 8. e) evaderit 1. 10. f) dilatatione 4. g) suum *add.* 1. 5; suo *add.* 3. 6. 7. h) domino 3—7. 10. 11. i) poterit 6; potuerat 9. k) simile 1. 3. 10. l) eius *add.* 4—7. m) prosolvat 3. 9. 12; pro eo solvat 10.

§. 3. a) *titulus novus incipit* 8. b) eum *add.* 5. c) vi 5. 6; se 11. d) facit 4. e) ecclesia 1. f) in *add.* 1; pro *add.* 3. g) frido 4; fredum 6. 7.

a) ipsum 15; *deest* 4. 9. 13. 14. b) habeat 8. c) et 2. d) dibilatione 3. e) persequatur 15. f) ipsi 8. g) eius *add.* 8. h) prosolvat 8. i) caput talem 30.

§. 3. *Codd. B* 19—37. a) dimiserit et *add.* 34. b) noluerit 34. c) *deest* 20. d) e contra 30. e) reddere c. 27; reddere contemnit 31; continet 34; contendit — et presbiter eum *des.* 32. f) *deest* 21; et servus tunc fugit quod eum non potest reddere aut alium *etc.* 30. g) labatur 34. h) *deest* 34. i) *deest* 20; reddat *add.* 34. k) ad r. i. n. potuerit *des.* 34. l) tale in c. restituat *des.* 34. m) in capitale *des.* 20. n) conponat 20; *deest* 21. o) cum s. 12 solidis *des.* 34.

§. 3. (4). *Codd. B* 1—17. 19—37; *deest* 18. a) aut 14. b) *deest* 13. 14; se 19. c) extraxerit 30. d) ad ecclesiam *des.* 34; ad ecclesiam — 60 solidos *des.* 30. e) fredo 1. 1*a*; fregidum 19.

E codd. A:

III.

fisco 40* solidos, quare contra legem[a] fecit et ecclesiae[b] honorem non[c] inpendit et Dei reverentiam[d] non[c] habuit[c], ut[e] et[f] alii cognuscant[g], quod[h] sit timor Dei[i] in christianis, et honorem ecclesiis[k] inpendant[l].

IV.

Si quis[a] liber liberum infra ianuas ecclesiae occiderit[b], cognuscat se[c] contra Deum[d] iniuste fecisse[e] et ecclesiam Dei polluit[f]; ipsam[g] ecclesiam, quod[h] polluit[i], cum[k] 40* solidis conponat, et fiscus[l] fredum[m] adquirat[n], parentibus autem legitimum[o] wirigildum[p] solvat[q. 1].

V.

Si quis autem raptor[a] res[a] in[b] ecclesia[c] commendatas[d] alicuius infra[e] ianuas

E codd. B:

III.

60 solidos[a.*], quia[b] contra legem fecit et[c] ecclesiis honorem non inpendit[d] et Dei reverentiam non habuit, et ut alii[e] cognoscant[f], quod sit[g] timor Dei, in christianis et honorem ecclesiis inpendant.

IV. De[a] liberis, qui infra[b] ianuas ecclesiae interfecti fuerint[c].

Si quis[d] liber[e] liberum infra ianuas ecclesiae occiderit, cognoscat se contra Deum iniuste fecisse[f] et ecclesiam Dei[g] polluisse; ipse[h] ecclesiae, quam[i] polluit, 60** solidos conponat, et*** fiscus fredum adquirat, parentibus autem legitimum[k] weregildum[l.†] solvat[m].

V. De[a] raptoribus, qui de[b] ecclesiis aliquid vi[c] abstraxerint[d].

Codd. 1—10. 12—15. 19:

Si quis autem[e] raptor res[f] ecclesiae[g] commendatas alicu-

Codd. 15. 16. 19—35. 37 *et addit.* 17:

1. Si quis res[h] suas[h] ad ecclesiam commendatas habue-

*) XL 1; LX *reliqui.* **) XL 1. 4. 11; LX *reliqui.*

*) XL 34. **) cum XL 36. ***) *Pro* et — adquirat *in* 16. 19—35 *legitur:* ad fiscum vero similiter alios LX solidos pro fredo solvat. †) *Glossa:* pretium legibus constitutum 30.

a) lege 1. b) ecclesiis 4. 5. 9. 10. 12; ecclesiam 11. c) *deest* 11. d) reverencia 1. e) *deest* 1. f) *deest* 3. 5. 7. 9. 11. 12. g) *ita* 1. 8. 12; cognoscant *reliqui.* h) ut 3—8. 10—12; et *add.* 7. i) *deest* 7. 11; et *add.* 1. k) ecclesias 3; ecclesiae 4. 7. l) inpendatur 11.

IV. *Codd. A* 1. 3—12. a) qui 10; autem *add.* 3. 4. 5. 7. 9. 11. 12. b) occiderat 3. c) *deest* 1. 10. d) dominum 1. e) ficisse 1; fecisset iniuste 9. f) *ita* 8; puluit 1; pollui 5. 7. 9. 12; polluisse *reliqui.* g) ad ipsa ecclesia 6. h) quam 3. 4. 6. 7; quae 8. i) poluit 1. k) *deest* 6. l) in fisco et 3. m) fridum 1. 4. 9; fredus 12. n) adquerat 1. 10. 11; a *add.* 1; et ad *add.* 3. o) legitimi 6. p) *ita* 1. 8; werigeldum 3; weregeldum 4. 11; weriegeldum 5; weregildum 6. 7; wiregeldum 9; wirgildum 10; wiregildum 12. q) conponat 4. 5. 7. 8. 9.

V. *Codd. A* 1. 3—12. a) raptoris 1; raptores 3. 4. 5. 8. 9. 11. b) *deest* 6. 10. 11. c) ecclesiae 10. 11. d) res *add.* 4; commendatas a. i. i. ecclesiae *des.* 1. e) in 9.

a) solidorum 34. b) qui 1. 6. 19. 20. 30. c) *deest* 1. d) pendit 28. e) illi 30; et ut alii — eccl. inpendant *des.* 34. f) agnoscant 1. 1*a*. 27. 30. g) si 20; *deest* 27.

IV. *Codd. B* 1—4. 6—10. 12—17. 19—37; *deest* 18. a) *deest rubrica* 4. b) *deest* 21. c) sunt 1. 1*b*. 3. d) *deest* 34. e) *deest* 4. 9. 13. 14. f) fecisset — polluisset 20. g) iniuste *add.* 19. h) ad ipsam ecclesiam 16. 19—33. 35; at illam ecclesiam 34; ipsam ecclesiam 36. i) quam polluit *des.* 34. k) *deest* 17; similiter 20. l) *ita* 1*a*—3. 6. 17. 28. 34; wedregildum 1. 23; werigeldum 12. 30. 31; virigildum 10; wedrigildum 20; wergeldum 21; wergildum 37; weregeldum *reliqui.* m) *deest* 34; conponat 8. 17.

V. *Codd. B* 1—10. 12—17. 19—35. 37; *deest* 18. a) *rubrica deest* 1. 4. b) ad 21; qui de *des.* 3. c) *deest* 1*b*. 19. 29. 31. d) abstulerint 6. 23. e) *deest* 4. 9. 14. f) *deest* 2. 3. 6. 10; Si qui raptores 7. g) alicuius *add.* 15; *deest* 14. h) servum 20.

1) *De pace ecclesiae vide W. E. Wilda, 'Das Strafrecht der Germanen' p.* 248 *sqq.*

E codd. A:

V.

ecclesiae vim[a] abstraxerit et[b] tulerit[c], homine[d], cui[e] fuerunt[f], sicut lex[g] habet[h], ita solvat[i]; iniuriam autem[k] ecclesiae, quod[l] raptum fecit, 36* solidos conponat[m. 1].

*) xviii 8. 9. 12; xxvi 11.

a) vi 6. 7. b) ut 11. c) tullerit 1. 5. 11. 12; et tulerit *des.* 4. d) hominem 3; homines 5; homini 4. 6. 7. 8. e) cuius 4—7. f) fuerit 3. 6. 7. 9; fuerent 1. g) *deest* 8. 9. 12. h) habit 1; habeat 3. i) solvent 1; persolvat 7; et *add.* 4. 6. 7. k) *deest* 6—9. l) quam 6. 7; per *add.* 6—9. 12. m) solvat 1; 36 sol. c. *des.* 10.

E codd. B:

V.

ius[a] infra ianuas ecclesiae[b] vi abstraxerit et tulerit, homini, cuius fuerant, sicut lex habet, ita solvat[c]; iniuriam autem ecclesiae, quam per[d] raptum[e] fecit, 18* solidos[f] conponat[f].

rit, et[g] aliquis[h] eas exinde[i] rapuerit, si per furtum hoc[k] fecerit, ipsas res in capitale[l] restituat et, sicut[m] ipsae[n] res valuerint, hoc[o] novimpliciter[p] conponat: iterum[q] atque iterum[r] similiter[s] faciat, hoc sunt per ter novimpliciter ista omnia[t], cuius res fuerunt[u], conponi debent[p]; ecclesiae vero quam inhonorificavit[v], 36[w] solidos conponat.

2. Si vero per virtutem[a] hoc raptor de[b] ecclesia[b] abstulerit, dupliciter domino[c] conponat et[d] 12 solidos; ecclesiae vero, sicut superius commemoratum est[e], 36 solidos conponat.

3. Si servus hoc fecerit, et iussio domini eius[a] fuit, sicut dictum est, ita[b] omnia[c] observari debent. Si[d] servus per se hoc fecerit ex furto, similiter, quomodo dictum est, adimplere debet. Nam si per virtutem[e] servus[f] hoc fecerit, non sicut de libero conpositio exigatur, sed[g] virtus[h] servilis conponi debet, ut ipsum, quod abstulit[i], reddatur simpliciter, ita tamen, si statim, quomodo inventum fuerit, contradictio domini sui non

*) xxxvi (xxxvii 14) solidos conponat alii (alibi 9) xviiii (xviii 9) solidos 4. 9. 13. 14.

a) *deest* 15; rebus *add.* 10. b) *deest* 13. c) persolvat 2. d) *deest* 1. e) raptor 1. f) *des.* 4. 9. 13. 14. g) *deest* 20. h) aliquid ea 20. i) inde 17. k) *deest* 30. l) caput 29. 30. m) quanti 15. 34. n) hae 15. 34. o) *deest* 15. 34. p) novim dupplicter 21. q) iterum — componi debent *des.* 15. 34. r) *deest* 23. s) simile 16. t) ei *add.* 15. 16. 19. 27. 35; illi *add.* 28. 30. 31. u) sunt 16. 35; est 30. v) violavit 15. 34. w) *deest* 19.

§. 2. a) vim 15. 34. b) *deest* 15. 34. c) suo *add.* 15. 34. d) *deest* 15. 34. e) et *add.* 21.

§. 3. a) sui hoc 15. 34. b) ista 17. 20. c) etiam 15. 34. d) vero *add.* 15. 34. e) vim 15. 34. f) *deest* 15. 34. g) servitus *pro* sed virtus 29. h) vis 15. 34. i) extullit 20.

1) *I. e. tripliciter. Cfr. Pactus V, 3; Lex IX. X.*

E codd. A:

E codd. B:

V.

fuerit; nam si aliquam moram fecerit, propter contradictionem domini sui 12 solidi [1] addantur. Si dominus ex hac re inmunis fuerit, ut iussio eius non esset, ei [a] 4 solidi [b] in [c] fredo [2] exigantur. Nam si iussio eius [d] fuit, sicut supra dictum est, ita conponatur.

VI. De [a] iuratoribus, quales vel [b] quantos secundum ewa [c] homo habere debet.

1. De minoribus causis usque ad solidum [d] valentem [e] licet unicuique, qualem [f] sacramentalem unum [g] secum habere vult, in suo [h] sacramento continere [i]. Nam si duas saigas valentem [k] supra [l] solidum res valuerint, de [m] qua causa orta fuerit, tunc debet homo [n], qui causam requirit, tres electos denominare, et ex [o] denominatis tribus licentiam habet excusator reicere duos [p. 3]; tertium vero [q] reicere non licet, sed ipsum secum in sacramento habere debet.

2. Saiga [a] autem est quarta pars tremissi, hoc est denarius [b] unus. Duo saigi duo [c] denarii [d] dicuntur [e]. Tremissus [f] est

a) ut 20; et 17. 19. 21. 22. 23. 27; tunc 30; *deest* 15. 31. 34. b) adda *add.* 17. c) in fredo *des.* 23. d) non *add.* 19.

VI. *Hunc titulum praebent B* 9—17. 19—37; *deest B* 1—8. 18. *In B* 13. 14 *hic titulus post titulum nostrum XXXV. legitur; in B* 10. 12. 17 *in additamento Legis legitur; in B* 9 *post Legem inter capitula Karoli scriptus est.* a) *rubrica deest* 9. De sacramentis qualiter fiant *rubrica in* 14. b) et 31; q. esse debeant 15. 34. c) eva 20. d) siclum 9. 13. 14. e) valentibus 15. 34. f) unum qualem s. vult secum habere in suo sacr. 30. g) virum 10. h) secum *add.* 15. 34. i) *deest* 30. k) *deest* 14; aut *add.* 15. 34. l) super 20. m) de qu. c. o. fuerit *des.* 15. 34. n) is 34. o) hiis 20; his *add.* 23. p) duos — non licet *des.* 10. q) *deest* 13. 14.

§. 2. a) §. 2 *deest* 15. b) dinarius 10. 11. 22. 23. c) *deest* 9. d) dinarii 10. 20. 22; dinario 32. e) sunt 30. f) autem *add.* 14; tremissus — denarii quatuor *des.* 9. 10. 21. 23. 32.

1) *Solidi* 12 *'propter contradictionem' solvendi alibi quoque commemorantur. Vide tit. LXXXI. LXXXIV.* 2) *Fredus* 4 *solidorum, qui aliunde non invenitur, pro tertia parte fredi* 12 *solidorum habendus esse videtur. Cfr. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 463. 3) *Cfr. K. Maurer, 'Das Beweisverfahren nach deutschen Rechten' in 'Krit. Überschau' V, p.* 199.

E codd. A: *E codd. B:*

VI.

tertia pars solidi et sunt denarii[a] quatuor[1].

3. Ita observandum[a] est usque ad tres solidos[b]. Et[c] supra tres[d] solidos iterum[e] duas saigas valentes[f] aliquis interpellatus fuerit[g], tunc[h], qui causam prosecutus fuerit[i], electionem faciat de coniuratoribus, unde[k] excusator quales duos reicere[l] voluerit potestatem habeat. Et cum duobus iuratoribus[m] iste ordo[n] servandus est usque[o] ad 6 solidos. Nam si duo saigi supra sunt, tunc cum quinque[p], sua manu sexta, iurare debet similiter cum electis*, sicut supra[q] dictum est; et[r] duos in omnibus istis ordinibus[s] reicere licet[t].

4. Ista[a] sacramenta[b] debent esse[c] iurata[c], ut illi[d] coniuratores manus suas super capsam[e] ponant, et ille solus, cui causa requiritur, verba tantum[f] dicat et[g] super omnium manus[h] manum suam ponat, ut sic illi[i] Deus[k] adiuvet vel illae reliquiae ad[l] illas manus, quas conprehensas habet, ut de illa causa, unde[m] interpellatus est, culpabilis non sit[2].

*) Alamani 35.

a) dinarii 11. 20. 22.

§. 3. a) servandum 30. b) iterum *add.* 16. c) si *add.* 4. 12. 15; Et s. tres solidos *des.* 34. d) IV 10. 20. e) *deest* 9. 13. 14. 16. f) si *add.* 15. 16. 22. 34. g) est 20. h) tunc qui c. p. fuerit *des.* 31. i) est 19. k) unde exc. potestatem habeat duos reicere quales voluerit et cum *etc.* 30; unde — duobus iuratoribus *des.* 34. l) eicere 20. m) coniuratoribus 15; iuret 9; iurat 13. 14; iuret *add.* 12. 15. 31. n) modus 13. o) usque ad *et cetera quae sequuntur des.* 11. p) et *add.* 9. 13. 14. q) *deest* 15. r) ut 20. s) *deest* 9. 13. 14. t) debet 30.

§. 4. a) ita 12; vero *add.* 9. 15. 34. b) sic *add.* 12—15. 31. 34. c) fieri 15. 34. d) *deest* 34. e) illus manus 35. f) *deest* 34. g) dicant ut 20; et s. o. m. m. s. ponat *des.* 9. h) *deest* 19. i) eum 15. 34. k) *deest* 20. l) et 10. 15; et ad 12; ad i. m. q. c. habet *des.* 34. m) qua 9; de qua 13. 14.

1) *Cfr. G. Waitz, 'Über die Münzverhältnisse in den älteren Rechtsbüchern des fränkischen Reiches'* (1861) *p.* 16 *sqq.; Idem, 'D. VG.' II³,* 2, *p.* 313, *IV²*, *p.* 78. 2) *Cfr. H. Brunner, 'Die Entstehung der Schwurgerichte'* (1872) *p.* 49. 60. 63. 64; *H. Siegel, 'D. RG.' p.* 432.

E codd. A:

VI.

Si[a] quis res ecclesiae furaverit et[b] convictus[c] fuerit, ut[d] solvatur[d], unicuique rem, quae[e] furaverit[f], tres novigildos[g] solvat[1] aut[h] servum aut ancillam aut[i] bovem aut caballum aut qualecumque animal vel ceteras res[k], qui[l] ad ecclesiam[m] perteneunt[n]. Si post furtum inventus fuerit, ita solvat, ut[o] superius scriptum est*. Si[p] autem negare[r] voluerit[r], secundum qualitatem pecuniae ita iuret[s] cum suis sacramentalibus[t] in ipso altare[2], cui res furtivas[u] abstulit[v], coram[w] sacerdote vel[x] ministros[y] eius[z], quem[a] pastor ecclesiae iusserit[b] audire sacramentum.

VII.

Si quis servum ecclesiae occiserit[a], in

E codd. B:

VII. De[a] liberis[b], qui de[c] ecclesia[d] aliquid furaverint.

Si quis res ecclesiae[e] furaverit et convictus[f] fuerit, ut solvatur[g], unamquamque[h] rem[i], quam[k] furavit[l], tres novigeldos[m], * solvat[1] aut servum aut ancillam aut bovem aut caballum aut qualecumque animal vel ceteras res, quae ad ecclesiam Dei[n] pertinent. Si post furtum inventus[o] fuerit[p], ita solvat, ut[q] superius scriptum[r] est[s]. Si autem negare voluerit, secundum qualitatem pecuniae ita iuret cum suis sacramentalibus in ipso altare[2], cui res furtivas abstulit, coram[t] sacerdote vel ministro[u] eius[v], quem pastor[w] ecclesiae iusserit audire[x] sacramentum.

VIII. De[a] liberis, qui servum ecclesiae occiderint.

Codd. 1. 1*b*. 2—10. 12—15. 17. 18*:*

Si quis servum ecclesiae occiderit, in

VIII. Qualiter[b] servi conponendi sunt.

Codd. 13. 14. 16. 19—33. 35—37. *et add.* 12. 17*:*

1. Si quis servum alienum occiderit,

*) *Codd.* 4. 5. *add.:* si ipsum invenire non potuerit: alius autem medietatem in auro valente medietatem cum quale pecunia habet solvat[q].

*) *Glossa:* novies tantum quantum res valuit 30.

VI. *Codd. A* 1. 3—12. a) Si — convictus *priori codicis* 11 *manu scripta, posteriori (B 11), quum in folio quod insertum sequitur textus tituli VI recentior proponeretur, deleta sunt.* b) et convictus fuerit *des.* 1. c) confictus 9. d) et solvatus 3; ut solvat 6. e) quam 3. 6; qui 5. f) furavit 3. 5. 9. 10—12. g) novigildis 1; novigeldus 3. 5. 6. 9; novigeldos 4. 6. 7; novegildus 10. h) et 1. i) *deest* 1. k) *deest* 11. l) quae 3. 4—7. m) Dei *add.* 6. 7. n) pertinent 3. 5—7. 11; perteneant 10. 12. o) quod 3. p) *novus titulus incipit* 11. q) 5 *add.* tripliciter eum conponat, *quae verba oblitterata sunt; cfr. tit. VII, n.* k. r) negaverit 12. s) iurit 8; iuretur 10. t) sacramentibus 12. u) furativas 9; furtivum 5; furavit vel 11. v) obtullit 1. w) quoram 1. 8. x) et 1. y) ministro 3. 5—7. 10—12; ministris 4. z) suis 4; vel *add.* 3; ecclesiae *add.* 11. a) quam 5. b) inssit 4.

VII. *Codd. A* 1. 3—7. 10—12; *deest* 8. 9 *(rubricam tamen praebet* 9*).* a) *ita* 1*;* occiderit 3. 4. 6. 7. 10. 12; hocciderit 5; homo *add.* 3.

VII. *Codd. B* 1—10. 12—33. 35—37*; deest* 34. a) *deest rubrica* 4. b) libertis 1. c) res 20. d) ecclesiis 1*b*. e) aliquid *add.* 7. f) *inde ab hoc loco desinit* 1*a*. g) solvat 16. 26; ut solvatur *des.* 18. h) unicuique 1. 1*b*. 2. 3. 5—8. 10. 12. 17. 18. 35. i) rei 1. 1*b*. 2. 3. 5—7. 9. 10. 12. 17. 18. 35. k) quae 1*b*. l) furaverit *multi codd.* m) novegildus 1; novigeldus 2. 3; novigeldis 4. 9. 13. 14. 30; novigildos 16. 17. 20. 21; niwengeldos 18; novgeldos 23; novingeldos 27. 29. n) *deest* 18. o) convictus 18. p) *deest* 4. 13. 14. q) *deest* 27*;* sicut 20. r) dictum 18. s) *deest* 8. t) cum 20. u) misso 4. 9. 13. 14. v) e. ante quem iusserit eum past. e. a. s. 18. w) qui pastore 10. x) adire 20.

VIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—10. 12—33. 35—37*; deest* 34. a) *deest rubrica* 4. b) *titulus rubricam habet:* De eo, qui alterius servum occiderit

1) *Eodem modo ac res ducis. Cfr. tit. XXXI.* 2) *Cfr. Rogge, 'Über das Gerichtswesen der Germanen' (*1829*) p.* 174. 175.

E codd. A:

VII.

triplum[a] conponat; sicut[b] solent[b] servi[c] regis[d], ita solvatur, id est 45* solidos[1]. Et si eum rapuerit contra[e] legem[f] et vindederit[g] extra provinciam[h], tripliciter eum conponat. Et si eum furaverit aliquis, in capite semper consimile[i] restituat, si[k] ipsum invenire non[l] potuerit[m]; alius autem medietatem in[n] auro valentem[o], medietatem cum quale pecunia habet solvat.

E codd. B:

VIII.

triplum conponat; sicut solet[a] servus[b] regis[c], ita solvatur, id est 45* solidis. Et si eum[d] rapuerit contra legem et vendiderit extra provinciam, tripliciter eum conponat. Et si eum furaverit[e] aliquis, in capite semper consimilem[f] restituat, si ipsum invenire non potuerit; alius[g] autem medietatem[h] in auro valente, medietatem cum[i] quale[k] pecunia habet solvat[l].

solidos[m] 12 in capitale[n] restituat[3] aut cum alio servo, qui habeat 13** palmas[4] cum police replicato et[o] duo digita in longitudinem, et 3 solidos[p] in alio pretio superponat, quod fiunt simul solidi 15[q].

2. Si quis ecclesiasticum servum vel regium occiderit, tripliciter conponatur, hoc est 45[r] solidos.

VIII.

Si[a] quis[a] autem[b] liberum[c] ecclesiae, quem[d] colonus[e, 2] vocant, si[f] occisi[g] fuerint[h], sicut[i] alii Alamanni[k], ita conponant[l].

IX. De[a] colonis ecclesiae occisis.

Quicumque[b] liberum[c] ecclesiae, quem colonum vocant, occiderit[d], sicut[e] alii Alamanni[f], ita conponatur[g].

*) LXV 10; XLVI 4. 11.

*) LXV 1—3. 6. 7. 10. 12. 15. 18; LXII 36. **) XIIII 12. 23. 27—29. 31; XII 13. 14. 20. 30.

a) tripliciter eum 3. b) si consolunt 1; sicut sol::unt 3; sicut solvunt 11; sicut solunt 10; si quis solvat 12. c) servus 10; servum 12. d) conponi *add.* 4. 6. 7. e) contra — vindederit *des.* 12. f) legem — provinciam *des.* 5. g) vendiderit 6. 7. 11; vindiderit 3. 4. h) provencia 1. i) cum simile 1. 3; consimilem 4. 6. 7; cum similem 11; simile 5. k) et si 3; si ipsum — solvat *des.* 4; *cf. nota * tituli VI.* l) *deest* 10. m) poterit 1. 6. 7. 11. n) *verba* in a. v. medietatem *des.* 1. 5. 6. o) valente 3. 7. 10.

VIII. *Codd. A* 1. 3—12 *(titulum sub rubrica prioris scriptum praebet* 9*).* a) quis *deest* 6. 7; quicumque 10. b) *deest* 10. c) liberi 6. 7. d) quae 8. 9. 11. 12; quos 6. 7; qui 5. e) colonum 4. 10; colonos 6. 7; colones 5. f) *deest* 6. 7. g) si *add.* 3. h) fuerent 1; fuerant 10. i) et *add.* 12. k) Allamanni 1. l) conponuntur 3. 6. 7; conponatur 10—12; conponantur 4. 5. 8. 9; et ille *add.* 10.

et post nostrum titulum IX exstat in 13. 14; *inter additamenta positus est in* 12. 17. a) et *add.* 15; solvat 3; solunt 8. b) *deest* 6. c) *deest* 15; conponi *add.* 8. d) *deest* 18. e) furatus fuerit 8. f) similem 18. g) aliam *multi codd.*; alicuius 7. h) autem medietatem *des.* 18. i) aut 18; *deest* 2. k) qualicumque 18. l) *deest* 17. m) solvat 20. n) caput 30. o) vel 16. 19. p) et tertio solido 19. q) XII 29. 30; *reliqua des.* 9. 14. 17. r) XLVI 29; LX 37.

IX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—10. 12—33. 35—37; *deest* 34. a) *deest rubrica* 4. b) siquis 8. 18. c) colonum 18; libertum 28. d) occisu fuerint 8. e) alienum sicut *add.* 18. f) hoc Bawari *add.* 18. g) conponat 17. 18.

1) *Cfr. H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 237. 2) *De colonis ecclesiae cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*³, 1, *p.* 241 *sqq.* 3) *Cfr. v. Inama-Sternegg, 'Deutsche Wirthschaftsgeschichte' I (*1879*), p.* 63, *n.* 5. 4) *Palma = manus extensa. Cfr. quae de hac mensura affert Guérard, 'Polyptyque de l'abbé Irminon' I,* §. 149, *p.* 955.

E codd. A:

IX.

Si[a] quis[a] in curte[b] episcopi armatus[c] contra legem intraverit, quod Alamanni[d] aisstera[e] anti[1] dicunt, 18[2] solidos conponat[f]. Si[g] infra[h] domum[i] intraverit, 36[2] solidos conponat.

X.

Si quis[a] autem in[b] presbytero[c], qui in parochia[d] positus est aput[e] episcopo[f], et[g] in[h] curte[i] sua[i] contra legem[k] armatus intraverit, sicut superius[l, 3] diximus, sicut[m] solit[n] aliis liberis Alamannis[o] conponere, ita presbytero[p] curte[q] tripliciter[r, *, 4] conponat.

XI.

Si quis episcopum[a] aliquam iniuriam[b]

*) dupliciter 3.

E codd. B:

X. De[a] eo, qui in curte episcopi armatus ingreditur.

Si quis in curtem episcopi armatus contra legem intraverit[b], quod Alamanni haistera[c] handi* dicunt[d], 18 solidos conponat. Si[e] infra domum intraverit, 36** solidos conponat.

XI. De eo[a], qui in presbiteri curtem armatus[b] ingreditur[c].

Si[d] autem in[e] presbiteri curtem[f], qui in parochia positus[g] est ab episcopo, contra legem armatus[h] intraverit[i], sicut superius diximus[k], sicut solet aliis[l] liberis[m] Alamannis conponere[n], ita presbitero[o] tripliciter conponat[p, ***], hoc est 18 solidos; et si in[q] casam, cum[r] 36[s].

XII. De his[a], qui episcopo aliquam[b] iniuriam fecerint[c].

Si quis[d] episcopo aliquam iniuriam

*) *Glossa:* ut puto armata manu 30. **) XXXIII 9; XXX 30. ***) *Reliqua des.* 1. 3. 6. 9. 12—14. 18. 20. 36; *postera manu add.* 8.

IX. *Codd. A* 1. 3—12 *(titulum cum priore coniunctum praebet* 12*).* a) qui vero 10. b) curtem 4. 6. 10. 11. c) VIIII *add.* 12. d) Allamanni 1. e) *ita* 1; haistarahandi 3; haisterahandi 4; haistherabandi 5; cistrahendi 6; heisterahenti 7; heixtera handi 8; haixterachandi 9; haisterahanti 10; haisthenti 11; haverterecante 12. f) conponant 1. 12. g) se 1; et si 3. h) intra 11. i) domo 3. 9.

X. *Codd. A* 1. 3—12. a) *deest* 6—9. 12. b) *deest* 8. c) presbiteri 4. 6; curte *add.* 3. 4. d) barrocia 1; parocia 9; barochia 5. e) ab 6—8. 10. f) episcopum 4. 5. 11. g) *deest* 1. 4. 6. 7. h) *deest* 4. 6. 7. i) *des.* 4; sua *deest* 7; curtem suam 10. k) lege 1. 5. l) supra 6. m) si quis 12; ut 6. 7. n) *ita* 1. 8. 10; soli 9; solvet 12; solet *rell.* o) Allamanni 1. p) presbyteri 12; praesbyterum 9. q) curtem 6. 7; curti 12. r) trepliciter 1. 10

XI. *Codd. A* 1. 3—12. a) episcopo 4—7. 10. b) homo *add.* 3.

X. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—10. 12—33. 35—37; *deest* 34. a) *rubrica deest* 4. b) ingreditur 1*b*. c) abhisterahandi 1; hausteraanni 2; hasterahandi 3; austerahandi 7; haistarehenti 8; halsterahenti 9; hasterihandi 10; haisterahanni 15. 17; haisterbandi, Bawari: 'haiftlichen' 18; lasteraandi 20; haisterandi 21; haisteraandi 23. 28; haisterehandi 37; haisteriahanti 24; haisterahenti 27. 33; heistrahandi 30; haustenthandi 35; haisthenti, hausteranni, abhisceranandi 36; d) cum *add.* 20. e) Si — conponat *des.* 1*b*. 20.

XI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 36. 37; *deest* 34. a) De eo *des.* 4; De his 14. b) *deest* 14. c) *deest* 14; intraverit 19; graditur 4. d) quis *add.* 8. 9. 13. 14. 16. 17. 19. e) *deest* 1*b*. 18. 28—31. f) curte 1. 17; curte in par. posita ab 20. g) conditus 1. h) *deest* 29. i) ingreditur 1*b*. 4. 20. k) dictum est 37. l) alios Alamnos idē Bawaros conp. 18. m) *deest* 12. n) conponi 1. o) presbytero curtem 8. p) conponatur 8. 30. q) infra 2. r) *deest* 15. 16. s) solidos *add.* 15. 17.

XII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—32. 36. 37; *deest* 34. a) eo 20; De his *des.* 4. b) *deest* 4. c) facit 4. d) autem *add.* 1.

1) *I. e. manu violenta. Vide infra Glossarium. Cfr. W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 560. 561. *Idem hoc verbum in constitutione Friderici I. (LL. II,* 102*) invenitur.* 2) *I. e. tripliciter. Cfr. Pactus V,* 3. 3) *In tit. IX.* 4) *Scilicet* 18 *vel* 36 *solidos.*

E codd. A:

XI.

fecerit vel placaverit[a] vel fustaverit[b] vel mancaverit, omnia tripliciter[c] conponatur[d], sicut et[e] ceteri[f] parentes eius conposicionem habebunt[g]. Hac[h] si melius dicamus, sicut et[i] duce[k] ita in[l] omnibus[l] eos[m] conponatur[n]; et si[o] occisus fuerit[p], sicut et[q] illum ducem ita eum[r] solvat aut rege[s] aut duce[t] aut[u] ad[v] ecclesiam, ubi pastor[w] fuit.

XII.

Si quis autem[a] presbyterum parochianum[b] iniuriaverit[c] aut fustaverit[d, *] aut mancaverit[e] vel[f] qualecumque iniuriam[g] fecerit[g], in triplum conponatur[h]; et si eum occiderit, 600** solidos[i] eum[i] conponat[k] aut[l] ad[m] ecclesiam[n], ubi[o] servit[p], aut ad[q] episcopum, de[r] cui[s] parochia[t] fuit[u].

XIII.

Si[a] quis[a] diaconum[b], qui euangelium

*) *Glossa marginalis:* in capud 6. **) D̄ 1; DCCCC *(tres literae posteriores* CCC *in loco raso)* 7.

a) plagaverit 5—8; placuerit 3. b) fustiaverit 1. c) trepliciter 1; tupliciter 3. d) conponat 5. e) *deest* 5. 8—10. f) citeri 1. g) habent 6. 7; habebant 5; habebit 8. h) *ita* 1. 5. 9—12; ac *rell.*; ac si melius dicamus *postera manu in spatio vacuo add.* 8. i) *deest* 6—8. 10. k) duci 1. 10. 11; ducem 4. 5; dux 6. 7. l) *deest* 5. m) *deest* 6—8; eum 3. n) conponantur 4. 9; conponat 6. 7. 11. o) se 1. p) ab aliquo *add.* 5—7. q) *deest* 8. 9. r) *deest* 3. s) regi 5—8. t) duci 1. 4—8. u) *deest* 8. v) *deest* 3. 12. w) pastur 1.

XII. *Codd. A* 1. 3—12. a) *deest* 7—9. b) barrocianum 1; parrochianum 3. 7. 8. 12; parochiano 9. c) iniuriam fecerit aut si f. 3. d) furtaverit 5; fustiaverit 9. e) aut placaverit *add.* 3. f) vel — fecerit *des.* 8. 9; aut 3. 5. g) intullerit 10; eum *add.* 12. h) conponat 6. 7. i) *deest* 7. 10. k) solvat 4—9. 11. 12. l) *deest* 8. 9. m) *deest* 9. n) ecclesia 1; eum *add.* 4. o) cui 1. 3. p) servivit 3. 7. 10—12; serviunt 4. 6. q) *deest* 4. r) *deest* 1. 3; in 11. s) sua 4; cuius 5—9. 11. t) parrocia 1. u) fuerit 5—7.

XIII. *Codd. A* 1. 3—12. a) Si quis *des.* 10. b) diaconus 3; diacono 6. 7.

E codd. B:

XII.

fecerit vel[a] plagaverit vel[a] fustaverit* vel mancaverit[b, **], omnia tripliciter*** conponantur, sicut[c] ceteri parentes eius[d] conpositionem habebunt[e]. Ac si melius[f] dicamus, sicut et ducem ita in[g] omnibus[h] eum[i] conponat[k]; et si occisus[l] fuerit, sicut et[m] illum ducem ita[n] eum solvat aut[o] regi aut duci aut ad[p] ecclesiam, ubi[q] pastor fuit[r].

XIII. De[a] his[a], qui[b] presbitero parochiano[c] iniuriam intulerint[d].

Si quis[e] presbiterum[f] parochianum iniuriaverit[g] aut[h] fustaverit aut mancaverit vel[i] qualemcumque ei[k] iniuriam intulerit[l], in triplum conponatur; et si eum occiderit, 600 solidis eum solvat[m] aut ad[n] ecclesiam, ubi servivit, aut[o] ad[n] episcopum[p], de cuius parochia fuit.

XIV. De[a] his[b], qui diacono aliquam[c] iniuriam fecerint.

Si quis diacono[d], qui euangelium

*) *Glossa:* id est fustibus percussit 30. **) *Glossa:* id est manum absciderit 30. ***) dupliciter 36.

a) aut 9. 13. 14. b) maculaverit 36. c) sic et 18. d) ei 4. e) habebant 1; habeant 4; habent 9. f) iudicamus *add.* 3. g) *deest* 3. h) hominibus 3. i) eos 8; ei 18. k) conponatur 18. l) ab aliquo *add.* 8. m) *deest* 8. n) *deest* 15. o) *deest* 4. p) *deest multis codd.* q) cuius 9. r) fiat 4; *deest* 14.

XIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—32. 37; *deest* 34. a) *deest* 4. b) in *add.* 14. c) *deest* 30; aliquam *add.* 21. d) intulerit 2. 8. 19. e) autem *add.* 8. f) presbitero parochiano 9. 13. 14. 21. g) iniuriam fecerit 9. 13. 14. h) et 20. i) aut 18. k) *deest* 4. 8. 9. 13. 14. 18—20. 28. l) fecerit 8. 9. 13. 14. m) componat 2. n) *deest* 1. 30. o) *deest* 23. p) ecclesia 20.

XIV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—10. 12—33. 35. 37; *deest* 34. a) *deest rubrica* 4. b) eo 18. c) *deest* 30; in *add.* 31. d) diaconum 1. 18. 28.

1) *I. e. triplicem weregildum mediani Alamanni. Cfr. Pactus II,* 37. *Consentit Lex Ribuaria XXXVI,* 8.

E codd. A:

XIII.

coram[a] episcopum[b] legit[c] et revestitus ante altare officium[d] fungit[d], si quis[e] eum[f] aliqua[g] iniuria fecerit[h] vel fustaverit vel placaverit[i] vel mancaverit[k], dupliciter eum conponatur[l]; et si eum occiderit, 300* solidos conponat[m, 1].

XIV.

Monachus[a] autem[a], qui sub regula in monasterio[b] conversatus[c] fuerit et ab[d] aliquo aliquas[e] iniurias, sicut superius[f] diximus, passus fuerit[g], ita ut diaconus[h] similiter[i].

XV.

1. Clerici[a] autem[b] sicut[c] ceteri[d] parentes eorum ita[e] conponantur[f, 2].

2. Si[a] autem[b] clericum[c], qui[d] in

E codd. B:

XIV.

coram[a] episcopo[a] legit et revestitus ante altare officio fungitur[b], si[c] quis autem[d] ei[e] aliquam[f] iniuriam fecerit vel[g] eum[h] fustaverit vel[i] plagaverit vel[k] mancaverit, dupliciter[l, *] conponatur[m]; et si eum occiderit, 400** solidis conponatur[n].

XV. De[a] his[a], qui monacho aliquam[b] iniuriam intulerint[c].

Monachus autem[d], qui sub regula in[e] monasterio conversatus[f] fuerit et ab aliquo aliquas*** iniurias, sicut superius diximus, passus[g] fuerit, ita ut diaconus[h] similiter conponatur[i].

XVI. De[a] his[a], qui clerico[b] aliquam[c] iniuriam intulerint[d].

1. Clerici autem sicut[e] ceteri parentes eorum ita conponantur[f].

2. Si[a] autem clericus, qui in gradu in[b]

*) ccc[c] 8; cccc 4—6. 11; DC *in loco raso* 7.

*) tripliciter 6. 12. 15; *pro* dupliciter *etc.* *cod.* 18 *praebet:* quod si eum occiderit, dupliciter conponat plagas; pro occisione DCCC solidos conponat. **) CCC 1. 1*b*. 2. 3. 5. 6. 9. 12. 26. ***) aliquas passus fuerit iniurias sicut s. d. pro fustatione, pro plagis, pro mancatione ut predictum est, ita ut *etc.* 18.

a) quoram 1. b) episcopo 3—7. 11. c) clegit 7. d) officio fungitur 6. 7; officium fingit 1. e) autem *add.* 6—9. f) ei 5. 8. 10. 11; si quis eum *des.* 6. 7. g) aliquam iniuriam 4—7. 10. h) facta fuerit 3. i) vel pl. *des.* 3; plagaverit 4—9. 11. k) manchaverit 1; atque plaverit *add.* 3. l) conponat 4—7. 10. 11. m) solvat 1. 5. 11; solvatur 3.

XIV. *Codd. A* 1. 3—12. a) Si quis monachom (monacho, monachum) 1. 3. 11. b) monastirio 1. c) conversitus 11. d) et alio aliqua iniuria facta fuerit, sicut s. d., ita ut 3. e) alias 10. f) supra 6. g) fecerit 7. h) diacono 4. 9; dicant 10. i) conponatur *add.* 1. 6. 10; conponat *add.* 5. 7. 9. 11; eum conponat *add.* 3; conponunt *add.* 4.

XV. *Codd. A* 1. 3—12. a) Clericus 12; Clericum 6. 9; Clericis 5. 10; Si quis clericus battudus fuerit aut placatus aut q; sicut *etc.* 3. b) *deest* 9. c) et *add.* 1. 3. 4—6. 11. d) citeri 1. e) *deest* 4. f) conponant 1; conponat 5—7. 11; conponatur 12.

§. 2. a) *novus titulus incipit* 5—8. 11. 12; Siquis 3. 4. 11. b) *deest* 11. c) clerici 1. 8; clericus 4—7. d) cumque 8.

a) ante episcopum 18. b) fungit 8. c) si q. a. ei *des.* 9. d) *deest* 5. 8. 18. 19. 26. 30; aut 27. e) eum *multi codd.* f) *deest* 18. 20. g) aut 1. 18. 20. h) *deest multis codd.* i) aut 1; eum *add.* 1*b*. k) aut 18. l) eum *add.* 2. 3. 5. 8. m) conponat 2. 3. 5. 8. 9. n) solvat 1; conponat 2. 3. 6. 8. 9. 12—15. 26. 32.

XV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) *deest* 4. b) *deest* 4. 30. c) *deest* 14; fecerit 4. 31. d) aut 14. e) *deest* 2. f) convertus 14. g) passurus 20. h) diacono, diaconum *multi codd.* i) conponat 2. 4. 32; omnia conponat 18; conponantur 20.

XVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) *deest* 4. b) clericum iniuriaverit *pro* cl. a. i. int. 18. c) *deest* 4. 30. d) fecerint 3. 6. 12. 16; fecerit 4. 8. e) et *add.* 8. f) conponatur 2. 3. 14. 19.

§. 2. a) Sicut 13. 14. b) *deest* 1. 9. 13. 14. 21. 23. 30.

1) *Cfr. Lex Ribuaria XXXVI*, 7. 2) *Cfr. Lex Ribuaria XXXVI*, 5.

E codd. A:

XV.

gradu[a] in[b] ecclesia[b] publica[c] lectionem[d] recitat[e], vel gratalem[f, 1] vel alleluia coram[g] episcopo[h] in[i] publico[i] cantaverit[k], et[l] aliqua[m] iniuria passus fuerit, sicut[n] superius[n] diximus, conponatur[o], quomodo[p] parentes eius conponantur[q], et tertia pars super haec[r] addatur[s] in conpositiónem[t].

XVI.

De[a] liberis, qui[b] in[c] ecclesia[d, 2] demissi[e] sunt liberi vel[f] per[g] cartam libertatem[h] acciperunt[i, 3], si occidantur[k], 80 solidis solvantur[l] ad ecclesiam[m] vel ad[n] filiis[o, *] eius.

*) fisco 5.

E codd. B:

XVI.

ecclesia[a] publice[b] lectionem recitat[c], vel gradale[d] vel alleluia[e] coram[f] episcopo in publico cantaverit[g], aliquam iniuriam passus fuerit[h], sicut superius diximus[i], conponatur[k], quomodo parentes eius conponantur[l], et tertia pars[m] super haec[n] addatur in conpositione.

XVII. De liberis[a], qui ad ecclesiam dimissi sunt, si occidantur[b].

Liberi[c], qui ad ecclesiam[d] dimissi sunt liberi[e] vel[f] per[g] cartam[h] libertatem acceperunt, si occidantur, 80* solidis solvantur[i] ecclesiae[k] vel[l] filiis eius[m].

*) LXXXX 20.

a) grado 8; gradum 10; est *add.* 11. b) ecclesiae 1. 4. c) puplicas 7. d) lectionis 10; lectiones 7; lectione 1. 6. 11. e) recitaverit 3. f) gradalem 4—7. 9. 11. 12; KG (*i. e.* Kyrie Gloria) 3. g) quoram 1. h) episcopum 12. i) *des.* 1; in publicum 12. k) canuerit 1. 3; canaverit 9. l) ad 8; *deest* 10. m) aliquam iniuriam 4. 6. 10; aliquem iniuria 8. n) *des.* 9; ut 8; sicut supra 7. o) conponat 8; conponuntur 4; conpotetur 1. 7. 10. 11. p) et *add.* 3. q) *deest* 3; conponuntur 5. r) hac 4. s) addantur 1. t) conpositione 4—7. 10; conpusucione 1.

XVI. *Codd. A* 1. 3—12. a) De l. q. in e. d. sunt *des.* 4. 8; Si quis 11. b) quem 11. c) *deest* 9—12. d) ecclesie 10. 11; ecclesiam 9. 12. e) dimissi 3—7. 9. 12; dimisse 11. f) qui 4. 5. 7; qui *add.* 6. 8. g) post 11. h) firmitatem 8. i) acceperunt 6. 11; acceperint 7. 8; accipere 10; acceperit 12. k) occisus fuerit cum 3. l) conponantur 8. m) ecclesia 6. 7. 10. 12. n) a 1. 9. 12. o) fidilis 1; filios 3. 4. 6. 7.

a) ecclesie 9. 13. 14. 30. b) publicam 1—3. 9. 12—15. 30; publica 4. 17. 18. 20—22. 27. 28. 32. 37. c) recitatur 1*b*. d) gradalem 1. 8. 9. 13. 14. 29. e) alluia 18. f) *deest* 15. g) ab aliquo *add.* 16; et *add.* 8. h) in omnibus que prediximus *add.* 18. i) dictum est 18. k) conputetur 8; conponantur 20. l) conponuntur 2. 12. 16. 27. 28; conponant 18. m) haec *add.* 18. n) eum 4.

XVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) his 14. b) hocciditur 3. c) autem *add.* 29. d) Dei *add.* 14. e) *deest* 1*b*. 23. f) qui 8; et 9. g) *deest* 1. h) eius *add.* 14. i) conponantur 4. 20. k) ad ecclesiam 8. l) *deest* 1; et 18; ad *add.* 8. m) *deest* 14.

1) *I. e. responsorium.* 2) *I. e. tabularii. De tabulariis vide E. Loening, 'Geschichte des deutschen Kirchenrechts' II, p.* 228 *sqq.; G. Waitz, 'D. VG.' II*³, 1, *p.* 231 *sqq.; R. Schroeder, 'Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte' p.* 218; *A. Stock, 'Die Freilassungen im Zeitalter der Volksrechte' (*1881*) p.* 13 *sqq.; M. Fournier, 'Essai sur les formes et les effets de l'affranchissement dans le droit gallo-franc' (Paris,* 1885*) p.* 82—87; *H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 238 *sqq.* 3) *I. e. cartularii, per traditionem cartae dimissi. Vide praeter auctores supra citatos H. Brunner, 'Zur Rechtsgeschichte der römischen und germanischen Urkunde' I, p.* 211 *sqq.*

E codd. A:

XVII.

1. De[a.1] ancillis[a], si[b] libera[c] demissa[d] fuerit per cartam[e] aut in ecclesia[f] et[g] post haec servo[h] nupserit, ecclesiae[i] ancilla permaneat[k].

2. Si[a] autem[b] libera Alamanna[c] servum[d] ecclesiae nupserit et servitium opus ancillae[e] contradixerit, abscedat[f]. Si autem ibi[g] filios[h] vel filias[i] generaverit[k], ipsi servi et ancillae permaneant[l], potestatem ad[m] exiendum[n] non habeant[o]. Illa autem mater[p] eorum[p], quando exire voluerit, ante* tres annos liberam potestatem habeat[q]. Si autem tres** annos induraverit opus ancillae[r], et parentes eius non exadoniaverunt[s] eam, ut libera fuisset, nec ante duce[t] nec ante comite[u] nec in[v] publico[w] mallo, transactis[x] tres[y] Kalendas[z] Marcias[a.2], post haec an-

E codd. B:

XVIII. De[a] ancilla libera dimissa, si postea[b] servo se[c] coniunxerit, et[d] de Alamanna, quae[e] servo nupserit.

1. Si ancilla libera dimissa[f] fuerit per cartam aut in ecclesia et post[g] haec servo[h] nupserit, ecclesiae ancilla permaneat.

2. Si autem libera Alamanna[a] servo ecclesiae nupserit et servile[b] opus ancillae contradixerit, abscedat. Si autem ibi filios vel[c] filias generaverit, ipsi servi et ancillae permaneant, potestatem exeundi[d] non habeant. Illa autem[e] mater eorum, quando exire voluerit, ante tres annos liberam potestatem habeat. Si autem[f] tres annos induraverit[g] opus[g] ancillae[h], et parentes eius non exadoniaverint[i] eam[k], ut[l] libera fuisset, nec ante ducem nec ante comitem nec in publico mallo[m], transactis tribus Kal. Marcias[n], post[o] haec ancilla permaneat in per-

*) *deest* 1. **) sex 1. 4. 11.

XVII. *Codd. A* 1. 3—12. a) De ancillis *des.* 4. 8. 9. 11. 12; de ancilla 5. b) de 12; ancilla *add.* 10. c) *deest* 8. 9. d) *deest* 9; dimissa 4—7. 8. 10. 11. e) carta 1. f) ecclesiam 12. g) *deest* 9. h) post illam libertatem servum 3. i) ad illam ecclesiam 3. k) permaniat 1; maneat 9.

§. 2. a) *deest* 12. b) *deest* 8. 9. 12. c) Allamanna 1. d) servo 4. 6. 7. e) ancella 8; ecclesiae 4. f) abscidat 11. 12; abscidatur 3. 4. g) *deest* 1. h) filius 1. 5. 10. i) vel filias *des.* 3. k) nupserent 1; genuerit 6. 7; generavit 4. 5. l) permaniant 1; permaneat 11. m) *deest* 5. n) exeundem 3. o) habiant 1. p) ancilla 10. q) habiat 1; habet 3; habit 10; habeant 5. 12. r) permaneat *add.* 3. s) exadoniaverit 1; exadonniaverunt 3; exionaverunt 5; exadoniverunt 7; exadonaverit 10; exadoniaverant 11. t) duci 1; ducem 4. 6—9. u) comitem 4. 6—9. v) *deest* 5. w) puplico 1; poplico 8. x) transhactis 1. y) tribus 4. 5. z) Kr̄ 5. a) marticis 3; Mar̄. *seu* Marc̄. 4. 9—12.

XVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) De anc. lib. que dimissa fuerit *rubr.* 4. b) *deest* 1*b*; post servum duxerit et 18. c) *deest* 1. 1*b*. 30. d) et de A. q. s. nupserit *des.* 30; Similiter et de Alamanna 1*b*. e) qui 3. 21. f) *deest* 18. g) postea 27. h) ecclesiae *add.* 30.

§. 2. a) Alamanno 4. 18. 20. b) servitium 8. c) aut 18. d) ad exeundum 1*b*. 2. 3. 6. 9. 12. 13. 15; exinde 4; exiendum 8; exendum 14. e) aut 20. f) *deest* 1. g) perduraverit in opere 30. h) et non contradixerit *add.* 29. i) examinaverint 18. k) *deest* 1; eam ut — ea nati fuerint *des.* 14. l) et 20. m) *deest* 9. n) Mar. *seu* Marc. *plerique codd.* Martii 13. 18; Martiis 16; et *add.* 18. 29. 30. o) pro 3; postea 18. 27.

1) *Cfr. Formulae Augienses B* 41, *LL. Form. p.* 363. 2) *De matrimoniis inter liberos et servos vide, quae disseruit A. Heusler, 'Institutionen des deutschen Privatrechts' I, p.* 186—190; *cfr. H. Siegel, 'D. RG.' p.* 289. 290. 3) *Kalendis Martiis generale concilium Alamannorum habitum esse videtur. Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 2, *p.* 179.

E codd. A:

XVII.

cilla[a] permaneat[b] in perpetuum[c], et quidquid[d] ex ea nati[e] fuerint, servi et ancillae sint[f].

XVIII.

Ut[a] res ecclesiae de laicis absque[b] carta nullus[c] praesumat possedere[d]; et si carta[e] non ostenderit[f], ut conparasset[g] aput[h] pastorem ecclesiae, possessio semper[i] ad[k] ecclesiam pertineat[l. 1].

XIX.

Ut[a] nullus[b] presbiter nec aliquis[c] pastor[d] ecclesiae potestatem non[e] habeat[f] vindendi[g] ecclesiasticam[h] terram, nisi[i] contra aliam[k] terram, nec mancipium[l], nisi[m] alium[n] mancipium reciperit[o]; et si[p] concamium[q] fecerit[r] aut de mancipium[s] aut de terra[t], semper[u] per[v] epistulam firmitatem[w] faciat, ut contentio[x] non[x] fiat, nec ecclesia[y] perdat[z], quod legitime[a] possedere[b] debet[c. 2].

E codd. B:

XVIII.

petuum[a], et qui[b] ex ea nati fuerint[c], servi et ancillae sint[d].

XIX. Ut nullus laicus rem ecclesiae absque carta[a] praesumat[b] possidere.

Res ecclesiae de laicis absque carta nullus[c] praesumat[d] possidere; et[e] si cartam[f] non ostenderit, quod[g] conparasset[h] a[i] pastore ecclesiae, possessio[k] semper ad ecclesiam pertineat[l].

XX. Ut[a] presbiter[b] res[c] vel[d] mancipia[d] ecclesiae potestatem vendendi non[e] habeat.

Nullus[f] presbiter nec aliquis pastor ecclesiae potestatem[g] habeat vendendi ecclesiasticam terram, nisi contra[h] aliam[h] terram[i], nec mancipium, nisi[k] alium[l] mancipium[i] reciperit[m]; et si[n] concambium[o] fecerit[p] aut de mancipio[q] aut de terra, semper[r] epistolam firmitatis[s] faciat[t], ut[u] contentio[v] non[v] fiat, nec ecclesia[w] perdat, quod legitime possidere[x] debeat[y].

a) ancillam 1; ancillae 10. b) permaniat 1. c) perpetuo 1; in *deest* 3. d) quod 4. 6. e) nata 5. f) fiant 4; *deest* 10; permaneant 5; in perpetuum *add.* 3.

XVIII. *Codd. A* 1. 3—12. a) Ut — laicis *des.* 9; Si quis 11. b) sunt *add.* 4. c) nullus p. possedere *des.* 5. d) possidere 3—8. e) cartam 4—7. 12. f) nulli presumat possidere *add.* 5. g) cumparasset 1; conparasses 3. h) a pastore 6. 7. i) *deest* 1. k) ad e. *des.* 10; ad ecclesia 1. 5. l) permaneat 12; perteneat 1. 5. 9—11.

XIX. *Codd. A* 1. 3—12. a) Si quis 11. b) nullius 1; Ut nullus *des.* 9. c) aliquos 1. d) pastur 1. e) *deest* 1. 3. 4. 6. 7. 11. f) habiat 1. g) vendendi 4. 6. 7. 9. 11; vindere 8. h) ecclesiastica terra 1. 5. 10. i) nisi c. a. t. *des.* 1. k) alia terra 10—12. l) mancipio 8. 12. m) contra *add.* 3. n) aliam mancipiam 9. o) accipiat 1; recipiat 3. 10. 11. p) sicut 8. q) concamio 10. 12; concamia 11; concambium 4—6. 7. 9; gambium 8. r) fecit 4. s) mancipio 4. 5. 10. 11; mancipia 3. 8. 9; mancipiis 6. 7; de *deest* 3. t) terram 12. u) super 10. v) *deest* 4—11. w) firmitatis 6—10. x) contempcionem 1. y) ecclesiae 1. 4. 9; non *add.* 3. 5. 11. 12. z) perdet 3. a) legitimum 5. 9; legitimo 10; legitimi 11. b) possidere 3. 4. 6—8. c) debit 1; debeat 4. 8. 9. 11.

a) *reliqua des.* 13. 20. b) quicquid 1. 2. 4. 21. 28. 32. 37; quiqui 3. 6. 8. 12. 30; quicumque 9; quique 1*b*. 13. c) fuerunt 16. 18; natum fuerit 31. d) sunt 9; permaneant 17.

XIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) non *add.* 18. b) praesummit 2; presumit 3. 6. 20—23. c) non 18. d) presumpsit 20. 32. e) ut 20. f) concartam 37. g) ut 8; aut 20. h) et *add.* 20. i) aput 8. k) sic *add.* 18. l) permaneant 3; possidet 37.

XX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) nullus *add.* 4. 20. 31. b) vel aliquis pastor ecclesiae *add.* 31. c) ecclesiae 18. d) *deest* 20. 30. e) *deest* 31. f) Ut nullus 8. 20. g) non *add.* 1. 2. h) pro alia 30. i) *deest* 30. k) nisi a. mancipium *des.* 9; contra *add.* 16; pro *add.* 30. l) altero 30; *deest* 32. m) receperit *multi codd.*; *deest* 30. n) *deest* 14. o) concamium 1; concambiam 8. p) fuerit 23. 32. q) mancipiis 28. 31. r) super 32; per *add.* 9. 13. 14. 30. s) firmitatem 30. t) accipiat 18. u) et 20. v) contentionem 21. w) non *add.* 27. 29; quid *add.* 30. x) possederit 19; habere 30. y) debet 17. 30. 31; *deest* 19.

1) *Cfr. H. Brunner, 'Zur RG. der röm. und germ. Urkunde' I, p.* 299; *E. Loening l. c. p.* 702.
2) *Cfr. E. Loening l. c. p.* 700—702.

E codd. A:

XX.

Si quis mancipium ecclesiae aut servum aut ancillam[a] fugitivum[b] susciperit[c] et post requisitionem[d], aut ipse[e] presbiter requirat[f] aut[g] missus eius[h] legitimus, et[i] ille[k] neglexerit reddere[l] et contra legem[m] antesteterit[n], sicut[o] solet[p] aliis Alamannis[q] conponere[1], ita et[r] tripliciter[s] conponat; et[t] quicquid[u] contra ecclesiam[v] contra legem[w] fecerit, omnia[x] tripliciter[y] conponat, sicut[z] lex habet[2].

XXI.

Servi[a] enim[a] ecclesiae tributa sua legitime[b] reddant: quindecim siclas[c] de cervisa[d], porco[e] valente tremisso[f] uno[g], pane[h] modia[i] duo[k], pullos[l] quinque*, ova[m] viginti**. Ancillas[n] autem[o] opera inposita sine neglecto[p] faciant. Servi[q] dimidiam[r] partem sibi[s] et[t] dimidiam[u] in dominicum[v] arativum reddant[w]; et si[x] super haec[y]

E codd. B:

XXI. De[a] his, qui ecclesiae servum vel ancillam[b] susceperint fugitivos[c].

Si quis[d] mancipium ecclesiae[e] aut servum[f] aut ancillam[g] fugitivum susceperit et post requisitionem, aut ipse presbiter requirat aut missus eius legitimus, et[h] ille neglexerit reddere et[i] contra legem antesteterit[k], sicut solet[l] aliis Alamannis conponere, ita et[m] tripliciter conponat; et[n] quicquid ecclesiae contra legem fecerit, omnia tripliciter conponat, sicut lex habet.

XXII. Qualiter servi ecclesiae tributa solvere[a] debeant[a].

Servi enim[b] ecclesiae tributa sua legitime reddant: quindecim siclas[c] de cervisa[d], porcum valentem tremisse[e] uno, panem modia[f] duos[g], pullos quinque[h], ova viginti. Ancillae autem opera inposita sine neglecto faciant[i]. Servi[k] dimidium[l] sibi et dimidium in[m] dominico arativum reddant; et si[n] super[o] haec est[p], sicut[q] servi eccle-

*) vi 3. **) x 8.

XX. *Codd. A* 1. 3—12. a) ancilla 8. b) fugitivam 11. 12; fugitivas 3. c) *ita* 1. 3. 4. 11. 12; susciperet 5; susceperit *rell.* d) si *add.* 7. e) ipsi 1. f) requirit 1; requiret 3. 4. g) et 12. h) ei 12. i) si *add.* 3. k) illi 12; ipse 11. l) redere 1. m) lege 10. n) antestiterit 1; contrasteterit 3. o) *deest* 12. p) solit 1. 9. q) Allamannis 1. r) *deest* 1. 3. 4. 6. 7. 10. 11. s) trepliciter 1. 10. t) et — conponat *des.* 8. u) quid 1. 11. v) ecclesia 1. 6. 7; ecclesie 11. w) lege 10. x) omne 1. y) trepliciter 1. z) sicut l. habet *des.* 11.

XXI. *Codd. A* 1. 3—12. a) Si servum 11. b) legitimi 1; legitima 10. c) siglas 1; seclas 11. d) cervisia 7. e) porcum valentem 6. f) *ita* 1. 10. 12; tramisso 4; tremisse 7. 8. 9; trimisse 3. 5; tremissa 6; trimisa 11. g) una 6. h) panes 6. 7. i) modi 1; mod 11. 12; media 9. k) dua 3. 5. 9. 12; ı 11. l) pullus 1. 11. 12. m) oves 6; ovas 7; ovo 11. n) ancilla 1; ancillae 6. 7. o) aut 9. p) nelectu 1; neglectum 10; glecto 4. 5; clecto 9. q) serve 5; autem *add.* 3. r) dimediam 1; demedie 11. s) sive 9. t) *deest* 10. u) dimediam 1; dimedio 11. v) domnico 8; dominico 3. 4. 5. 9. 12; dominicam 7. 11. w) redant 1. 11; reddunt 9. x) *deest* 6. 7. y) ec 5.

XXI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) De h. q. e. mancipia susc. fugitivos *rubrica* 30; de his *des.* 4. b) ecclesiae *add.* 18. c) *deest* 4. d) *deest* 20. e) *deest* 29. f) fugitivum *add.* 31; aut servum aut ancillam *des.* 30. g) aut ancillam *des.* 4. 13. 14. h) si *add.* 1*b*. i) aut 19. 21. 32. k) steterit 18; contenderit 30. l) *deest* 1. m) in 1; *deest* 9. 13. 14; ipse *add.* 18. n) ut 20; et quicquid — tripl. conponat *des.* 18.

XXII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 36. 37; *deest* 34. a) solvant 18. b) autem 9. 32; *deest* 18. 20. 31. c) situlas 9. 13; siculas 14; sitlas 31. d) cirvisa 8. 36. e) trimisse 4. 20. 22. 29; tremissa 9. 19; tremisa 13. 14; tremissem 16; tremisso 23. 30; tramisse 32. f) modii 9. 13. 14; modio 8; modios 28. 31. 32. g) duos 28. 31. 32. h) cum *add.* 32. i) fiant 14. k) servus 18. l) partem *add.* 8. m) *deest* 20. n) *deest* 8. o) per 3. p) *deest* 2. 9. 13. 14. q) *deest* 9.

1) *Cfr. infra tit. LXXXII.* 2) *Cfr. supra tit. V—VII.*

E codd. A:

XXI.

est, sicut[a] servi[a] ecclesiastici ita faciant tres dies[b] sibi et tres in dominico[c. 1].

XXII.

1. De[a] liberis autem[b] ecclesiasticis, quod[c] colonus[d] vocant[e], omnes[f] sicut et[g] coloni[h] regis ita reddant ad[i] ecclesiam[i. 2]. Si quis[k] legitimum[l] tributum antesteterit[m] per[n] iussionem[n] iudicis[o. 3] sui[p], sex solidos sit culpabilis[q]. Et opera, quidquid[r] eius[s] inposita fuerit[t] secundum mandatum, aut[u] quomodo lex[v] habet[w], si non adimpleverit[x], sex solidos sit culpabilis[y].

2. Et si[a] sigillum aut[b] signum[4] qualecumque[c] iudex per iussionem[d] domini sui transmiserit et[e] eum venire iusserit aut[f] ambulare[g] in[h] aliqua[i] utilitate, et[k] ille neglexerit[l], 6 solidos sit culpabilis[m]. Si[n] autem signum[o] episcopi neglexerit[l] aut ad[p]

E codd. B:

XXII.

siastici ita faciant[a] tres dies sibi et[b] tres in[c] dominico[d].

XXIII. De servis[a] ecclesiasticis, si ad episcopum[b] aut[c] ad iudicem* suum[d] venire dispexerint[e].

1. Liberi[f] autem[g] ecclesiastici, quos[h] colonos vocant, omnes sicut et[i] coloni regis, ita reddant[k] ad ecclesiam. Si quis legitime[l] tributum antesteterit[m] per[n] iussionem[n] iudicis[o] sui, sex solidis sit[p] culpabilis[q]. Et opera, quaeque** inposita ei fuerint secundum mandatum, aut quomodo[r] lex habet, si non adimpleverit, 6 solidis sit[s] culpabilis[t].

2. Et si[a] sigillum aut signum qualecumque[b] iudex[c] per iussionem[d] domini sui transmiserit et eum venire*** iusserit aut ambulare in aliquam[e] utilitatem, et ille neglexerit, 6 solidis[f] sit[g] culpabilis[g]. Si autem sigillum episcopi neglexerit aut[h] ad

*) ducem 30. **) que iuste 18. ***) *Glossa:* equistare *(ad verbum* ambulare *spectat)* 30.

a) si conservi 1. b) diis 1. 10. c) domnico 8.

XXII. *Codd. A* 1—12. a) Si 11. b) *deest* 11. c) qui 10; quos 4—7. 9. 11. d) colonos 4. 5. 7. 8; colones 6. 11; colonis 12. e) vocantur 1. f) omnis 1. 10; omnia 5. g) *deest* 1. 4. 6. 7. 10. h) colonis 1; colones 4; colone 9. i) ad ecclesia 1. 5. 6; ecclesiae 10. k) sicut 4. l) legitime 8—10. m) antestetirit 1. n) per visionem 10; per iussione 5; *des.* 1. 3. 4. 6. 7. 11. o) iudice 1; iudici 3. 5. 6. 7; iudicio 11. p) suo 1. 3. 6. 7. 11. q) culpaviles 8, *ubi reliqua usque ad* §. 2. *des.* r) quaeque 4. 6. 7. s) ei 3. 6. 7; eis 4. 5. 9. 11. 12. t) fuerint 4. 6. 7. u) *inde ab hac voce incipit* 2. v) *deest* 1. 2. 3. w) habit 1. x) impliverit 1; adimplevit 10. y) iud *add.* 1.

§. 2. a) *deest* 1. 7. 8. 9. 11. b) *deest* 1. c) qualiscumque 4. 7. 8—10. 12; qualemcumque 3. 11. d) iussione 11. e) ad *add.* 3. f) ut 7. g) pergere 3. h) *deest* 4. i) aliquam utilitatem 4—9. k) si *add.* 3. l) neclexerit 1; rex *add.* 5. m) culpaviles 8. n) quis *add.* 3. o) *ita* 1; sigillum *rell.* p) ad — ubi iusserit XII *hoc loco omissa infra tit. XXIV. praebet* 1.

a) fiant 20; et *add.* 1. b) *deest* 8. 29. 30. c) *deest* 18. d) domino 18; domico 8.

XXIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 37; *deest* 34. a) colonis 1*b*. 8. 16. 21; colonis servis 31. b) suum *add.* 27. c) aut ad i. suum *des.* 4. 29. d) *deest* 27. 30. e) dispicerit 20. f) De liberis autem ecclesiasticis 8. g) *deest* 18. h) quod 20. i) *deest* 20. k) res *add.* 18. l) legitimum 9. 13. 14. 30. m) contradixerit et 30. n) *des.* 13. 14; si non est iussio 30. o) iudici suo 9. 13. 14. p) sicut 4. q) culpa 4; ecclesie *add.* 18. r) quod 23. s) sicut 4; ecclesie 18; *deest* 20. t) conponat 20; *deest* 18.

§. 2. a) *deest* 1. 1*b*. 2. 4. 8. 9. 18. 28. 29. b) qualiscumque 8. c) *deest* 18. d) visionem 14. e) necessitatem aut *add.* 19. f) *deest* 4. g) sicut c. 4; solvat ecclesie 18. h) aut — ambulandum *des.* 30.

1) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II³, 1, p.* 226. 227; *H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 237. 2) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II³, 1, p.* 242; *H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 240. 241. 3) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II³, 2, p.* 148. 4) *'Richterzeichen'; cfr. C. G. Homeyer, 'Das Gerichtswesen nach dem Richtsteige', §. 8. in: 'Der Richtsteig Landrechts nebst Cautela und Premis'* (1857) *p.* 411 *sqq.*

E codd. A:

XXII.

veniendum aut[a] ambulandum ubi iusserit, 12 solidos sit culpabilis[b].

XXIII. De[a] causis, qui ad duce pertinent[1].

Si[b] quis[c] aliquis[d] homo in mortem[e] duci[f] consiliatus fuerit[g. 2] et[h] exinde probatus[i], aut vitam det[k] aut[l] se redimat[m], sicut[n] dux aut[3] principes[o] populi[4] iudicaverint[p]; et si iurare voluerit[q], cum 12* nominatos[r. 5] iuret in ecclesia coram[s] duce aut cui[t] ille[u] miserit[v].

XXIV.

Si quis[a] aliquis[b] homo[c] gentem extra-

*) xxii 9.

E codd. B:

XXIII.

veniendum aut ad[a] ambulandum ubi[b] iusserit*, 12 solidis sit culpabilis.

XXIV. De[a] eo, qui[b] mortem ducis consiliatus fuerit[c].

Si aliquis[d] homo[e] mortem ducis consiliatus[f] fuerit et inde[g] convictus[h] fuerit[h], aut vitam perdat[i] aut se[k] redimat, sicut dux aut** principes*** populi iudicaverint[l]; et[m] si iurare voluerit, cum duodecim† nominatis[n. ††] iuret[o] in ecclesia coram duce aut[p] quem ille[p] miserit[q].

XXV. De[a] homine[b], qui gentem extraneam infra[c] provinciam[c] invitaverit.

Si[d] homo aliquis[d] gentem extraneam

*) ferre *add.* 30. **) et 30. 31. 34. ***) princeps 15. 17. 18. 19. 30. 34. †) xxii 13. 14. ††) qui legitime iure baptismum susceperunt, hoc est abrenuntiationem tribus feriis scrutinii quod fit ante pascha in quarta feria et sic in sabbato sancto baptismum percipit et crismate sancto ipso die ungitur[r], hoc est legitimum baptismum, qui sic perceperunt christianismum cum illis *add.* 18.

a) ad *add.* 3. 6. 7. 9. 11. 12. b) culpaviles 8; *rubricam seq. tit.:* De causis que ad ducem pertinent *add.* 11.

XXIII. *Codd. A* 1—12. a) *hanc rubricam in textu praebent omnes codices A exceptis A* 1. 6. *Varias lectiones vide supra p.* 40. 41. b) Qui vero *pro* Si — in 10. c) *deest* 6. 7. d) *deest* 3. e) morte 3. f) duce 3. 9. 12; ducis 4—7. g) est 3. h) *deest* 5. 8. 9. i) probatio 11; fuerit *add.* 3. 4. 6. 7. 9—11. k) dat 12; perdat 3—10. l) aut — aut *des.* 10. m) redemat 1—3; redemet 11. n) si 8. 9. o) *deest* 3; princeps 7. 9; principis 10. p) iudicaverent 1; iudicaverunt 10. 12; iudicent 11. q) *deest* 10. r) nominatus 1. 4. 10; nominatis 6. 7. s) quoram 1. t) quem 4. 6. 7. u) illi 1. 5. v) comiserit 3.

XXIV. *Codd. A* 1—12. a) *deest* 3. b) *deest* 4. 6. 7; alicus 10. c) aliquam *add.* 4. 6. 7.

a) *deest* 1*b*. 8. 18. 20. 22. 28. 31. 32. b) ibi 20; quo 30.

XXIV. *Codd. B* 1 1*b*. 2—10. 12—23. 27—32. 34. 37. a) De factiosis *rubrica* 34. b) in *add.* 21. 30. c) consiliaverit 20. d) quis 1. 2. 14. 18. 20. 34. e) *deest* 34; aliquis *add.* 1. 2; in *add.* 8. 9. 13. 14. 19 27; aliquis in *add.* 4. f) consiliarius 14; consiliaverit 20. g) exinde 8. h) probatus 8. i) perdet 8. k) res 20. l) coniudicaverint 1. m) *deest* 15. n) denominatis 16. o) *deest* 32. p) et qualem ipse 18. q) iusserit 18. r) ingitur *c.*

XXV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 34. 37. a) *rubrica deest* 34. b) eo 14. 31. c) *des.* 4. d) Si quis homo 1. 8. 9; Si quis aliquis homo 19; Si quis 34.

1) *Tituli XXIII—XLIII. continent ius ducis Alamannorum. De duce Alamannorum cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*³, 2, *p.* 365—372; *R. Sohm, 'Die fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung'* (1871) *p.* 474; *W. Sickel, 'Das Wesen des Volksherzogtums', in 'Hist. Zeitschr. N. F.' XVI, p.* 407—490; *P. F. Stälin, 'Geschichte Württembergs' I, p.* 78—82. 94—97. 2) *Cfr. W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 988—992. 3) *I. q. et.* 4) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*³, 2, *p.* 182. 5) *Scilicet ab actore. 'Nominati' Legis in Pacto 'electi' nominantur. Cfr. K. Maurer in 'Krit. Überschau' V, p.* 199.

E codd. A:

XXIV.

neam[a] infra[b] provinciam[c] invitaverit[d. 1], ut ibi[e] preda[f] vastent[g] hostiliter[h] vel domos[i] incendant[k], et ille ex[l] hoc[l] probatus fuerit, aut vitam perdat aut in[m] exilio[m] exeat[n], ubi dux* miserit[o. 2], et res eius infiscentur[p] in[q] publico[r. 3].

XXV.

1. De his, qui[a] in[b] exercitu[b] litem commiserint[c], ita[d] ut cum[e] clamore[f] populus[g] concurrat[h] cum armis[i], et ibi pugna orta[k] fuerit infra[l] propria[m] oste[n], et[o] aliqui[p] ibi occisi fuerint[q], ipse[r] homo[s], qui hoc[o] commisit, aut vitam perdat aut in[t] exilium[u] exeat[v], et res eius infiscentur[w] in publico[x].

2. Et illi[a] aliqui[b], qui[c] ibi aliquid

*) iudex 7.

E codd. B:

XXV.

infra[a] provinciam invitaverit, ut[b] ibi[c] praedam[d] vastet[d] hostiliter vel domos incendat, et[e] de[f] hoc convictus[g] fuerit, aut vitam perdat aut in[h] exilium eat[i], ubi[k] dux miserit, et res eius[l] infiscentur in publico.

XXVI. De[a] his, qui in exercitu litem commiserint.

1. Si[b] quis[b] in exercitu litem commiserit[c], ita[d] ut cum[e] clamore populus[f] concurrat cum armis, et ibi pugna orta fuerit inter[g] proprium[h] exercitum[h], et aliqui[i] ibi[e] occisi[k] fuerint[l], ipse homo[d], qui hoc[m] commisit[n], aut vitam perdat aut in exilium eat[o], et res eius[p] infiscentur in publico[q].

2. Et[a] illi[b] alii, qui ibi[c] aliquid com-

a) extraniam 1. b) intra 7. c) provenciam 1; provincia 3. 5. 12. d) *verba:* ad veniendum et ambulandum ubi iusserit XII *supra XXII,* 2 *omissa hoc loco perperam inserta praebet* 1. e) ubi 1. 4. 5. 11. f) praedam 1. 2. 4. 6. 7. 11. g) vastet 2. 6. 7. 11; vasdit 5. h) ostiliter 1. 8. i) domus 1. 5. 11. k) incendat 2. 4—7. 11. l) exinde 6. 7. m) exilium 1. 5. 10; exilio 11; in exilium 4. 6. 7. n) exiat 1; eat 12; mittatur 6. 7. o) voluerit 6. 7. p) inviscentur 5. 11; infescentur 8; infiscente 10. q) *deest* 2. r) puplico 1. 7; poplico 8.

XXV. *Codd. A* 1—12. a) Siquis 4; De eo qui 6. 7. b) exercitum 1; in exercito 4; in excito 5. c) commiserit 2. 10. d) *deest* 6. 7. 10. e) ad 3; eum 4. f) clamorem 1. 3. 6. g) populo 1. 10. h) currat 10. i) arma 11. k) *deest* 10. l) inter 4. m) propriam 6. 7. n) hoste 2. 3. 11. 12; hostem 4—7. o) *deest* 4. p) aliquis 8; aliqua 11. q) fuerent 1. r) ipsi 1; ipso 5. s) *deest* 10. t) *deest* 5. 11. 12. u) exilio 10; exsileum 5. v) exiat 1. 2; exerat 5. w) infescentur 8; inviscentur 11. x) puplico 1. 2. 7; poplico 8.

§. 2. a) ille 1. 11. b) ali 1; alii 2. 4. 6. 7. 11; *deest* 3. 5. c) *deest* 3; quibi 5.

a) in 34. b) aut 8. 20; *deest* 1. 2. c) ubi 1—4. 8. 21. 29. 31. 32; *deest* 20. d) praedet 30; vastent — incendant *multi codd.* e) ille *add.* 8. 19. f) ex 8. 19; *deest* 18. g) probatus 8. 19. h) *deest* 1. 19. i) exeat 8. 19; eum 20; aut *add.* 18. k) quo 34; ibi 20. l) *deest* 23.

XXVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—24. 27—32. 34. 36. 37. a) Qui in exercitu aliquid deliquerint *rubr.* 34. b) De his qui 8. c) commoverit 34. d) *deest* 34. e) ad 28; *deest* 3. 4. 20. 22. 23. 27. 32. 34. f) populi 1*b*. g) infra 8. 19. 36; *deest* 34. h) *des.* 34; propriam hostem 8; propria oste 19. i) aliquid 1; aliquis 29. k) occisus 20. 29. l) fuerit 29. m) haec 1*b*. 12—14. 16. 18. 20. n) commiserit 20. o) vadat 20. p) sue 18. q) publicum 6. 30. 34.

§. 2. a) sed 34. b) *deest* 34. c) ibidem 34.

1) *De crimine proditionis cfr. W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 984 *sqq.; E. Osenbrüggen, 'Das alamannische Strafrecht im deutschen Mittelalter' p.* 394. 2) *Cfr. Wilda l. c. p.* 280; *H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 166 *sqq.* 3) *Cfr. Wilda l. c. p.* 288 *sqq.; Brunner l. c. p.* 168—170.

E codd. A:

XXV.

commiserunt[a] aut[b] fecerunt, omnia, sicut lex[c] habet[d], tripliciter[e] solvat[f, 1].

XXVI.

1. De[a] his, qui in[b] exercitu[c], ubi[d] rex ordinaverit[e] exercitum, si[f] aliquis[g] furtum[h] fecerit, novem vicibus novigildos[i] solvat[2], quidquid involatus[k] fuerit.

2. Si[a] autem dux exercitum ordinaverit, et in[b] illo fisco aliquid furaverit[c], tres novigildus[d] solvat[3]; et si iurare voluerit[e], secundum qualitatem pecuniae iuret.

XXVII.

1. De his, qui[a] sigillum ducis[b] neglexerit[c] aut mandatum vel signum, qualecumque[d] mandaverit, 12 solidos sit culpabilis[e]; et[f] si negare voluerit, quod[g] ad illum nuntius non pervenisset[h], cum quinque

E codd. B:

XXVI.

miserunt aut fecerunt, omnia[a], sicut lex habet, tripliciter[b] solvant[c].

XXVII. De his[a], qui in exercitu aliquod[b] furtum fecerint.

1. Si[c] quis[c] in exercitu, ubi[d] rex[e] ordinaverit exercitum[f], aliquod[g] furtum fecerit[h], novem vicibus novigeldos[i] solvat, quidquid[k] involatus[l] fuerit.

2. Si autem dux exercitum ordinaverit, et in illo fisco[a] aliquid furaverit[b], tres novigeldos[c] solvat; et si[d] iurare voluerit, secundum qualitatem pecuniae[e] iuret.

XXVIII. De eo[a], qui sigillum[b] aut mandatum ducis[c] neglexerit.

1. Si[d] quis[d] sigillum ducis neglexerit[e] aut mandatum vel[f] signum, qualecumque[g] mandaverit, 12 solidis sit[h] culpabilis[i]; et si negare voluerit, quod ad[k] illum[k] nuntius non pervenisset, cum quinque* nominatis

*) VI 20.

a) commiserit 10. b) et 12. c) *deest* 2. d) habit 1; *deest* 10; ita *add.* 1. e) trepliciter 1. f) solvant 5—7. 10; solvantur 3. 4.

XXVI. *Codd. A* 1—12. a) De — exercitum *rubrica* 6. 7; De his qui in exercitu furtum faciunt *in rubrica.* Ubi rex *etc.* 3. b) *deest* 1. 12. c) exercitum 1. 10. d) ubi — exercitum si *des.* 10. e) ordinaverint 3. 7; ordinavit 11; et *add.* 1. f) *deest* 8. 9. 12. g) aliquid 5. 11. h) furtu 8. i) *ita* 8; novigildo 1; novegeldos 4; novegild 10; novigeldus *seu* novigeldos *rell.* k) immolatus 3. 12; imbolatus 4; imbulatus 9; involatum 6. 7.

§. 2. a) quis *add.* 3. b) *deest* 2. c) furtaverit 1. d) *ita* 1. 12; novegild 10; novigeldis 5; novigeldus *seu* novigeldos *rell.* e) noluerit 4; *inde ab hac voce deficit* 11 *usque ad tit. XLII.*

XXVII. *Codd. A* 1—10. 12. a) Si quis 3. 10; De eo qui 6. 7. b) duci 1. 10. c) neclexerit 1; neglexerint 12. d) qualemcumque 5. 9. e) culpaviles 8. f) aut 1. 2. g) quo 10. h) venisset 4. 10; perveniret 3.

a) omne 34. b) triplicentur 1; ita t. 1*b*. c) solvat 19. 20. 32.

XXVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—23. 27—32. 34. 36. 37. a) De his *des.* 4; *rubrica deest* 34. b) aliquid 6. 8. 19. 20. 21. c) De his qui 8. 19. d) ubi r. o. e. aliquod *des.* 34. e) vel dux *add.* 18. f) *deest* 1. 1*b*. 2. 3. 9. 12—15. g) si aliquis 8. 19. h) commiserit 34. i) novegildos 1; novigildos(us) 3. 17. 20. 23; novigendos 8; nonigeldos 16; nivengeldos 18; nonigildos 34. k) si quid 18; *deest* 34. l) involutus 8. 20; inv. fuer. *deest* 34.

§. 2. a) *deest* 34; et ibi aliquis 18. 30. b) furatus fuerit 8; furatus fuerit quispiam 34. c) novegildos 1. 28; novegeldus 2; novigildos(us) 3. 17. 20. 23; nonigeldos 16; nivengeldos 18; nonigildos 34; si convictus fuerit *add.* 18. d) si autem 18. e) *deest* 34; cum veridicis testibus *add.* 18.

XXVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—23. 27—32. 34. 36. 37. a) his 1. 14. 18; De eo *des.* 4. 34. b) *deest* 34; ducis *add.* 18. c) eius 18. d) de his qui 8. 19. e) *deest* 18. f) aut 8. 20; vel signum *des.* 29. g) quod *add.* 1. 1*b*. 2. 3. 9. 12. 13. 15. 19. 23. 31; ei *add.* 30. h) *deest* 1. 34. i) culpetur 34. k) illuc 18.

1) *De pace in exercitu servanda, quae dicitur 'Heerfrieden', vide, quae disseruit W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 238—241. 2) *I. e. novies. Cfr. tit. LXI, 1; LXV, 1.* 3) *Cfr. tit. XXXI.*

E codd. A:

XXVII.

nominatos[a] iuret, si[b] cum[c] sacramentum[d] dominus praebere[e] voluerit*.

2. Si autem[a] sigillum comite[b] neglexerit[c] vel mandatum, cum[d] sex solidis[e] conponat[f].

3. Si[a] autem centurioni[b. 1] sigillum aut mandatum neglexerit[c], tres solidos sit culpabilis; aut[d] si negare voluerit, quod ad[e] illum[f] nuntius non pervenisset[g], secundum quod** debuit[h] solvere[i], ita iuret.

XXVIII.

1. De his, qui[a] in curte duci[b] hominem[c] occiderit[d] aut ibi[e] ambulantem aut inde[f] revertentem, triplice[g] wirigildum[h] cum[i] solvat[k], pro[l] hoc[m] quod praeceptum duci[n] transgressus[o] est, ut[p] unusquisque[q]

*) Similiter qui episcopi aut vicedomini sigillum neglexerit, ut supra cap. XXIV *add.* 3 *(i. e. tit. XXII,* 2 *edit. nostrae).*
**) quod potuerit solvat per sacramentum 8.

E codd. B:

XXVIII.

iuret, si[a] cum[b] sacramentum dominus praebere voluerit.

2. Si autem sigillum comitis neglexerit vel mandatum, cum[a] 6* solidis conponat[b].

3. Si autem centurionis sigillum aut mandatum[a] neglexerit, 3** solidis sit[b] culpabilis[b]; aut si negare[c] voluerit[c], quod ad illum nuntius non pervenisset[d], secundum quod debuit solvere[e], ita[f] iuret***.

XXIX. De eo[a], qui in curte[b] ducis hominem occiderit[c].

1. Si[d] quis[d] in curte ducis hominem occiderit aut illic[e. †] ambulantem aut inde revertentem††, triplici weregeldo[f] cum solvat, propter[g] hoc quod praeceptum ducis transgressus est[h. †††], ut unusquisque homo*†

*) VII 20; XII 36. **) II 34. ***) tribus nominatis *add.* 18. †) publicum placitum suum 18. ††) vel exercitum cum quoquam ire voluerit congregantem *add.* 18. †††) in itinere suo hoc fecit 18. *†) hoc iuxta praeceptum ad dominum suum veniendo et redeundo pacem habeat firmissimam 18.

a) nominatus 1. 4. 10; nominatis 6. 7. b) se 1. c) ei 4—8. d) sagramentum 1. e) praebire 1; prepere 5.

§. 2. a) quis 3. b) comiti 2. 8. 9; comitis 3—7. c) neclexerit 1, *ubi verba sequentia* vel — neglexerit *des.* d) *verba* cum — neglexerit *des.* 2; cum 8; *deest* 4. e) solitos 8. f) componet 4.

§. 3. a) *verba seqq. usque* culpabilis aut *des.* 10; quis *add.* 3. b) centurionis 6; centurionem 12; centenarioni 8. c) neglegens apparuerit 3. d) ut 3. e) *deest* 2. f) eum 3. g) venisset 10. h) debit 1; debet 2. 3. 4. i) *deest* 1. 2.

XXVIII. *Codd. A* 1—10. 12. a) Si quis 3. 4. 7. 10; De eo qui 6. b) duce 9. 12; ducis 3—7. c) homine 1. d) hocciderit 5; occiserit 12. e) ubi 8. f) indite 1. g) treplice 1; triplici 2. 12; triplicem 3. 4. 9; in triplici 6. 7; tribliti 5. h) *ita* 1. 10; weregeldum(-o) 2. 4. 6; werageldum 3; werigildus 5; weregildo(-um) 7. 12; widrigildum 8; wirigeldum 9. i) ei 8. k) conponat 10. l) *deest* 3; propter 6. 7. m) eo 3. n) duce 12; ducis 3—7. o) transgressum 5. p) et 3. q) unusquis 1. 2.

a) si — voluerit *des.* 19; ei *add.* 28. b) ei 9. 13—16. 30. 31. 34; ad *add.* 18.

§. 2. a) eius 20. b) solvat 20.

§. 3. a) mandum 9. b) emendet 30; conponat 31. c) negaverit 1. d) venisset 18; veniret 30. e) *deest* 21; id est tribus solidis *add.* 18. f) *deest* 34.

XXIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—23. 27—32. 34. 37. a) De eo *des.* 4. 34. b) *deest* 8. c) vel in comitatu suo cum exercitu congregaverit *add.* 18. d) De his qui 8. 19. e) illuc 16. 30. 31; ibi 19. f) wedregildi 1; weregillo 1*b*; weregilde 2; weregildo 11. 16. 17. 23. 28. 34. 37; wergeldo 18; weregild 20; wergildo 21; wedregildo 19. 23; weregeldi 29; werigildo 30. g) pro 8. 19. h) *deest* 21.

1) *De centurione Alamannorum cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*³*, 2, p.* 146 *sqq.; H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 117 *sq.*

E codd. A:

XXVIII.

homo[a] pacem habeat ad dominum suum veniendo et de illum[b] revertendo[1].

2. Ut nullus[a] praesumat hominem[b] de[c] duci[d] venientem[e] aut ad[f] illum ambulantem[g] in itinere[h] inquietare, sivis[i, 2] culpabilis[k] sit[l]; et* si[m] praesumpserit[n], quidquid ei fecerit aut occiderit, aut ille vivens evaserit[o] et[p] placatus fuerit, semper[q] tripliciter eum[r] conponat[s].

3. Et si[a] ad comitem perrexerit et ibi[b] vel[c] occisus vel placatus fuerit, ille[d] qui hoc fecit[e] omnia[f] tripliciter[g] conponat[h].

XXIX.

Si quis missum[a] ducis[b] infra provintia[c]

*) *Cod.* 4 *hanc lectionem praebet:* Et si praesumpserit et placatus fuerit, illi qui hoc fecit omnia tripliciter conponatur; quicquid et fecerit, aut occiderit, aut ille vivens evaserit aut placatus fuerit, semper tripliciter eum conponatur, aut placatus fuerit. Et si ad *etc.*

a) *deest* 3. b) illo 2. 5. 8. 9; et inde revertendo 3; et de illo revertendo *des.* 4. 6. 7.

§. 2. a) nullius 1. b) homine 1. c) *deest* 1. 8. 9. d) duci 1. 4. 8. 9; ducem 10; duce *rell.* e) veniente 3. 12. f) de 10. g) ambulandum 10. h) itenere 1. 8. i) sive 1. 9; ut etiam 8. k) culpaviles 8. l) *deest* 9. m) Et qui hoc 3. n) praesumserit 1; facere vel *add.* 3. o) evaderit 8. p) aut 5—9. q) *verba sequentia usque* placatus fuerit *des.* 1. 2. r) *deest* 3—6. s) solvat 9.

§. 3. a) *deest* 12. b) venientem et inde revertentem si *add.* 3. c) *deest* 3. 4. 6. 7. d) illi 1; fuerit si quis hoc praesumit facere omnia *etc.* 3. e) fecerit 4. f) *deest* 4. g) trepliciter 1. h) componet 4.

XXIX. *Codd. A* 1—10. 12. a) missus 1. b) duce 1. 3; duci 2. 10; ducem 12. c) provencia 1; provintiam 8. 9.

E codd. B:

XXIX.

pacem habeat ad dominum suum veniendo[a] et de illo revertendo[b].

2. Et[a] nullus[b] praesumat hominem[c] de[d] duce venientem aut[e] ad[f] illum[g] ambulantem[h] in itinere inquietare[i], quamvis[k] culpabilis[l] sit; et[m] si[m] praesumpserit[n], quidquid[o] ei[p] fecerit aut[q] occiderit, aut[r] ille[s] vivens[t] evaserit aut[u] plagatus[v] fuerit[v], semper tripliciter[w] conponat.

3. Et* si[a] ad comitem perrexerit et ibi vel[b] occisus vel plagatus fuerit[c], ille qui hoc[d] fecit omnia[d] tripliciter conponat.

XXX. De eo[a], qui missum ducis[b] infra provinciam[c] occiderit[c].

Si quis missum ducis infra provinciam

*) *Cod.* 34 *praebet:* Similiter statuatur de comite *pro* Et si — conponat.

a) venire 30. b) revertere 30.

§. 2. a) Ut 4. 8. 20; *deest* 9; Nec 34. b) quisquam 34. c) cuique 34. d) *deest* 3. 4; ad 34. e) aut — itinere *des.* 34. f) *deest* 8. 13. 14. g) venientem aut *add.* 10. h) euntem 18. i) occidere 20; insidiari 34; ausus sit *add.* 18. k) quamvis — praesumpserit *des.* 34; sivis 8. 19. l) culpa 21. m) *deest* 18. n) ita *add.* 15. o) quicquam 18; quidquid — evaserit *des.* 19; autem *add.* 34. p) *deest* 23. q) sive 34. r) et 18; *deest* 34. s) *deest* 9; sive 34; si *add.* 18. t) veniens 20; vivus 34. 37. u) vel 4. v) verberibus affectus fuerit 34. w) tripliciter — occ. vel plagatus fuerit *des.* 4; triplum 18; eum *add.* 8.

§. 3. a) ut 20. b) *deest* 13. 14. c) semper tripliciter *etc. repetendo add.* 20. d) *deest* 30.

XXX. *Codd. B* 1. 1b. 2—4. 6. 8. 9. 11—23. 27—32. 34. 37. a) *rubrica:* De his quae ad ducem pertinent, *quam praebet* 34, *spectat ad titulos XXX—XXXV;* De eo *des.* 4. b) *deest* 32. c) *deest* 23.

1) *De pace regia ('Königsfriede') vide, quae W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 258 *sqq. disseruit; cfr. K. Lehmann, 'Der Königsfriede der Nordgermanen'* (1886). 2) *I. e. quamvis.*

E codd. A:

XXIX.

occiderit, tripliciter[a] eum[b] solvat[c], sicut lex habet[d]. Si[e] negare voluerit, quod[f] non fecisset, sicut[g] lex habet, ita[h] iuret[h] cum duodecim nominatos[i,1] et alios[i] duodecim electos[i,2].

XXX.

Si quis in curte regis[a] furtum alicui fecerit, dupliciter[b,*] conponat[c], cui furtum fecit[d], et[e] 40[**,3] solidos[f] pro[g] fredo[h] in[i] publico[k,4] solvat. Si[l] servus alienus hoc in curte duci[m] fecerit, dominus eius aut redimat[n], quod valet, aut ipsum reddat.

XXXI.

Si[a] quis[a] res duci[b], quod[c] ad eum perteneunt[d], exinde[e] aliquid[f] furatus[g] fuerit[g], ter[h,***] novigildus[i] conponat[k] et ibi[l]

*) tripliciter 6. 7. **) XL 1. 4. 12; LX *rell.* ***) quatuor 4.

a) trepliciter 1. b) *deest* 1. c) conponat 3. 10. d) habit 1 *(et ita infra)*. 10. e) Et si 3. 4. 6. 10. 12; Si autem 5; Si — habet *des.* 7. f) hoc *add.* 2. g) si 5. h) *deest* 4. i) nominatus — alius — electus 1. 10; nominatis — aliis — electis 6. 7.

XXX. *Codd. A* 1—10. 12. a) re 1. b) eum *add.* 3. c) conponatur 4. d) fecerit 4. 9. e) *deest* 5. f) *deest* 9. g) in 1. h) frido 4. 9. i) *deest* 1. k) puplico 1. 4. 7; poplico 8. l) Et si 3. m) duce 4. 12; ducis 3. 5. 6. 7. n) redemat 1. 2. 10.

XXXI. *Codd. A* 1—10. 12. a) *des.* 10. 12. b) duce 12; ducis 3. 5. 6. 7. c) quae 2. 4. d) perteniunt 1; perteneant 3; pertinunt 10; pertinent 4—9; et *add.* 1. 4; si *add.* 3; quis *add.* 10. e) inde 4. f) aliquis 12. g) furtum fecerit 6. h) tres 6. 7. 8. i) *ita* 1. 8. 12; novegeldos 4; novegildus 10; novigeldos *rell.* k) solvat 6. 7. 10. l) ibidem 3.

E codd. B:

XXX.

occiderit, tripliciter[a] eum[b] solvat[c], sicut lex habet. Si[d] negare voluerit, quod[e] non fecisset, sicut lex habet, ita iuret cum duodecim nominatis et aliis duodecim electis.

XXXI. De[a] eo, qui in curte regis furtum commiserit[b].

Si quis in curte regis[c] furtum alicui fecerit, dupliciter* conponat[d], cui furtum fecerit[e], et 60** solidos pro[f] fredo in[g] publico[h] solvat[i]. Si servus alienus[k] hoc[l] in curte ducis[m] fecerit, dominus eius[n] aut[o] redimat eum, quantum valet[p], aut[q] ipsum*** reddat.

XXXII. De eo[a], qui res[b] ducis furaverit[c].

Si quis de[d] rebus[d], quae ad ducem[e] pertinent, aliquid[f] furatus fuerit, ter[g] novigeldos[h] conponat et ibi[i] fredum non red-

*) tripliciter 19. **) XL 1. 11. 21. ***) ille excorietur et dominus se ipsum redimat *pro* ipsum reddat 18.

a) *deest* 4. b) *deest* 20. c) conponat 19. 27. d) Si negare — lex habet *des.* 6; autem *add.* 9. e) aut 20; quod n. f. s. l. h. ita *des.* 34.

XXXI. *Codd. B* 1. 1b. 2—4. 6. 8. 9. 11—23. 27—32. 34. 37. a) De eo *des.* 4; *rubrica deest* 34. b) fecerit 20. c) ducis 1. d) cum eo *add.* 34. e) fecit *multi codd.* f) in 11. g) *deest* 30. 34. h) *deest* 30. i) conponat 18. k) est *add.* 1. l) *deest* 9. m) regis 34; furtum *add.* 9. 13. 14. n) suus 18. o) ut 20. p) valeat 8; qu. valet *des.* 34. q) aput 20.

XXXII. *Codd. B* 1. 1b. 2—4. 6. 8—23. 27—32. 34. 37. a) De eo *des.* 4; *rubrica deest* 34. b) *deest* 20. c) furatus fuerit 18. d) res ducis 8. 19. e) eum 8. 19. f) *deest* 9. 13. 14; exinde aliquid 8. g) tres 34. h) novegildos 1. 20; novigeldis 2. 30; novigildus 3. 10; novigildos 17. 20; nonigeldos 16; niwengeldos 18; nonigildis 34. i) ubi 30.

1) *Scilicet ab actore. Cfr. supra tit. XXIII.* 2) *Scilicet a reo ipso. 'Electi' Legis in Pacto 'qualis invenire poterit' nominantur.* 3) *De fredo* 40 *solidorum cfr. W. E. Wilda, 'Strafrecht der Germanen' p.* 463. 464. 4) *I. e. fisco. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 2, *p.* 321 *sq.*.

E codd. A:

XXXI.

fredo non reddit[a], quia[b] res dominicas[c][1] sunt[d] et[e] tripliciter[f] conponuntur[g].

XXXII.

De[a] feminis[b], qui[c] in[d] ministerio[c][2] ducis[f] sunt, si[g] illis[h] aliquid[i] contra legem[k] factum fuerit[l], qui[m] hoc fecerit[n], omnia tripliciter[o] eas[p] conponat[q], sicut[r] alias[s] Alamannorum[t] in[u] compositum[v] est.

XXXIII.

Si quis in curte duci[a] pugna[b] comiserit, et ibi clamor orta[c] fuerit, et concursio[d] populi facta[e] fuerit per eius commissum[f], quidquid ibi factum fuerit per

E codd. B:

XXXII.

dat[a], quia res dominicae sunt et tripliciter conponuntur*.

XXXIII. De[a] feminis[b], quae in ministerio ducis sunt.

Si[c] feminis[d], quae[e] in ministerio ducis sunt[f], aliquid contra legem factum fuerit, qui[g] hoc fecerit[h], omnia[i] tripliciter** eis[k] conponat, quod[l] aliis Alamannorum[m] feminis simpliciter[n] conponere debeat***.

XXXIII a. De eo, qui in curte ducis pugnam commiserit.

Si quis in curte ducis pugnam commiserit, et ibi clamor ortus[a] fuerit, et[b] concursio populi facta fuerit per eius commissum, quidquid[c] ibi factum fuerit per

*) ubi tripliciter conponitur, fredum non solvatur *add.* 18. **) dupliciter 10. ***) quod si aliis Bawaris feminis iniuriam fecerit vel vi concubuerit, simpliciter conponatur *add.* 18.

a) *ita* 1. 8. 10. 12; reddunt 3; reddat *rell.* b) quare 8. 12. c) *ita* 1. 2. 10. 12; domenicas 8; dominica 3. 9; dominicae *rell.* d) est 3; *deest* 10. e) *deest* 10. f) trepliciter 1. g) conponiuntur 1; conponat 4. 6—8; conponatur 12; eum conponit 3; conponantur 5.

XXXII. *Codd. A* 1—10. 12. a) De feminis — sunt *des.* 8. b) feminas 10. c) que 6. 7; quod 5; *deest* 9. d) *deest* 12. e) menisterio 1; monasterio 10. f) duci 1. 2. 5; ducem 9. g) se 1. 10; quis *add.* 3. h) illi 8; ille 9; illas 3; *deest* 7. i) aliquis 5. 6. 8. 12. k) lege 1. 10; illis *add.* 7. l) fecerit 7. m) quid 4. n) fecerunt 6. 7; fecit 12. o) trepliciter 1. p) *deest* 6. 7. 10; eis 4. 5. q) conponant 3. r) et *add.* 4. s) aliis 1. 2; alius 10; aliarum 6. 7; *deest* 3. t) Allamannorum 1. 8; Alamanarum 6; Alamannas 5. u) *deest* 3. 5. v) conpotum 1. 2. 10; conpoto 6. 7; computatum 9; A. conponi solet 5.

XXXIII. *Codd. A* 1—7. a) ducis 3—7; aliquis homo *add.* 3. b) pugnam 3. 4. 6. 7. c) ortus 6. 7; et orta 5. d) concusso 1. e) orta 5. f) qui commisit 3.

a) solvat 1. 18. 29.

XXXIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8—23. 27—32. 34. 37. a) *rubrica deest* 34. b) femine 8. c) De 19; quis *add.* 2. 3; quid *add.* 9. d) cui feminae 34; illis 8. e) quae — sunt *des.* 8. f) est 34; si illis *add.* 19. g) qui — omnia *des.* 30. h) fecit 34. i) *deest* 6. 18. 34. k) *deest* 34. l) sicut alias Alamannorum in compositum (conpotum 19) est 8. 19. m) Alemannorum 34. n) similiter 1.

XXXIII a. *Hic titulus extat in solis codd. B* 8. 15. 19; *titulum post XXXIV. praebet* 8, *cum anteriore coniunctum* 19. a) orta 8. 19. b) et c. p. facta fuerit *des.* 15. c) quidquid i. f. fuerit *des.* 19.

1) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], *2, p.* 371. 2) *'Dienst, besonders im Hause', G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 1, *p.* 222.

E codd. A:

XXXIII.

concursum[a] eius, qualiscumque homo neglexerit[b] et[c] aliquid contra legem[d] fecerit, tripliciter[e] conponat. Ille[f] autem, per cuius voce[g] vel opere[h] haec contentio[i] orta[k] fuerit[l], 60*[,1] solidos in publico[m] conponat.

XXXIV.

1. Si quis[a] praesumpserit[b] infra provincia[c] hostiliter[d] res duci[e] invadere et ipsas talare[f,2], et post hoc[g] probatus fuerit, quidquid[h] ibi tultum[i] fuit[k], mancipia[l], pecunia[m], omnia tripliciter[n] restituat[o] et insuper wirigildum[p] suum[q] duci[r] conponat, quare[s] contra legem[t] fecit[u].

2. Et quanti[a] liberi illum[b] sunt[c] secuti[d,3] ibi[e] raptores[f], et[g] exinde probati sunt[h], unusquisque[i] 60** solidos duci[k] conponat[l], et quidquid ibidem[m] tulit[n], semper tripliciter[o] restituat[p].

E codd. B:

XXXIII a.

concursum[a] eius, qualiscumque homo neglexerit et aliquid contra legem fecerit[b], tripliciter conponat. Ille autem, per[c] cuius vocem vel opera haec contentio orta[d] fuerit, 60 solidos in publico conponat.

XXXIV. De[a] eo, qui praesumpserit infra provinciam res ducis[b] hostiliter invadere.

1. Si quis[c] praesumpserit infra provinciam hostiliter[d] res ducis invadere et ipsas[e] talare[f], et post haec convictus[g] fuerit, quidquid ibi tultum[h] fuerit[i], mancipia[k], pecunia, omnia[l] tripliciter* restituat[m] et insuper weregeldum[n] suum[o] duci conponat[p], quia[q] contra legem fecit[r].

2. Et quanti[a] liberi sunt illum[b] secuti[c] et[d] ibi raptores fuerint[e], et inde[f] convicti[g] fuerint[h], unusquisque 60** solidos duci conponat, et quidquid ibidem[i] tulit[k], semper tripliciter* restituat[l].

---

*) XL 5. **) XL *corr.* LX 12.

a) concussum 1. b) neclexerit 1; neglexit 2. c) aut 5. d) lege 1. e) trepliciter 1; omnia *add.* 3. f) illi 5. g) vocem 2. 3. 6. 7. h) opus 6. 7. i) contencia 1. k) horta 1. l) fuit 5. m) puplico 1.

XXXIV. *Codd. A* 1—10. 12. a) Si aliquis homo 3. b) presumserit 8. c) provencia 1; provinciam 4. 6. 7. d) ostiliter 1. 10. e) duce 12; ducis 4—7. f) tallare 1; tollere 8. 9; tallere 7. g) haec 10. h) q. i. t. f. *des.* 1. i) toltum 8; tolutum 5. 12. k) fuerit 2. 4. l) vel *add.* 6. 7. m) et alia spolia *add.* 3. n) trepliciter 1. o) conponat 5. 9. p) weregeldum 2—4; werigeldum 5; weregildum 6. 7; widrigildum 8; wirigeldum 9; wirgildum 10; wiregeldum 12. q) suo 10. r) duce 3. 4. 10. 12. s) quia 3. 6. 7. t) lege 1. 4. 10; u) fecerit 3.

§. 2. a) quantumcumque 1; quanticumque 2—4. 6. 7. b) illo 3. c) *deest* 7. d) securi 3. e) ibidem 3; ubi 4. 9; et ibi 6. f) raptoris 1; ut raperent 3; fuerint *add.* 6. g) *deest* 7. h) de illis *add.* 3. i) unus 5. k) duce 3. 12. l) conponit 5. m) ibi 1. n) tullit 1. 12; tulerit 3; tulerunt 4—7. o) treple 1. p) restituant 4. 5; restituatur 6. 7.

*) simpliciter 20. **) VI 4; XL 11.

a) concursum ei inputetur. Qualiscunque autem homo egerit aut aliquid neglexerit aut contra l. 15. b) illud omne *add.* 15. c) *deest* 15. d) acta 15.

XXXIV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—37. a) Qui res ducis praesumpserit *rubr.* 4; *rubrica deest* 34. b) res ducis *des.* 30. c) qui 20. d) *deest* 30. e) ipsas t. et post haec *des.* 34. f) intalare 8; tollere *multi codd.* g) probatus 8. 19. h) tollutum 8; tullutum 2. 6. 12; sublatum 1; ablatum 13. 14. 34; ablatum tultum 31; *deest* 30. i) fuit *multi codd.*; ibi tulerit 30. k) pecora *add.* 18; vel *add.* 30. l) *deest* 4. 31. 34. m) conponat 1; studeat 2. n) wedregildum 1. 1*b*. 23; weregildum 2. 6. 13. 14. 17. 19. 24. 28. 30. 34. 37; wergeldum 18; wedrigildum 20. o) solvat 10. p) tribuat 34. q) qui 1. 6. 10. 21. 23. 32; quare 8. r) duci *add.* 18.

§. 2. a) quanticumque 19; Et quanti — tripl. restituat *des.* 34. b) eum 20. 21. c) sequenti 4. d) *deest* 8. 19. e) fuerunt *multi codd.*; *deest* 19. f) exinde 8. 19. g) probati 8. 19. h) sunt 8. 19. 20; fuerunt 2. 3. i) ibi 14. k) tulerunt 8. 30. l) conponat 1*b*. 35.

1) *De fredo sive banno* 60 *solidorum cfr.* W. E. *Wilda l. c. p.* 463. 469 *sqq.*; *G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 2, *p.* 286. 287. 2) *I. e. diripere; cfr. Ducange, Glossarium vv. talare, tala; Diez, 'Etym. WB.' II b. v. tala.* 3) *I. e. 'Gefolgsleute'. Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 612 *sqq.*

E codd. A:

XXXV.

1. Si[1] quis dux habens[a] filium contumacem et[b] malum, ut[c] revellare[d] conetur contra patrem suum per stultitiam suam vel per consilium[e] malorum[f] hominum[g], qui volunt dissipare[h] provintiam[i, 2], et hostiliter[k] surrexerit[l] contra patrem suum[m], dum adhuc pater[n] eius potens[o] est et[p] utilitatem[q] regis potest[r] facere[s] et[t] exercitum[u] gubernare, equum ascendere[v], utilitatem regis implere[w], et filius eius[x] cum[y] vult[z] dishonorare[a] aut per[b] raptum regnum eius[c] possedere[d], non obteneat[e] quod inchoavit[f]. Et si[g] pater eius[h] eum vicerit et adpraehendere[i] potuerit, in sua enim[k] sit[l] potestate, aut[m] exiliet[n] eum de provintia[o], aut[p] ubicumque voluerit[q] transmittat eum[r], aut[s] rege[t] domino suo; et de[u] hereditatem[v] paternicam[w] amplius ad eum nihil per-

E codd. B:

XXXV. De[a] filio ducis, qui[b] contra[c] patrem suum[d] surrexerit[e].

1. Si quis[f] dux habet[g] filium contumacem et[h] malum[h], qui[i] rebellare[k] conetur contra ipsum[l] patrem[m] suum[n] per[o] stultitiam suam[p] vel per consilium[q] malorum hominum[r], qui[s] volunt[t] dissipare provinciam, et[u] hostiliter surrexerit[v] contra[w] patrem suum[x], dum adhuc[y] pater eius[z] potens est et utilitatem regis[a] potest facere[b], id[c] est[c] exercitum gubernare, equum ascendere, utilitatem[d] regis implere, et[e] filius eius cum[f] vult[g] dishonorare[h] aut[i] per raptum regnum eius possidere[k], non obtineat quod inchoavit[l]. Et[m] si pater eius[n] eum[o] vicerit et adprehendere[p] potuerit[q], in[r] sua sit potestate, aut exiliet[s] eum de provincia, aut[t] ubicunque[u] transmittat eum[v], aut[w] regi domino[x] suo[x]; et de hereditate paterna[y] amplius ad eum nihil[z] pertineat[a],

XXXV. *Codd. A* 1—10. 12. a) habet 6. b) aut 5. c) et 4. 9. d) *ita* 1; revelare 4. 9. 10. 12; rebellare 2. 3. 5—8. e) consilio 1. 9; *deest* 10. f) malarum 10. g) hominem 12. h) dissepare 10. i) provenciam 1. k) ostilium 1. l) *deest* 1; surrexit 5. 9. m) *deest* 6. 7; sua *corr.* suu 5. n) p. eius *des.* 1. o) potest 5. p) *deest* 7. q) uteletate 10. r) potens 4; *deest* 5; potest — regis *des.* 6. s) facire 1. t) *deest* 5. u) exercitu 12. v) ascindere 1. w) implire 1. x) *deest* 3. y) *deest* 4. z) vul 1. a) dishonerare 9; dehonorare 6. 7. b) pro 1. 2. 10. c) suum 3. d) possedire 1; possidere 3—8. e) obteniat 1. f) incoavit 1. 4. 5. 12; inconavit 10. g) *deest* 10. h) *deest* 12. i) adpraehendire 1; adprehindere 8; adprehendi 4; eum *add.* 1. k) *deest* 5. l) *deest* 1. 8. 9. m) ut 10. n) exiliat 4; exsiliat 5. o) provencia 1. p) eum *add.* 3. q) *ita* 1. 2; *deest rell.* r) *deest* 3. s) *deest* 9. t) regi 2. 3. 6. 7. 10. 12. u) *deest* 4. 10. v) *ita* 1. 4. 8. 9. 10. 12; hereditate *rell.* w) paternica 2. 3; paterna 6. 7; paternam 5.

XXXV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—37. a) *rubrica deest* 34. b) est contumax *add.* 30. c) cum ira 18. d) *deest* 23. e) insurrexerit 18; *deest* 30. f) qui 20. g) habens 8. h) *deest* 34. i) ut 8. 19. k) debellare 10; repellare *et sic semper* 14. 29. l) *deest* 2—4. 8. 13. 18. 19. 21. 27. 30. 31; contra ipsum *des.* 34. m) *deest* 15. n) vel 34; *deest* 15. o) post 18. p) *deest* 34. q) consilia 9. r) *deest* 34. s) fortasse *add.* 34. t) vult 1; voluit 23. u) is *add.* 34. v) surrexerunt 1; insurrexerit 34. w) adversus 34; ipsum *add.* 2. 4. 13. 16; *deest* 1*b*. x) *deest* 34. y) vivit et *add.* 8. z) *deest* 34; suus 18. a) eius 19. b) implere 30; procurare 34. c) vel 34; *deest* 8. 19. 30. d) u. r. i. *des.* 30. 34. e) si *add.* 30. f) *deest* 8. g) *deest* 18. h) inhonorare 9. 30. 31; dehonorare 34. i) *deest* 4. k) ocupare 34. l) si invocavit 1. m) quod 34. n) *deest* 34. o) *deest* 3. p) adprehenderit 30; eum *add.* 1. 18. q) *deest* 30. r) si 18. s) in exilium 34. t) aut regi domino suo, ut quocunque velit transmittat eum, et de hereditate paterna nulla pars ei adhereat 30; de provincia aut *des.* 34. u) quocumque 34; voluerit *add.* 13. 14. 34. v) *deest* 34. w) ut a. 20. x) suo donat 34. y) *deest* 2. z) non 7. 18. a) perveniat 34; permaneat 32; quam inlicitum rem contra patrem suum non dent porcionem inter ipsos et si amplius ad eum non pertineat *add.* 7.

1) *Cfr. Lex Baiuv. II*, 9. 2) *Scilicet Alamannia.*

E codd. A:

XXXV.

teneat[a], quia[b] inlicitam rem contra patrem suum fecit.

2. Et si fratres[a] habuerit, ipsi fratres[a] inter[b] se per[c] voluntatem[d] regis[e] dividant[f] hereditatem patris[g] eorum; ad[h] illum[i] autem, qui revellavit[k] contra patrem suum[l], non dent[m] portionem inter ipsis[n]. Et si[o] amplius[p] non fuerint[q], nisi ille[r] unus[s], qui[s] revellavit[t], tunc illa[u] hereditas[v], quod[w] ille dux habuit[x], post[y] mortem[y] eius in potestatem[z] regis sit[a], cui vult donet[b], aut[c] ad illum filium duci[d], qui revellavit[e], si post[f] hoc[g] per[h] servitio[i] hoc[k] ad pedis[l] regis conquisivit[m], aut si[n] alium[o] vult[p] dare[q], in sua[r] enim[s] est[t] potestate[u].

a) perteniat 1; pertineat 8. b) quod 3.

§. 2. a) fratris 10. b) intra 12. c) pro 5. d) voluntate 1. 10. e) regi 1; inter se *add.* 1. f) devidant 1. 10; divideant 9. g) patrem 1; patres 12; patris eorum *des.* 3. h) *deest* 3. 6. 7. i) ille 3; illi 6. 7. k) revelavit 3. 9. 12; rebellavit 2. 5—8; revellaverit 4. l) *deest* 8. m) det 8; detur 12; habet 3. n) ipsos 8. 9. o) *deest* 1. p) plus 3. q) *ita* 1. 2; fuerit *rell.* r) illi 1. s) unusquisque 1; qui 3. t) *ita* 1; revelavit 3. 9. 10. 12; revellaverit 4; rebellavit *rell.* u) ille 1. v) illam hereditatem 3. w) quam 3. 4. 5. x) habet 3. y) potestatem 10. z) potestate 5—7. 9. 10. a) et *add.* 6. 7. b) donit 10. c) *deest* 6. 7. d) duce 9. 12; ducis 3—7. e) *ita seu* revelavit 1. 4. 9. 10. 12; revelaverat 3; rebellavit *rell.* f) potest 10. 12. g) haec 7. h) *deest* 6; ad 5; humilitatem aut per *add.* 3. i) *ita* 1. 2. 10. 12; servitium *rell.* k) *deest* 3. 10. l) *ita* 1. 12; pedes *rell.* m) adquaesivit *seu* adquisivit 1. 2; conquesierit 5; conquaesivit 10. 12. n) ad *add.* 6. 8. 10. o) alio 2. 8. 9; alii 7. p) voluerit 10. q) *deest* 3. r) suam 5. s) *deest* 1. 2. 5. t) *deest* 10. u) potestatem 1. 8. 10.

E codd. B:

XXXV.

quia[a] inlicitam rem contra patrem suum fecit[b].

2. Et[a] si fratres habuerit, ipsi fratres[b] inter se per[c] voluntatem regis* dividant hereditatem[d] patris eorum; illi[e] autem, qui rebellavit contra patrem suum, non dent[f] portionem inter ipsos[g]. Et** si amplius[h] non fuerit[i], nisi ille unus[k], qui rebellavit, tunc illa hereditas, quam ille dux[l] habuit, post mortem eius in[m] potestate regis sit, cui vult donet, aut[n] illi filio ducis, qui rebellavit, si potuerit[o] per servitium[p] hoc[q] ad pedes regis[r] conquirere[s], aut si[t] alii[u] vult dare, in sua sit[v] potestate.

*) ducis 7. **) quod si plus non est, nisi solus qui rebellavit, tunc liceat regi ipsam hereditatem in sua potestate ubicumque velit collocare, aut in filio ducis, qui rebellavit, sicut servicio potest adquirere, aut in quocumque alio libeat 30; quod si nullus fuerit, nisi ille rebellis, tunc haereditas illa ducis post mortem in potestate regis sit, ut cui velit donet, ut si forte is, qui rebellavit, dum se ad pedes regis abiicit, conquirere possit 34.

a) quam 7; quia — fecit *des.* 30. b) ausus est 34.

§. 2. a) quod 34. b) *deest* 30. 34. c) secundum 30; post 1*b*. 7. d) her. p. eorum *des.* 30. e) ille 9. 11. 13. 14. 23; ad illum 8. 19; eo autem qui reb. nullam portionem dent 30; illi autem rebelli contra p. non dent portionem 34. f) teneat 9. 13. 14; tineat 8. g) illos 9. h) alius 4. i) fuit 18. k) *deest* 1. 9. 13. 14. l) *deest* 18. m) *deest* 1. n) ad alium duce qui revelavit si 19. o) post hoc 8. 9. 13. 14. 19. p) suum *add.* 18. q) *deest* 14. r) eius 1. s) conquerere 2; conquisierit 8. 9. 13. 14. 19; concurrere 6; atquirere 11; obtinere 18. t) *deest* 9. 13. 14. u) alios 1*b*. v) *deest* 3. 21; est 19.

E codd. A:

XXXVI.

1. Ut[a] conventus[1] secundum consuetudinem[b] antiquam[c] fiat in omni[d] centena[e, 2] coram[f] comite aut suo[g] misso et coram[h] centenario[3]. Ipse[i] placitus fiat de[k] sabbato[l] in[m] sabbato, aut quale[n] die comis[o] aut centenarius voluerit de[p] septem[q] in septem[r] noctes[s], quando pax parva est in provintia[t]; quando autem[u] melior[v], post[w] 14 noctes[x] fiat conventus in omni[y] centena[z], sicut superius[a] diximus[4].

2. Et si quis[a] alium mallare[b] vult de qualecumque[c] causa, in ipso mallo publico[d] debet[e] mallare ante iudice[f] suo, ut[g] ille iudex[5] eum distringat[h] secundum legem[i], et cum[k] iustitia respondeat vicino suo, aut qualiscumque[l] persona[m] eum mallare[n] voluerit. In uno[o] enim placito mallet[p] causam suam[q], in secundo[r], si[s] vult iurare, iuret

E codd. B:

XXXVI. De conventu, ut[a] secundum antiquam[b] consuetudinem fiat[c].

1. Conventus[d] autem* secundum consuetudinem antiquam fiat in omni centena[e] coram comite[f] aut suo misso et[g] coram centenario. Ipsum[h] placitum[i] fiat de[k] sabbato in sabbatum[k], aut[l] quali[m] die comes** aut centenarius voluerit[n] a[o] septem in septem noctes, quando pax[p] parva est[q] in provincia; quando autem[r] melior[s], post 14 noctes fiat conventus[t] in omni centena[u], sicut superius diximus.

2. Et[a] si quis[b] alium mallare[c] vult[d] de qualicumque[e] causa, in ipso mallo[f] publico[g] debet mallare ante[h] iudicem*** suum, ut ille iudex eum[i] distringat[k] secundum legem, et[l] cum iustitia respondeat[m] vicino suo, aut qualiscumque[n] persona eum mallare[o] voluerit[o]. In uno enim[p] placito[q] mallet causam suam, in secundo, si vult iurare[r], iuret

*) principum 18. **) dux vel comes 18. ***) ducem 18.

XXXVI. *Codd. A* 1—10. 12. a) *deest* 4. b) consuitudinem 1. 10. c) antequam 4. 12. d) omne 2. 9. 10; omnia 4; omni 5. 7. e) centine 1; centina 8. 9; sicut superius diximus *add.* 5. f) quoram 1. g) suum missum 10. h) quoram 1; suo *add.* 6. 7. i) ipsi 5. k) die 1. 2. 4. 5. l) sabato 1. m) in s. *des.* 1. 2. 3. 4; in sabbatum (sabatum) 5—7. n) qualem diem 2. 3; quali die 6. 7. o) comes 4. 6. 7. 10. p) a 10. q) septe 2. 3. 7. 8. r) septe 8. s) noctis 5. 10. 12. t) provencia 1. u) aut 10. v) est *add.* 3. w) potest 10. x) noctis 1. 5. 10. y) omne 1—3. 5. 9. z) centina 8. 9. a) supra 6.

§. 2. a) aliquis 7. 8. b) malare 10. c) quacumque 2; qualicumque 6. 7. d) puplico 1. e) debit 1. f) iudici suo 2. 5; iudicem suum 4—7. g) *deest* 1. 2. h) distringit 4. i) suam *add.* 6. k) *deest* 10. l) qualescumque 8. 12. m) personam 10. n) malare 10. o) una 5. p) mallit 1; mallat 10. q) *deest* 8. 9. r) secundum 5. s) se 10.

XXXVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—37. a) *deest* 4. 34; aut 24. b) *deest* 2. 8. c) *deest* 4. 24. 34. d) Ut c. 19, *ubi* autem *deest.* e) sententia 19. f) comiti ut suum misse 20. g) aut 24. h) ipse 8. 24. i) placitus 24. k) dies habet 19. l) vel 9. m) qualem 34; qualicumque 29. n) ut *add.* 34. o) aut 11; ad 23. p) tranquillitas 34. q) *deest* 4. r) aut 32. s) maior 34; est *add.* 4. 10. 16. 17. 29. 30. 32. t) *deest* 34. u) *deest* 18.

§. 2. a) ut 20; quod 34. b) qui 20. c) malare 19. d) voluerit 34. e) quacumque 1. f) *deest* 30. g) cum *add.* 34. h) *deest* 8. i) illum 20. k) constringat 9. 18. l) ut 34. m) respondere 18. n) qualemcumque 1. o) mallaverit 34. p) cum 18. 20. q) iudicio 34. r) *deest* 30.

1) *I. e. conventus iudicialis, Germanis: 'Thing, Mahal, Gemot'. H. Brunner, 'D. RG.' 1, p.* 128. 129. 144; *R. Schroeder, 'D. RG.' p.* 33. 2) *Germ.: 'Huntari'. De centena cfr. G. Waitz, 'D. VG.' I*³, *p.* 214 *sqq.; K. Maurer in 'Krit. Überschau' I, p.* 73 *sqq.; H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 116—119; *R. Schroeder, 'D. RG.' p.* 13. 14. 3) *Germ.: 'Hunno'. Vide locos supra n.* 2 *citatos.* 4) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' I*³, *p.* 342. 343; *II*³, 2, *p.* 138. 5) *De iudice Alamannorum cfr. J. Merkel, 'Der iudex im bairischen Volksrecht', in 'Z. f. RG.' I, p.* 157 *sqq.; G. Waitz, 'D. VG.' II*³, 2, *p.* 146 *sqq.; H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 150. 151.

E codd. A:

XXXVI.

secundum constitutam[a] legem[b]. Et in primo mallo spondeat[c] sacramentalis[d] et fideiussores[e, 1] praebeat, sicut lex habet[f], et wadium[1] suum donet ad[g] misso[h] comiti[i] vel ad illo centenario[k], qui[l] praeest, ut in[m] constituto[n] die aut[o] legitime iuret aut, si culpabilis[p] est, conponat, qualiter per neglectum[q] non evadat; et si evaserit[r], 60[*, 1] solidos de[s] fredo[t] sit semper[u] culpabilis. Ille autem distringat, ut neglectus[v] non fiat, nec pauperi[w] patiantur[x] iniuria[y] nec[z] sint[a] sine lege nec maledicant[b] duce[c] nec populo[d] terrae, sed in omnibus sit disciplina[e], qualiter qui rebelli[f] sunt de[g] malis[h] se[i] abstineant[k], et qui[l] boni sunt pacem[m] possedeant[n].

3. Si quis autem[a] liber ad ipsum placitum[b] neglexerit[c] venire[d] vel semetipsum non praesentaverit[e] aut comite[f] aut centenario[g] aut[h] ad[i] missum[i] comiti[k] in placito[l],

*) xl 5.

E codd. B:

XXXVI.

secundum constitutam legem. Et[a] in primo mallo spondeat[b] sacramentales[c] et fideiussores praebeat, sicut[d] lex[e] habet, et wadium suum donet[f] misso[g] comitis vel[h] illo[i] centenario[k], qui praeest, ut[l] in[m] constituto[n] die aut legitime[o] iuret aut, si[p] culpabilis est, conponat, ut[q] per neglectum[r] non evadat; et si evaserit[s], 60[*] solidos de fredo sit semper[t] culpabilis[u]. Ille autem distringat[v], ut neglectum[w] non fiat, nec[x] pauperes[y] patientur[z] iniuriam[a] nec[b] sint sine lege nec[c] maledicant ducem nec populum terrae, sed in omnibus sit disciplina, ut[d] qui[e] rebelles[f] sunt[g] de[h] malis se abstineant, et[i] qui boni sunt pacem possideant[k].

3. Si quis autem[a] liber ad[b] ipsum[b] placitum neglexerit venire vel semetipsum non praesentaverit[c] aut comiti aut centenario[d] aut misso comitis[e] in placito[f], 12 soli-

*) xl 11.

a) consuitudinem 1; similitudinem 2. b) legis 2; suam *add.* 7. c) respondeat 9. d) sagramentalis 1; sacramentales 2. 9; sacramenta tales 5. e) fideiussoris 1; fideiossoris 10. f) est 2. g) illo *add.* 1. 2; illum *add.* 4. 5. h) missum 3—7. 10; ipsum 12. i) comite 10. 12; comitis 4—7. k) centinario 1; illum centenarium 4—7. l) ut 4; qui praeest *des.* 5. m) *deest* 4. n) constitudo 8. o) in *add.* 3. p) culpa 10; culpabiles 8. q) neclectum 1. r) eum vaserunt 2. s) *deest* 4. t) frido 1; freto 8; predo 5. u) *deest* 1. 6. 10. v) neclectus 1; neglegentia 3. w) pauperis 1; pauperes 3. 5—7. x) pacientur 8. 9; patiuntur 4. y) *ita* 1. 10. 12; iniuriam *rell.* z) ne 8. a) sit 1; sunt 4; nec populus sit 3. b) maledicunt 1. c) duci 2—8. d) populum 10. e) discipline 1. f) rebellis 1; reli 2; rebelles 6. 7. g) et 1. h) malo 8. i) *deest* 1. 2. k) absteniat 1; absteneant 2. 10. l) *deest* 1. m) pace 10. n) possediant 1; possideant 8.

§. 3. a) Si autem quislibet 6; *incipit novus titulus in codd.* 6. 7. 9. b) *deest* 10. c) neclexerit 1. d) *deest* 4. e) ostenderit 8. f) comiti 4—9. g) centinario 1; centario 8; centurioni 4. h) vel 2. i) misso 3. 10; ad ipsum 12; ad *deest* 4. k) comite 1. 10; comitis 4—6. l) placitum 1; ipso placito 3.

a) quod 34; si *add.* 6. b) respondeat 9. c) sacramentum 18. 34; sacramenta 19. d) s. l. h. *des.* 34. e) *deest* 1*b*. 2. f) et *add.* 18; ad illo *add.* 8. 19. g) missum 8. h) et 18; de *add.* 1; ad *add.* 8. 19. i) illum centenarium 8; illi 3. 4. 9. 10. 13. 14. 16. 17. 18. 21. 34. k) centurioni 18; centerio 27. l) aut 3. m) *deest* 34. n) instituto 34. o) legittimo 23. p) *deest* 6. q) qualiter 8. 19; aut 18. 20. r) negligentiam 27; neglegentiam 29. s) vaserit 20. t) *deest* 30. u) de fredo mulctetur 34. v) constringat 9; distinguat 18. w) neglectus 8. 34; est *add.* 8. x) ne 9; sic 34. y) pauperibus 18; non *add.* 34. z) faciemus 18. a) iniurias 18. b) ut non 11; nec sint — pacem possideant *des.* 34. c) et non 11. d) aut 1. 3. 20; qualiter 8. 19. e) *deest* 8. f) rebelle 1. 11; rebella 1*b*; rebelli 5. 19; rebellis 20. g) sint 1. 1*b*. 9. h) a 9. i) et qui b. s. p. possideant *des.* 1. k) habeant 20.

§. 3. a) si autem quislibet 26. b) *des.* 19; ipsum *deest* 37. c) praesentavit 12. d) centurioni 8. 13. 14. e) comiti 1—3. f) in placito *des.* 34.

1) *Form. Aug. Coll. B* 40 *(LL. Form. p.* 362*)*.

E codd. A:

XXXVI.

12[1] solidos sit[a] culpabilis[b]. Qualiscumque[c] persona sit, aut vassus[2] duce[d] aut[e] comite[d] aut[f] qualis[g] persona, nemo[h] neglegat ad ipsum placitum[i] venire[3], ut[k] in ipso placito pauperi[l] conclamant[m] causas suas. Et quod in uno[n] placito finire[o] non potuerint[p], in alio finiatur[q], ut[r] sine ira Dei sit defensa[s] patria[s], et illi rebelli[t], qui usque modo rapto[u] fecerunt[v], amplius potestatem faciendi non habeant[w]. Et[x] si[y] est talis persona, quod[z] comis[a] ad placitum[b] vel centenarius[c] vel missus comitis[d] distringere[e] non potest, tunc cum dux[f] legitime distringat[g]. Plus quaerat Deo placere quam homine[h], ut illum[i] neglectum[k] in[l] animam[m] ducis Deus non requiratur[n].

E codd. B:

XXXVI.

dis[a] sit[b] culpabilis[c]. Qualiscumque[d] persona sit, aut vassus[e] ducis aut comitis[f] aut qualiscumque[g] persona, nemo neglegat ad ipsum[h] placitum[i] venire, ut in ipso placito[k] pauperes conclament[l] causas suas. Et[m] quod in[n] uno[o] placito finiri[p] non potuerit[q], in[r] alio[r] finiatur[s], ut[t] sine ira Dei sit[u] defensa patria, et illi[v] rebelles, qui usque modo raptum[w] fecerunt[w], amplius potestatem faciendi non habeant. Et[x] si est[y] talis persona, quam[z] comes[a] in[b] placito[b] vel[c] centenarius vel missus comitis[d] distringere[e] non potest, tunc cum[f] dux legitime distringat[g] plusque[h] quaerat[i] Deo placere quam homini[k], ut nullum[l] neglectum[m] in animam[n] ducis Deus[o] requirat[p,*].

*) *Codex 18 post tit. XXXVI. hanc legem habet:* De servis militum, de metrata una usque ad 10 et usque ad modium ita solvatur.

Si quis servus alicuius militis villano manipulos 10 furaverit, excoriatur et pro unoquoque manipulo duas plagas sustineat. Et si scopum tulerit uno oculo plectatur aut dominus suus 10 solidis redimat ipsum

a) sicut 2. b) culpaviles 8. c) qualescumque 1. 8. d) ducis — comitis 4—10; duci — comiti 2; ducis sit 6. 7. e) vel 3. f) vel 2. g) qualislibet 2; qualiscumque 3. 12. h) *deest* 1. i) *deest* 1. 2. k) *deest* 2; aut 12; ne forte 3. l) pauperes 3. 7; pauperis 4. 5. m) conclament 2—4. 6—9; clament 10. n) *deest* 1. o) finiri 4—8; fenire, venire 9. 12. p) potuerent 1; potuerit 4. 6. 7. 9. 10. q) finiantur 1. 2. 5. 8; perfiniunt 3. r) populus *add.* 3. s) defensus patriam 3. t) rebelles 4—7. u) raptu 1; raptum 2—7. 10. v) fuerunt 4; modo *add.* 3. w) habiant 1. x) *deest* 8. 9; sed 4. y) se 1; *deest* 4. z) quem 4—7. a) comes 4. 6. 7. 8; *verba* comis — missus *des.* 10. b) suum *add.* 3. c) centurio 1. d) comiti 2. e) distringere — legitime *des.* 4. f) *deest* 1; per legem *add.* 3. g) distringit 2; ut *add.* 3; et *add.* 4—7. h) homini 2. 4. 8. 9; hominibus 6. 7. i) nullum 10. 12. k) neclectum 1. 4; *deest* 3. l) *deest* 5. m) anima 6. 7. 10. n) requeratur 1; requirat 2. 4—7.

a) *deest* 20. b) *deest* 31. c) mulctetur 34. d) Qualiscumque p. — causas suas *des.* 34. e) vasus 1*b*. 14; bassus 16; vassis 20. f) aut comitis *des.* 5. 18. g) qualis *multi codd.* h) suum 23. i) *deest* 19. k) *deest* 1*b;* placito — uno placito *des.* 4. l) clamant 4; non clament 17. 29. m) *deest* 34*;* et quod in u. pl. *des.* 1. n) vero 34. o) ipso 9. 13. 14. 19. p) finire *multi codd.* q) potuerint 8; poterit 20; potest 34. r) altero 34. s) finitur 1; finiantur 8. t) ut sine — non habeant *des.* 34. u) sic 15. v) qui *add.* 18. w) raptores fuerunt 19; rapti fuerunt 20. x) quod 30. 34; *deest* 8. y) sit 31. z) quem 8. 9. 13. 14. a) comis *multi codd.* b) *des.* 20*;* ad placitum 8. 19. c) aut 34. d) comis 4. e) constringere 9. f) enim 9. g) constringat eum 9. h) plus 3. 4. 9. 13. 14. 19. 34; et plus 8. 32. i) enim *add.* 34. k) hominibus 8. l) illum 8. m) ne ullam neglectam 34. n) anima *multi codd.* o) *deest* 1—3. 10. 12. 15*;* non *add.* 8. 13. 14. 19. p) requiratur *multi codd.*

1) *De fredo* 12 *solidorum cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 455 *sqq.* 2) *De vassis liberis hoc loco Legis agitur. Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 1, *p.* 259. 260. 3) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 2, *p.* 141. 142.

E codd. A:

XXXVII.

1. Ut[a] mancipia foris[b] provintia[c] nemo vindatur[d] nec in paganos[e] nec in christianos[f], nisi si[g] iussio[h] ducis fuerit[1].

2. Infra provintia[a], ubi necessitas est, unusquisque de mancipio[b] suo potestatem habeat[c] secundum legem iudicandi. Foris[d] terminum autem[e] captivum[f] faciendi potestatem non habeat[g]. Si autem[h] fecerit et[i] exinde probatus[k] fuerit post[l] conventum nostrum[2], quod conplacuit[m] cunctis Alamannis[n, 2], et[o] aliquis hoc praeceptum transgredere[p] voluerit, illum pretium, quod[q] tullit[r] de proprio[s] suo[t] mancipio[s], perdat et[u] insuper[v] fredo[w], quod lex habet[x], conponat[y].

E codd. B:

XXXVII. De mancipiis, ne[a] foris[b] provincia vendantur.

1. Mancipia[c] foris provincia nemo[d] vendat[e] nec[f] in paganos nec in[g] christianos, nisi[h] iussio[i] ducis fuerit.

2. Infra provinciam, ubi necessitas est, unusquisque de mancipio[a] suo potestatem habeat secundum legem iudicandi. Foris terminum autem[b] captivum faciendi potestatem non habeat. Si autem fecerit[c] et inde[d] convictus[e] fuerit post conventum nostrum[f], quod conplacuit[g] cunctis[h, *] Alamannis[i], et aliquis[h] hoc praeceptum transgredere[k] voluerit, illud pretium[l], quod[m] tulit[n], de proprio suo mancipio perdat[o] et insuper fredum[**, p], quem[q] lex habet, conponat[***].

et dupliciter misero res suae restituantur. Sic erit pax terrae, et ipsi miseri possunt vectigalia dominis suis reddere. Haec de omnibus furtibus frugum vel vestium statuimus. *) Bawaris vel *add.* 18. **) bannum 30. 31. ***) *Cod.* 34 *hunc titulum ita praebet:* Mancipia extra provinciam nemo vendat nec paganus nec christianus, nisi duci visum fuerit. Intra provinciam vero potestatem quisque suarum rerum habet. Qui vero hoc transgressus fuerit, precium, quod tulit de proprio mancipio, perdat et insuper fredum, quod lex habuerit, solvat.

XXXVII. *Codd. A* 1—10. 12. a) Et 4. b) foras 2. 5. c) provencia 1; provintiam 4. 7. d) vendat 6. 7; vendantur 9. e) pacanis 1; pagano 8; paganus *seu* paganos 4. 6. 7. 9. 12; paganis *rell.* f) christianus *seu* christianos 4—12; christianis *rell.* g) *deest* 2. 5—7. 10. 12; per 3; in 4. h) iussionem 3.

§. 2. a) provencia 1; provintiam 5—7. b) mancipiis suis 1. 2. c) *deest* 8; habeant 12. d) foras 1. e) aut 1. 4. 7. 10. f) captivi 1. g) habiant 1. h) hoc *add.* 3. i) *deest* 4. k) *deest* 1. l) per 1. 2. 8. m) cumplacuit 1; placuit 2. 5. 12. n) Allamannis 1. o) si 3. p) transgrede 8; transgredi 6. q) quae 2; quem 10. r) *ita* 1. 12; tullerit 10; tulit *rell.* s) proprium mancipium 1. t) *deest* 1—7. 10. u) *deest* 3. 5. 8. 9. v) et *add.* 2. 3. 12. w) freda 1. 2; fredum 3. 6. 7. x) habit 1. 10. y) perdat 1; conponatur 4. 9. 10; *deest* 3.

XXXVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—37. a) *deest* 23. b) extra 34. c) Ut *m.* 3. 13. 19. 21; ne *add.* 18. 30. d) *deest* 30. e) vendantur 30. f) *deest* 20. g) *deest* 18. h) si *add.* 19. i) iussu 30; visio 37.

§. 2. a) mancipia sua 1. b) aut *multi codd.*; vendendi aut 31. c) fuerit 18. d) exinde 3. 19. 25. 28. 29; *deest* 1*b*. 9. e) probatus 8. 19. f) *deest* 18. 19. g) placuit 16. 18. 23. h) *deest* 20. i) Halamannis 21. k) transgredi 9. 18; trasgredere 14. l) praeceptum 1. m) qua 29. n) obtulit 12. o) reddat 4. p) freda 19. q) ut 13. 14.

1) *Cfr. E. Loening, 'Gesch. d. deutsch. Kirchenrechts' II, p.* 227. 228. 2) *In conventu scilicet populi Alamannorum ('Stammesversammlung'); cfr. H. Brunner, 'SB.' p.* 166. 167, *et 'D. RG.' I, p.* 310 *sq.*

E codd. A:

XXXVIII.

Ut[a] die Dominico[b] nemo opera servile[c] praesumat facere, quia hoc lex prohibuit[d], et sacra scriptura[e] in[f] omnibus[f] testavit[g]. Si quis servus in hoc vitio inventus[h] fuerit, vapuletur[i] fustibus. Liber[k] autem corripiatur[l] usque ad[m] tertium[n]. Si autem post[o] tertiam[p] correptionem[q] in hoc vitio[r] inventus fuerit et Deo vacare[s] die[t] Dominico neglexerit[u] et opera[v] servile[w] fecerit, tunc tertiam[x] partem[x] de[y] hereditatem suam[z] perdat[1]. Si autem super haec[a] inventus fuerit[b], ut[c] die[d] Dominico honorem[e] non inpendat et opera[f] servile[g] fecerit, tunc coactus et probatus[h] coram[i] comite[k], ubi tunc dux ordinaverit[l], in servitio[m] tradatur[n] et[o], qui[o] noluit[p] Deo vacare[q], in sempiternum servus permaneat.

XXXIX. De[a] nuptiis[b] inlicitis[2].

Nuptias[c] prohibemus[d] incestas[e]. Itaque[f] uxorem habere non liceat socrum,

E codd. B:

XXXVIII. De[a] eo[a] qui[b] die dominico opera[c] servilia[c] fecerit[d].

Die[e] Dominico nemo[f] opera servilia praesumat facere, quia[g] hoc[h] lex prohibuit[i], et[k] sacra[l] scriptura[l] in omnibus contradicit[m]. Si quis servus in hoc vitio inventus fuerit[n], vapuletur[o] fustibus[p]. Liber autem corripiatur[q] usque[r] ad tertiam[s] vicem[s]. Si autem post tertiam correptionem[t] in hoc vitio inventus[u] fuerit[u] et Deo[v] vacare[v] die Dominico[w] neglexerit et opera servilia fecerit, tunc[x] tertiam partem de hereditate[y] sua perdat. Si autem[z] super haec inventus fuerit, ut[a] diei Dominico honorem non inpendat[b] et[c] opera servilia fecerit[d], tunc[e] coactus et convictus[f] coram comite, ubi[g] tunc[h] dux ordinaverit, in servitium tradatur et, quia[i] noluit Deo vacare[k], in sempiternum[l] servus permaneat.

XXXIX. De[a] inlicitis nuptiis.

Nuptias prohibemus[b] incestas[c]. Itaque[d] uxorem[e] habere[f] non liceat[g] socrum,

XXXVIII. *Codd. A* 1—10. 12. a) *deest* 3. b) domenico *hic et infra* 8. c) servilia 6. 7; servilem 4; servili 5. d) proibuit 1. 2. 5; prohibet 7; perhibuit 10. e) scribtura 8. f) *deest* 9. g) testatur 6—9; vetat 2. h) deprehensus 3. i) ut poletur 1; vabuletur 3. 8; vaboletur 9; fabuletur 5. k) liberum 10. l) *deest* 2; corripietur 4. m) *deest* 2. 5. n) vicem *add.* 3. o) per 1. p) tercia 3. q) corrupcionem 1. r) vitium 10. s) vocare 2. 12; vagare 8; in *add.* 2. 10. t) diem dominicum 3. u) neclexerit 1. v) operam 5. 9. 12. w) servilem 5. 8. 9. 12; servilia 4. 6. 7. x) tertium 10. y) *deest* 12. z) *deest* 12; hereditate sua 2—7. a) in eadem vicio *add.* 3. b) est 10. c) et 1; *deest* 10; ut die — op. serv. fecerit *des.* 3. d) *deest* 10; diei 6. e) honore 8. f) operam 2. 5. 8. 9 12. g) servilem 2. 3. 5. 8. 9. 12; servilia 4. 6. 7. h) conprobatus 6. 7. i) quoram 1. k) aut *add.* 3. l) etsi *add.* 4. m) servitium 4. 6. 7; servitute 9. n) *inde ab hac voce deficit* 1 *usque ad tit. XLI.* o) eo quod 3. p) voluit 9; die dominico *add.* 7. q) cavare 9; vocare 12; et diem dominicum custodire *add.* 3.

XXXIX. *Codd. A* 2—10. 12. a) *rubrica deest* 6. 7. b) nuptis 5. c) nuptiis 10; inlicitas *add.* 3; inlicitas vel incestas *add.* 5. d) prohibendas 8. 9. e) incertas 8; *deest* 5. f) id sunt *pro* itaque — liceat 3.

XXXVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—37. a) *des.* 3. 4. b) in *add.* 1. c) o. servile 1; operatur serviliter 30; opus servile 34. d) facit 1; fecit 13; *deest* 30. e) ut in die 9. 13. 14. 19. f) *deest* 21. g) qui 2; quia hoc — contradicit *des.* 34. h) *deest* 20. i) praebuit 3; prohibet 13. 18. 28. 31. k) ut 20. l) sagre scripture 20. m) testavit 13. 19. 21; testatur 8. n) *deest* 30. o) vapulet 8. 9. 15. 34; vapulatur 27; vapuletur — vitio inventus fuerit *des.* 14. p) fortibus 21. q) si autem *add.* 18. r) usque ad t. v. *des.* 34. s) tertio 19. t) correctionem 34. u) perseveraverit 34. v) Deo vacare *des.* 32; hoc *add.* 34. w) *deest* 34. x) *deest* 18. 34. y) hereditatem suam 20; hereditatis suae 36. z) saguum *add.* 19. a) *deest* 26. b) inpendere 26. c) sed 18. d) faciat 18. e) *deest* 9. 13. 18; tunc c. et convictus *des.* 34. f) probatus 8. 19. g) quem 34. h) sese 30; *deest* 14. 34. i) qui 8. 9. 13. 14. 19. k) vocare 32; et *add.* 30. l) nunc *add.* 20.

XXXIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8—24. 27—32. 34. 36. 37. a) *rubrica deest* 4. b) prohibimus 21. c) incertas 19. 20. d) ita ut 26. e) matrem 18. f) *deest* 20. g) liceret 30.

1) *Cfr. 'N. Archiv' X, p.* 500, *et supra p.* 8. 9. 2) *Cfr. 'N. Archiv' X, p.* 500. 501.

E codd. A:

XXXIX.

norum[a], privignam[b], novercam, filiam fratris, filiam sororis, fratris uxorem, uxoris sororem[c]. Filii[d] fratrum, filii[e] sororum[f] inter[g] se nulla[h] praesumptione iungantur[i]. Si quis contra hoc[k] fecerit, a loci iudicibus[l, 1] separetur[m] et[n] omnes[o] facultates amittat[p], quas[q] fiscus adquirat[r, 2]. Si minores[s] personae[t, 3] sunt[u], qui[v] se inlicita[w] coniunctione polluerint[x], careant libertatem[y] servis fiscalibus[4] adgregandi[z].

XL. De[a] patricidiis[b], fratricidiis[c, 5].

Si quis homo volens occidere[d] patrem suum[e, *] aut[f] fratrem[g] suum[h] aut avunculum suum[i] aut filium fratris sui[**] aut[k] matrem[l] suam[h] aut sororem suam[***]

*) aut patruum suum *add.* 2—7; suum *deest* 3. **) aut filium avunculi sui *add.* 2. 4. 5. 10; aut filium patrui sui *add.* 6. 7; aut filium avunculi sui aut filium patrui sui *add.* 3. ***) aut filium sororis sui *add.* 3.

a) nurum 2—7. b) privecnam 3; praevignam 7; privinnam 5. c) sorore 4. d) filiabus 6. 7; filias 3. e) filias 3. f) sororem 9. 12. g) intra 12. h) nullam 9. i) iunguntur 5. k) aliquis *add.* 3. l) indicibus 8. 9. m) separentur 2—7. n) *deest* 8. 9. o) omnis facultatis 10; suas *add.* 3; eius *add.* 7. p) amittant 2. 4; amittas 3. q) q. f. a. *des.* 8. r) adquerit 4; adquaerat 2; atquerat 10. s) minoris 8. 10. t) persona 10. u) fuit 10. v) quae 3. 6. 10. w) inliciter 7. x) polluerunt 2; polliuntur 10. y) libertate 4—7. z) adgregandae 2; sunt *add.* 5.

XL. *Codd. A* 2—10. 12. a) *rubrica deest* 6. 7; *aliam praebet* 8; *vide supra p.* 43. b) patricidis 3; patrecidiis 10; vel *add.* 3; et *add.* 5. 9. 10. c) fratricidis 3. d) occiderit 2. 3. 5. 7. e) aut matrem suam *add.* 3. 9. f) *deest* 2. 6. g) fratruum 4. h) *deest* 2. 3. i) *deest* 3; avunculi sui 5; aut filiam patris sui *add.* 5. k) filium patris sui aut *add.* 2. 4. l) aut matrem *des.* 3.

E codd. B:

XXXIX.

nurum, privignam, novercam, filiam fratris[a], filiam sororis, fratris uxorem[b], uxoris[c] sororem. Filii fratrum[d], filii sororum inter se nulla praesumptione[e] iungantur. Si quis[f] contra[g] hoc[h] fecerit, a loci iudicibus separetur[i] et[k] omnes facultates amittat[l], quas fiscus adquirat[m, *]. Si minores personae[n] sunt[o], quae[p] se inlicita coniunctione[q] polluerunt[r], careant libertate[s], servis[t] fiscalibus[u] adgregandae[v] sunt.

XL. De patricidiis[a] et fratricidiis[b].

Si quis homo[c] volens occiderit[d] patrem suum aut[e] patruum suum aut[f] fratrem suum[g] aut[f] avunculum suum[h] aut[f] filium fratris sui[i] aut[f] filium[k] avunculi sui[l] aut[f]

*) set et parrochianus secundum canonicam auctoritatem eos diiudicet *add.* 18.

a) matris 4; filiam fratris *des.* 9; filiam sororis fratris *des.* 1*b*. b) uxoris 20. c) matris 18. d) et *add.* 20. e) copulatione 34; nullam presumptionem 1; *inde ab hac voce deficit* 23. f) aliquis 3; qui 20. g) *deest* 26. h) haec *multi codd.* i) separentur 8; separatur 6. k) *deest* 8. l) amittant 8; atmittat 20. m) adquirit 6. n) personas 5. 20. 21; p. que sunt inlicita que coniunctione p. 4. o) tunc 20. p) qui 3. 13. 20. q) inlicite coniunctiones 20. r) pollerunt 15; polluerint 1. 13. 14; iunguntur 19. s) libertatem 2. 11. 14; et *add.* 34. t) servi 18. 20. u) viscalibus 9. v) adgregantur 1; aggregandi sunt 9. 13. 14. 26. 36; aggregentur 18; adgreganda sunt 20; iungantur 34.

XL. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—22. 24—32. 34. 37. a) patricidis 34. b) matricidiis 30; matricidis 34. c) *deest* 34. d) occidere *multi codd.* Si quis voluerit occidere 34. e) aut patruum suum *des.* 2. 3. 4. 8. 19. 20. 24; aut matrem suam 1*b*. 30; suum *deest* 34. f) *deest* 34. g) *deest* 18. 30. 34; aut patruum suum *hoc loco add.* 4; aut fratruum *add.* 30. h) *deest* 18. 29. 30. 34. i) fratri suo 2; *deest* 34. k) *deest* 18. l) *deest* 9. 18. 30. 34; aut f. avunc. sui *des.* 4. 13. 14.

1) *'Ortsrichter'; cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3]*, 2, p.* 147. 2) *Cfr. Formulae Augienses Coll. B* 22 *(LL. Form. p.* 357*).* 3) *Barones de minoflidis.* 4) *'Königsknechte'; cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3]*, 1, p.* 228. 5) *Cfr. Lex Rib. LXIX,* 2; *W. E. Wilda l. c. p.* 714—718 *E. Osenbrüggen l. c. p.* 225.

E codd. A:

XL.

cognoscat se contra Deum egisse[a] et secundum iussionem Dei fraternitatem[b] non custodisse[c], in Deum[d] graviter deliquisse[e], et coram[f] omnes[g] parentes[h] eius res[i] eius[k] infiscentur[1], et nihil ad heredes[m] eius perteneat amplius; penitentiam[n] autem[o] secundum canones[p] agat[q].

E codd. B:

XL.

filium patrui[a] sui[b] aut matrem suam[c] aut sororem[d] suam*, cognoscat[e] se contra Deum[f] egisse et secundum iussionem Dei[g] fraternitatem[h] non custodisse[i] et[k] in Deum graviter deliquisse, et coram omnibus parentibus eius res[l] ipsius[m] infiscentur, et nihil ad[n] heredes[n] eius[o] pertineat amplius[p]; penitentiam autem[q] secundum canones[r] agat[s.]**.

*) aut aliquam de tali parentela 18. **) nullam prorsus proprietatem, non domum, non uxorem, non familiam, in domo una non duabus noctibus stare, non lecto, non cibo, non potu, nisi aqua; semper vagus et quasi profugus circumquaque ad loca sancta versetur: et sic usque ad finem vitae suae penitens permaneat. Et si bene videatur peniteri, in fine, si petierit, corpore Christi communicetur et numquam aliter[2] *add.* 18.

E codd. A:

XLI.

1. Ut[a] causas nullus audire praesumat, nisi qui[b] a[c] duce[d] per conventionem[e] populi[f] iudex[1] constitutus[g] sit[g], ut[h] causas iudicet, qui nec mentiosus nec periurator nec munera[i] acceptor sit[k], sed causas se-

E codd. B:

XLI. Ut[a] nullus causam[b] audire praesumat, nisi qui[c] a[d] duce[e] constitutus[f] est.

1. Nullus[g] causas[h] audire praesumat, nisi qui[i] a[k] duce[l] per conventionem[m] populi iudex[n] constitutus[o] est, ut[p] causas iudicet, qui[q] nec[r] mentiosus[s] nec[t] periurator[t] nec munerum acceptor[u] sit, sed

a) *deest* 10; egesse 8; egisset 12. b) caritatem 10. c) custodisset 9; custodire 10; et *add.* 2. 3. 5. 6—8. d) Deo 8. e) delinquisse 8; delequisse 12. f) contra 6. 7. g) omnis 2. 10; omnibus 3; *deest* 5. h) parentis 10; parentibus 3. i) *deest* 8. k) *deest* 3. 8. 12. l) fiscentur 3. m) hereditatem 3. n) penitentia 9. 10. o) *deest* 4. p) canonis 9. 10; canonem 3. q) *deest* 10; dicat 8.

XLI. *Codd. A* 2—10. 12. a) *deest* 6. 7. b) quae 2. 3; quod 5. c) ad 2. 3. 5. 12. d) duces 9. e) conventione 10. f) publica 10. g) constitus sit 8; constituit 4; constitutur 5. h) aut 3. i) munere 2; munerum 4—7. k) *deest* 3.

a) patris 8. 20. b) *deest* 30. 34; aut filium patrui sui *des.* 1—3. 6. 9. 11—16. 19. c) aut m. suam *hoc loco des.* 1*b*. 30. d) uxorem 4. e) sciat 34. f) graviter *add.* 18. g) contra *add.* 3. h) legis *add.* 5. 16. i) cognovisse 18. k) et in D. g. deliq. et *des.* 34. l) bona 34; *deest* 21. m) eius *multi codd.*; *deest* 20. 21. 34. n) hereditas 3. o) *deest* 5. 34. p) propterea 34. q) aut 1. 11. 14. 21. 22. 32; *deest* 34. r) canonas 11. s) habeat 2.

XLI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8—22. 24. 27—32. 34. 36. 37. a) Causas nemo audiat nisi qui est a comite constitutus *rubr.* 34. b) causis 20; causas 27. 29. 30. c) *deest* 1. d) ad 1. 2. 19. 20. e) iudicem 20; ad hoc *add.* 30. f) constitus 3. 8. g) ut nullus 9. 13. 14. 19. h) causam 3. i) *deest* 1. k) ad 2. 19. 20. l) ducem 20. m) consencionem 2. n) *deest* 9. 13. 14. o) consecutus 1. p) ut c. iudicet *des.* 34. q) quia 1. 4. 13. 21. r) neque 11. s) mendosus 18. t) peierator 34. u) accepto 20; pro iusto nec iniusto *add.* 18.

1) *Cfr. supra p.* 94, *n.* 5. 2) *Formula excommunicationis.*

E codd. A:

XLI.

cundum legem veraciter iudicet sine acceptione[a] personarum et timens Deum sit. Et si iustum[b] iudicaverit, credat se apud Deum[c] mercedem recipere[d] et laudem[e] apud[f] hominibus[g] bonam[h] possedere. Si autem per[i] cupiditatem aut[k] per invidiam alicuius[l] aut per timorem[m] contra legem[n] iudicaverit, cognoscat[o] se deliquisse[p] et 12 solidos sit culpabilis[q], cui[r] iniuste iudicavit, et quod per[s] illum damnum[t] passus est[u] iniuste, ille[v] iudex restituat[w] ei[1].

2. Si autem ille[a], qui ad[b] illum iudicium audire debet[c], in hoc constitutus[d] est, iudicium suum contemnit[e], dum ille iuste iudicaverit et dedignat[f] eum audire et spernit[g] eum et arguit[h] coram aliis[i] et dicit[k]: 'Non rectum[l] iudicas'[m], dum ille rectum[l] iudicat, et si hoc ab[n] aliis iudicibus inquisitum[o] fuerit, quod ille iuste[p] iudicavit[q], ille contemptor, qui[r] iudici[s] iniuriam[t] fecit[u], solvat[v] 12 solidos ad[w] iudicem illum[x], et post haec[y] non contempnat[z] audire iustum

E codd. B:

XLI.

causas[a] secundum legem veraciter iudicet sine acceptione[b] personarum[c] et timens Deum sit. Et si iuste[d] iudicaverit, credat se apud Deum mercedem recipere[e] et laudem apud homines[f] bonam[g] possidere[h]. Si autem per cupiditatem aut per invidiam alicuius aut[i] per timorem contra legem iudicaverit[k], cognoscat se deliquisse[l] et 12 solidos sit[m] culpabilis[m], cui[n] iniuste[o] iudicavit[p], et quod[q] per illum[r] damnum passus est iniuste[s], ille iudex restituat.

2. Si autem ille, qui[a] iudicium audire debet[b] illius[c], qui[d] ad[d] iudicandum constitutus est, iudicium[e] contempnit[f], dum ille iuste iudicaverit et dedignet[g] eum audire, et[h] spernit[i] eum et arguit[k] coram aliis et dicit[l]: 'Non recte iudicas'[m], dum[n] ille recte iudicat, et si hoc ab aliis iudicibus[o] inquisitum fuerit, quod ille iuste iudicavit, ille contemptor, qui iudici iniuriam fecit, solvat[p] 12* solidos iudici illo[q], et post haec non[p] contempnat[r] audire iustum[s] iudicium[s], quia

*) XVI 20.

a) timoris *add.* 5. b) iuste 6; iustae 7; *deest* 3. c) altissimum iudicem 3. d) accipere 6. 7; accepere 10. e) lapidem 3. f) ab 2. g) homines 6. 7. h) bona 9. 10. i) *deest* 5. k) et 10. l) alii cuius 9. m) timore 10; alterius *add.* 5. n) lege 9. 10. o) cognuscat 12. p) aliquisse 4; delinquisse 8; reliquisse 10. q) culpaviles 8. r) cum 4; cuius 12. s) *deest* 10. t) *deest* 2; damno 8. 9. u) *deest* 8. v) *deest* 2. w) restituet 3. 4.

§. 2. a) illi 3. 12. b) ab 2. 12; alium *pro* ad illum 9. c) *fortasse* qui *supplendum; sed cfr. n.* a. d) constitus 5. e) condemnat 4; condempnit 5. f) dedignaverit 2. 5; dedignet 4. 9; dignet 8; dedignatur 3. 6. 7. g) spernet 4. 8. 9. h) arguet 10; cum *add.* 5. i) illius 12; illis aliis 2. k) dicet 4. 8—10; ei *add.* 3. l) recte 3. 6. 7. m) iudicas — iudicat *des.* 5. n) ad 8. o) inquesitum 3. 10; inquestum 5. p) iustum 2; iniuste 9. q) iudicasset 3. r) ad *add.* 7. s) iudice 10. 12. t) iniuria 3. 10. u) fecerat 3; fecerit 5. v) ei *add.* 3. w) apud 3. x) illo suum 5. y) hoc 4. z) aut *add.* 5.

a) causam 20. b) actione 21. c) *deest* 20. d) iustum *multi codd.* e) accipere 2. 20; acceptorum 34. f) hominibus *multi codd.* g) *deest* 21. h) possedere 2. 3. 12; possessurum 34. i) non 30. k) *deest* 1. l) delinquisse 29. m) conponat 9; culpabilem 34. n) cum 1; qui 19; vero *add.* 34. o) iniuste ind. — passus est *des.* 14. p) indicaverit 1*b*. 4. 19. q) qui 34. r) hoc 34. s) *deest* 34; ei *add. multi codd.*

§. 2. a) ad illum *add.* 8. b) debuit 18. c) ille 20; *deest* 8. d) quia 3; in hoc *pro* ad iudicandum 8. 19. e) suum *add.* 8. 19. f) contemnat 16; condemnet 19. g) dedignaverit 8. 19; dedignetur 4. 9. 14. 16. 18. 27—29. 31; dedignatur 30. 34. h) vel 34. i) spernat 18; spernet 8. 32. k) arguet 2. 13. 14; et arguit *des.* 9. 18; cum et arguit *des.* 34. l) dicet *multi codd.*; et dicit — iuste iudicavit ille *des.* 34. m) iudicat 9. n) d. i. r. i. *des.* 9. 19. o) indicis 20; vicibus 14. p) *deest* 1. q) iudici hoc enim interest rei publicae 34, *ubi cetera des.* r) contemnet 30. s) iusticiam iudicem 9; iustitiam et iudicium 17; iustitiam iudicis 16. 19.

1) *Cfr. H. O. Lehmann, 'Der Rechtsschutz gegenüber Eingriffen von Staatsbeamten nach fränkischem Recht'* (1883) *p.* 95. 96.

E codd. A:

XLI.

iudicium, quia[a] sic[a] convenit[b] duci[c] et[d] omni[e] populo* in[f] publico[f] concilio[g, **, 1].

XLII.

1. Si quis interpellatus[a] ante ducem[***, 2] de qualecumque[b] causa, quod iam[c] manifestum[d] est tribus vel quattuor testibus[e], aut de homicidio[f] aut de furto[g] aut de[h] aliquo[i] neglecto[k], quod illi[l] testantur, qui boni testimonii[m, 3] sunt in plebe[n], non periuratores[o] nec[p] fallaces[q] nec[r] pecuniarum acceptores[s], sed veraces[t], cognoscat[u] hoc iudex: tunc licentiam ille homo, qui mallatus[v] abante[w] iudicem[x] de[h] causa illa[y], potestatem[z] iurandi non habeat[a], sed[b], sicut lex habet, in hoc iudicio persolvat[c], ut[d] sua

*) Alamannorum *add.* 3. **) indicio 2. 4. ***) iudicem 2. 4—7. 11.

a) quasi 3. b) convinit 10. c) duce 3. 9. 12. d) ad 12. e) omnis 10. f) *des.* 8. g) consilio 10. 12.

XLII. *Codd. A* 1—12 *(cfr. infra n.* k *et* r*)*. a) fuerit *add.* 7. b) quale 2; qualicumque 6. 7. c) *deest* 2. d) manifestus 4. e) vicibus 7; testis 9. f) homicidium 10. g) furtum 10. 12; furtu 4. 7. 9. h) *deest* 10. i) alio 4. k) neglectu 1. 7. 8; *inde ab hac voce denuo incipit* 1. l) ille 1. 4. 5. 9. m) testimunii 1; testimoniales 3; testimonium 5; testimonio 4. 9. n) plibe 1. o) periuratoris 1; periurantes 3. p) non 3. q) falaces 1; falsaces 12. r) non 3; *inde ab hac voce denuo incipit* 11. s) acceptoris 1. 10. t) *ita* 1. 2. 11; illos (*deest* 4—10. 12) qui (*deest* 9. 10. 12) veritatem volunt dicere 3—10. 12. u) cognuscat 1. 8; cognoscatur 4; se *add.* 10. v) amallatur 1; ille *add.* 8. 9. w) ante 1. 4. 6. 7. 11. x) iudici 1; iudice 2. 10—12; ante iudicem *des.* 6. 7. y) illi 10. z) potestati 1. a) habiat 1; habeant 10. b) *deest* 8. c) prosolvat 3. 10. d) per *add* 1. 2. 4—7. 11; pro *add.* 3.

E codd. B:

XLI.

sic convenit duci* et omni populo in publico concilio[a].

XLII. De[a] eo, qui saepe interpellatus est[b] ante iudicem** de qualicumque evidenti[c] causa et convictus[d] fuerit, ne[e] ad iuramentum[f] permittatur[g].

Si quis interpellatus[h] ante ducem*** de qualicumque causa, quod[i] iam manifestum[k] est tribus vel quattuor testibus[l], aut[m] de homicidio aut[n] de[n] furto[o] aut de aliquo[p] neglectu[q], quod illi[r] testantur, qui boni[s] testimonii sunt[t] in plebe, non periuratores nec[u] fallaces nec pecuniarum acceptores, sed[v] veritatem[w] volunt dicere, cognoscat hoc[x] iudex, quod[y] tunc licentiam[z] ille homo, qui mallatur[a] ante[b] eum[c] de causa illa[d], potestatem[e] iurandi non habeat, sed[f], sicut lex habet, in hoc[g] iudicio

*) iudici 1. 36. **) ducem 1. 3. 8. 11. 12. 20. 22. 27. 29. 32. 37. ***) iudicem 1. 9. 16. 19. 21.

a) consilio 8. 15. 27; indicio 1*b*. 18; concilium 20.

XLII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 8. 9. 11—22. 27—32. 34. 36. 37. a) Qui saepe interpellatus fuerit ante ducem et convictus tandem ne recipiatur ad iuramentum *rubr.* 34. b) *deest* 3. 8. 12. 18. c) *deest* 20. 30. d) et conv. — permittatur *des.* 30. e) *deest* 18. f) iuratum 1; non *add.* 18. g) permittat 1; fuerit — permittatur *des.* 19. h) interpellatur 9. 13. 14; est *add.* 27. i) quae 34. k) manifestatum 28. l) testis 1. m) ut 34. n) *des.* 34. o) aut incendio *add.* 18. p) alio *add.* 34. q) neglectu — volunt dicere *des.* 34. r) ille 2. 20. s) bonis 20. t) *deest* 32. u) non 16; aut 18; nec f. nec p. a. *des.* 19. v) sed veraces cognoscat *etc.* 19; qui *add.* 9. 13. 14. w) voluntatem 1. 2. 20 x) haec 34. y) et 34; *deest* 8. 19. 27. 29. 36. z) lic. ille homo *des.* 34. a) mallatus fuerit 34. b) abante 8. 19. c) indice 8. 19; indicem 36; ante eum *des.* 34; qui mallatur ante eum *des.* 30. d) *deest* 18; de causa illa *des.* 34. e) *deest* 9. f) et 8. g) *deest* 20; habet ita persolvat 34.

1) *Cfr. H. Brunner, 'SB.' p.* 167. 168. 2) *Cfr. H. Brunner, 'Zeugen- und Inquisitionsbeweis der Karolingischen Zeit' (*1866*) p.* 49 *sq.* 3) *Germ.: 'gutbeleumundet'.*

E codd. A:

XLII.

nequitia[a] alii, qui volunt Deo[b] esse[c], non periurent[d] nec propter[e] culpam[f] alienam[f] semetipsos[g] perdant. Testes[h] enim, qui iam[i] convictus fuit[k], quod mendacium semel aut bis aut ter[l] testificasset[m], amplius ad[n] testimonium non[o] recipiatur[p. 1].

2. Scriptura[a] non valeat[b], nisi in quam[c] annus[d] et[e] dies[f. *] evidenter[g] ostenditur[h].

XLIII.

Si[a] quis liber liberum[b] crimen aliquod quod[c] mortale est[d], inposuerit et ad rege[e] aut ad duce[f] eum accusaverit, et

*) et mensis *add.* 7.

E codd. B:

XLII.

persolvat, ut[a] propter[b] suam nequitiam alii, qui volunt Dei[c] esse, non se[d] periurent[d] nec propter culpam alienam semetipsos perdant. Testis enim[e], qui iam convictus fuit, quod[f] mendacium semel aut[g] bis aut ter testificatus[h] sit[h], amplius ad testimonium non recipiatur[i].

XLIII. Ut[a] scriptura non valeat[b], in qua annus et dies non ostenditur.

Scriptura[c] non valeat, nisi[d] in* qua annus et dies evidenter[e] ostenditur.

XLIV. De libero, qui alteri libero crimen mortale[a] inposuerit[b].

Si quis liber[c] libero crimen aliquod[d] mortale[e] inposuerit[f] et ad regem aut[g] ad[h] ducem eum accusaverit, et inde[i] probata[k] res[k]

*) qua non ostenditur annus, in quo facta est, et dies, quo data est, evidenter, ut testimonium firmum probetur, quod scriptura tali fit, et non potest infringi 18.

a) suam nequitiam 4. 6. 7. b) Dei 7; *deest* 6. 10. c) servi ut semper iurent *add.* 3. d) periurant 1; non periurent *deest* 3. e) pro 1. 8. f) culpa aliena 12. g) semet ipsus 1. 12; semet ipsum 11. h) testis 3. 5—8. i) gain 1. k) fuerat 6. 7; fuerit 11. l) *deest* 8. 10. m) testificantes 2; testificatus sit 6; amplius *add.* 11. n) *deest* 2. o) *deest* 8. p) recipiantur 1; recipiat 11.

§. 2. a) *titulus novus incipit in codd.* 2—12. b) valiat 1; valeant 3; valent 10. c) qua 1. 2. 4. 6. 7. d) annos 3. 8. 9. 10. e) *deest* 11. f) diis 1. g) *deest* 1; evidentur 4. h) ostendit 1. 2.

XLIII. *Codd. A* 1—12. a) *hunc titulum praecedenti coniunctum praebet* 2. b) libero 5—7. c) criminale *seu* criminali qdqd. 1. 4. 8; crimen aliquo quod 12; crimen aliquod 9; criminalico quod 10. d) erit 1. e) regem 2—7. 9. f) duci 1. 11; ducem 2—9.

a) ut propter — semetipsos perdant *des.* 34. b) per sua nequitia 19. c) *deest* 1. d) semper iurant 1; se periurant 20; periuret 8. e) autem 34. f) et qui 34. g) aut bis aut ter *des.* 4. 20. 22. 27—30. 32. 34. h) testificasset 8. 19. 30; dixit 34; eo *add.* 19. i) recipiat 1; accipiatur 12.

XLIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—10. 12—22. 24—37. a) *rubrica deest* 34. b) nisi *add.* 21; in q. a. et d. n. o. *des.* 20. c) scripta 14. d) *deest* 18; illa *add.* 30. e) evidentes 8; videnter 21.

XLIV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—22. 25—32. 37; *deest* 34. a) *deest* 19. 31. b) mort. inp. *des.* 20. c) alteri *add.* 18. d) *deest* 20. e) est *add.* 8. 19. f) inposuit 1. g) vel 1; et 9. 13. 14. h) *deest* 3. 18. i) exinde 8. 19. k) probatus 1. 21. 29.

1) *W. E. Wilda l. c. p.* 978—984; *E. Osenbrüggen l. c. p.* 390.

E codd. A:

XLIII.

exinde[a] probata[b] res[b] non est, nisi[c] quod[d] ipse[e] dicit[f], liceat[g] illum alium[h], cui crimen inposuit, cum[i] tracta spata[k, 1] exidoniare[l] se[m] contra illum[n] alium[2]. De minoribus autem culpis[o], sicut duci[p] placet[q], ita fiet[r] inter eos.

XLIV. De causis[a], qui[b] saepe solent[c] contingere[d] in populo[e].

1. Si quis[f] rixa orta fuerit inter duos homines[g] aut in platea[h] aut in campo[i], et unus alium occiderit et postea[k] fugit[l] ille[m], qui occisit[n], et illi[o] pares[p, 3] secunt[q] eum

E codd. B:

XLIV.

non est, nisi quod[a] ipse[b] dicit, liceat illi[c] alio[d], cui[d] crimen inposuit[e], cum[f] tracta[g] spata se idoniare[h] contra illum alium*. De minoribus autem[i] culpis, sicut duci[k] placet, ita fiat inter eos[l].

XLV. De[a] rixis, quae[b] saepe[c] fieri solent in populo[d].

1. Si qua[e] rixa orta fuerit[f] inter duos homines[g] aut in platea** aut in campo, et[h] unus alium[i] occiderit et postea[k] fugit ille[l], qui occidit, et illi[m] pares[n] secuntur[o] eum[p]

*) Si ante ducem hoc iudicium renuerit et iniustum iudicium ipse proposuerit et sequentes idoneos non habuerit et contradixerit, quod omnibus iustum videatur, ad regem de hoc iudicio appellatio fiat. Et ipse, qui iudicium renuit nec meliorem invenire potuit, illi, cuius iudicium omnibus placuit, illi ad regem eunti ad iudicium confirmandum omnia necessaria subministret[4]; quia hoc, quod multis placuit, solus recusavit. Insuper regi vel duci MDCCC denarios conponat, et illi, qui recte iudicavit et hoc recusavit, LX solidos conponat, vel dimidiam partem allodii sui perdat, quod in ducis sit potestate *add.* 18. **) placito 1. 1*b*. 2. 5. 6. 12. 15. 16. 17. 21.

a) inde 6. b) probatus 1. 2; probatores 9. 11. c) *deest* 1. 4. d) *deest* 10. e) ipsi 1. 8. f) dicunt 1; dicet 10. g) liciat 1. h) *deest* 1. 11. i) con 1. 4. 10. k) spada 1. 2. 4—6. 9. l) exoniare 8. 12; exsoniare 3. 5. 9; adoniare 6; exadoniare 7. m) *deest* 8. 10. n) aut *add.* 12. o) culpus 9. p) duce 3. 5. 11. 12. q) placuit 1. 3. 10; placeat 4—6 11. r) *ita* 1. 8. 9. 10. 12; fiat *rell.*

XLIV. *Codd. A* 1—12. a) his 1; rixis 4. b) quae 5—7. c) solunt 1. 5. d) contingire 1. 2; fieri 9. 10; feri 4; continere 7. e) in populo *des.* 7. f) *deest* 2. 3; qua 6—9. g) hominis 1. 10. h) plateam 2; placitum 10. i) campum 10. k) postia 1. l) fuit 5. m) illi 1; *deest* 2. n) occidit 4—7. 12. o) ille 1. 4. 5. p) paris 1; parens 2; *deest* 8. q) *ita* 1. 2. 5. 12; sequient 10; secuntur *rell.*

a) quomodo 31. b) ille 18. c) ille 20. d) alicui 1; alii cui 16. 18. e) inposuerit 1. f) *deest* 9. g) contra 9; *deest* 16. h) exidoniare 8. 19. 30; defendere 18; ei donare 20. i) *deest* 18. k) duplici placeat 1; duplicet 20. l) de causis qui sepe solent contingere in populo *add.* 19.

XLV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—22. 25—32. 34. 36. 37. a) In populo de r. q. s. f. solent *rubr.* 27; *rubr. deest* 34. b) qui 1*b*. 19. 20. c) *deest* 4; semper 20. d) in populo *des.* 30. e) quae 15; quis 1. 8. 19. f) est 20. g) *deest* 34. h) aut 20. i) alterum 34. k) statim 30. l) *deest* 13; ille qui occidit *des.* 18. 30. m) illum 15. 30. 34. n) parentes 9. 12 15. 18; occisi *add.* 15; qui occisus est *add.* 18; eius *add.* 30. o) secutus 1. p) eam 16; *deest* 15. 34.

1) *'Zweikampf'. De pugna duorum disseruit F. W. Unger, 'Der gerichtliche Zweikampf bei den germanischen Völkern'* (1847). 2) *Cfr. H. Brunner l. c. p.* 50. 3) *'Genossen'. G. Waitz, 'D. VG.' II,* 1, *p.* 258 *n.* 3. 4) *Cfr. 'Sachsenspiegel' II,* 12, §. 4.

E codd. A:

XLIV.

usque infra[a] domo sua[b] cum arma[c] et infra[d] domum[e] percussorem occidit[f], cum uno[g] wirigildo[h] solvat[i] eum[1].

2. Si[a] autem in campo, ubi prius pugna[b] orta fuit[c], ibi[d] restant[e] super mortuum suum et non sunt secuti in domo[f] et postea[g] mittit[g] in vicinio[h], congregati[i] pares[k] et[l] pausat[m, 2] arma sua iuso[n, 3] et postea[o] hostiliter[p] sequit[q] eum[r] in domo[s], et si eum tunc[t] occiderint[u], novem wirigildos[v] solvat[w, 4].

XLV.

Si quis liber[a] liberum extra[b] terminos[c] vendiderit, revocet[d] eum infra provintiam[e] et restituat eum libertatem[f] et eum[g]

a) in *add.* 8. b) domum suam 4—10. c) armis 6. 7. d) intus 3. e) domo 11; suam *add.* 4. f) occiderit 4; occiserit 10; occidet 8; occident 6. 7; hoccidunt 5. g) *deest* 1. h) weregeldo 2. 3. 11; wergeldo 4; weregildo 5; widrigildo 6—8; wirigeldo 9; virgeldo 10; wiregildo 12. i) solvant 6. 7.

§. 2. a) quis *add.* 10. b) pugnam 4. c) fuerit 6. 9; orta fuerit *des.* 4. d) ita 5. e) restituat 11. f) *ita* 1. 8; domum *rell.*; suam *add.* 3. g) post amittit 1; post haec mittit 9; p. mittent 6. 7; se *add.* 3. h) vicino 2. 3. 10. 12; vicinos 4; et *add.* 3. 5. 7. i) congreget 2; congregant 7. 10. k) paris 10. l) *deest* 7. m) pausant 6. 7; ponat 3; posuit 11. n) iusu 2. 5; iusa 3. 9; iuxta 4; ioso 6. 7. 10; iussu 11. o) postia 1. p) ostiliter 1. 10. q) sequat 2; sequitur 3—5; sequentur 6. 7. r) *deest* 5. 12. s) domum 2. 4. 6. 7. 10. t) *deest* 5. u) occiderit 2. 4. 8—12; hoccidit 5; cum *add.* 1. 2. 3. 6. 7. 11. v) weregeldos 2—5. 11. 12; widregeldis 6; widrigildis 7; widrigildos 8; wirigeldus 9; wirgildus 10; eum *add.* 3. w) conponat 4. 8. 9; conponant 6. 7.

XLV. *Codd. A* 1—12. a) *deest* 8. b) ex 8. c) terminum 1—3; terminus 10. 11. d) revocit 1. e) provenciam 1; provintia 10—12. f) *ita* 1. 2. 10. 12; libertatem suam 3; in libertatem 5; libertati *rell.* g) *deest* 1. 6.

E codd. B:

XLV.

usque in[a] domum suam cum armis[b] et infra[c] domum percussorem[d] occiderint, cum uno[e] weregeldo[f] solvant[g] eum.

2. Si autem in campo, ubi prius pugna orta fuerit[a], ibi[b] restant[c] super mortuum[d] suum[e] et non sunt secuti in domum et postea mittunt[f] in vicinio[g] et congregant[h] pares et pausant[i] arma[k] sua[l] iosum[m] et postea[n] hostiliter sequuntur eum[o] in domum, et si[p] eum tunc[q] occiderint, novem* weregeldos[r] conponant[s].

XLVI. De[a] libero, qui liberum extra terminos vendiderit.

Si quis[b] liber liberum extra terminos vendiderit, revocet eum infra[c] provinciam et restituat eum[d] libertati[e] et[f] 40** solidos

*) VIII 1. 2. **) LX 5. 6. 16—18. 20; X 19.

a) u. ad 2. 9; infra 19. 36. b) cum armis *des.* 34. c) intra 34. d) percussores 20. e) soli *add.* 8. f) weregildo 15. 27. 28. 34. 37; weregillo 4; wirgeldo 3. 12; wergeldo 6. 18; wergildo 21; wedregildo 19. g) solvat 1. 19. 20. 28.

§. 2. a) fuit *multi codd.*; *deest* 18. b) ubi 18. 29; *deest* 9; ubi mortuum suum superexstiterunt et non sunt illum secuti et congregant *etc.* 30. c) restituat 19. 36. d) mortem 6. e) *deest* 20. f) mittit 8. 19. 36; mittant 17. g) viciniam 34; vicino 9. 13. 14. 18. 27. h) congregat 8. 19; congregent 17. i) praesunt 1; magnificant 18; posuit 19. 36. k) armis 30. l) suas 20; *deest* 30. 34. m) iussum 1. 28; iusu 8. 9. 19; in usum 17; iusum 13. 14. 29. 31; iosu 20; iussu 36; losum 12; *deest* 18. 30. 34. n) *deest* 30. o) ea 1. p) sui 13. 14; *deest* 18; sic 34. q) *deest* 1—3. 6. 9. 12. 14. r) weregildos 1. 3. 15. 19. 28. 29. 31. 37; weregildis 2. 30. 34; wergeldos 12. 18; weregeldis 16; weregildo 20; wergildos 21. s) conponat 1. 16; solvat 19.

XLVI. *Codd. B* 1. 1b. 2—6. 8. 9. 12—22. 25—32. 34. 37. a) *deest rubr.* 34. b) *deest* 13. 14. c) intra 34. d) ei 34. e) libertatem 1. 19. 34. f) *deest* 18; cum *add.* 8.

1) *Ita ut nihil solvatur propter pacem domus fractam. Cfr. Pactus V,* 3; *W. E. Wilda l. c. p.* 954. 955. 2) *Pausare = deponere, 'ruhen lassen', Gall. 'pauser'. F. Diez, 'Etymolog. WB. der roman. Sprachen' I v. pausare.* 3) *Iusum = deosum, deorsum; cfr. Ducange v. Iusum; F. Diez l. c. I v. giuso.* 4) *Propter pacem domus fractam. Cfr. W. E. Wilda l. c. supra n.* 1 *et p.* 706. 241 *sqq.*

E codd. A:

XLV.

40* solidis conponat[1]. Si autem eum[a] revocare non potest[b], cum[c] wirigildum[d] cum[e] parentibus[f] solvat[g], id est bis octuaginta solidos[2], si[h] heredem[i] reliquit[k]; si[l] autem[m] heredem[n] non reliquit[o], cum[p] 200[q] solidis[r] conponat[s, 3].

XLVI.

De[a] feminis autem[b] liberis, si[c] extra marcha[d, 4] vendita[e] fuerit[f], revocet[g] eam[h] ad[i] pristinam[k] libertatem et cum 80** solidis conponat[5]. Si autem[l] revocare non potest, cum 400 solidis[m] conponat.

E codd. B:

XLVI.

conponat[a]. Si autem revocare eum non potuerit, cum weregeldo[b] cum[c] parentibus solvat, id est bis* octuaginta solidos, si[d] heredem reliquit[e]; si[f] autem[g] heredem[h] non reliquit[i], cum 200** solidis conponat[k].

XLVII. De eo[a], qui feminam ingenuam[b] extra marcam[c] vendiderit[d].

Si[e] quis[f] feminam liberam[g] extra marcam[h] vendiderit[i], revocet[k] eam ad pristinam libertatem et[l] 80*** solidos conponat[m]. Si autem revocare[n] non potest[o], cum[p] 400† solidis conponat.

*) x 11. **) xl 1.

*) *deest* 1—3. 6. 12. 15. **) viii 20. ***) l solunt xxx 19. †) ccc 18.

a) *deest* 4. 8. 9. b) poterit 5. c) *deest* 4. d) weregeldo 2—5. 11; weregild 6. 7; widrigildo 8; wirigeldo 9; wiregeldum 12; wirgildum 10. e) *deest* 1. f) suis *add.* 3; eum *add.* 10. g) *deest* 8; conponat 3. h) si h. r. *des.* 1. 2. i) herededitate 10; non *add.* 9. k) *deest* 10. l) si quis 10; si — reliquit *des.* 9; et si 3. m) *deest* 6. n) herede 8; hereditatem 10. o) derelinquid 1; relinquid 10. p) *deest* 2. 10. q) xii 5; *deest* 1. r) asđo 1. s) conponatur 4.

XLVI. *Codd. A* 1—12. a) Siquis 11. b) *deest* 1. 3. 11. c) libera femina *add.* 3; autem *add.* 6. 7. d) *ita* 1. 10. 12; marcam 4—7; marca *rell.* e) vindita 1. 3. 8; venditi 10. f) fuerint 10. g) revocit 1. h) eum 4. 6; eos 10. i) in 10. k) prestinam 1; pristinum 5. l) eam *add.* 1. 2. 3. m) *deest* 8; eam *add.* 3.

a) culp. iuđ. 17. b) weregildo 1. 6. 28. 34. 37; wergildo 21; wergeldo 18; wedregildo 20; guaregildo 19. c) *deest* 34. d) si h. rel. *des.* 3. e) dereliquid 1. 2. 6. 9. 13. 14; dereliquit 12; inreliquid 20. f) si autem h. n. reliquit *des.* 2. g) *deest* 3. h) *deest* 19. i) derelinquit 3. k) culp. iud. 17.

XLVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 3. 4. 6. 8. 9. 12—22. 27—32. 34. 37. a) *des.* 4; *rubrica deest* 34. b) inienuam 21; *deest* 1*b* c) marcham 1. 30. 31. d) vendiderunt 3. e) De feminis autem liberis si 8. 19. f) quis f. l. *des.* 8. 19. g) ingenuam 1*b*. 20. h) marcha 1; marcham 13. 14. 28. 29. 34; marca 20. i) vendita fuerit 8. 19. k) *deest* 18. l) cum *add.* 1. 13. 14. 21. 34. m) *inde ab hac voce deficit* 33; Si autem — conponat *des.* 9. n) eam *add.* 31. 34. o) post 3. p) *deest* 1. 18.

1) *Cfr. Pactus III,* 12; *W. E. Wilda l. c. p.* 797. 798. 2) *I. e. weregeldum baronum de minofledis et liberorum. Pactus II,* 36; *Lex LX,* 1; *cfr. H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 248. 249. 3) *Sc. fisco. Summa* 200 *solidorum ex* 160 *solidis weregeldi et* 40 *solidis fredi composita est. Ex hac norma efficitur, solum heredem occisi mulctam accepisse (Scandinavice: 'arvœbot'), neque vero mulctam ceteris parentibus solvendam (Scand.: 'œttarbot') Alamannos in usu habuisse. Cfr. H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 86. 87. 219 *sq.* 226, *n.* 12. 4) *Marca = fines, termini, 'Mark'. Cfr. quae disseruit G. Waitz, 'D. VG.' II*³, 1, *p.* 397, *n.* 4. 5) *Quia feminae dupliciter componuntur. Infra tit. XLVIII. LIX,* 2; *LX,* 2; *W. E. Wilda l. c. p.* 571 *sq.*

E codd. A:

XLVII.

Si[a] enim[b] liber[c] liberum infra provintiam[d] vindiderit[e], revocet[f] eum[g] in pristinam[i] libertatem[k] et eum[l] 12 solidis conponat. Si[m] autem feminam[n] liberam[o] infra provintiam[p] vindederit[q], revocet[f] eam[r] ad[s] libertatem[t] et eum[u] 24 solidis[v] conponat.

XLVIII.

Si quis[a] hominem[b] occiderit, quod Alamanni[c] mortaudo[d, 1] dicunt[e], novem[f] wirigildis[g, 2] eum[h] solvat et[i] quidquid[k] super eum[l]

E codd. B:

XLVIII. De eo[a], qui[b] liberum hominem vel feminam liberam[c] infra[d] provinciam vendiderit.

Si quis[e] liber[f] liberum[g] infra[h] provinciam vendiderit[i], revocet eum in[k] pristinam libertatem et[l] eum[m] 12 solidis conponat. Si autem feminam liberam infra[n] provinciam[n] vendiderit, revocet eam ad[o] pristinam[p] libertatem et eum[q] 24* solidis conponat.

XLIX. De eo[a], qui hominem occiderit et eum morttodum[b] fecerit.

Si quis[c] hominem[d] occiderit, quod Alamanni[e, **] morttodo[f] dicunt[g], 9[h] weregeldos[i] solvat, et quidquid[k] super[l] eum[m]

*) XII 2; XIV 4. 34. **) vel Bavari *add.* 18.

XLVII. *Codd. A* 1—12. a) Si quis 3—5. 7—9. 11. b) autem 4. 8; eum 5; *deest* 3. c) *deest* 6. d) provencia 1; provintia 10—12. e) vindediret 1; vendiderit 2—4. 6. 7. 9. 11; vindederit 10; vinderit 5. f) revocit 1. g) *deest* 7. h) ad 6. 7. i) prestina 1; pristrinem 11. k) libertate 8. l) *deest* 10. m) siquis 3; si autem — solidis conponat *des.* 2. n) femina 1. o) libera 1. p) proveneia 1; provincia 3. 11. 12. q) vindediret 1; vindiderit 3. 5. 12; vendiderit 4. 6. 7. 11. r) eum 10. s) in pristinam 10. t) suam *add.* 3. u) *deest* 4. v) eam *add.* 3.

XLVIII. *Codd. A* 1—12. a) homo *add.* 3. b) ominem 1. c) Allamanni 1. d) marttaudo 2; mortuado 3; mortoto 4. 5. 9; mordtoto 7; mordtotoPs 8; morthtaudo 10; morstaudo 12. e) eum *add.* 3. f) nove 1. 10; novi 12; *deest* 4. 5. 8. g) weregeldos 2; weregeldo 3; wirigeldus, wiregeldus, weregildos 6. 9. 12; widrigildos 7; wirgeldus 10; novigeldos, novigildus 4. 5. 8. h) *deest* 1. i) *deest* 2. k) quiquid 11. l) abstulerit *add.* 3.

XLVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—22. 27—32. 34. 37. a) De eo *des.* 4; *rubrica deest* 34; De libero 1. 2. 3. 16. b) libero *add.* 18. c) *deest* 8. 21. 27. d) extra 30. e) enim 19; autem *add.* 8. f) *deest* 12. g) hominem *add.* 34. h) intra 34. i) et *add.* 20. k) ad 1*b*. 9. 37; *deest* 19. l) *deest* 9. m) *deest* 18. n) in provincia 34. o) in 18. 29. 34. p) *deest* 8. 19. q) *deest* 2. 18.

XLIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—22. 24—32. 34. 36. 37. a) *des.* 4; *rubrica deest* 34. b) mortuum 1. 15; mortodum 2. 4. 6. 19; mortdotum 3; mortotum 8; mortudum 16; morderrod 18; mortridum 1*b*. 20; mort todum 21; mordtotum 24. 29; morototum 27; mordtotin 30; mortaudum 31. c) liber *add.* 9. 13. 14. d) liberum 1—3. 6. 12; liberum *add.* 15. e) Alemanni 15. 34; Alamandi 19. f) mortot 1; mortodo 2. 26. 36; mordtoto 4. 8. 24. 25. 29. 31; mortdodo 6; mordtotum 9; mordthotum 13; mordthtum 14; morttudo 15; mortudum 16; mortoto 17; morderod 18; mortodum 19; mortrito 20; morttodum 21. 32; morttoto 22. 27. 28; mordtoten 30; mortototo 34. g) dicent 1. h) novigeldos eum s. 8; VIII 1. i) weregildos 15. 19. 34; weregeldus 2. 3; wergeldos 21; weregeldis 16; werigeld 18; wedregildo 20; werigildis 30; eum *add.* 16. 19. k) quid 20. l) super e. a. vel *des.* 34. m) *deest* 1. 8; vel *add.* 15.

1) *I. e. clam occisus, 'mordtod'; cfr. J. Grimm, 'RA.' p.* 625 *sq.; W. E. Wilda l. c. p.* 706—714. 2) *Sicut fur novigildum solvere debebat. Cfr. Lex LXI.*

E codd. A:

XLVIII.

arma vel rauba[a. 1] tullit[b], omnia[c] furtiva[d] conponat. De[e] feminis[f] autem, si ita contigerit[g], dupliciter[h] conponat*, qualiter illum[i] virum[i]; vestimenta[k] aut[l] quod[m] super[n] eam[o] tullit[p] furtiva[q] conponat[r].

XLIX.

1. Si quis liberum[a] de terra exfodierit[b. 2], quidquid ibi[c] tullit[d], novigeldos[e] restituat, et cum[f] 40** solidis conponat[g]. Femina[h] autem cum[i] 80 solidis conponat[k], si[l] de terra[m] exfodierit[n]; res autem[o], quod[p] tullit[q], furtiva[r] conponat[s].

2. Si servum[a] exfodierit[b] de[c] terra[c], cum 12 solidis[d] conponat[e]; et[f] ancilla[g] similiter[h].

*) id est XVIII weregeldos *add.* 3. **) XX 11.

E codd. B:

XLIX.

arma vel rauba[a] tulit, omnia[b] sicut furtiva[c] conponat[d]. De feminis autem, si ita contigerit[e], dupliciter conponat, id est 18[f] weregeldos[g]; vestimenta autem[h], quod[i] super eam[k] tulit, velut[l] furtiva* conponat.

L. De eo[a], qui liberum de terra effodierit.

1. Si quis liberum de terra effodierit[b], quidquid ibi[c] tulerit novem[d] geldos[e] restituat[f], et[g] 40** solidos conponat. Feminam[h] autem cum[i] 80 solidis conponat, si[k] eam[l] effodierit; res[m] autem, quas tulerit[n], sicut furtiva[o] conponat.

2. Si[a] servum effodierit de[b] terra, cum 12 solidis conponat; et[c] ancillam similiter.

*) duplici 18. **) XX 36; CXX 19.

a) raupa 1. 2. 10. 11. b) *ita* 1. 5. 10—12; tulerit 7; *deest* 3; tulit *rell.* c) sicut *add.* 4—9; ut supra *add.* 3. d) furtivo 9. e) de feminis — furtiva conponat *des.* 5. f) femenis 8. g) contegerit 1; contigit 3; contingerit 11. h) eam *add.* 3. i) illi viro 3; virum *deest* 12. k) *deest* 1. 2; vestimentum 9. l) autem 3. 4. 6. 7. m) que 4. n) *deest* 4. o) ea 11. p) *ita* 1. 10. 12; tulerit 3; contulit omnia sicut 6. 7; tulit *rell.* q) furtivam 3; furtivo 10; wartiva 11. r) conponatur 4.

XLIX. *Codd. A* 1—12. a) liber 2; hominem *add.* 3. b) exfodiret 1; exfoderit 5. 8; effodierit 2. 9; effoderit 6. 7. c) ei 3; ibidem 10. d) tulerit, tullerit 4. 5. 7—9. e) *ita* 3—5; novigeldus 11. 12; novemgeldo 8; novem wirigildis 1; novem weregeldos 2; n. weregildos 6; n. widrigildos 7; n. wirigeldus 9; n. wirgildus 10. f) *deest* 1. 2. 4. g) conponatur 4. h) Feminam 2. 4. 7. 11; Femina — conponat *post. m. add.* 6; Si quis liberam feminam de terra exfodierit, cum LXXX solidis eam conponat; res *etc.* 3. i) *deest* 1—3. 6. k) conponatur 4. l) se 1. m) *deest* 8. 9. 10. 12. n) exfodiret 1; effodierit 2. 3; effoderit 6. 7; exfoderit 8. 10. o) eius 8. p) quas 4. 6. 7; quo 5. q) abstulit 3; tulerit 4. 7; astulit 5. r) furtivam 3; furtivas 4—7. 10. s) conponatur 4.

§. 2. a) servo 2. 5. 12. b) exfodiret 1; effodierit 2; effoderit 7; exfoderit 8. c) *des.* 10. d) cum *add.* 3. e) conponatur 4. f) *deest* 5. 11. g) ancillam 1. 2. 4. 6. 7. 11; ancille 3. h) faciat *add.* 3.

a) rouba 18; rausa *corr.* rauba 9; raubae 34. b) omne s. furtivum 34. c) wartiva 36. d) solvat 1. e) contingerit 16. f) XVIIII 3. g) weregildos 15. 34; wergeldos 18; wedrigild 20; werigildis 30; solvat *add.* 34; id est 18 w. *des.* 8. 19; qualiter illum virum 19. h) aut 1. 4. 12. 13. 15. 22. 31. 32; aut *add.* 9. 14. 17. 20. i) quae 16. 28. 34; quo 20. k) eum 2; ea 14; *deest* 18. l) veluti 18; *deest* 19.

L. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—22. 27—32. 34. 36. 37. a) *des.* 4; *rubrica deest* 34. b) effoderit 2. 9. 13. 14. 34; exfodierit 8. c) ibidem 16; inde 34. d) novigeldos r. 8. 9. 13. 14. e) weregildos 1. 19. 34. 37; geldus 2; weregeldis 16; wedregild 20; gildos 28; weregeldos 32. f) solvat 34; conponat 18. g) *deest* 1. 15; cum *add.* 21. 30. h) feminam a. c. 80 s. c. *des.* 32. i) *deest* 16. 18. k) si — furtiva conponat *des.* 9. l) de terra 8. m) res a. q. t. s. f. conp. *des.* 34. n) tulit *multi codd.* o) furtivas 16. 28. 31.

§. 2. a) Si — conponat *des.* 17. 30. b) de t. *des.* 18. 34. c) *deest* 19. 20.

1) *I. e. vestis, 'robe', 'Kleid'.* 2) *Cf. W. E. Wilda l. c. p.* 973—978.

E codd. A:

L.

1. Si[1] quis liber uxorem alterius contra[a] legem[a] tullerit[b], reddat[c] eam et cum[d] 80* solidis conponat[e]. Si autem[f] reddere[g] noluerit[h], apud[i] 400 solidos eam[k] solvat[l], et hoc[m] si[m] maritus prior voluerit. Et si antea[n] mortua fuerit, antea[o] quod[o] ille[p] maritus[q] eam[r] quaesierit, cum 400 solidis conponat[s].

2. Si autem ille raptor[a], qui eam accepit[b] sibi[c] uxorem, ex ea[d] filios[e] aut[f] filias, antea[g] quod[g] eam[h] solsit[i], habuit[k], et ille filius[l] mortuus[m] fuerit[n] aut illa filia[o], ad[p] illum[p] pristinum[q] maritum[r] illum[s] filium[s] cum[t] wirigildum[u] solvat**. Si[v] autem vivi sunt[w], non sint[x] illi[y], qui eos[z] genuit[a], sed

*) LXX 5. **) filiam autem in duplo conponat *add.* 3; illam (illa 7. 11) filiam (filia 6. 7. 11) cum duplo (dupla 6) weregeldo (widrigildo 7) solvat *add.* 4—7. 11.

E codd. B:

LI. De[a] libero, qui alterius uxorem[b] tulerit[c].

Si quis[d] liber[e] uxorem alterius contra legem[f] tulerit, reddat eam et cum[g] 80 solidis conponat[h]. Si autem reddere noluerit, cum 400* solidis[i] conponat eam[k], et hoc[l] si maritus[m] prior voluerit. Et[n] si antea mortua fuerit, quam[o] maritus eam quaesierit, cum[p] 400** solidis conponat.

2. Si autem ille raptor, qui eam accepit[a] sibi[b] uxorem[b], ex ea filios aut filias[c], antequam[d] solvat, habuerit[e], et ille filius mortuus fuerit aut illa[f] filia[g], illi[h] pristino[i] marito[k] illum filium cum weregeldo[l] solvat[m], illam[n] filiam[o] cum duplo[p] weregeldo[q] solvat. Si autem vivi sunt, non sint[r] illius,

*) CCC 1. 31. **) CCC 18. 31.

L. *Codd. A* 1—12. a) c. l. *des.* 10; sibi *add.* 1. 2. b) *ita* 1. 4. 5. 10. 12; tulerit *rell.* c) redat 1. d) *deest* 2. 10. e) conponatur 4. f) et si 3. g) redde 2; eam *add.* 3. h) voluerit 3. 5. i) cum 6. 7. k) ea 4; *deest* 5. l) conponat 5—9; conponatur 3. 4. m) si hoc 3. 5. 6. 10. n) antia 1; ante ea 11. o) antequam 1. 2. 5—7; ante quod 12; quam 3. p) illa 1. 2; illum 9; *deest* 5. 10. q) maritum 1; eius *add.* 5. r) eius 3. s) conponatur 4.

§. 2. a) raptur 1. 11. b) acciperat 3. c) *deest* 1. 2. 11. d) eo 2. e) filius 1. 10. 11. f) et 1. g) antea quam 1; quod 2; antequam 3. 6. 7. 10; ante ea quod 11. h) *deest* 10; illam 3; ea 7. i) solvat 1. 2. 5. 6; solvit 3. 4. 11; solverit 7. k) habuerit 6. l) filios 8. m) mortuos 1. 11. 12. n) *deest* 8. o) filii 9; aut *add.* 4. p) *des.* 1; illo 3. q) prestinum 1; priore 3; priorem 4—6. 11. r) marito 3. s) illius filius 8; ille filium 9. t) *deest* 3. u) weregeldo(um) 2. 5. 6. 11; werigeldum 3; were 4; widrigildo 7. 8; wirigeldo 9; wirgildum 10; wiregildum 12. v) et si 3. w) *deest* 9. x) sunt 4. 9. 10. 11; *deest* 3. y) illius 6. 7. z) eus 1. a) genuerat 3.

LI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—22. 24. 27—32. 34. 37. a) *deest rubr.* 34. b) contra legem *add.* 16. 21. 24. 28. c) duxerit 1; *deest* 2. d) quispiam 34. e) liberum 3. f) sibi *add.* 8. 19. g) *deest* 9. 13. 14. h) conponat. Si a. r. n. c. 400 solidis *des.* 4. i) *deest* 17. k) *deest* 3. 15. 18. 34. l) et si hoc si 6. m) *deest* 20; eius *add.* 34. n) si autem antea 18. o) antequam 14; antea quam 18. 30; antea quod 8. 19; ille *add.* 8. p) *deest* 18.

§. 2. a) acciperit 2. b) *des.* 34. c) generaverit *add.* 20. d) antea quod 8. 19; eam *add.* 8. 9. 13. 18. 30; ea *add.* 14. e) h. illam filiam vel filium cum wergeldo solvat pristino marito si mortui fuerint. Si autem *etc.* 18. f) *deest* 9. g) aut illa filia *des.* 17. 19. 34. h) ad illum 8. 16. 17. 19; *deest* 34. i) pristinum 16. 17. 19. k) maritum 1. 16. 17. 19. 20. l) wedregildum 1; weregildo 9. 19. 28. 30. 34; wergildo 21; wedregilđ 20. m) et 16. n) *deest* 9. 30; illam f. c. d. w. solvat *des.* 1. 1*b*. 2. 3. 6. 12. 15. 19. 34. o) autem *add.* 9. 30. p) duplici 16. q) wedrigilđ 20; wergildos 21; weregildo 19. 28. 30. r) sunt 2. 6. 12. 15. 19.

1) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 849—852; *L. Dargun, 'Mutterrecht und Raubehe', in 'Untersuchungen zur Deutschen Staats- und Rechtsgeschichte' XVI* (1883), *p.* 35 *sqq.*; *R. Schröder, 'Geschichte des ehelichen Güterrechts in Deutschland' I,* 17.

E codd. A:

L.

ad illum priorem[a] maritum mundio[b] perteneat[c, 1].

LI.

Si[2] quis[a] sponsatam[b] alterius contra[c] legem[c] acciperit[d], reddat[e] eam et cum 200 solidis conponat[f]. Si autem reddere[g] noluerit, solvat eam cum[h] 400 solidis, aut[i] si mortua fuerit post[k] eum.

LII.

Si[a] quis filiam alienam disponsatam[b] dimiserit[c] et aliam duxerit, conponat eam[d], quod[e] disponsavit[f] et dimisit[g], cum 40* solidis[h] et[i] cum 12 sacramentalis[k] iuret, cum quinque nominatos[l] et[m] sex** advocatos[n], ut per[o] nullo[p] vitio nec temptatam[q] eam

*) x 1. **) septem 4—9.

E codd. B:

LI.

qui eos genuit[a], sed[b] ad illum[c] priorem[d] maritum mundio[e,*] pertineat.

LII. De[a] eo, qui sponsam alterius acciperit.

Si quis sponsam[b] alterius contra legem acciperit, reddat eam et[c] cum[d] 200 solidis conponat[e]. Si autem[f] reddere noluerit, solvat[g] eam[h] cum[i] 400** solidis, etiam[k] si mortua fuerit sub[l] eo[l].

LIII. De[a] eo, qui sponsam suam dimiserit et aliam duxerit.

Si quis filiam alienam[b] desponsatam[c] dimiserit et[d] aliam duxerit, conponat eam[e], quod[f] desponsavit[g] et dimisit, cum 40 solidis et cum duodecim sacramentalibus[h] iuret, cum[i] quinque*** nominatis et[k] septem† advocatis, ut[l] pro nullo vitio nec[m] temptatam

*) mundiburdio mundo 13; id est servi *add.* 18. **) ccc 9. 31. ***) sex 19. †) quatuor 28; sex 4. 19.

a) priorum 1; pristinum 8. b) mundo 1. 2; mundeburdum 3; mondio 11. c) perteniat 1; perteneant 3; pertineat 4—8. 10.

LI. *Codd. A* 1—12. a) autem *add.* 4. b) spunsata 1; sponsam 10; feminam *add.* 3. c) *des.* 10. d) *deest* 2; acceperit 7. 10. 12. e) redat 1; reddant 2; reddet 4. f) conponatur 4. g) redere 1. h) *deest* 1. 2. 5. 11; eam — solidis *des.* 8. i) etiam 6. k) apud 7; prae 11.

LII. *Codd. A* 1—12. a) *hic titulus cum praecedenti coniungitur* 1. b) disponsata 1. 10. c) demiserit 1. 10; dimisserit 11. d) cum 4; *deest* 5. e) qui 5; quam 6. 7; si *add.* 9. f) despensavit 5. g) demisit 1. h) conponat *add.* 9. i) aut 3; si necaverit *add.* 11. k) *ita* 5. 8. 10. 12; sagramentalis 1; sacramentales 2. 3. 4. 9. 11; sacramentalibus 6. 7. l) nominatus 1. 4. 10—12; nominatis 4. 6. 7. m) cum *add.* 6. 7. n) advocatus 1. 10; advocatis 4. 5. 7. 11. o) pro 4. 6. 7. 8. 9. 11. p) nullum vitium 3. 10; malum *add.* 3. q) contemptam 1; temptam 2. 8; totam 11.

a) genuisset 21. b) *deest* 21; et *add.* 8. c) set alium 20. d) propriorem 21; *deest* 20. e) mundo 1. 9. 14. 31; mundi 2. 19.

LII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—22. 27—32. 34. 37. a) *rubrica deest* 34. b) sponsatam 8. c) *deest* 9. 13. 14. d) *deest* 19. 31. e) *deest* 9. 14; conponat. Si — solidis *des.* 2. f) autem mortua fuerit, sub eo solvat eam cum cccc solidis 26. g) *deest* 13. h) et *add.* 3. 12. 18. i) *deest* 1. 9. 13. 14. 16. 19. 29. 31. k) aut 8. 19. l) post eum 9. 13. 14. 19; solvat 18; *deest* 17.

LIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—22. 26—32. 34. 37. a) *deest rubr.* 34. b) alicuius 18. c) sponsam 19; sibi *add.* 34; desponsaverit et eam 18. d) aliamque 18. e) eo *add.* 29. 31. f) quam 2. 9. 13. 14. 16. 19; quod d. et d. cum *des.* 34. g) disipavit 1; sponsavit 19. h) sacramentales 1*b*. 2. 3. 5. 6. 20. 21. 29. 32; sacramentalis 12. i) et 18; *deest* 20. k) cum *add.* 20. 34. l) et 6; quod 18; nullum vitium se in illa invenisse, sed amor eum de illa abduxerit, ut aliam habuerit uxorem et illam dimiserit 34. m) non contempsisset nec ullum vitium in ea

1) *Errare videtur L. Dargun l. c. p.* 36 *sq., si ex hac lege concludit, filios omnes olim matrem secutos esse, cum de illegitimis filiis solis hoc loco agatur. Cfr. quae disserui 'N. Archiv' X, p.* 497. 2) *Cfr. R. Sohm, 'Trauung und Verlobung'* (1876), *p.* 24 *sqq.; E. Loening, 'Geschichte des deutschen Kirchenrechts' II, p.* 591—593; *R. Schröder, 'Geschichte des ehelichen Güterrechts in Deutschland' I, p.* 17; *L. Dargun l. c.*

E codd. A:

LII.

habuisset nec[a] vitium[b] in[c] illa[d] invenisset, sed[e] amor[f] de alia eum[g] adduxit, ut illam dimisisset[h] et aliam habuisset[i] uxorem[k][1].

LIII.

1. Si[2] quis filiam alterius non sponsatam[a] acciperit[b] sibi[c] ad[d] uxorem[e], si pater eius[f] eam[g] requirit[h], reddat[i] eam et cum[k] 40 solidis eam[l] conponat[m].

2. Si autem ipsa[a] femina[a] post[b] illum[c] virum[d] mortua fuerit, antequam illo[e] mundio[f] aput[g] patrem[h] adquirat[i], solvat eam ad[k] patrem[l] eius[m] 400 solidis; et si filios[n] aut filias[o] genuit[p] ante[q] mundium[r], et omnes[s] mortui[t] fuerint[u], unicuique[v] cum[w] wirigildo[x] suo[y] conponat ad illum[z] patrem[a] feminae[b].

E codd. B:

LIII.

eam habuisset nec vitium in[a] illa[b] invenisset, sed amor de alia eum[b] adduxit[c], ut illam dimisisset et[d] aliam habuisset uxorem[e].

LIV. De[a] eo, qui filiam[b] alienam[c] non[d] desponsatam acceperit[e].

1. Si quis filiam alterius[f] non desponsatam[g] acciperit sibi[h] uxorem, si pater eius eam requirit[i], reddat[k] eam[l] et cum 40 solidis eam[m] conponat.

2. Si autem ipsa[a] femina sub[b] illo[c] viro[d] mortua fuerit, antequam illi[e] mundium[f] apud patrem adquirat[g], solvat eam patri eius 400* solidis. Et si filios aut filias genuit[h] ante[i] mundium[i] et omnes mortui fuerint, unumquemque[k] cum[l] weregeldo[m] suo[n] conponat[o] patri[p] feminae[q].

*) cum ccc 31.

a) ullum *add.* 3. b) vitio 9. c) *deest* 8. d) illam 1. 3; illi 8. e) et 10. f) ammur 1. g) eam 12. h) demisisset 1. 10. i) haberet 3. k) adipisce; *(ita)* 5.

LIII. *Codd. A* 1—12. a) spunsata 1; disponsatam 3; sponsata 10. b) acceperit 2. 3. 7. 8. 10. c) sive 9. d) *deest* 2. 3. 8. e) vel *add.* 9. f) *deest* 5. 12. g) eum 10. h) requiret 4. 9; requirat 3. 5. 11; requerit 10. i) redat 1; reddatur *et deest* et 11. k) *deest* 10. l) *deest* 3. 4; eum 5. m) conponatur 4; conponet 9.

§. 2. a) femina illa 1. 10. b) apud 3. c) illo 3. d) *deest* 1—3. 11. e) illum 1. 9; illi 4; illa 5. 6. 10; illam 7; illius 8. f) mundi vel 4; mundium 5—9; mondio 11. g) ad 3. 6; a 7. h) patre 6. 7. i) adquerat 2; atquerat 11; requirisset 3; requirat 5; adrequierat 10; reddat eam *add., sed oblitter.* 5. k) *deest* 3; a 12. l) patri 3; parentes 6; pater 5. m) cum *add.* 4. n) filius 1. 10—12. o) aut filias *des.* 3. p) genuera 3; aut *add.* 4. q) aut 1. 2; aut e 11. r) mundum 1. 5; mondium 11. s) omnis 10; omnem 2. t) morti 10. u) fuerit 2. v) unumquemque 4—11. w) *deest* 5; cui 9. 12. x) weregeldo 2. 3. 11; gueregildo 4; weregeldum 5; weregildo 6; widrigildo 7; widrigildum 8; wirigeldum 9; wirgildum 10; wiregeldum 12. y) suum 8. 9. 10. 12. z) *deest* 3; illius 8. a) patre 1; illae *add.* 3; patrem feminae *des.* 11. b) fimine 1.

invenisset nec audivisset, pro quo dimisisset, sed amor alterius eum adduxisset, ut desponsatam dimitteret et aliam duceret uxorem 18. a) nulla 1; non 20; in ea 27. b) *deest* 6. c) adduxisset 21. 30. d) et a. h. uxorem *des.* 26. e) ad uxorem 1*b*.

LIV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6—9. 12—22. 27—32. 34. 36. 37. a) *rubrica deest* 34; *inde ab hac rubrica deficit* 35. b) q. uxorem duxerit non disponsatam 30. c) *deest* 27. d) *deest* 19. e) habuerit 1. f) alienam 7. 16. 29. 34; alicuius 18. g) sponsatam 8. 19; eam *add.* 1. h) ad *add.* 8. i) requiret 1. 13. 14; requirat 9. 19. 30. k) reddet 3; reddatur 18. 36. l) *deest* 18. 19. 36. m) *deest* 15.

§. 2. a) illa 18. b) post 8. 19. c) ipso 9. 13. 14; illum 8. 19. d) virum 8; *deest* 19. e) ille 1. 8. 13. 14. 30; antequam i. m. a. p. adquirat *des.* 34. f) mundum 14; mundiam 21; mundio 19. 36. g) requirat 9. 13. 14. 16. 30. h) genuerit 18. 34. i) ante mundium *des.* 19. 34. k) unumquemquem 20. l) *deest* 21. m) wedregildo 1. 20; weregildo 4. 9. 13. 14. 19. 21. 27. 28. 31. 34; wergeldo 18; werigeldo 22. 30. n) *deest* 18. o) ad illum *add.* 8. 19. p) patrem 8. 19. q) puellae 34.

1) *Cfr. R. Sohm, 'Trauung' p. 5 sqq.; E. Loening l. c. p.* 592. 593; *R. Schröder l. c. p.* 17; *K. Lehmann, 'Verlobung und Hochzeit nach den nordgermanischen Rechten'* (1882), *p.* 103 *sq.*
2) *Cfr. R. Schröder l. c. p.* 17; *L. Dargun l. c.*

E codd. A:

LIV.

1. Si quis[a] liber mortuus[b] fuerit[c], reliquit[d] uxorem sine filios[e] aut filias[f], et de[g] illa hereditate exire voluerit, nubere sibi alium coaequalem[h, 1] sibi[i], sequat[k] eam dotis[l] legitima[m], et[n] quidquid[o] parentes[p] eius[q] legitime[r] plagitaverint[s], et quidquid de[t] sede[u, *] paternica[v] secum[w] adtulit[x], omnia[y] in[z] potestate[a] habeat[b] secum[c] auferendi[d], quod non manducavit[e] aut non[f] vendidit[g]. Dotis[h] enim[i] legitima 400** solidis constat aut[k] in auro aut[l] in argento aut[m] mancipia[n] aut[o] qualecumque[p] habet[q] ad*** dandum[r, 2].

*) heredi 1. **) ccc 9; xl 3—8. ***) alodo (*pro* ad dandum) 1.

E codd. B:

LV. De[a] uxore mortuo[b] marito sine filiis relicta[c].

Si quis liber mortuus fuerit et reliquit[d] uxorem sine filiis[e] aut filiabus, et[f] de illa[g] hereditate exire voluerit, nubere sibi alio[h] coaequali[i], sequatur eam dotis[k] legitima[l], et quidquid[m] parentes eius[n] legitime plagitaverint[o], et quidquid de sede paterna[p] secum adtulit[q], omnia[r] in potestate habeat[s] auferendi[t], quod non[u] manducavit[v] aut non[w] vendidit[x]. Dotis[y, *] enim[z] legitima 40** solidis constat aut in[a] auro aut in argento aut in[b] mancipiis aut in qualicumque[c] re[d], quam[e] habet[f] ad[g] dandum[g].

*) Dotis enim legitima xl solidos componat ad publicum, sic potestatem habeat ad dandum sive in auro vel in argento aut in mancipiis aut in quacumque re. Si aliquis hec contradixerit, ad instituta ista apellet ducem 18. **) xl cccc 15; cxl 19.

LIV. *Codd. A* 1—10. 12. a) homo *add.* 3. b) mortuos 1. 12. c) *deest* 8; et *add.* 2—9. d) relinquid 4. 6. 9; relinquit 7. e) filius 1. 10; filiis 4—9. f) filiis 6. 7. g) *deest* 12. h) quoequalem 1. 5. i) *deest* 3. k) sequatur 4—7. l) dos 7; ducis 10. m) legitime 9. n) et — legitime *des.* 10; omnia *add.* 3. o) quidquid — plag. et *des.* 2. p) parentis 1. q) *deest* 12. r) legitima 1. s) plagitaverent 1; plagitaverunt 3. 7; plagitaverint 4. 8. 9; plagitaverit 6; placaverunt 10; placitaverunt 12. t) *deest* 3. u) se 2; se a 10. v) paternicam 1; paterna 10; paternia 12. w) secundum 10. x) adtullit 1. 10. 12. y) omne 10. z) *deest* 1. a) potestatem 2. b) habiat 1; habet 3. c) *deest* 8. 9. 10. 12. d) efferendi 1; offerendi 3. e) manducabunt 3. f) *deest* 3. g) vindedit 1; vindiderunt 3; vindebit 5; vindidit 8. 12. h) duces 10; dos 6. 7. i) eum 10. k) ut 1. l) atque 3. m) seu 3; vel 7; in *add.* 3. 4. 6. 7. 9. 10. 12. n) mancipiis 6. 7; mancipias 5. o) vel 3; in *add.* 2—7. 10. 12. p) quale 8. 9; qualicumque 5. 6; pecunia *add.* 3; re *add.* 6; re quam *add.* 7. q) habit 1; habeat 9; habebit 10. r) *ita* 2. 5—8. 12; ad reddendum 3; dandum 9; dandam 4; addum 10.

LV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—22. 27—32. 34. 36. 37. a) *rubr. deest* 34. b) *deest* 2. 12. c) relicte 2. 6. 8. 18. 20. 21. 22. 29. d) relinquit 6. 12. 14. 15. 18. 31. 34; relinquid 2. 9. 11. 21. 22. 29. 32; relinquet 8. e) filios 2. f) *deest* 32. g) ille 11. h) alii viro 18; licet 34. i) quoequali 2. 20. 21; coaequalem 8. 19; sibi *add.* 19; et *add.* 34. k) dos 13—15. 28. 31. l) portio *add.* 34; legitimum 1*b*. m) quodquid 20; et — plagitaverint *des.* 34. n) ei 1*b*. o) placuerit 15; placitaverint 1. 4. 8. 30; placitavit 6. 12; placitaverunt 9. 13. 14. 19. 20. 29; flagitaverint 27. p) paternica 8. 9. 19; de se de parentibus, id est patre vel matre 18. q) tullit 20. r) omnia — non vendidit *des.* 34. s) secum *add.* 8. 19. t) offerendi 1. 19; adfrenendi 20; auferre 30; nisi hoc *add.* 30; excepto *add.* 29. u) *deest* 1. 3. 37. v) mandavit 3; vel non bibit *add.* 18. w) *deest* 3. x) vindedit 19. 21. y) dos 9. 13. 14. 34. z) eam 13. 14; autem 34. a) *deest* 13. 14; aut in auro *des.* 34. b) *deest* 31. c) qualecumque 3. 20; qualibet 9. d) rem 2. 11; *deest* 8. e) que 11; quam habet *des.* 9; quam h. ad dandum *des.* 34. f) *deest* 2; libet 30. 36. g) dare 30.

1) *Coaequalis* = *'ebenbürtig'; cfr. LV.* 2) *Cfr. R. Schröder, 'Geschichte des ehelichen Güterrechts' I, p.* 67. 68; *A. Heusler, 'Institutionen des deutschen Privatrechts' II,* 326 *sqq.*

E codd. A:

LIV.

2. Si[a] autem[a] proximus[b] mariti[c] defuncti contradicere[d] ipsam[e] dotem[f] ad illam[g] mulierem[h] voluerit, quod lex non est, illa[i] sequat[k] cum sacramento[l] cum nominatos[m] quinque aut cum[n] spata[o] tracta pugna duorum[p]. Si potest adquirere[q] aut per sacramentum[r] aut per pugna[s], illa[t] pecunia* post mortem mulieris retro[u] numquam revertat[v], sed ille[w] sequens[x] maritus aut[y] filii[z] eius[a] usque[b] in sempiternum possedeant[c. 1].

3. Si autem ipsa femina dixerit[a]: 'Maritus meus dedit mihi[b] morginaghepha'[c. 2], conputat[d], quantum valet[e] aut in auro[f] aut in argento[f] aut in mancipia[g] aut in[h] equo[i] pecunia[k] 12 solidos valente[l]. Tunc liceat[m]

*) aut quidquid fuerit *add.* 6. 7.

E codd. B:

LVI. De[a] eo, qui proximi[b] sui[c] defuncti uxori[d] sine filiis relictae[e] dotem contradixerit[f].

1. Si autem proximus mariti[g] defuncti contradicere[h] ipsam dotem illi[i] mulieri[i] voluerit, quod[k] lex non est[l], illa sequatur cum sacramento cum nominatis quinque aut cum[m] spata tracta pugna[n] duorum. Si potest adquirere aut per[o] sacramentum aut per[p] pugnam[q], illa[r] pecunia post mortem mulieris retro numquam revertatur[s], sed ille[t] sequens maritus aut filii[u] eius usque in sempiternum[v] possideant.

2. Si autem ipsa femina dixerit: 'Maritus meus dedit mihi[a] morgangeba'[b], conputat[c], quantum valet aut in[d] auro aut[e] in argento aut[d] in[d] mancipiis[f] aut[d] in[d] equo[g] pecuniam 12[h] solidis valentem[i]. Tunc liceat

§. 2. a) *incipit novus titulus in codd.* 3—10. 12; si autem *des.* 10. b) proximi 2; aut *add.* 10. c) maritus 12. d) contradicire 1. e) ipsum 8. f) dodem 8. g) illa 3. 5. 10. 12. h) mulieri 1; muliere 2. 3. 10. 12; si *add.* 10. i) illas 8. k) sequatur 4—7. l) sagramenta 1; sacramenta 5; sacramentales 3. m) nominatus 1. 4. 6. 10; nominatis 5. 7. 9. n) *deest* 9. 12. o) spada 1. p) tuorum 3. 4. q) adquaerere 1. 2. 9; aut quirere 5; adquire 12. r) sagramentum 1; sacramento 2. s) *ita* 1. 2. 10. 12; pugnam *rell.* t) illam pecuniam 4. 5. 8. 9. u) retrum 10. v) revertatur 4. 6. 7. w) illi 12; illa 10. x) seques 12. y) ut 10. z) filius 1. 2. a) *deest* 3. b) in praesentem vel *add.* 3. c) possediant 1; possedeat 12.

§. 3. a) duxerit 4. b) *deest* 3. c) morganagheba 2; morgangabir *corr.* morgantgabir 3; morgangheba 4; morgangaba 5; morgangkaba 6. 7; moraganghepa 8; morganghoba 9; morgangeba 10; morgantgeppha 12. d) conpotat 1. 2. 10; conputant 4; conputet 6. 7. e) voluit 10; volet 8. f) aurum — argentum 10. g) mancipio 5—8. h) *deest* 1. 2. i) equis 3; aut *add.* 1. 6; vel in *add.* 3. k) pecunie 4. 6—9. l) valentes 1. m) liciat 1.

LVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—22. 24—32. 36. 37; *deest* 34. a) *rubrica deest* 27. b) proximum 20; q. mulieri dotem contradixerit 30. c) *deest* 20. d) *deest* 20; u. dotem contradicet sine filiis relictam 31. e) relicta 8. 17. f) dotem contradixerit *des.* 4. 11. 20. 22. 32. 37. g) maritum 20. h) contra vult ipsam dotem dicere quod *etc.* 30. i) *des.* 30; ad illam mulierem 8. 19. k) illa *add.* 18. l) habet 4. m) *deest* 1; ipsa *add.* 11. n) sit *add.* 15. 30. 31, *et supra lineam add.* 29. o) *deest* 1. p) *deest* 4. q) pugna 2. 19. 21; et *add.* 13. 14. r) illam pecuniam 8. 20. s) revertetur 6. t) illa 17. u) filiis 20. v) sempiternam 1. 20.

§. 2. a) in *add.* 20; in potestatem *add.* 18. b) moragangeba 8; morgangheba 1*b*. 12. 15. 16; morgengaba 18. 30; morgañgeba 11; *deest* 19. c) conponat 1; conputet 1*b*. 3. 16. 18. 19. 20. 30; conputa 20. d) *deest* 18. e) vel 18. f) mancipio 8. g) equis 18; aut in equo *des.* 30. h) dedit 28. i) et *add.* 31.

1) *Cfr. econtra Formulae Augienses Coll. B* 24. 25 *(LL. V,* 357 *sq.); Form. Sangall. miscell.* 12. 16. 18 *(LL. V,* 385. 387 *sq.); Form. Salom. III,* 18 *(LL. V,* 406 *sq.).* 2) *De morgingeba cfr. R. Schröder l. c. p.* 106; *K. Olivecrona, 'Om Makars Giftorätt i Bo' (ed. 5)* 1882, *p.* 62 *sqq.* 142 *sqq.*

E codd. A:

LIV.

ad[a] illa[b] muliere[c] iurare per[d] pectus[e] suum et dicat: 'Quod maritus meus mihi[f] dedit in potestate[g] et ego possedere[h] debeo'[i]. Hoc dicunt Alamanni[k] 'nasthait'[l, 1].

LV.

Si autem[a] duas[b] sorores[c] absque fratrem[d] relictas[e] post mortem patris[f] fuerint[g], et[h] ad ipsas hereditas paternica[i] contingat[k], et[l] una nupserit sibi[m] quoequalem[n] liberum, alia autem[o] nupserit aut colonum[p] regis aut colonum ecclesiae[2]: illa, qui[q] illum[r] liberum[s] nupsit[t] sibi quoequalem[u], illa teneat[v] terram[w, 3] patris[x] eorum; res

E codd. B:

LVI.

illi[a] mulieri[a] iurare per[b] pectus[c] suum et dicat[d]: 'Quod maritus meus mihi dedit in potestate[e] et[f] ego[g] possidere debeo'. Hoc[h] dicunt Alamanni[i] 'nasthait'[k].

LVII. De[a] hereditate duarum sororum, quae[b] absque fratribus post[c] mortem patris[d, *] relictae[e] sunt[f].

Si autem duae sorores absque fratre[g] relictae[h] post mortem patris fuerint[i], et ad[k] ipsas[l] hereditas paterna pertingat[m], et una nupserit[n] sibi[o] coaequali[p] libero[q], alia[r] autem[r] nupserit[s] aut[t] colono[u] regis[*] aut colono[v] ecclesiae: illa[w], quae illo[x] libero[y] nupsit[z] sibi coaequali[a], teneat[b] terram patris eorum[c]; res enim[d] alias aequaliter[e] divi-

*) vel ducis *add.* 18.

a) *deest* 3. 5. 6. 7. 9. b) illam 4. 8. 9; illi 6. 7; *deest* 3. 10. c) mulierem 4. 5. 8. 9; mulieri 3. 6. 7. d) *deest* 12. e) fectus 1. 10; pectum 5. 8. f) dedit mihi morgangaba, conputat quantum valet aut in auro aut in argento aut mancipio aut in equo pecunia XII sol. valente, tunc liceat illi mulieri iurare per pectus suum et dicat: Quod maritus meus mihi *repetendo add.* 5. g) potestatem 3. 6. h) possedire 1. i) dibio 1. k) Allamanni 1; *deest* 4. l) nostahet 1; nastait 2; nasthaid 3; nastahit 4.

LV. *Codd. A* 1—10. 12. a) quis 1; quis autem 3. b) due 6. 7. c) sororis 1. d) fratre 4—9; fratres 3. e) relectas 1; relictae 7. f) patrem 1. 2. 10; fratrem 12. g) fuerent 1; fuerit 2. 3. h) *deest* 1. i) paternicam 1; paterna 4. 6. k) contingant 1; condineat 5; continguat 9. l) si *add.* 6. 7. m) sibi — nupserit *des.* 9. n) coaequalem 2. 3. 6. 7. 8. o) aut 2. p) colono 6. q) quae 3. r) illi 6; *deest* 3. s) libero 6. t) nupserit 1. 2. 5. 10. u) coequalem 2. 5. 8. 9; coaequali 6. v) teniat 1; tenat 5. w) terra 1. x) patrem 1.

a) ad illam mulierem 8. 19. b) super 27. c) pectum 20. d) hoc *add.* 31, *supra lineam add.* 29. e) potestatem 13—15. 20. 30. 31. f) *deest* 31. g) hoc 1. h) hoc d. A. nasthait *des.* 18. i) Alemanni 15; *deest* 1—3. 12. k) nastaid 1; nastait 2. 6; masthat 19; nastahit 25. 26; nahishait 30; nastaid 36.

LVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—22. 24. 27—32. 34. 37. a) *rubrica deest* 34. b) *deest* 30. 31. c) post m. patris *des.* 18; post m. p. r. sunt *des.* 30. d) patribus 3. e) *deest* 1*b*. f) sint 1; *deest* 27. g) fratribus 13. 14. 18; fratres 20. 29; sunt *add.* 30. h) relictas 8. 19. i) *deest* 30; *inde ab hac voce deficit* 3 *usque ad titulum LIX.* k) *deest* 32. l) eas 18; ipsam 20. m) pertineat 31; contingat 8. 19. n) *deest* 1. o) *deest* 34. p) quoequali 2. 20. 21; coaequalem 8. 19. q) liberum 8. 19. r) et altera 30. s) *deest* 1. 27. t) *deest* 18. 27. 34; ad *add.* 8; in *add.* 1. u) coloni 20. 21. 32; colonem 8; colonum 1. 19. v) colonum 19; coloni 20. 32; colona 21; in colono 1; *deest* 13. 14. 34. w) autem *add.* 30. x) illi 9. 13. 16. 19. 27. 29; *deest* 18. 26. 30. 34. y) liberi 26. z) nupserit 2. 11. 13. 14. 17. 19. 20. 28. 30. 31. a) sibi coaequali *des.* 30. 34; illa *add.* 8. 19. b) obtineat 34. c) earum *multi codd.; deest* 34. d) autem 2. 9. 18. 21. 28. 30. 34. e) coequaliter 27.

1) *Verbum dubiae originis. Cfr. infra Glossarium.* 2) *Cfr. supra VIII. XXII,* 1; *G. Waitz, 'D. VG.' II*³, 1, *p.* 242. 3) *I. q. alias dicitur aviatica terra, alodis, 'odal, edel'; cfr. Heusler, 'Institutionen' II, p.* 574.

E codd. A:

LV.

enim alias aequaliter dividant[a]. Illa enim, qui illum colonum[b] nupsit[c], non intret in portionem de terra[d], quare[e] sibi quocqualem[f] non[g] nupsit.

LVI.

1. Si quis[a] libera[b] femina virgo[c] vadit[d] itinere[e] suo[f] inter duas[g] villas, et obviavit[h] eam[i] aliquis[k], per raptum[l] denudat[m] caput[n] eius, cum sex* solidis conponat. Et[o] si[o] eius[p] vestimenta[q] levaverit, usque[r] ad[s] genucula[t] denudet[u], cum sex solidis conponat. Et[v] si[v] eam[w] denudaverit[x], usque[y] genetalia[z] eius appareant[a] vel posteriora[b], cum[c] 12 solidis conponat[1]. Si autem ab[d] ea fornicaverit[e] contra[f] voluntate eius[g], 40 solidos conponat[2].

*) III 6. 7.

E codd. B:

LVII.

dant. Illa enim[a], quae[b] illo[c] colono nupsit, non intret in[d] portionem terrae[e], quia[f] sibi coaequali[g] non[h] nupsit.

LVIII. De[a] eo, qui mulierem in[b] itinere vadentem[c] denudaverit aut[d] cum ea mechaverit[e].

1. Si qua[f] libera femina virgo[g] vadit[h] in[i] itinere suo[k] inter duas[l] villas, et[m] obviavit[n] eam[o] aliquis et[p] per raptum denudat caput eius, cum 6* solidis conponat. Et[q] si eius vestimenta levaverit et[r,]** usque ad[s] genicula[t] denudat[u], cum 6*** solidis conponat. Et si illam[v] denudaverit, ut[w] genitalia eius[x] appareant[y] vel[z] posteriora[a], cum 12 solidis conponat. Si autem[b] cum[c] ea fornicaverit[d] contra voluntatem eius, conponat solidos 40†.

*) III 8. 27. 31; V 9. 32; VII 7. 34. **) usque ad mediam tibiam cum III solidis conponat. Et si 30. ***) VII 7. 18; V 32. †) LX 34.

a) divideant 10. b) colonem 9. c) nupserit 3. d) paternica *add.* 3. e) quia 2; eo quod 3. f) *ita* 1. 5. 10. 12; non aequalem 3; *ceteri* coaequalem; sibi *add.* 7. g) *deest* 2.

LVI. *Codd. A* 1—10. 12 a) qua 6. b) liberam 4. c) *deest* 8. 9. d) in *add.* 3. 4. 7. e) itenerem 1. f) suum 1. 10. g) duos 5. h) obviam 2; obviabit 3; obviat 7. i) eum 6; ei 7. k) et *add.* 5. l) rapto 2. 3. 10. 12. m) dinudat 12. n) aput 4. 9. 12. o) Si autem 3; Et si — conponat *des.* 12. p) eum 1; ei 2. 10. q) vestimentum 1. 2. r) *deest* 10. s) *deest* 1—5. t) ienucula 2; genicula 4; genucla 8; ianucula 10; ac *add.* 6. 7. u) denudat 1. 2. 6. 7; denudit 10. v) Si autem 3. w) *deest* 3; ei 10. x) vestimenta levaverit 10. y) ad *add.* 4. 9. 10; dum *add.* 6. 7. z) gentilia 1. a) apariant 1; appareat 3; appereat 10. b) eius *add.* 6. 7. c) *deest* 1. d) cum 2. 6. 7. 10. e) furnicaverit 1. f) cum 6—9. 12. g) sua cum 6. 7.

a) autem 9. 13. 14. 30; vero 18. b) qui 1. 1*b*. 2. 5. 6. 11. 19. 20. 22. 31. 32. c) *deest* 9. 18. d) ullam 30. e) de terra 8. 19. f) qui 6; quare 8; qua 19; quae 18. g) quocquali 2. 20. 21; coaequalem 8. 19. h) *deest* 18.

LVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 4—22. 25—32. 34. 37. a) *rubr. deest* 34. b) *deest* 20. 21. 22. 31; in itinere *des.* 1*b*. c) euntem vi 18. d) et 18. e) moechatus fuerit 16. 18. f) quae 15; quis 1. 20; autem qualibet 7. g) *deest* 2. 6. 7. 18. h) iverit 34. i) *deest* 1. 4. 11. 20—22. 25. 26. 28. 29. 31. 32. 34. k) *deest* 1*b*. 18. l) *inde ab hac voce deficit* 22. m) *deest* 7. n) obvit 19; obviant 21; obvians 34. o) ei 9. 13. 14. 18. 19. 30. 31. 34; *deest* 28. p) *deest* 1. 2. 4. 6. 7. 11. 12. 20. 21. 28. 32. 34. q) ut 32; Et si — conponat *des.* 1. 2. 6. 10. 12—15. r) *deest* 1*b*. 8. 19; ut 5. 9. 12. 19. 25. 26. 34. s) *deest* 18. 19. 25. t) genucula 7. 9. 17. 18. 28. 31; genuculam 5; ienucula 11. 29; ienicula 37; genuculum 20; genua 34. u) denudet 8. 16. v) eam 1. 2. 13. 14. 16. 17. 20. 22; illa 11. 20; illam d. ut *des.* 30. w) usque ut 8; usque 19; aut 1; ita ut 9; ad *add.* 21. x) *deest* 1*a*. 7. 9. 30. 34. y) appareat 20. 21. z) aut 18. 34. a) eius *add.* 18. b) postea *add.* 34. c) ab 8. 19. d) fornicatus fuerit 34.

1) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 784. 2) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 835.

E codd. A:

LVI.

2. Si autem[a] muliere[b] haec contingerit[c], omnia[d] dupliciter componat[e], sicut[f] antea[g] diximus de[h] virgine[i].

LVII.

1. Si quis alium per iram[a] percusserit, quod Alamanni[b] 'pulislac'[c] dicunt, cum uno solido conponat[*. 1].

2. Si autem sanguinem[a] fuderit[b], sic[c] ut terra[d] tangat[c. 2], conponat solido[f] uno[g] et semis.

3. Si enim[a] percusserit eum[b], ut[c] testa appareat[d] et radatur[e], cum 3 solidis conponat[3].

4. Si autem de capite[a] ossum[b] fractum de plaga tullerit[c], ita ut super publica[d] via[e] lata 24[f] pedis[g] in scuto[h] sonaverit[i] ille[k] ossus[l], cum[m] 6[**] solidis conponat[4].

*) similiter et in lege[5] Ribuarii *add.* 3. **) v 1.

E codd. B:

LVIII.

2. Si autem mulieri[a] haec[b] fecerit[c], omnia dupliciter conponat, sicut antea[d] diximus de[e] virgine.

LIX. De[a] eo, qui alium percusserit aut vulneraverit.

1. Si quis alium per iram percusserit, quod Alamanni[b] 'pulislac'[c] dicunt, cum uno solido conponat.

2. Si autem sanguinem fuderit, sic ut[a] terram tangat[b], conponat[c] solidum[d] unum[d] et semis[e].

3. Si enim[a] percusserit eum, ut testa appareat et[b] radatur[c], cum tribus* solidis conponat[d].

4. Si autem de capite[a] os[b] fractum tulerit de plaga, ita ut super publica[c] via[c] lata[d] 24 pedes in scuto sonaverit illud[e] os[f], cum 6** solidis conponat.

*) quatuor 1. **) vii 7.

§. 2. a) *deest* 5. b) mulieri 2. 4—9. c) contegerit 1; contigerit 2. 6. 7; contigit 3. d) haec *add.* 12. e) conponatur 5. f) si 12; si autem 9. g) ante 5. 8. 9. 12; superius 3. h) ad 5; illa *add.* 3. i) virginem 2. 5.

LVII. *Codd. A* 1—10. 12. a) ira 1. b) Allamanni 1. c) bulislac 3; pulisclac 7; purislac 12; plurisiac 1; pulisalca 9.

§. 2. a) sanguine 1; sanguinis 9. b) effuderit 1; foderit 9. c) *deest* 2. 3. d) terram 3. 6. 7. 9. 12. e) tangit 1. f) *deest* 9. g) *deest* 10.

§. 3. a) autem 2. 3. 5. b) *deest* 3. 7. c) aut 12. d) appareant 5; aperiat 8. e) ratatur 5; testa *add.* 3.

§. 4. a) capita 10. b) os 3. 6—8; ossa 9. c) tulerit 2—4. 6—9. d) puplica 1. e) via ut lata sit xxiiii pedibus, et illum os iactaverit supra illa strata, et hic super scuto sonuerit, illud os cum *etc.* 3. f) xxxxiiii 1. g) *ita* 1. 12; pedes *rell.* h) scutum 10; secuto 5. i) sonuerit 2. 5. 10. 12. k) illius 8; illi 5. 12; illud 3. 4. 6. 7. l) os 3. 6. 7. m) *deest* 6. 7.

§. 2. a) mulier 14; nupta muliere 30. b) *deest* 30; hoc 34. c) contingit 30; contigerit 19. d) ante 1*b*. 2. 6. 12. 13. 15. 19. 20. 28. 31; sicut a. d. de virgine *des.* 34. e) de virgine *des.* 4; ad virginem 19.

LIX. *Codd. B* 1—21. 27—32. 34. 37. a) De eo *des.* 4; *rubrica deest* 34. b) Alemanni 15; Bavari 18; Alamannis 20; quod A. p. dicunt *des.* 34. c) pullislac 1*b*; pulislach 2. 12. 15. 16; pluleslach 9; pulisalac 19; pulslac 18; puliscalc 26; pulisslac 30; pulislacch 32.

§. 2. a) *deest* 6. 14; ita ut 16. b) continget 19. c) cum 1. d) altero dimidio solidi 20. 30. e) semi 15. 21. 32; semen 2. 18. 20. 27; semisse 12. 29; semum 11.

§. 3. a) autem 16. 31. 34; *deest* 18; *in hac voce denuo incipit* 3. b) ut 1. c) tradatur 1. 19; radat 30. d) conponatur 16.

§. 4. a) eius *add.* 18; Si autem plagaverat, ut os de capite fractum tulerit et super publicam viam proicit, quod super 24 pedes in scuto sonaverit, ipsum os sex solidis conponat 30. b) ossum 8. c) publicam viam 9. 28. 31. d) latam 28. 31. e) illos 21. f) ossus 8. 19.

1) *Cfr. Pactus V,* 1. 2) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 735. 3) *Cfr. Pactus I,* 4; *W. E. Wilda l. c. p.* 738. 4) *Cfr. Pactus I,* 3; *W. E. Wilda l. c. p.* 744. 745. 5) *Cfr. Lex Rib. I sqq.*

E codd. A:

LVII.

5. Si autem[a] ipsum[b] perdit[c] medicus et non potest[d] eum praesentare, tunc duos testes[e] adhibeat[f], qui[g] hoc[h] vidissent, quod[i] de illa plaga ossus[k] tullisset[l], aut[m] ille medicus hoc conprobet, quod verum fuisset, quod[n] de ipsa[o] plaga[p] ossus[q] tullisset.

6. Si autem testa trescapulata[a] fuerit, ita ut cervella appareant[b], ut medicus cum[c] pinna[c. 1] aut cum[d] fanone[e. 2] cervella[f] tetigit[g], cum[h] 12 solidis conponat[3].

7. Si autem ex[a] ipsa[b] plaga[c] cervella[c] exierunt[d], sicut solet[e] contingere, ut[f] medicus[g] cum[h] medicamento[i] aut cum[k] sirico[l] stuppavit[m. 4], et postea[n] sanavit[o], et hoc[p] probatum[q] est[r], quod verum sit[s], cum[t] 40 solidis conponat.

E codd. B:

LIX.

5. Si autem ipsum[a] os medicus perdit et non potest[b] eum[c] praesentare, tunc[d] duos testes adhibeat, qui hoc vidissent[e], quod de[f] illa[g] plaga os tulisset[h], aut[i] ille medicus hoc conprobet[k], quod verum fuisset[l], quod de[m] ipsa[n] plaga os[o] tulisset.

6. Si autem testa* transcapulata[a] fuerit[b], ita ut[c] cervella[d] appareat[e], ut[f] medicus[g] cum pinna[h] aut cum[i] fanone[k] cervella[l] tetigit, cum 12 solidis conponat.

7. Si autem ex ipsa[a] plaga cervella[b] exierit[c], sicut solet[d] contingere[e], ut[f] medicus cum[g] medicamento aut[h] sirico[i] stupavit[k. **], et postea sanavit, et hoc probatum fuerit, quod verum est[l], cum[m] 40 solidis conponat[n].

*) id est 'kebul' *add.* 9. **) stupabit, id est 'virscoppot[5]' 9.

§. 5. a) vero 2. b) ipso 10; os *add.* 3. 4—8; ossum *add.* 9; osso *add.* 10. c) perdat 12. d) poterit 1; post 10. e) testis 1. f) adibiat 1. g) quod 5. h) tunc 1. i) quo 10. k) ossum 2; os 3. 6. 7; ossos 9. 12; ossus *rell.* l) tulissent 7. m) et 1. n) quod — tullisset *des.* 4. o) illa 1. p) *deest* 3. q) ossum 2; os 3. 4. 6. 7; ossos 9. 12.

§. 6. a) *ita* 1. 12; trescappolata 9; tresepullata 3; capulata 4; rascapulata 5; transcapellata 7; transcappolata 8; transcapulata 2. 10. b) appareat 2. 6. 8. 10. c) cupiana 12; cum pinnam 4; cum penna 6. 7. d) *deest* 1. 5. e) fanono 1. 2. f) cervellam 6. g) tetigerit 1. 3. 4. 10. h) *deest* 4.

§. 7. a) et 1. 2. b) illa 8. c) placare vella 5. d) exierit 2. 4—6. 10; exierint 7—9; exigerunt 3. e) solit 10. f) aut 12. g) *deest* 10. h) *deest* 2. 10. i) medicamenta 4. 5. 9. k) cum *deest* 5. 6. 8—10. 12. l) siricho 1; serico 3; syrico 5. 7. m) stuppaverit 3. 6. 7; stopaverit 10. n) postia 1. o) sanaverit 3; sanabit 6. 7. p) *deest* 1. 2. 3. q) probatus 1. 9. r) fuerit 8. s) *ita* 1. 8; fuit 3; est *rell.* t) *deest* 6. 7.

§. 5. a) illud 9; *deest* 6. b) potens 20; illud *add.* 28. c) ipsum 20; illud 31. 34; *deest* 9. 19. 30. d) *deest* 18; *inde ab hac voce denuo incipit* 1*a*. e) viderint 34. f) *deest* 18; quod de illa p. — quod de ipsa p. os tulisset *des.* 34. g) ipsa 1. h) detulisset 6. i) et 27. 31; *deest* 2; aut ille m. — os tulisset *des.* 30. k) conprobat 8. l) sit 18. 31. m) *deest* 18. n) illa 18. o) ossus 8. 19.

§. 6. a) transpuncta 34. b) fuisset 1. c) de *add.* 16. d) cerebrum 34. e) appareat — cervella *des.* 4. f) aut 20; ut medicus — tetigit cum *des.* 34. g) medici 1*b*. h) prima 16. i) *deest* 18—20. 28. 30. 31. k) fenone 1. 1*a*. l) *deest* 30.

§. 7. a) ea plaga ipsa 31; ex ipsa plaga *des.* 13. 14. b) cerebellum 34. c) exiit 34. d) solent 20. 28. e) contigere 8. f) ut medicus — quod verum est *des.* 34. g) *deest* 11. 18. h) et 17; cum *add.* 2. 9. 19. i) serico 15. 18. 28; syrico 1. 11. 16. k) stuppaverit 3; stipuit 19. l) sit 31; *deest* 8. m) *deest* 23. n) *inde ab hoc loco deficit* 34.

1) *Instrumentum chirurgicum ('Sonde'?). Glossa Lindenbrog.: linteolus fanon (Merkel).* 2) *Pannus: 'fano', Grimm, 'Gramm.' II,* 492; 3) *Cfr. Pactus I,* 1; *J. Grimm, 'RA.' p.* 629; *W. E. Wilda l. c. p.* 736. 739. 4) *Stuppare = obturare; Germ.: 'stoppôn, stopfen'; cfr. Diez, 'Etym. WB.' I, v. stoppa; Ducange, Glossarium v. stupare.* 5) *De verbo 'scoppôn, schoppen, schopfen', i. q. 'stoppôn, stopfen' (v. supra n.* 4*); cfr. Graff VI, p.* 408; *Schade, 'Altdeutsches WB.' v. 'scoppôn'; Schmeller, 'Bair. WB.' II*², *p.* 440 *v. 'schopfen'.*

E codd. A:

LVII.

8. Si[a] quis[b] aliquis[c] aurem[d] alterius[e] absciderit et[f] non[g] exsurdaverit[h], 12 solidos conponat[1].

9. Si autem[a] sic[b] absciderit[c] profundo[d] et eum[e] exsurdaverit[f], 40 solidos conponat[2].

10. Si enim[a] medietatem aurem[b] absciderit, quod 'scardi'[c. 3] Alamanni[d] dicunt, cum[e] sex solidis conponat.

11. Si[a] enim[b] superior[c] palpebris[d] maculata[e] fuerit[f], ut[g] cludere[h] non possit, cum[i] sex solidis conponat[k].

12. Si[a] enim[b] subterior[c] maculata[d] fuerit[e], ut[f] lacrime[g] continere[h] non possit[i], cum 12 solidis conponat.

E codd. B:

LX. De eo, qui alteri[a] aurem[b] absciderit.

1. Si quis[c] alterius[d] aurem absciderit et non exsurdaverit[e], 12 solidos conponat.

2. Si[a] autem[b] sic[c] absciderit profundo[d] et[e] eum[f] exsurdaverit[g], 40 solidos conponat.

3. Si enim[a] medietatem[b] auris[b] absciderit, quod 'orscardi'[c. 3] Alamanni[d] dicunt[e], cum 6* solidis conponat.

LXI. De eo, qui palpebras alterius[a] maculaverit[b].

1. Si enim[c] superior palpebra[d] maculata[e] fuerit, ut[f] claudi[g] non possit, cum 6** solidis conponatur.

2. Si enim[a] subterior[b] maculata[c] fuerit[c], ut lacrimas[d] continere[d] non possit, cum 12*** solidis conponatur.

*) VII 2. **) VII 2; III 27. ***) VI 19.

§. 8. a) *novus titulus incipit* 3. 4. 6—8. b) *deest* 1. 2. 6. 7. c) autem alicui 3. d) auriculam 3. 6. 7. e) *deest* 1. 2. f) exinde *add.* 3. g) *deest* 5. h) exordaverit 1; surdaverit 5; cum *add.* 3. 10.

§. 9. a) enim 6. 7. b) *deest* 1. 3. c) abscisa fuerit 3; abciderit 8; abscederit 10. d) perfundo 1; profundum apresso 3; profunde 10. e) *deest* 3. f) exordaverit 1; cum *add.* 3. 10.

§. 10. a) autem 1—3. 5. b) auris 4. 6—8; auriculae 3; auri 5; aure 9. c) *ita* 8. 12; litscardi 1. 2; lithscart 3; lidiscarch 4; lithsaart 5; liderarta 6; liderarti 7; scardlithdi 9; eschardi 10. d) Allamanni 1. 2. e) *deest* 6. 7, *et ita aliis locis.*

§. 11. a) Si quis 3. b) autem 1—3. 5. 10; alicui *add.* 3. c) superiorem 3; superiora 10. d) palpebras 1. 2; palpebrem 3; palpebres 5. 12; palpebra 6. 7. e) maculatae 4. 8. 9; maculaverit 3. f) fuerint 8. 9. 12; *deest* 3. g) *deest* 9; oculo *add.* 4. 7; oculum *add.* 6; oculus *add.* 8. h) cludare 5; claudere 6. 7; clauderi 8; cluderi 9; cludere — maculata fuerit (§. 12) *des.* 10. i) *deest* 6. k) conponatur 6. 7.

§. 12. a) Si quis 3; Si enim — conponat *des.* 4. b) autem 5. c) suberiro 5; subteriores 8; palpebra *add.* 3. d) maculatae 8. 9. e) fuerint 8. 9. 12. f) cludere non possit et *add.* 3. g) lacrimas 3. 4. 6. 7. 8. 9. h) contenire 1; tenere 5; contineri 8; conterere 9. i) potest 3.

LX. *Codd. B* 1—6. 8—21. 24. 32. 37. a) alterius 4. 16. 21. 28. b) aures 18. c) aliquis *add.* 8. 19. d) alteri 12. e) surdaverit 32; cum *add.* 14.

§. 2. a) Si autem — conponat *des.* 18. b) enim 8. c) *deest* 3. 19. d) profunde 16. 31. e) quod 30. f) non 2. g) surdaverit 11.

§. 3. a) autem 8. 13. 14. 16—20. b) medietatis aurem 1*b*. 4. c) litercardi 1. 1*a*; litiscarti 9; orscardinis 10; orscarti 13. 14; orfared 18; orcardi 20; oscardi 26; litdiscart 19; lidisscart 30. d) Allamanni 14; Bavari 18. e) vocant 1. 27.

LXI. *Codd. B* 1—21. 24. 27—32. 37. a) superiores 30. b) maculaverunt 3. c) *deest* 16. d) palpebre 2; palphebra 21. e) maculatae 8. f) aut 10; ut cl. non possit *des.* 20; ut claudi — subterior maculata fuerit (§. 2) *des.* 19. g) cludere 19. 21. 30; cluderi 8.

§. 2. a) autem 9. 16. 18. b) inferior 16; superior 20; subteriorem palbebram 30. c) maculaverit 30. d) lachrymae teneri non possint 16.

1) *Cfr. Pactus II,* 3. 2) *Cfr. Pactus II,* 4. 3) *Vide infra Glossarium.*

E codd. A:

LVII.

13. Si[a] enim[b] visus[c] tactus[d] fuerit de oculo, ita ut quasi vitro[e] remaneat[f,*], 20 solidos conponat[g,1].

14. Si autem[a] ipse[b] visus[c] foris[d] exit[e] et melus[f], 40 solidos conponat[g,2].

15. Si[a] enim[b] nasus[c] transpunctus[d] fuerit, cum 6 solidis conponat.

16. Si[a] enim[b] summitatem[c] nasi[d], ut[e] muccus[f] continere[g] non possit[h], abscisus[i] fuerit[i], cum[k] 12[**] solidis conponat.

17. Si autem totus[a] a[b] presso[b] abscisus[c] fuerit, cum[d] 40 solidis[e] conponat.

*) quod Alamanni 'glasaugi' dicunt *add.* 3. **) VI 4.

§. 13. a) Si — conponat *des.* 9. b) autem 2. 3; *deest* 4. c) vistus 5. d) tanctus 1; tractus 10. e) vitrum 4. 6. 7; vetro 10; visi *add., sed oblitter.* 7. f) remaniat 1; remaneant 5; cum *add.* 1. 2. 5. g) *deest* 8.

§. 14. a) vero 2. b) *deest* 2. 8; ipsi 5. 12; ipsius 10. c) *deest* 10. d) foras 1. 10; *deest* 2. e) exiit 6—9; exierit 3. 4. 10. f) milus 2. 3. 10; milis 4; ad melus 8. 9; a milus 6. 7; super milus 5; meliu 12; cum *add.* 1—5. 10. g) *hoc loco verba in* §. 13 *omissa inserta praebet* 9.

§. 15. a) *novus titulus incipit* 3. 10. b) autem 1. 2. 5. 9. 10; quis 3. c) nares 12. d) transpactus 9; transpuncta 12.

§. 16. a) Se 1. b) in 1. 2. 4; *deest* 3. c) sumitate 1; summitas 6. 7. d) nasci 2; nasus abscisus fuerit 3. e) et 1. f) muscus 4. g) contenire 1; contemnere 10. h) potest 10; possi 5. i) abcisus f. 8; *des.* 3. k) *deest* 2. 3. 6. 7.

§. 17. a) nasus *add.* 3. b) adpresso 1; a pressu 4. 12; est *add.* 6. c) scisus 8; escisus 9; fuerit *deest* 4. 6. 7. d) *deest* 2. 6. 7. e) *deest* 3.

E codd. B:

LXI.

3. Si enim[a] visus tactus[b] fuerit in[c] oculo, ita ut quasi vitrum[d] remaneat[e], 20 solidos[f] conponat[g].

4. Si[a] autem ipse[b] visus foris exit[c] et[d] milus[e,*], 40 solidos conponat.

LXII. De nare[a] transpuncta[b] vel[c] abscisa.

1. Si enim[d] nasus[e] transpunctus[f] fuerit, cum 6[g] solidis conponat[h].

2. Si enim[a] summitas[b] nasi[c], ut muccus[d,**] continere[e] non possit, abscisus[f] fuerit, cum 12 solidis conponat[g].

3. Si[a] autem[b] totus a presso[***] abscisus fuerit, cum 40[†] solidis conponat[c].

*) id est 'afful' *add.* 9. **) id est 'rozz' *add.* 9. ***) id est 'biselbemo'[3] *add.* 9. †) LX 10.

§. 3. a) autem 18. b) tractus 17; *deest* 21; tantus 1*b*. c) de 8. 19. d) vitro 19; vitrium 20; vitreum 29. 30. e) remeat 8; permaneat 18. 30. f) *deest* 1. g) conponatur 13. 14.

§. 4. a) Si autem i. v. foris *des.* 7; Si autem — conponat *des.* 18 *(cf. tit. LXII,* §. 2, *nota g)*. b) *deest* 17. c) exeat 1. 1*a*; exierit 17; ipse *add.* 16. d) *deest* 7. e) milos 1. 1*a*; malus 9. 13. 14.

LXII. *Codd. B* 1—21. 24—32. 36. 37. a) naso 10; nasus 30. b) transpunctas 30; transpuncto 8. c) aut 4. 11. 20. 21. 29. 31; vel abscisa *des.* 1—3. 6. 8. d) autem 16; *deest* 18. e) nasum 3. 20; naris 21. f) transpuncta 19. 21. 27; transpunctu 20. g) LX 16. h) conponatur 13. 14.

§. 2. a) autem 1. 1*a*. 18; in 19. b) summitatem 8. 19. c) nisi 14; nasus 18. d) muscus 1. 1*a*; mucus 12—14. 31; rictus 18; muncus 29. e) contineri 9. 13. 15. 16. 19. 30. f) abscisa 28. 31; *verba sqq. usque* abscisus (§. 3) *des.* 1*b*. g) conponatur 13. 14; Si visus tactus fuerit abscisus XL solidos conponat *add.* 18.

§. 3. a) Si autem — conponat *des.* 7. 18. b) enim 19. c) conponatur 13. 14.

1) *Cfr. Pactus II,* 1. 2) *Cfr. Pactus II,* 2. 3) *Vide infra Glossarium.*

E codd. A:

LVII.

18. Si[a] enim[b] labium[c] superiorem[d] alicuius maculaverit, ita[e] ut dentes[f] appareant[g], cum 6* solidis conponat.

19. Et[a] subteriorem[b], ut[c] salivam[d] continere[e] non possit, cum 12 solidis conponat.

20. Si enim[a] aliquis alium[b] uno[c] hictu[d] duos[e] dentes superiores[f] primas[g] excusserit, cum 6* solidis conponat[h].

21. Et[a] sivis una[b] de ipsas[c] duas[c] excusserit[d], et[e] sic[f] cum[g] 6** solidis conponat.

22. Si[a] autem dentem absciderit[b], quod[c] 'marczan'[d] dicunt Alamanni[e], cum[f] 3 solidis conponat.

23. De alias[a] vero[b] de[c] qualecumque[d]

*) v 1. **) v 1; xii 6.

E codd. B:

LXIII. De labiis[a] maculatis[a].

1. Si enim[b] labium superius[c] alicuius[d] maculaverit, ita ut dentes appareant[e], cum 6 solidis conponat.

2. Si[a] subterius[b], ut[c] salivam[d] continere[e] non possit, cum 12 solidis conponat.

3. Si enim[a] aliquis[b] alio[c] uno ictu duos[d] dentes superiores excusserit primos[e], cum 6 solidis conponat.

4. Et[a] quamvis[b] unum[c] de ipsis[d] duobus[e] excusserit, cum 6* solidis conponat[f].

5. Si autem[a] dentem absciderit, quem[b] 'marczan'[c] dicunt[d] Alamanni[e], cum[f] 3 solidis conponat.

6. De aliis vero[a] qualemcumque[b] ex-

*) xi 17.

§. 18. a) *novus titulus incipit* 3. 10. b) autem 5. 7. c) labia 1. d) superiore 1; superius 6. 7. e) *deest* 1. f) dentis 1. 10. g) apereant 9.

§. 19. a) Et — conponat *des.* 1. 2; si 6. 7. 10; si *add.* 3. 4. 5. 8. b) subterius 6. 7; susteriorem 5; labium subteriorem maculaverit ut 3. c) ad 5. d) saliva 5—7. 10. e) contineri 6. 7.

§. 20. a) vero 2. b) *deest* 1—3; alicuius *pro* aliquis alium 4; alio 6. 7. c) una 4. 9. d) icctu (iccto) 3—5. 8. 9; iactu 6; icto 7. e) duas 1. 5. 9. 12; duo 2. f) superioris 1; de anteriores *add.* 3. g) primos 3. 6. 7. h) *deest* 4.

§. 21. a) Et sivis una de i. d. excusserit vi sol. conponat *in codd.* 6. 7. 12 *hoc loco des., sed in codd.* 6. 7 *inveniuntur infra* §. 23, *n.* d; *in iisdem codd. hoc loco inserta sunt:* De subterioribus vero duobus *etc.* (*cfr. infra* §. 24, *n.* a); Et sevis 1; Et si bis 3. 8; sivis *deest* 4. b) unum 3. 5. 6. 7; unam 4. c) ipsos duos 3; ipsis duobus 7; ipsis 6; ipsis duas 5. d) exconcusserit 2. e) *deest* 2. 6. 7. f) *deest* 6. 7. 10; similiter 2. g) *deest* 1.

§. 22. a) Siquis 3. b) absciserit 1; excusserit 12. c) quem 6. d) marcham 1; markzand 2; marczand 4; marachanz 6. 7; marczandi 8; marozan 9; marczanh 10. e) Allamanni 1. f) *deest* 6. 7.

§. 23. a) *ita* 1. 2. 8. 9; alios 4; aliis *rell.* b) dentibus *add.* 3. c) *deest* 3. 6—8. d) qualemcumque 6. 7; qualescumque 3.

LXIII. *Codd. B* 1—21. 24. 27—32. 37. a) De labie abscisa 19. b) autem 16. 20; *deest* 18. c) superium 20; superiorem 8. 19. 30. d) quis *add.* 16. e) apparuerant 6; *deest* 21.

§. 2. a) et si 19. 30; enim *add.* 29; et 8. b) subteriorem 8. 19. 30; ita *add.* 18. c) cum 2; labrum percussit *pro* ut — possit 19. d) salibum 2. 3. 6. 12. 15; salivum 5; salibam 8. 10; saliva 21. e) contineri 9.

§. 3. a) autem 14; *deest* 18. 30. b) quis 30. c) alii 16. 18; *deest* 1; alium 8. 19. d) duas 2. e) et sic 19.

§. 4. a) Et — conponat *des.* 13. 14. 18. 19; si *add.* 1—3. 6. 12. 16. b) bis 1—3. 6. 12; quemvis 29. c) unam 8. d) *deest* 2. e) duas 8. f) *deest* 30.

§. 5. a) enim 8; dentes *add.* 2. b) quam *add.* 10. c) marchazan 1; arczan 1*b*; marchzan 1*a*. 2. 3. 8. 9. 12—15; marctan 7. 17; marchandi 10; martzan 16; marchzant 18. 24; marceant 20; marachzand 29; marchzand 30. d) vocant 16. 18. e) Bavari vel Alam. 18. f) *deest* 18.

§. 6. a) *deest* 18; de *add.* 8. b) qualecumque 6. 11. 19. 20; qualem 30; ex iis *add.* 1*b*.

E codd. A:

LVII.

excusserit, unaquemque[a] cum[b] solido uno[c] conponat[d].

24. De[a] subterioribus vero duabus[b] primas[c] alicui[d] excusserit[e], cum 12 solidis conponat, sicut[f] uno[g] iecto[h] fecerit[i].

25. Si autem una[a] ex ipsas[b] excusserit, cum[c] 12 solidis conponat*.

26. Si[a] autem lingua tota abscisa fuerit, 40[b. **] solidos conponat[c]. Si autem media[d], ut[e] aliquid intellegat[f], quod[g] loquitur[h], cum[i] 20 solidis conponat.

27. Si autem[a] aliqua[b] plaga[c] in[d] facie[e]

*) si duobus ictibus fuerit *add.* 3. **) XII 1.

E codd. B:

LXIII.

cusserit, unumquemque cum[a] uno solido conponat*.

7. De[a] subterioribus[b] vero duobus primis[c], si[d] alicui[e] excusserit**, cum[f] 12 solidis conponat[g], si uno ictu[h] fecerit[i].

8. Si[a] autem[b] unum[c] ex ipsis excusserit[d. ***], cum 12 solidis conponat.

LXIV. De lingua abscisa et[a] de[b] vulneribus[c] in facie factis[d].

1. Si autem[e] lingua[f] tota abscisa fuerit[g], 40[†] solidos conponat[h]. Si autem media[i], ita[k] ut[l] aliquid intelligatur[m], quod[n] loquitur[o], cum 20[††] solidis conponat.

2. Si autem aliqua[a] plaga[b] in facie

*) si uno ictu fuerit (fecerit 29) *add.* 20. 28. 29. **) duobus ictibus *add.* 1. 16. ***) duobus ictibus *add.* 1—3. 6. 8. 9. 10—14. 17. 18. †) XII 18. ††) XII 13. 14.

a) unaquisque 1. 12; unaquaque 2; unumquemque 3; per unumquemque 6. 7. b) III sol. comp. De aliis vero de qualecumque excusserit unaquemque *repetendo add.* 5. c) *deest* 2—6. 9. 12. d) si cum uno iecto fecerit *add.* 6. 7, *in quibus codicibus etiam verba supra* §. 21 *omissa:* et sivis — conponat, *et* §. 25: Si autem — conpouat, *sequuntur.*

§. 24. a) De superiores 8. 9; De superioribus 12; *verba:* De subterioribus — fecerit, *hic omissa, supra praebent inserta codd.* 6. 7*; cfr.* §. 21, *n.* a. b) duobus 3. 4. 6. 7; duas 5. 9. c) *deest* 1. 2. 4. 6. 7. 10; primos 3. d) aliqui 1. 10; alicuius 3; si alicui 6. 7; si quis 8; alicuique 9. e) alteri *add.* 8. f) si 3. 6. 10; si cum 4. 7; sicut — conponat (§. 25) *des.* 2. g) *deest* 8. 9. 12. h) ictu 2. 6; icto 7. i) ficerit 8; fucrit 6; *in codd.* 6. 7.

§. 25. a) uno 3; unum 6. 7; unam 10. b) *ita* 8. 9. 12; ipsis *rell.* c) *deest* 3. 6. 7.

§. 26. a) *novus titulus incipit* 3. 5. b) cum XL 3. 10. c) *deest* 2. d) mediam 10; medietatem absciderit 3. e) aut 10. f) intellegatur 6. 7; intellegi potest 3. g) quid 2; et 7. h) loquatur 3. 5—9. 12; loquebatur 4. i) *deest* 6—8.

§. 27. a) *deest* 10. b) *deest* 5. c) placa 8. d) a 12. e) facia 1. 9; faciem 2. 7.

a) eum 1; *deest* 2. 20.

§. 7. a) si 20. b) subteriores 8. c) primas 8; *deest* 19; dentibus *add.* 1. 3. 4. 16. 17. d) *deest* 8. 10. 19. e) alicuius 10; quis *add.* 16. 17. f) *deest* 1. 16. g) sicut *add.* 1. 16. h) hicto 21; si u. i. fecerit *des.* 20. i) fuerit 3. 10. 18. 19.

§. 8. a) vel si 29. 31. b) *deest* 1. 1*a*. 29. 31; enim 8. c) uno 1. d) excussit 14.

LXIV. *Codd. B* 1—4. 6. 8. 9. 11—21. 24. 27—32. 37. a) et de v. in f. factis *des.* 30. b) *deest* 8. c) vulnebus 3. d) *deest* 18. e) enim 19. f) linguam totam alicui absciderit 21. g) ut nichil ex ea facere possit *add.* 19. h) eum *add.* 19. i) medietatem 1*b*. k) *deest* 1. 1*a*. 1*b*. 3. 6. 8. 9. 11. 12. 14. 16. 18. 19. 20. 28. 29. l) aut 3. 19. 20. m) intelligat 19; audiatur 18; intellegitu 30; a. loqui possit cum *etc.* 21. n) quid 13. 14. 30. o) loquatur 13. 14.

§. 2. a) alia 4. b) *deest* 11.

E codd. A:

LVII.

alicuius[a] facta fuerit, ut[b] capilli[c] vel barba non cooperiant[d], 6* solidos conponat.

28. Si[a] autem collus[b] transpunctus[c] fuerit, cum[d] 6 solidis conponat.

29. Si[a] quis alium[b] contra legem[c] tunderit[d] caput liberum[e] non volentem[f], cum[g] 12** solidis conponat[h, 1].

30. Si[a] enim[b] barba[c] alicuius non[d] volentem[d] tunderit[e], cum[f] 6[g] solidis conponat.

31. Si quis[a] alium[b] brachium super[c] cubitum[d] transpunxerit, cum[e] 6*** solidis conponat[2].

32. Si[a] autem[b] cubitum[c] transpunxerit, cum[d] 3[e, †] solidis conponat[3].

33. Si[a] manum transpunxerit, ita ut

*) III 5. **) VI 6. ***) III 1. 2. †) VI 5.

E codd. B:

LXIV.

alicuius facta fuerit, quam[a] capilli[b] vel barba non[c] cooperiant[d], 6 solidos conponat.

3. Si autem collus[a] transpunctus[b] fuerit, cum 6* solidis conponat.

LXV. De eo, qui alium[a] contra legem tunderit[b], et de[c] diversis vulneribus.

1. Si quis[d] alii[e] contra legem[f] tunderit[g] caput[h] liberum[i] non volentis[k], cum 12 solidis conponat.

2. Si enim[a] barbam alicuius[b] tunderit nolentis[c], cum 6** solidis conponat.

3. Si quis alio[a] brachium super cubitum transpunxerit[b], cum 6[c] solidis conponat.

4. Si[a] autem[b] cubitum transpunxerit[c], cum[d] 3 solidis conponat[e].

5. Si[a] manum transpunxerit, ita ut

*) XII 19. **) XII 20.

a) alicui 4. b) aut 10. c) cabilli 1. 10; capillo 4. d) coperiant 1; cooperiat 2. 5. 12; cooperiet 3; cum *add.* 10.

§. 28. a) Si — conponat *des.* 1. 2. b) collum 6. 7. c) transpunctum 6. 7. d) *deest* 3. 6. 7.

§. 29. a) *novus titulus incipit* 3. b) alii 6. 7. c) lege 1. d) tonderit 2; totonderit 6. 7. e) libero homine 3. f) volente 3. 4; valentem 5; nolentem 10. g) *deest* 3. 6. 7. h) *deest* 12.

§. 30. a) Si quis 3. b) autem 10; *deest* 1—3. c) barbam 2. 3. 6—9. d) nolentem 10; non valentem 5. e) tutunderit 1; totunderit 2; totonderit 6. 7. f) *deest* 6. g) *deest* 9.

§. 31. a) *novus titulus incipit* 8; quis *deest* 10. b) alio 3; alii 6. 7. 8. c) *deest* 1; supra 3. d) subitum 1; capitum 12. e) *deest* 6.

§. 32. a) Si autem — conponat *des.* 1. 2. b) ante 3. 4. 5. c) cupitum 9. d) *deest* 3. e) *deest* 3.

§. 33. a) Se 1; Siquis 3. 5; Si manum — conponat (§. 34), *hoc loco omissa, post* §. 40 *praebet* 8; autem *add.* 10.

a) ut 8. 19. b) capillum 2. 8; capillis 20. c) *deest* 18. d) cooperient 11.

§. 3. a) collum 9. 13. 14. 18. 24. 31; colonus 11. 21. 25. 26. 32; colonis 20. b) transpunctum 9. 13. 14. 18. 31.

LXV. *Codd. B* 1—21. 24—32. 36. 37. a) *deest* 20. b) totunderit 30; totonderit 31. c) *deest* 3. 12; et de d. vulneribus *des.* 30. d) aliquis 18; qui 13. 14. e) alicuius 9. 13. 14; alicui 5. 11. 16. 17. 26; alio 24; alium 8. 19. 27. 29. 30. f) et voluntatem *add.* 26. g) tutunderit, totunderit, totonderit 2. 3. 4. 6. 10. 12. 15. 17. 21. 27. 28. 30. 31; si *add.* 30. h) c. l. n. v. *des.* 26. i) liberi 9. 13. 14; libero 30. k) volenter 17; volenti 16; volentem 8. 19. 24.

§. 2. a) autem 16. 26. 30; *deest* 17. 18. 19. b) a. t. *des.* 30. c) non volentis 19. 26. 30; *deest* 20.

§. 3. a) alicui 16; alium 20. b) tr. — manum transpunxerit (§. 5) *des.* 10. c) tribus 29. 31.

§. 4. a) Si autem — conponat *des.* 25. 26. b) ante 8. 9. 13. 14. c) *deest* 14. 30. d) *deest* 32. e) *deest* 30.

§. 5. a) autem *add.* 2. 27.

1) *Cfr. J. Grimm, 'RA.' p.* 283 *sq.* 2) *Cfr. Pactus II,* 5. 3) *Cfr. Pactus II,* 6.

E codd. A:

LVII.

focus[a] non[b] intret[c] ad coquendum[d] venas[e] vel[f] sanguinem[g] stagnandum, conponat[h] solidum unum[i] et semis[k. 1].

34. Si autem[a] ferrum[b] calidum[c] intraverit[d] ad stagnandum sanguinem, cum 3 solidis conponat[1].

35. Si enim[a] brachium fregerit[b], ita[c] ut[c] pellem non rumpit[d], quod[e] Alamanni[f] 'balcbrust'[g] ante cubitum[h] dicunt[i], cum[k] 3* solidis conponat[l. 2].

36. Si autem[a] super[b] cubitum hoc contigerit[c], cum 6** solidis conponat[3].

37. Si enim[a] in cubitu[b] percussus[c] fuerit[c], ita ut portare non possit[d] nec ad os manum vertere[e], cum[f] 12 solidis conponat.

38. Si enim[a] totus brachius[b] mancus[c]

*) VI 5. **) III 4. 5.

E codd. B:

LXV.

focus non intret ad coquendum venas vel sanguinem stagnandum[a. *], solidum[b] unum[b] et semis[c] conponat.

6. Si autem[a] ferrum[b] calidum[b] intraverit ad stagnandum sanguinem, cum 3 solidis conponat.

7. Si enim[a] brachium[b] fregerit, ita[c] ut pellem non rumpat[d], quod Alamanni[e. **] 'palcprust'[f] dicunt ante cubitum, cum 3 solidis conponat.

8. Si autem supra[a] cubitum hoc contigerit[b], cum 6 solidis conponat.

9. Si enim[a] in cubito[b] percussus[c] fuerit[c], ita ut[d] portare[e] non possit nec ad os[f] manum mittere[g], cum 12 solidis conponat.

10. Si enim[a] totum[b] brachium[b] man-

*) id est 'zivirstreddene'[4] *add.* 9. **) Bawari 18.

a) fogus 1; vocus 9. b) *deest* 1. 2. c) intrat 4. d) cogendum 1. 10; cociendum 2; cocendum 3. 12; quoquendum 5. 6. e) vinas 1. f) aut 2. g) ad *add.* 4—7; a 9. h) *deest* 2. 5. 6. 9. 12; cum *add.* 3. i) *deest* 12. k) scrinis 3; cum sol. v s e m i s conponat 10.

§. 34. a) *deest* 1—3. b) ferro 4. c) *deest* 10. d) intravit 1.

§. 35. a) *deest* 1—3; vero 8; aliquis *add.* 5—7. 9. 12. b) frigeret 12. c) aut 10. d) rumpat 2—8. 10. 12. e) ut 9. f) Allamanni 1. g) blacbrust 3; palhcprust 4. 8. 9; balcprust 5; plalcprust 6; plalcprust 7; dicunt si *add.* 3. h) cubito 1; *deest* 2. i) est 3; *deest* 4—6. k) *deest* 4—7. l) *deest* 2; conponatur 8.

§. 36. a) *deest* 1; Quod si 8. b) *ita* 1. 2. 10; supra *rell.* c) contingerit 10; hoc cont. cum *des.* 3.

§. 37. a) *ita* 4—8. 10. 12; *deest rell.* b) cubitui 1; cubitum 8. 10. c) percusserit 12. d) n e c p l i c a r e *add.* 3. e) mittere 2. 10; ducere 3; advertere 7. f) *deest* 1. 2. 5—7.

§. 38. a) *deest* 1. 2. 5; autem 3. b) totum brachium 3. 6. 7. c) manchus 1; maneum 6. 7.

a) exstagnandum 1. 1*a*; stagnum 3; instagnandum 17; stangandum 14; ad stagnandum 8. 30. b) altero dimidio solido 30. c) semen 2; semissem 10. 12; semi 20; et semis *des.* 30.

§. 6. a) *deest* 18. b) ferrus calidus 1.

§. 7. a) autem 16. 18; aliquis *add.* 8. b) prachium 14. c) *deest* 1. d) corruppat 1. 1*a*; rumpit 18; rumperit 20. e) quod A. p. dicunt *des.* 20. f) palhcprust 12. 15; salhprust 1; psalhprust 1*a*; palchprust 1*b*. 7. 9; plachprust 2. 36; pluchprust 3; palhcbrust 6; paliprust 9; balcurht 19; paleprust 16. 26; palprust 18. 27; palcbrust 31.

§. 8. a) super 1. 16. 18. b) contierit 11; contingerit 19. 28; hoc c. cum *des.* 18.

§. 9. a) autem 13. 14. 16. 18. 20. 27. b) cubitu 2; cubitus 20. c) percusserit 9. d) *deest* 18. e) portari 31; aliquid *add.* 30. f) hos 1*a*. 2. 29. g) vertere 8. 19; elevare 30; non possit *add.* 4.

§. 10. a) autem 16. 18. b) totus brachius 8. 19.

1) *Cfr. Pactus II*, 24. 2) *Cfr. Pactus II*, 13. *Vox 'balcbrust' composita est ex vocibus 'balg', i. e. pellis, et 'brust', i. e. scissura. Cfr. Graff III, p.* 275; *Schade l. c. p.* 37 *v. 'balcbrust'.* 3) *Cfr. Pactus II*, 10. 4) *Vide infra Glossarium.*

E codd. A:

LVII.

fuerit[a], ut nihil ex[b] eo[b] facere[c] possit, conponat cum[d] cum[e] 20* solidis[1].

39. Si autem a[a] cubito[b] absciderit[c], 40** solidos conponat[d].

40. Si[a] autem[b] ab[c] scapula[d] abscisus[e] fuerit, cum[f] 80*** solidis conponat.

41. Si[a] enim[b] summitatem police[c] absciderit[d], cum 6 solidis conponat[2].

42. Si autem[a] totum[b], cum[c] 12[d, 3].

43. A[a] proximo[b] police[c], si a primo[d] nodo[e] absciderit[f], duos solidos et[g] semis[h] conponat[i, 4].

44. Si enim[a] in[b] secundo[c] nodo[d] absciderit[e], 5 solidos[f, 5].

*) XXI 12. **) XL 9; XX 7. ***) XXX 10.

a) ita *add.* 1. b) eum 10. c) facire 1. non *add.* 5. d) *deest* 3. 4. 12; ei 6. 7. e) *deest* 3. 6. 7.

§. 39. a) ad 1. 10; ac 5; a 8; *deest* 2. b) cobito 1; cupito 8. 9; cubitum 10. c) absciserit 1; abscisus fuerit 3; absciditur 8; cum *add.* 10. d) *deest* 2. 5.

§. 40. a) Si — conponat *des.* 1. b) *deest* 2; vero 8; enim 7. c) ad 3; a 8. d) scabula 10. e) abscisum 3. 6. 7; brachium *add.* 3; brachius *add.* 8. f) c. 80 s. c. *des.* 4.

§. 41. a) *novus titulus incipit* 8, *ubi sequuntur verba, quae supra* §. 33 *omissa sunt:* Si quis manum alterius transpuncxerit, ita ut focus non intret ad quoquendum venas vel sanguinem adstagnandum sol. I semis conponat. Si autem ferrum calidum intraverit ad stagnandum sanguinem cum III sol. conponat. b) *deest* 1. 2. 4; quis enim 3. c) *ita* 1. 10. 12; policem 3. 5; policis 4. 6. 7. 8. d) abscisus fuerit 3. 10.

§. 42. a) enim 9. b) a presso *add.* 3. c) *deest* 3. 6. 7. d) sol. conp. *add.* 3. 6—8. 10; solidos *add.* 4.

§. 43. a) autem 1; Si a 3; *deest* 10. b) primo 9; *deest* 10; a *add.* 2. 5. 9. c) *deest* 10. d) primum 10. e) nuto 8. 9; nado 4; noto 12; notu a 3; si *add.* 5. f) abscisus fuerit cum 3; et *add.* 6; *deest* 10. g) *deest* 1. 8. 10. h) *deest* 10; S. 1; semissem 6. 7. i) *deest* 3—5. 9. 12.

§. 44. a) *deest* 1—3. b) a 10; *deest* 2. c) duos 1. 8. d) nudis 1; notu 3; nudo 4; nuto 8. 9; noto 12. e) *deest* 3. 10; cum *add.* 3. f) *ita* 2. 4. 8. 9. 12; conponat *add. rell.*

E codd. B:

LXV.

cum[a] fuerit[b], ut nihil[c] cum[d] eo facere possit, conponat cum[e] cum[f] 20* solidis.

11. Si autem a[a] cubito absciderit, 40 solidos[b] conponat.

12. Si autem ab[a] scapula[b] abscisus[c] fuerit, cum 80** solidis conponat.

13. Si[a] enim[b] summitatem[c] pollicis absciderit, cum 6[d] solidis conponat.

14. Si autem totum[a], cum 12 solidis[b] conponat.

15. Si[a] autem[b] proximum[c] pollici[d] a[e] primo nodo[f] absciderit, duos[g] solidos et[h] semis[h].

16. Si enim[a] in secundo nodo absciderit[b], 5[c] solidos[d].

*) XII 9; XXI 10. **) LXX 18.

a) mancarum 1; mancus 8. 9. 20. 27; manum 21. b) fecerit 29. 30; ita *add.* 8. c) nichil 9. d) ex 8. 19. e) ei 30; *deest* 1. 8. 9. 13. 14. f) *deest* 18.

§. 11. a) ab 3; ac 8. 21; *deest* 14. b) *deest* 14.

§. 12. a) a 1. 11. 16. 18; ad 28. b) scabula 28; schapula 29. c) abscisa 1; abscisum 9. 16. 31.

§. 13. a) *novus titulus cum rubrica:* De pollice, *incipit* 13. 14. b) autem 2. 16. 31. c) summuttatem 14. d) VII 15.

§. 14. a) absciderit *add.* 30. b) *deest* 12.

§. 15. a) a 8. 19. b) *deest* 8. 18. 19. c) proximo 8. 19; proximi 24; *deest* 21. d) pollice 1. 8. 19; polici 11. 24. 29. e) si a 8. 19; ad 20. 21; *deest* 1. 1a. 1b. 6. 12. 15. 16. 18. f) *inde ab hoc loco deficit* 1a. g) tertio dimidio solido 30; duos — absciderit (§. 16) *des.* 11. h) et semissem 12. 15; et semen 2; et semis *des.* 10. 20; conponat *add.* 4. 10. 19. 30.

§. 16. a) autem 16. 27. 29; *deest* 9. 14. 18. b) absciderit 17. c) VI 1. 11. 19; IIII 24; III 21. d) conponat *add. multi codd.*

1) *Cfr. Pactus II,* 15. 2) *Cfr. Pactus II,* 17. 3) *Cfr. Pactus II,* 16. 4) *Cfr. Pactus II,* 19. 5) *Cfr. Pactus II,* 18.

E codd. A:

LVII.

45. Si totum[a] absciderit[b] a[c] palma[c], cum 10* solidis conponat[1].

46. Si longissimus[a] digitus[b] in[c] primo[d] nodo[d] abscisus fuerit[e], solidum[f] unum[g] et[h] semis[i] conponat[2].

47. Si in[a] secundo nodo[b], 3[c, 3].

48. Si totus a palma[a] abscisus fuerit, cum 6 solidis[b] conponat[2].

49. Si enim[a] digitus[b] anellaris[c] in[d] primo nodo[e] abscisus fuerit[f], duos solidos conponat[g, 3].

50. Si in[a] secundo nodo[b], quatuor[c, **, 4].

51. Si totum[a], 8[b, ***].

52. Illo[a] minimo[b] digito[c] ita solvatur[d] ut polex[e, 5].

E codd. B:

LXV.

17. Si totum absciderit[a] a[b] palma[c], cum[d] 10* solidis conponat.

18. Si longissimus[a] digitus[b] abscisus[c] fuerit[c] a[d] primo nodo, solido[e] uno[e] et semis[f] conponat[g].

19. Si[a] in[b] secundo nodo[c], cum 3 solidis conponat[d].

20. Si totus a[a] palma abscisus fuerit, cum 6[b] solidis conponat.

21. Si enim[a] digitus[b] anellaris[c] a primo nodo abscisus fuerit, duos solidos[d].

22. Si[a] in secundo nodo[b], quatuor[c, **].

23. Si totus, octo[a, ***].

24. Ille[a] minimus[b] digitus[c] ita[d] solvatur[e] ut[f] pollex[g].

*) VI 1; XI 6—9. **) III 6. 7. 12. ***) IX 1. 5.

*) VI 9. **) III 1*b*. 7. 9. ***) VII 1. 7; VIII 4. 10.

§. 45. a) totus 3. b) abscisus fuerit 3. c) a palmo 3; *des.* 8.

§. 46. a) longissimum 1; longissimos 4. b) *deest* 1. 2; digitos 4. c) a 10; *deest* 8. d) primum nodum 1; pr. notu 3; pr. nutu 8; pr. nudo 4; pr. noto 9. 12. e) *deest* 8. 12; cum *add.* 1. 3. f) *deest* 9; solidum — abscisus fuerit (§. 48) *des.* 1. g) *deest* 10. h) *deest* 5. 8. 10; i) semissem 6; *deest* 5.

§. 47. a) *deest* 6. 7. b) nuto 8; noto 9. 12; nodu 3; *deest* 4; abscisus fuerit cum *add.* 3. 4; cum *add.* 5. 9. 10. 12. c) solidos *add.* 2; s. conponat *add.* 3—7. 9. 10. 12.

§. 48. a) palmo 3. b) sol. conp. *des.* 10.

§. 49. a) *deest* 1. 2. b) ditus 1; *deest* 12. c) anullarius 1; anelarus 2; anularis 3. 5. 6. 7; anellares 12. d) a 6. 10. e) nuto 8; notu 3; nudo 4; noto 9. 12. f) *deest* 6; cum *add.* 1. 3. 6. 7. 10. g) *deest* 2. 4. 5—9.

§. 50. a) *deest* 1. b) *deest* 1; nuto 8; noto 9. 12; notu cum 3; cum *add.* 10. c) sol. conponat *add.* 3—7. 10.

§. 51. a) totus 1. 3. 6. 7. 10; abscisus fuerit *add.* 3. 10; cum *add.* 10. b) sol. conponat *add.* 1. 3. 5. 8. 10.

§. 52. a) Si autem 3; Si illo 6. 7; ille 8; illi 5. b) minimum 10; minimus 3. 7. 8. c) *deest* 1; digitus 3; digitis 8; digitum 10; abscisus fuerit *add.* 3. d) solvat eum 1. e) police 1; pollicem 10.

§. 17. a) exciderit 19. b) cum 20. c) palmo 14. d) *deest* 20.

§. 18. a) longissimum 8; longissimo 20. b) digito 8. c) abscisi fuerint 20. d) in 8. 19. e) solido altero dimidio 30. f) sem̄. 12. 15; semen 2. 27; semissem 12; semi 20. 21. 32; et semis *des.* 30. g) *inde ab hac voce deficit* 3 *usque ad tit. LXVIII.*

§. 19. a) enim *add.* 8. 11. 30. b) enim 1. 2. 4. 6. 12. 15. 20. 27. 28. 30. 31. 32; autem a 18. c) *deest* 8. d) conponatur 4; *deest* 18.

§. 20. a) ad 20. b) VII 20.

§. 21. a) autem 16; *deest* 18. 19. b) *deest* 9. 29. c) anullaris 9. 14. 29; anularis 18. 26. 31; hanoflaris 21. d) duobus solidis 13. 14. 30; conponat *add.* 1. 9. 13. 14. 18—20. 27. 30.

§. 22. a) *deest* 32. b) *deest* 1; abscisus fuerit *add.* 20. c) solidos *add.* 16. 20.

§. 23. a) sol. conponat *add.* 9. 11. 14. 16. 19. 20. 30.

§. 24. a) et 1; illo 8. 19; *deest* 30. b) quintus 13. 14; *deest* 30; autem *add.* 30; minimo 8. 19. c) digito 8. 19. d) *deest* 9. 18. e) ita *add.* 14. f) quasi 30. g) polix 2. 8. 11; pollix 4. 21. 28; pellex 20.

1) *Cfr. Pactus II*, 18. 2) *Cfr. Pactus II*, 20. 3) *Cfr. Pactus II*, 22. 4) *Cfr. Pactus II*, 21. 5) *Cfr. Pactus II*, 23.

E codd. A:

LVII.

53. Si quis autem[a] longissimum[b] digitum[b] sic placaverit[c], ut exinde[d] mancus sit[e], ita[f] ut[g] conplicare[h] non possit aut[i] scutum[k] prendere[l] aut[m] arma in terra[n] propter[o] illum[p] recipere[q], 12 solidos conponat[r].

54. Si[a] autem in[b] latus[c] punctus[d] fuerit[d], ita[e] ut interiora[f] membra[g] non contingat[h], cum[i] 6 solidis conponat[1].

55. Si autem interiora membra[a] vulneratus[b] fuerit, quod[c] 'hrevovunt'[d] dicunt, cum 12 solidis conponat[2].

56. Si[a] transpunctus[b] fuerit, cum[c] 24 solidis conponat[d. 2].

57. Si[a] autem[b] intestinis[c] maculatus[d] fuerit[e], ut[f] stercora[g] exeant[h], 40 solidos conponat*.

*) quod Alamanni 'goravunt' dicunt *add.* 3.

E codd. B:

LXV.

25. Si quis autem[a] longissimum digitum[b] sic[c] plagaverit, ut inde[d] mancus[e] sit[f], ita ut conplicare[g] non possit aut[h] scutum prendere[i] aut arma in terra per[k] illum[k] recipere[l], 12 solidos conponat.

26. Si autem in latus punctus[a] fuerit, ita ut interiora membra non[b] contingat, cum 6 solidis conponat*.

27. Si autem[a] interiora membra vulneratus[b] fuerit[c], quod[d] 'refvunt'[e] dicunt, cum 12[f] solidis conponat.

28. Si autem transpunctus fuerit, cum[a] 24 solidis conponat.

29. Si[a] autem[b] intestinis[c] maculatus fuerit[d], ut stercora exeant, 40[e] solidos conponat.

*) si vestimentum transpunxerit, XII solidis conponat *add.* 30.

§. 53. a) *deest* 1. 2. b) longissimo digito 1; longisimus digitus 4. c) placatus fuerit 3; plaverit 4. d) inde 8. 9. e) *deest* 5. f) *deest* 1. 2. 5. g) *deest* 1. h) cumpleeare 1; plicare 3. 4; conplicari 5; conplegare 10; cumplacare 12. i) ad 1; *deest* 9. k) scuto 1. l) prindere 1. 2. 12; prehendere 3. 4; adprehendere 5. m) alia *add.* 3. n) terram 1. 10. o) cum 3. p) illo 3. q) cum *add.* 4. r) *deest* 4.

§. 54. a) *novus titulus incipit* 8; sin 5. b) a 5; *deest* 8. c) alterius *add.* 8. d) puncxerit 8. e) *deest* 8. f) interiore 1. g) *deest* 9. h) continguat 9; contingat — membra (§. 55) *des.* 1. i) *deest* 3. 6. 7.

§. 55. a) autem *deest* 3; interiora membra *des.* 9. 10; in interiora membra 7. 12. b) vulnoratus 1; transpunctus 10. c) quod — transpunctus fuerit (§. 56) *des.* 1. 2. 10; Alamanni *add.* 3. 6. 7. d) *ita* 3; revovunt 4. 5; revavunt 6. 7; reveunt 8; refvunt 9; renovundo 12; *deest* 1. 2. 10 *(cf. n. c)*.

§. 56. a) autem *add.* 3—7. 9. 12. b) transpunctum 7. c) *deest* 6. 7; cum 24 s. c. *des.* 5. d) *deest* 4. 10.

§. 57. a) siquis 3; *deest* 5. b) aut 5. c) in testines 1; testinis 12. d) punctus *add.* 5. e) ita *add.* 5. f) *ita* 2. 10. 12; et 1; aut *rell.*; de eo *add.* 3. g) extercore 1. h) exiant 1; exierat 4; exierent 8; exiit 10; cum *add.* 1.

§. 25. a) *deest* 9. 14. 18. b) *deest* 13. c) ita 13. 16. 28. d) exinde 8. 19. e) mancatus 1. f) fuerit 31. g) conplicari 31. h) ut 18. i) conprehendere 9; pendere 18. k) *des.* 20. 30; propter bellum 8. l) accipere 16; cum *add.* 30.

§. 26. a) transpunctus 18. 20. 30. b) non contingat — int. membra (§. 27) *des.* 18.

§. 27. a) in 11. 20. 21. 27. 28. 29; in *add.* 19. 20. b) vulnerata 9. 16; transpunctus 30. c) fuerint 1. 16. d) Alamanni *add.* 9. 13. 14. e) refavunt 24; refvun 26; revun 8; revovunt 30; hrenun 1b; hrefvunt 4. 6. 11. 15; hrevavunt 9. 14; hrefwunt 25; hrůvavunt 13; hrefriunt 32; herefiunt 1; herefvunt 28. 36. 37; sresfuunt 12; fuunt 20; ferchvunt 31; gorovunt 19. f) VII 1. 7; VIIII 19.

§. 28. a) *deest* 18.

§. 29. a) quis *add.* 8. b) in *add.* 1. 11. 16. 19. 29. c) interius 18. d) ita *add.* 4. 19. e) x 12.

1) *Cfr. Pactus II*, 12. 2) *Cfr. Pactus II*, 11; *'hrevovunt' = vulnus mortale. Cfr. supra p. 22, l. 42 et infra Glossarium.*

E codd. A:

LVII.

58. Si[a] aliquis[b] alium[c] genetalia ab[d] totum[e] absciderit[f], 40 solidos conponat.

59. Si[a] autem[b] castraverit, ita ut[c] virilia[d] non tollat[e], cum[f] 20 solidis conponat.

60. Si[a] quis[b] alium[c] ambas coxas uno ieetu[d] transpunxerit, cum[e] 12 solidis conponat[1].

61. Si autem duabus[a] vicibus, similiter[b].

62. Si quis[a] autem[b] alium[c] in genuculo[d] placaverit[e], ita[f] ut[g] claudus[h] permaneat, ut[i] pes[k] eius ros[l] tangat[m], quod Alamanni[n] 'tautragil'[o, 2] dicunt, cum[p] 12 solidis conponat[q, 2].

63. Si[a] tibia subtus[b] genuculo[c] transpuncta[d] fuerit[e], 3* solidos conponat[f, 3].

*) cum VI 8.

§. 58. a) Si — conponat *des.* 1. 2. 5. 8. 9, *sed in* 5 *infra post* §. 59 *leguntur;* autem *add.* 3. 4. 12. b) *deest* 3. c) alio 3. 6. 7. d) *deest* 3; abs 4; per 6. 7. e) totu 4. f) cum *add.* 3—5. 9. 12.

§. 59. a) Si quis 3. b) eum *add.* 2—5. c) *deest* 3. 5; aut 4. d) veriliam 10; verilia 12. e) tollit 4. f) *deest* 6. 7. 9. 10.

§. 60. a) *hoc loco* §. 58 *(cfr. ibi n.* a) *praebet* 5; *novus titulus incipit* 8. b) autem *add.* 3. c) alii 8; alicui 3; alius alius 5; alio 6. d) gecto 1; ictu 6; icto 7. e) *deest* 6. 7. 10.

§. 61. a) duos 1; duobus 4. 10. 12. b) solvat *add.* 1; conponat *add.* 3.

§. 62. a) *deest* 6. 7. 10; quisquis 5. b) *deest* 1. 2. 5; autem alius *add.* 5. c) aliut 4; aliquis 6. 7. d) genecculo 12; genieulo 4. 7; ienuculo 5; genuglo 9; transpunxerit aut *add.* 5. 8; transpunctus fuerit aut *add.* 4. 6. 7. 9. e) placuerit 2; capulaverit 10; placatus fuerit 4; plagatus 6. 9; plagas 7. f) *deest* 3. g) exinde *add.* 3. h) clodus 9; cloppus 12. i) aut 7. k) per 1; pedis 10. l) rus 1. m) tangant 7. n) Allamanni 1; Alamanna 12. o) tautragilli 1; taudragil 6. 7. 8. 9; thautsagil 10. p) *deest* 6. 7. 10. q) *deest* 12.

§. 63. a) autem *add.* 1. 2; Siquis alicui 3. 5. b) sumptus 4. c) genuculum 2; genucula 8; genicula 4; ienuculo 5. 12; ienucula 10. d) transpunctas 6; transpunctus 7. e) fuerint 8; cum *add.* 2—5. 9. 10. 12. f) *deest* 12; *sequitur in* 8 §. 66 *novum titulum incipiens.*

E codd. B:

LXV.

30. Si[a] aliquis[b] alio[c] genitalia tota[d] absciderit[e], 40[f] solidos conponat.

31. Si[a] autem castraverit[b, *], ita[c] ut virilia[d] non tollat, cum[e] 20[f] solidis conponat.

32. Si quis[a] alio[b] ambas coxas uno ictu transpunxerit, cum[c] 12[d] solidis conponat.

33. Si autem duabus vicibus, similiter[a].

34. Si quis[a] in genuculo[b] transpunctus fuerit aut[c] plagatus[d], ita[e] ut claudus[f] permaneat, ut pes eius ros tangat, quod Alamanni** 'taudragil'[g] dicunt, cum[h] 12 solidis conponat[i].

35. Si tibia subtus genuculo[a] transpuncta fuerit, cum 3 solidis conponat[b].

*) id est 'erfurit'[4] *add.* 9. **) Bavari 18.

§. 30. a) autem *add.* 8. 19; *deest* 37. b) quis 6. 21. 32. c) alium 8; alii 16. 18. d) ab totum 8. 19; costa 10. e) abscisa fuerit 30. f) x 12.

§. 31. a) Si — conponat *des.* 24. b) eum *add.* 16. 31. c) *deest* 1. d) verenda 7; tota *add.* 18. e) *deest* 8. 18. f) XII 20.

§. 32. a) autem *add.* 29; Si quis — conponat *des.* 20. b) alii 16. 18; alium 8. 19. c) *deest* 18. d) XX 4.

§. 33. a) XII *add.* 30.

§. 34. a) alium *add.* 19. 24. b) genulo 6; placaverit aut *add.* 24. c) ita ut 18; transp. fuerit aut *des.* 19. d) plagatur 1. e) *deest* 21; sic plagaverit ita ut 19; plagatus aut 20; ita ut *des.* 18. f) claude 19. g) taudragildi 1; taudrail 4; tautragil 9. 19; taudrugil 16; toutragil 13. 14; taudrigil 18; taudregil 8; traudigil 20; toutregil 30; titudragil 37. h) *deest* 18. i) conponatur 13. 14.

§. 35. a) geniculo 1. 12. 16; geniculum 18; genu 30. b) conpouatur 13. 14.

1) *Cfr. Pactus II,* 7. 2) *Cfr. Pactus II,* 25; *W. E. Wilda l. c. p.* 747. 748. *De significatione verbi 'tautragil' vide J. Grimm, 'RA.'* p. 94. 630; *Graff V, p.* 501; *Schade l. c. p.* 924 *v. 'tautragil'.* 3) *Cfr. Pactus II,* 8. 4) *Vide infra Glossarium.*

E codd. A:

LVII.

64. Si[a] autem[b] articulus[c] prior[d] abscisus[e] fuerit, cum 6 solidis conponat[f, 1].

65. Illi[a] alii[b] articuli[c], si[d] abscisi[e] fuerint[f] toti[g], unusquisque[h] cum[i] 3 solidis[k, 2].

66. Si[a] totum pedem[b] absciderit[c], cum[d] 40 solidis conponat[3].

67. Si[a] a[b] genuculo[c] abscisus fuerit[d, *], cum[e] 50 solidis conponat[f, 3].

68. Si[a] a[b] coxa sursum[c] abscisus[d] fuerit, et exinde[e] vixerit[f], 80 solidos conponat[4].

69. Si[a] autem[b] aliquis[c] alio[d] hernia[e] expresserit[f], cum[g] 3 solidis conponat[h].

E codd. B:

LXV.

36. Si autem articulus prior[a] abscisus fuerit, cum[b] 6 solidis conponat[c].

37. Illi autem alii[a] articuli, si abscisi fuerint toti[b], unusquisque cum 3[c] solidis conponatur[d].

38. Si totum pedem absciderit, cum[a] 40[b] solidis conponat[c].

39. Si a[a] genuculo[b] abscisus[c] fuerit[c], 50[d] solidos conponat[e].

40. Si autem[a] a[b] coxa sursum abscisa[c] fuerit[d], et inde[e] vixerit, 80[f] solidos conponat.

41. Si autem[a] aliquis[b] alio[c] herniam[d] expresserit[e], cum[f] 3[g] solidis conponat.

*) et exinde spassaverit *add.* 3.

§. 64. a) Si — conponat *des.* 2. b) *deest* 1; quis autem 3. c) artigulus 1; articulos 10. 12. d) *deest* 10. e) alicuius *add.* 1. f) *deest* 9. 12.

§. 65. a) Si 9; autem *add.* 2. 9. 10. 12; vero *add.* 3. b) alt 1; autem 2. 10. c) artiguli 1; articulis 2. d) *deest* 5. 12. e) abscisus 5. 6. f) fuerent 1; fuerit 6. g) tuti 1; totius 9. h) unaquisque 1. i) *deest* 5—7. k) conponat *add.* 1. 3. 4. 6—8.

§. 66. a) Si totum — conponat *post* §. 63 *inserta, hoc loco desunt* 8. b) pedum 1; totum *deest* 8; alterius quis *add.* 8. c) absciserit 1. d) *deest* 3. 5. 6. 8.

§. 67. a) Si — conponat *des.* 8. b) per 1; autem 2. 3. 5. c) genulus 2; ieuuculo 5. 9. 12; geniculo 7. d) *deest* 4. e) *deest* 10. f) *deest* 2. 4.

§. 68. a) *novus titulus incipit* 8. b) ad 3; autem 1. 2. 4—7; *deest* 8; autem a 5. 10. c) supra a genuculo 6; supra genuculo 7. d) *ita* 1. 3. 10. 12; abscisa *rell.* e) inde 1. 2. 5. 10. f) cum *add.* 1. 3. 5. 9.

§. 69. a) Si — conponat *des.* 5; Si quis 3. b) *deest* 3. c) *deest* 3; aliqui 4. d) alium 1. 2. 4. 5. 9. 12; alii 8. e) ernia 1. 5. 8. 9; erniam 10; herniam 6. 7. f) excusserit 1. 2. 5. 9. 10. g) *deest* 6. h) *deest* 4.

§. 36. a) primus 13. 14. b) *deest* 11. 20. c) conponatur 13. 14.

§. 37. a) *deest* 13. 14. 19. b) *deest* 18. c) vi 14; iiii 18. d) conponat 8. 31. 32.

§. 38. a) *deest* 2. 19. b) i 9. c) *deest* 12. 15.

§. 39. a) ad 21; Si — conponat *des.* 10. 13. 14. b) genulo 1; geniculo 16. 18; genu 30. c) absciditur 18. d) xl 4. 8. 19. e) conponatur 16.

§. 40. a) *deest* 18. b) *deest* 2. 6. 8. 9. 13. 14. 21. c) *deest* 20. d) abscisus f. 16; absciditur 18; ascisa f. 20. e) exinde 8. f) l 32.

§. 41. a) *deest* 18. b) alius 18. c) alium 8. 19; alii 16. 18; habeo 20; *deest* 1. d) cervicem 18. e) excusserit 1. 16—18. 19. f) *deest* 1. g) sex 31.

1) *Cfr. Pactus II,* 26. 2) *Cfr. Pactus II,* 29. 3) *Cfr. Pactus II,* 25. 4) *Cfr. infra tit. LXXXVII,* 1.

E codd. A:

LVIII.

Si quis liber liberum[a] in via manus iniecerit[b] contra lege[c] et[d] eum[e] via[f] contradixerit[g] aut aliquid ei tollere voluerit[h], cum[i] sex* solidis conponat[1].

LIX.

1. Si quis liber liberum in via de caballo[a] iectaverit[b] et eum[c] tullerit[d] et statim reddit[e] in loco[f], addat[g] ei consimilem[h] et[i] 12 solidos[k. 2].

2. Haec omnia[a] conpositio, quod[b] ad viris[c] iudicavimus[d], ad feminis[e] eorum[f] omnia[g] dupliciter** conponatur[h].

LX.

1. Si quis[a] autem[b] liber liberum occiderit, conponat eum[c] bis octuaginta solidis

*) III 8. **) tripliciter 3. 9.

E codd. B:

LXVI. De[a] eo, qui alteri viam contradixerit.

Si quis liber libero[b] in[c] via[c] manus iniecerit et[d] contra legem ei[e] viam[f] contradixerit aut[g] aliquid ei tollere voluerit[h. *], cum[i] 6 solidis conponat**.

LXVII. De[a] eo, qui alterum[b] de caballo iactaverit[c].

1. Si quis liber liberum in[d] via[d] de caballo iactaverit et ei[e] tulerit[f] et[g] statim cum[h] reddit in[i] ipso loco, addat[k] ei consimilem[l] et 12 solidos[m].

2. Haec[a] omnis[b] conpositio, quam[c] viris[d] iudicavimus, feminis[e] eorum[f] omnia[g] dupliciter conponant[h].

LXVIII. De[a] libero, qui[b] liberum[c] occiderit.

1. Si quis autem[d] liber liberum occiderit, conponat eum[e] bis octuaginta solidis[f]

*) et nihil tollit *add.* 30. **) et si aliquid tulit, reddet, cum 12 solidis conponat *add.* 30.

LVIII. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedentibus coniunctum praebent* 5—7. a) libero 6; liberti 7. b) egeciret 1; iniaerit 10; ingecerit 4; aut *add.* 9; et *add.* 10. c) *ita* 1. 5. 10. 12. legem *rell.* d) *deest* 10. e) ei 2—9. f) *ita* 1. 5. 9. 12; *deest* 10; viam *rell.* g) contradixerint 4. h) cum *add.* 6. 7. i) *deest* 10.

LIX. *Codd. A* 1—10. 12. a) caballum 1; capallo 3; cavallo 4. 7. 8. b) *ita* 1. 8—10; iacerit 2; iactaverit *rell.* c) ei 3—9. d) *ita* 1. 2. 4. 10. 12; tollerit 3. 5; tulerit *rell.* e) reddet 9. 12; ei *add.* 3; ipsum *add.* 10. f) locum 8. g) addit 1. 3. 5; addet 4. 9. 10; addedit 12. h) cumsimilem 1. 4. 12. i) cum 1; et cum 3. k) conponat *add.* 1. 3—5. 7.

§. 2. a) omnis 6; *deest* 7. b) quam 6. 7. c) viros 4—9. d) iudicabimus 5. 10. e) feminas 2. 4—9. f) autem 3. g) *deest* 6. 7; si factum fuerit *add.* 8. h) conponat 1. 4. 5. 8.

LX. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebet* 5. a) *deest* 2. 6. 10. 12. b) *deest* 1. 3. 4. c) *deest* 3.

LXVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 4—21. 25—32. 37. a) De libero, qui alii libero in via manus iniecerit *rubr.* 31; *deest rubr.* 4. b) liberum 8. 19; vero 20. c) *des.* 18. d) *deest* 8. 19. e) et eum 8. 19. f) via 19. g) et 18; aut a. ei t. voluerit *des.* 26. h) voluisset 7; noluerit 13; ei tullerit 20. i) *deest* 1. 18.

LXVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 4. 6. 8. 9. 11—21. 27—32. 37. a) Qui alium contradixerit *rubr.* 4. b) alteri viam contradixerit et eum 31. c) eiecerit 31. d) *des.* 9. e) aliquid *add.* 18. f) *deest* 30. g) *deest* 6. 30; non *add.* 15. h) ei 1. 8. 18. 21; *deest* 19. 30. i) et 30. k) reddat 1. 30; addit 4. 19. 20. 21. 28. 29; et *add.* 30; *deest* 18. l) cum similem 11; similem 31. m) conponat *add.* 8. 9. 30.

§. 2. a) autem *add.* 9. 13. 14. b) omnia 8; est 18. c) quod 8. 19; quoad 16. d) ad viris 8; ad viros 9. 13. 14; viros 16. e) feminas 4. 11. 20. 32. 37; ad feminas 8. 16. 19. f) vero 20; *deest* 30. g) *deest* 27. 31. h) conponat 28; conponatur 31; conponantur 1. 8. 16. 37.

LXVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 24. 27—31. 37. a) *rubr. deest* 4. b) alium *add.* 30. c) alterum 11. d) *deest* 1. 18. 19. e) *deest* 1*b*. 20. f) *deest* 20; si *add.* 6; ad *add.* 8. 19.

1) *Cfr. Pactus II,* 50; *W. E. Wilda l. c. p.* 780. 2) *Cfr. Pactus III,* 22; *W. E. Wilda l. c. p.* 779, *n.* 3.

E codd. A:

LX.

ad[a] filios[b] suos. Si autem filios[c] non reliquid[d] nec heredes[e] habuit[f], solvat cum[g] 200 solidis[h.1].

2. Feminas autem[a] eorum[b] semper in duplum[c.2].

3. Medius[a] vero[b] Alamannus[c] si occisus fuerit[d], 200 solidis[e] solvat[f] cum[g] parentibus[h.3].

LXI.

1. Si quis[a] alicui[b] amissario[c] involaverit[d], ille[e], cui[f] est, debet[g] probare[h], quod[i] valet[k]. Si enim dicit[l], quod[m] 12 solidos[n] valeat[o], cum duos[p] iuret, quod[q] sic[r] valeat[s], et[t] postea solvat ille[u] fur tale[v], quale[v] ille[w] iuraverit[x], in caput et illius[y] alius[z] octo-

a) *deest* 6. b) filius 1; filiis suis 6. c) filius 1. 10. d) relinquit 1. 4. 10. e) heredis 1. f) habit 2; habuet 10. g) *deest* 8. 9. 10. 12. h) soledus 10.

§. 2. a) *deest* 1. 2. 6. 7. b) *deest* 3. c) conponatur *add.* 3.

§. 3. a) Mediis 1; Medios 10. b) autem 2. c) Allamannis 1; Alamannos 10. d) *deest* 9. e) *deest* 12. f) solvatur 6. 7. g) *deest* 6. 7; eorum 12. h) solvatur *add.* 4; suis *add.* 3. 5.

LXI. *Codd. A* 1—10. 12. a) qui 1. b) cui 1; alicuius 3. 4; alterius 8. c) *ita* 2. 3. 12; ammissario 1; amisarium 4; ammisarium 5; amissarium 6—9; amassario 10. d) immolaverit 3. 5. 12. e) illi 1. 5. 10. 12. f) cuius 5. 8. g) debit 1. h) proare 1. i) quantum 6. 7. k) valuit 8. l) dicunt 1; dicet 3. 12. m) *deest* 12. n) *deest* 10. o) valiat 1; valet 7; valuit 8. p) duobus 2. 6. 7; duobus sacramentalibus 3. q) et 1. 5; ut 2. 3. 4. 9; aut 12. r) sicut 2. 10. s) valuisset 8. t) *deest* 6—9. u) illi 2. 4. 5. 8. 12; ei 7. v) talem qualem 6. 7. 8. 10. w) *deest* 1—3; illi 6. 7. 12. x) iuravit 10. y) *ita* 8. 10. 12; illud 6. 7; illos *rell.* z) *ita* 1. 10. 12; aliud 6. 7; *pro* et illius alius 9 *praebet:* ipsum aut similem restituat; alios *rell.*

E codd. B:

LXVIII.

filiis[a] suis[b]. Si autem filios non reliquit[c] nec heredes habuit, solvat cum[d] 200 solidis[e].

2. Feminas[a] autem[b] eorum semper[c] in duplum conponat[d].

3. Medius vero Alamannus[a.*] si occisus fuerit, 200 solidis solvat cum[b] parentibus[c], qui[d] eum occiderit.

LXIX. De[a] eo, qui alterius[b] amissarium[c] furaverit[d].

1. Si quis alicuius[e] amissarium[f.**] involaverit[g], ille, cuius[h] est, debet probare, quantum[i] valet[k]. Si enim dicit, quod duodecim[l] solidos valeat[m], cum[n] duobus iuret[o], quod sic[p] valeat[q]. Postea[r] solvat ille[s] fur[t.***] talem[u], qualem[v] ille iuraverit[w], in

*) Bavarus vel Al. 18. **) *Glossa:* id est equum, quippe armento equarum, id est 'scelo'[4] 30. ***) si furtivum quidem ille iuraverit, in duos restituat similes VIII geldos solvat *etc.* 18.

a) filius 14. b) eius 9. 13. 14. c) relinquid 2. 11. 19. 21; reliquid 9. 28. 29. d) cum 1; *deest* 2. 6. 9. 12—16. 18. 30. e) *deest* 1.

§. 2. a) Feminae 9. 13. 14; Feminis 18. b) vero 18; *deest* 1. 1*b*. 9. c) *deest* 16. 18. 27; *ab hac voce denuo incipit* 3. d) conponantur 8. 13; conponatur 14; conponant 29; id est cccc solidi *add.* 30; *deest* 1. 19.

§. 3. a) Alamanus 14. b) *deest* 18. 30. c) suis *add.* 18. d) q. e. o. *des.* 19.

LXIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 24. 26—32. 36. 37. a) De eo *des.* 4. b) *deest* 20. c) emissarium 18. 31. d) involaverit 20. 30; id est furatus fuerit *add.* 30. e) alicui 8. 19. f) emissarium 9. 18. 25. 31. g) id est furaverit *add.* 9; id est furatus fuerit *glossa* 30. h) cui 8. i) quod 8. 19. k) valeat 8. l) *deest* 20. m) valet 6. n) cum duobus — valeat *des.* 4. 5. 16. 18. 19. o) coniuret 20. p) tantum 30. q) valeret 30; et *add.* 9. 13. 14. 19. 26. r) sic 26. s) illi 3. 4. 13. 16. 19. t) furtu 1; suo 16. u) tale 20. v) quale 14. 20. w) iuravit 8.

1) *Cfr. supra XLV.* 2) *Cfr. Pactus II,* 39. 40. 3) *Cfr. Pactus II,* 37. 4) *'Schälhengst'; cfr. Graff VI,* 475; *Schade l. c. p.* 787, *v. 'scelo'.*

E codd. A:

LXI.

geldo[a, *] solvat[1] medietatem[b] in auro valentem[c] pecunia[d], medietatem[e] autem[f], quale[g] invenire potuerit[h] pecunia[i].

2. Et si ille[a] talem[b] involaverit[c] equum, quod[d] Alamanni[e] 'marach'[f, 2] dicunt, sic eum solvat[g] sicut[h] et[i] illo[k] amissario[l].

LXII.

1. Si quis[a] alicui[b] caballum[c] involaverit[d], adpraetiat[e] eum[f] dominus eius[g] cum[h] sacramento[i] usque ad sex solidos, si[k] tantum valet — amplius[l] non[m] quaerat[n], non[o] valet plus — aut minus[p]. Quantum illi[q] ad sacramentum[r] inpraetiaverit[s], in[t] caput[t] tantum[u] restituat fur; octo[v] enim[v] geldus[v], in quale pecunia habet[w].

*) novegildo 1; novigeldos 4. 5; novemgeldos(us) 2. 6. 7. 10.

E codd. B:

LXIX.

caput[a] et illos[b] alios[b] octogeldos[c, *] solvat medietatem[d] in auro[e] valente[f] pecunia[g], medietatem autem[h], qualem[i] invenire potuerit[k] pecuniam.

2. Et[a] si[a] ille[b] talem equum involaverit, quem[c] Alamanni[d] 'marach'[e] dicunt[f], sic[g] eum solvat[h] sicut et[i] illum[k] amissarium[l].

LXX. De[a] eo, qui alterius caballum involaverit[b].

1. Si quis alicui[c] caballum** involaverit, adpretietur[d] eum[e] dominus eius cum sacramento usque ad[f] sex[g] solidos, si tantum valet[h] aut plus[i], aut minus. Quantum ille cum sacramento adpretiaverit, in caput[k] tantum[l] restituat fur; octo*** enim[m] geldos[n], in quali[o] pecunia habet[p].

*) novemgeldos 8. 12. 19. 24. 27. 29. 36; novem geldis 30; nonigeldos 16; novem wedregildos 1; novigeldos 13. 14. 29. **) id est equum *add.* 30. ***) novem 1—3. 6. 12—15. 17—19. 30; V novigeldos 9.

a) *ita* 3. 12; VIII wirigildos 8; VIII wirigeldus 9. b) medietate 1; *deest* 9. c) valente 2—7. 9. 10. d) pecuniae 10. 12; pecuniam 8; et *add.* 10; *deest* 3. e) medietate 8. 9. f) aut 1. 2; *deest* 10; vero in pecunia 3. g) qualem 2. 3. 6. 7. h) potest 3. i) pecuniae 12; pecuniam 6. 7; *deest* 3.

§. 2. a) quis 8; illi 3–5. 12. b) *deest* 8. 9; tale 1. c) involaverint 3; immolaverit 12. d) quem 6. e) Allamanui 1; Alamna 5. f) mara 1; marahe 4; marah 5; marcha 9; march 12. g) solvant 5. h) sic 3. i) *deest* 4. 10. k) illum 3. 6. 7. 9. 10; illi 4. 12. l) amessario 1; amassario 2. 12; massarium 3; amassarium 5. 10; amissarium 4. 6—9.

LXII. *Codd. A* 1—10. 12. a) qui 9. 12. b) alterius 8. c) cavallum 6—8; caballus 12; caballum — eius *des.* 9. d) immolaverit 12. e) *ita* 1. 3. 12; adpretiet 2. 4—6; adprecet 7; adpreciit 8; adpraecit 10. f) illum 1. g) et 12. h) *deest* 2. 10. i) sacramentum 1. 8. k) et si 3; se 10. l) A. n. q. n. v. *des.* 10. m) *deest* 12. n) *deest* 12; quirat 1; quaeret 9; requirent 4. o) si non 2. p) *sc.* adpraetiat; *cf.* §. 2. q) *deest* 1. 5; ille 3. 6. 7. 9. 10; illum 4. r) sagramentum 1; sacramento 10. s) preciaverit 3; adpretiaverit 7. 8. t) *des.* 4. u) *deest* 3. v) octogildus 1. 4; octogeldos 2. 5; octogildis 10; VIII novigeldos solvat 3; octo enim wirigeldus 9. w) solvat *add.* 8.

a) in caput *des.* 9. b) illud aliud 9. 13. 14. 24. 29. c) octo wedregildos 17; o. weregeldus 2; o. weregeldos 9. d) medietatem in a. v. pecunia *des.* 28. e) et *add.* 31. f) valentem 8. 31. g) pecuniam 16. 18. 20; pecuniae 30. h) aut 2. 11. 21. 32; in argento aut 30. i) qualemcumque 18. k) poterit 8. 18.

§. 2. a) Si autem 18. b) illi 8. c) qualem 1. d) Bavari 18. e) marah 3; marahe 8. 29; march 18. 24. 28. 30; marca 19; marae 20; marhe 31; marad 2. 36. f) vocant 18. g) si 8. h) solverit 32. i) *deest* 8. 18. 20. k) ille 13. l) emissarium 18. 31.

LXX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 24—32. 36. 37. a) De eo *des.* 4; *rubr. deest* 12. b) furaverit 16. c) alicuius 9. 12—14. 30; alterius 18. d) et pretiet 12. 15; adpraetiet 3. 8; adpretiet 1. 1*b*. 2. 5. 6. 16—19. 24; appreciet 9. 13. e) *deest* 20; cum 32. f) *deest* 9; usque ad — ille cum sacramento *des.* 4. g) IIII 28. h) amplius non requirat non valet plus aut minus 19. i) amplius 1. 17. 20. k) se *add.* 11; suum *add.* 18. l) totum 2. m) *deest* 9. 18. n) wedregildo 1; wedregildos 36. o) qualibet 12; qualem 29. p) potuerit 31.

1) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 898. 899.

2) *'Mähre'; cfr. Graff II,* 844; *Grimm, 'WB.' VI, v. 'Mähre'.*

E codd. A:

LXII.

2. Iumentum[a] tres solidos adpractiet[b], si[c] tantum valet, aut minus.

LXIII.

1. Si[a] equo[b], quod[c] 'marach'[d] dicunt[e], oculum excusserit aut[f] excurtaverit[g], cum 3 solidis conponat.

2. Illo[a] alio[b] caballo[c] mediano[d] si oculo[e] excusserit[f], solidum unum[g] et[g] semis conponat[h]; et[i] si eum excurtaverit[k], similiter conponat[l].

3. Si[a] enim[b] iumento[c] oculum[d] excusserit[e], medio[f] solido[f]; et si eum[g] excurtaverit[h], ita[i] faciat[k].

LXIV.

Si[a] homo in equo suo caballicaverit[b], et[c] aliquis eum super ipsum[d] placare[e] voluerit et, dum ad illum iniecit[f], illo[g]

E codd. B:

LXX.

2. Iumentum[a] tribus solidis adpretiet, si tantum valet, aut minus.

3. Si[a] equo, quem[b] 'marach'[c] dicunt, oculum excusserit aut eum excurtaverit[d], cum[e] 3 solidis conponat.

4. Illo[a] alio[b] caballo mediano si oculum excusserit, solidum[c] unum et semis[d] conponat; et si eum excurtaverit[e], similiter conponat[f].

5. Si enim[a] iumento oculum excusserit[b], medium solidum[c]; et[d] si eum[e] excurtaverit[f,*], ita[g] faciet[h].

LXXI. De[a] eo, qui equum plagaverit, dum[b] hominem[c] plagare voluerit[d].

Si quis homo in[e] equo suo[f] caballicaverit[**], et aliquis[g] eum super ipsum[h] plagare voluerit et[i], dum illum[k] plagare voluerit[l],

*) excurticaverit, id est 'bichurtit'[1] 9.

**) ierit 18; equitaverit 30.

§. 2. a) in *add.* 6. 7. b) adpraecit 5. 10; adpraecet 8. 9; adpraeciat 1. 3. 12; et *add.* 1. 3. 5. c) se 10.

LXIII. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebent* 3—7. 9. 10. 12. a) quis *add.* 1. 5. b) equum 1—3. c) quem 6; Alamanni *add.* 4. 5. d) mar 1; march 3. 12; marah 4; marahc 7. e) si *add.* 10. 12. f) si *add.* 3. g) excorticaverit 3. 6. 7.

§. 2. a) Illi 6. 7. b) alii 6. c) *deest* 8. d) medidiano 9. e) oculum 3. 4. 6—9; oculos 5. f) aut scurtaverit *add.* 3. g) *des.* 10. h) cum precium 1; *deest* 8; conponat et — similiter c. *des.* 3. i) *deest* 2. 10. k) scurtaverit 1; excorticaverit 6. 7. l) ita faciet 12.

§. 3. a) *novus titulus incipit* 6. 7; Si — ita faciat *des.* 12. b) *deest* 10. c) iumentum 1; iumentae 8. d) oculo 10. e) aut excorticatum *add.* 3. f) medium solidum conponat 3, *ubi verba quae sequuntur desunt.* g) eam 1. 2. 10. h) scurtaverit 1; excorticaverit 6. 7. i) similiter 4. k) faciet 2; conponat 8; ita fiat *add.* 4.

LXIV. *Codd. A* 1—10. 12. a) quis *add.* 3. 4. 6—9. b) cabalicaverit 5; cavalicaverit 8; caballecavit 10. c) *deest* 1. 2. d) ipso 1. 8; eum 10; cavallo *add.* 8. e) plagare 2. 6. 7. 9. f) ingecit 1; inieicit 2; iecit 3; ciecit 6. 7; iniacet 10. g) *ita* 1. 2. 12; illum caballum *rell.*

§. 2. a) Iumento 1.

§. 3. a) quis *add.* 16. 19. b) quod 8. 19; Alamanui *add.* 16. 19. c) marah 6; macrh 8; marcha 19; march 18. 24. 27. 28. 30. 31; marac 20; marahc 29. d) scurtaverit 1; excorticaverit 2. 20. e) *deest* 9. 14; cum — excurtaverit (§. 4) *des.* 21.

§. 4. a) Illi 2. 3. 6. 8. 9. 13—16. 18. 28—31; autem *add.* 13. 14. b) alii 16. 18. 31. c) altero dimidio solido 30. d) semissem 12. 29. 31; semi 20. 32; et semis *des.* 30. e) scurtaverit 1; excorticaverit 20. 36. f) *deest* 30.

§. 5. a) *deest* 9. 18. b) vel excurtaverit *add.* 30. c) solvat *add.* 9; conponat *add.* 30. d) *deest* 9. 18; et *etc. des.* 30. e) eam 8; illud *add.* 31. f) scurtaverit 1; excorticaverit 20. g) similiter 20. 26. h) faciat 13. 14. 31; fiat 19; fiet 16; conponat 20.

LXXI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 25—32. 37. a) *rubrica deest* 4. b) et dum 8. c) dominum 30. d) vult 1*b*. e) super 30; *deest* 20. f) *deest* 18. g) aliquem 20. h) eum ipsum 8; eum 1; illum 4; ipso 30. i) *deest* 9; et — voluerit *des.* 8. 30. k) ille 16. 37; eum 1; ad illum 19. l) iniecit 19; et *add.* 20.

1) *I. e.* '*gekürzt*'. *Cfr. Graff IV*, 500.

E codd. A:

LXIV.

caballo placat[a], et[b] si ita ad[c] dominum[d] fecisset[e], sic[f] illo[g] caballo conponat, quomodo[h] illo[i] domino[i. 1].

LXV.

1. Si enim[a] in troppo[b] de[c] iumentis[d] illam[e] ductricem[f] aliquis[g] involaverit[h], licet[i] eam dominum[k] eius adpraetiare[l] 12 solidis. Et quidquid ille[m] adpractiaverit[n], ille[o] fur[o] furtivum[p] reddat[q] novigildus[r].

2. Alia[a] autem iumenta de[b] grege[b], quae[c] lactantis[d] est[e], cum 6 solidis conponat[f].

3. Alias[a] autem[b], quod[c] adhuc prignis[d] non[e] fuerunt[f], solidis 3 sint[g] adpractiatas[h].

E codd. B:

LXXI.

caballum* eius[a] plagaverit, ita plagam caballi conponat, quemadmodum conponere[b] debuit[c], si[d] dominum[e] eius[f] plagasset.

LXXII. De[a] eo, qui in[b] troppo de[c] iumentis[c] ductricem[d] involaverit[e].

1. Si enim[f] in[g] troppo** de[h] iumentis illam ductricem aliquis[i] involaverit, licet[k] eam domino[l] eius adpretiare[m] duodecim solidis[n]. Et quidquid[o] ille adpretiaverit[p], ille fur[q] furtivum*** reddat[r] novemgeldos[s. †].

2. Alia autem iumenta de grege[a], quae[b] lactantes[c] sunt[d], cum 6 solidis conponat[e].

3. Alia autem, quae[a] adhuc pregna[b] non fuerunt[c], tribus solidis[d] sint[e] adpretiata[f].

*) illo caballo, et si ita ad dominum fecisset, sic illo caballo conponat, quomodo illo domino *pro verbis sqq.* 19. **) id est 'stuote' *add.* 9; *Glossa:* lege: 'stûte' 30. ***) talem 31. †) octogeldos 18.

a) plagat 2. 3. 6. 7. 9. 12; placaverit 8. 9. 10. b) sicut si *pro* et si ita 8. c) apud 3; *deest* 10. d) domino 10; suum hoc *add.* 3; eius hoc *add.* 8. e) fecisset, quomodo illum dominum, sic et illum caballum conponat 3. f) ita 8. g) illum caballum 4. 5. 8—10. h) q. i. d. *des.* 8. i) illum dominum 7. 10; illo domno 2; illo damno 9.

LXV. *Codd. A* 1—10. 12. a) Si quis homo 3. b) tropo 8. 9; trupe do 4. c) *deest* 4. 6. 7. d) iumenta 1. 3. 5; iumentorum 6. 7. e) illa 5. 8. 9. 12. f) ducatricem 1; doctricem 5. 8. 9. 12. g) *deest* 3. h) immolaverit 12. i) liceat 6. 7. 10. k) dominus 3. 4. 9; domino 6. 7. l) ad *add.* 3. m) illi 2. 12; fur *add.* 10. n) *deest* 2. o) *des.* 1. 2; illi 12. p) furtivam 1. 2. 5; furtiva 10; *deest* 8. q) redat 1. r) *ita* 1. 8; novemgeldos 2. 3. 5—7. 10; novegeldos 4; VIIII wirigeldus 9; novigeldus 12; conponat *add.* 3; solvat *add.* 4.

§. 2. a) Alii 1. b) *des.* 3. c) qui 1. 10; quod 5. d) lactantes 3. 12; lactans 6. 7. e) sunt 3; de grege furaverit *add.* 3. f) cumponat 1; *deest* 4.

§. 3. a) Alia 1. 6. 7; alius 10. b) iumentas 3. c) quos 3; qui 4. 5. 7. 9; qui ad 8; quae 6. d) *ita* 3. 9. 12; prignes 1; priguans 4. 8; prignas 5. 10; pregnans 2. 6. 7. e) *deest* 2. f) fuerent 1; fuerint 10; fuerit 4. 6. 7; ad *add.* 3. g) sunt 1—3. h) adpreciata 6. 7; adpreciati 3; adpredicatis 4.

1) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 780.

a) tamen 30; *deest* 8. b) *deest* 18. 26. 30. c) debuisset 2. 8. 9. 13. 14; deberet 30; *deest* 26. d) *deest* 8. e) dominus 32. f) *deest* 20.

LXXII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 25—32. 36. 37. a) De eo *deest* 4. b) *deest* 20. c) *des.* 18. 30. d) *deest* 2. e) furaverit 16. f) *deest* 18. g) *deest* 21. h) de ium. i. ductricem *des.* 26. i) aliquid 20. 26. k) liceat 1. 2. 21. l) dominus 18. m) adpreciaverit 18. n) conponat *add.* 18. o) de *add.* 1. p) adpreciavit 18. q) *deest* 1. 19. r) solvat 18. s) novegildos 17. 28; novigeldis 8; novigeldos 29; novem wedregildos 1; novem wedregeldis 36.

§. 2. a) gregare 3. b) qui 3; qualiacumque 18. c) lactantia 4. 13. 16. 21; lactans 19; *deest* 18. d) sint 18; est 19. e) *deest* 11.

§. 3. a) qui 19. 20. b) praegnantia 16. 21; inpregnata 18. c) sunt 12; fuerint 1. 14. 16. 18. 20. d) *deest* 1. e) sit 20; sunt 8. 29. f) praeciata 8; adpretiate 1; adpreciati 30.

E codd. A:

LXVI.

Si quis[a] autem[a] aliquis[b] homo iecto[c] ferierit[d] prignum[e] iumentum[f], et ipsa[g] abortivum[h] fecerit[h. 1], iectans[i] ipsum puletrum[k] mortuum[l], unum[m] solidum conponat.

LXVII.

1. Si quis gregem[a] iumentorum ad pignus[b] tulerit[c] et incluserit[d] contra legem[e], cum[f] 12* solidis componat[1] et dimittat[g] et[h] usque ad annum[i] integrum habeat eos[k] in cura[l], qui illos[m] pignoravit[n]. Et si aliquid de[o] ipsa[p] grege in[q] ipso[r] anno[s] perdiderit[t], ille[u], qui[v] pignus tulit[w], semper[x] similem[y] restituat[2].

2. Si autem ipsa grex iumentorum damnum[a] fecerit aut[b] in prado[c] aut in

*) xv 2.

E codd. B:

LXXIII. De eo, qui pregnum[a] iumentum ferierit[b], et[c] abortivum fecerit.

Si[d] autem[e] aliquis[f] homo ictu[g] ferierit pregnum iumentum, et[h] abortivum* fecerit, ita[i] ut[i] iactet[k] ipsum[l] poledrum[m.**] mortuum, unum solidum[n] conponat.

LXXIV. Qualiter[a] iumenta, quae[b] messem[c] laeserint, includantur[d].

1. Si quis gregem[e] iumentorum ad pignus*** tulerit et incluserit contra legem, cum[f] 12 solidis conponat et dimittat et[g] usque ad annum[h] integrum[i] habeat eos[k] in cura[l], qui[m] illos[n] pignoravit. Et si aliquid[o] de ipsa grege[p] in ipso anno[q] perdiderit[r], ille, qui pignus tulit[s], similem[t] restituat.

2. Si autem ipse[a] grex iumentorum damnum fecerit aut[b] in prato aut in messe

*) *Glossa:* id est 'vervurfet' 30. **) id est 'volon'[3] *add.* 9; *glossa:* id est pullum 30. ***) 'in fant' *add.* 9.

LXVI. *Codd. A* 1—10. 12 *(cfr. infra n.* h*).* a) *deest* 3. b) alicus 5. c) iecta 2; iectum 10. d) ficerit 1; *verba seqq.* — fecerit *des.* 8. e) pregnum 6. 7. f) iumentae 3. g) ipsum 2; ipsam 3; ipse 4. 6. 7. 9; *deest* 10. h) adportivum f. 2; abortivam f. 3; adortivum f. 6; abortaverit 12; *in cod.* 12, *ubi reliqua pars huius tituli deest, sequitur fragmentum II. Pacti.* i) *ita* 5. 8. 9; iactat 1. 2; et per hociectat 3; ut iectat 10; iactant 4; iactans 7; ita ut iactet 6. k) poledrum 2. 6; poletrum 3. 5. 9; polletrum ab 4; pulledrum 7; putrino 10. l) mortuo 10; cum *add.* 7. 8; ab *add.* 3. 9. m) *deest* 1, *ubi numero spatium vacuum relictum est.*

LXVII. *Codd. A* 1—10. 12. a) grege 1. 3. b) pingnis 9. c) tullerit 1. 6. 7. 10. 12. d) inclauserit 1; intus cluserit 3. e) lege 1. 10; *spatium vacuum in* 12. f) *deest* 6. 7. 10. g) demittat 1; dimittite eos 3. h) *deest* 1. 10. i) annus 5. k) eas 10; *deest* 6. 7. l) curam 10; ille *add.* 6. 7. m) illus 1; illas 3. 10; eas 6. 7. n) pignus habet 1; pigneravit 6. 7. o) in 3. p) ipso 3. 6. 7. q) *deest* 3. 10. r) *deest* 10; eodem 3. s) *deest* 10; n̄ 1. t) perdediret 1; per 10. u) illi 5. v) in 5; illis *add.* 3. w) tollit 4; tullerit 5; tullit 1. 10. 12. x) *deest* 4. 8. 9. y) similiter 1. 2. 5.

§. 2. a) damno 2. b) *deest* 2. 3. c) *ita* 1. 8; prato *rell.*

LXXIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—17. 19—21. 25—32. 36. 37; *deest* 18. a) pregnans 4. 16. 21. 28. b) fecerit 3; *deest* 19. c) ad 19. d) quis *add.* 8. 16. 19. 27. e) iumentum 27. f) *deest* 16. g) uno ictu 30. h) ipsum *add.* 8. 19. i) *des.* 19. k) id est proicit *glossa* 30. l) *deest* 1. 16; illum 1*b*. m) polledrum 3; puletrum 4. 28. 29. 31; poletrum 9. 11. 16. 30; puledrum 21. 32. n) *deest* 9.

LXXIV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 25—32. 36. 37. a) Qui alteri 27; de *add.* 2; De eo, qui iumentum pregnatum, quod messem leserit incluserit *rubrica* 18. b) quem 1; qua 6. c) promessem 1. d) inclaudantur 2. e) de *add.* 3. f) *deest* 4. 13. 14. 18. g) *deest* 27. h) damnum 2. i) et *add.* 20. k) eas 1. 1*b*. 2. 3. 5. 6. 8. 12. 15. 17. 30; eius 18. l) ille *add.* 3. 16. 30. m) quod 18. n) eos 11; illum 18; *deest* 30. o) ullum 30. p) de ip. gr. *des.* 30. q) *deest* 18. 19. r) perdet 30. s) pignoravit 21; ille q. p. tulit *des.* 30; semper *add.* 19. t) *deest* 4. 13. 20.

§. 2. a) ipsa 11. 17. 19. 20. 27. 29; *deest* 18. b) *deest* 18.

1) *I. e. abortum fecerit.* 2) *Cfr. Pactus V,* 4; *W. E. Wilda, 'Das Pfändungsrecht', in 'Z. für deutsches Recht' I, p.* 167 *sqq.* 3) *'Fohlen'; cfr. Grimm, 'WB.' III, v. 'Fohle'.*

E codd. A:

LXVII.

messe, foris[a] mina et dic[b] domino[c] eius, ut veniat videre, quale[d] damnum fecit[e]; et quantum aestimaverint[f] arbitrii[g], aut tu[h] firmare[i] ausus fueris[k], quod[l] tantum[l] damnum fecissent[m], tantum[n] dominus iumentorum restituat.

3. Si illo[a] pastore de illus[b] iumentus[c] eum[d] aliquis occiderit[e], conponat[f] solidos 40[*,1].

LXVIII.

1. Si quis in[a] vaccaritia[b] legitima[c], ubi sunt 12 vaccas[d] vel amplius[e], taurum[f] ex ea[g] involaverit[h] vel occiderit[i], tres solidos eum[k] solvat[l,2], aut[m] qualecumque[n] armentum[o] de ipsa vaccaritia[p] involatus[q] fuerit[q], secundum qualitatem eum[r] solvat[s].

E codd. B:

LXXIV.

foris[a] minatur[b,*] et dicatur[c] domino[d] eius[e], ut veniat[f] videre[g], quale damnum fecit; et quantum aestimaverit[h] arbitrio[i] aut[k] adfirmare[l] ausus fuerit[m], quod[n] tantum[o] damnum fecisset[p], tantum dominus iumentorum restituat[q].

3. Si vero[a] pastorem illorum[b] iumentorum aliquis[c] occiderit[d], conponat eum solidis 40.

LXXV. De eo[a], qui taurum gregem[b] regentem[c] involaverit aut[d] occiderit[e].

1. Si quis in[f] vaccaritia[g,**] legitima, ubi sunt duodecim vaccae vel amplius, taurum ex[h] ea involaverit vel[i] occiderit, 3 solidis eum[k] solvat[k], aut qualecumque[l] armentum[m] de ipsa vaccaritia[n] involatus fuerit, secundum qualitatem eum[o] solvat.

*) x 2.

*) minata, id est 'kitribin' 9. **) *Glossa:* l. 'sueigen'[3] 30.

a) foras 10. b) foris in anona dic 3; foras minavi et dic 4; foris minat et dicat 6. 7; edic dic 9. c) dominus 4. d) qualem 2. 4. 7; quae 10. e) fecerint 3; fecerit 5. f) existimaverit 2; estimaverit 2. 3; existimaverint 4. 6. 7; extimaverint 8. g) arbitrium 4. h) *deest* 10; ille 6. 7. i) adfirmare 10. k) fuerit 6. 7. l) quantum 12. m) fecisset 4. 5. 8. n) quantum 3.

§. 3. a) illum pastorem 3. 5. 7—10; illo pastorem 4; vero pastorem 6. b) *ita* 1. 12; illas 8; illo 2; illis 3. 7. 10; illos 4. 9; *deest* 5. c) *ita* 1. 12; iumentas 8; iumentos 2. 4. 9; iumentis *rell.* d) *deest* 6. 7. e) occiserit 1. 4. f) cum XL solidis conponat eum domino suo 3.

LXVIII. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebet* 12. a) *deest* 12; de 10. b) vacharicia 1; vaccaria 4. 7; vaccariciam 8. 9. c) legitimam 8; legitime 9. d) vacas 1; vaccae 6. 7. e) amplius cum tauro et de illas aliquis involaverit *etc.* 3. f) taurus 12. g) eas 1; eam 10. h) immolaverit 12. i) occiserit 1; cum *add.* 3. k) *deest* 1. 3. 8. l) conponat 3. 8. m) aut — solvat *des.* 10. n) qualecum 1. 2. o) aut de qualiscumque 3. p) vaccaria 4. 7. q) involaverit 1. 2. 4; immolatus fuerit 12; involutus fuerit 7. r) eam 8. s) restituat 8; solvant 9. 12.

a) foras 8. 29. b) mina 19; minat 3; mittatur 20; minetur 20. 28. 29; minantur 1*b*. c) dicat 9; dic 19. d) domini 1. e) *deest* 30. f) veniatur 3. g) et videat 18. h) cum *add.* 31. i) arbitri 21; *deest* 26. k) *deest* 20; tu *add.* 19; ille *add.* 30. l) firmare 15. 19. 29; probare 30. m) fueris 19. n) *deest* 2. 36. o) quantum 2. 36; *deest* 13. 14. p) fecissent 2. q) reddat 18.

§. 3. a) illum 8. 19; Si vero — sol. 40 *des.* 20. b) eorum 16; de illo iumentis 19. c) eum *add.* 8. d) perdiderit 18.

LXXV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 27—32. 36. 37. a) De eo *des.* 4. 27; *rubrica deest* 19. b) de grege 30. c) *deest* 30. d) vel 2. 4. 27; et 3. 32. e) occidere 20; aut occiderit *des.* 30. f) *deest* 21. g) vaccaria 1; vacaria 18. h) ex ea *des.* 30. i) aut 18. k) conponat 30. l) qualemcumque 2. 29. m) iumentum 4. 18; animal 30. n) vacaria 1; vaccaria 8. 18. 19. o) *corr.* illud 9. 29; quam habet 30.

1) *Cfr. infra LXXII. LXXIII. LXXIV.* 2) *Cfr. Pactus III,* 24. 3) *Id est grex armentorum. Cfr. Graff VI,* 862; *Schade l. c. p.* 908, *v. 'sweiga'.*

E codd. A:

LXVIII.

2. Illa[a] mellissima vacca[b] 4* tremissis[c] licet[d] adpractiare[e].

3. Illa[a] alia sequentriana[b] solidum[c] unum[c].

4. Illa[a] alia[b] minuta[c] animalia, secundum quod[d] arbitrii[e] adpractiaverint[f], ita[g] solvatur[g], secundum[h] quod lex habet[i].

LXIX.

Si quis mortaudus[a] baro aut femina[b], qui[c] qualis[d] fuerit[e], secundum legitimum[f] wirigildum[g] suum in novigildo[h.]** solvatur[1],

*) tres 2. **) suum in novigildo *des.* 4. 8—10. 12.

§. 2. a) melissima 1. 10; meliorissima 2; meliosissima 3. b) vacha 1. c) *ita* 1. 10; tremissos 2. 5. 9; tramissas 3; tremissus 12; tremisses *rell.* d) licíat 1; liceat 2. 6. 7; eam *add.* 2. 3. e) praeciare 10; apreciare 12.

§. 3. a) Ille 3. b) sequentrana 2. 4. 5. 10; sequenteriana 8. 9; sequenterianam 6; sequentariana 7. c) cum sol. uno 3.

§. 4. a) Illa a. m. animalia secundum *des.* 5. b) *deest* 2. c) aminuta 8. d) *deest* 3. 10. e) arbitrium 10; arbitrio 3. 5; arbitri 6. 7. f) adpraeciaverent 1; adpretiaverit 2. 4; adpraeciеtur 10; apraeciaverunt 12. g) ut solvat 10; ita solvantur 4—9; illa minuta animalia *add.* 5. h) secum 2; *deest* 4. i) habit 1; est 4.

LXIX. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebet* 12. a) mortaudos 2; mortaudo fuerit 3; mortho 4; mordauto de quis 5; mordtotos 6. 7; mordtotus 8; morittaudus 9; morthdaudo 10; mortaudu si 12. b) feminam 4. c) *deest* 5; quia 8. d) quale 1; quales 6—9. e) fuit 1. 2. 4. 5; fuerint 6. 7; occiderit *add.* 3; fecerit *add.* 6. 7; erit *add.* 5. f) legitimam 4. g) weregeldum 2. 3. 5; weregildos 4; weregildum 6; widrigeldum 7; wirigeldum 9; wiregildum 12; wirgeldum 10. h) *ita* 1; nove weregeldum 2; novem weregeldum 3; novem weregeldos 6; VIII weregeldo 5; VIIII widrigildos 7.

E codd. B:

LXXV.

2. Illam[a] optimam[a] vaccam quatuor* tremissis licet[b] adpretiare[c].

3. Illa[a] alia[b] sequenteriana[c] solido uno.

4. Illa[a] alia[a] minuta[b] animalia[c] secundum arbitrium[d] adpretientur[e] et[f] ita solvantur[g], secundum[h] quod[i] lex habet[k].

LXXVI. De eo, cui[a] mortaudus[b] inputatur.

Si cui[c] mortaudum[d.]** barum[e.]*** aut[f] feminam[g], qui qualis[h] fuerit[i], secundum legitimum weregeldum[k] suum[l] novemgel-

*) tribus 19. 31. **) *Glossa:* l. 'mort' 30. ***) l. virum *add.* 9 *et in glossa* 30.

§. 2. a) Illa meliissima vacca 19; Optimam autem 30. b) liceat 8. 17. 20. c) adpretiari 18; et *add.* 31.

§. 3. a) Illam 15. 16. 27. 36; *deest* 30. b) aliam 15. 16. 27. 36; *deest* 30. c) sequenterianam 15. 16. 27; sequentenaria 3; sequentriana 4; sequentrina 9. 13. 14; sequentriane 11; sequentaria 8; sequens 18; sequestriam 29. 31.

§. 4. a) et 31; *des.* 30; Illa 9. 15; Illa autem 18. b) minore 1; minutia 27. c) autem 30. d) quod arbitris (arbitrii) 8. 19. e) adpretiaverint 8. 19; apraeceientur 11. f) *deest* 8. 19. g) solvant 8; solvatur 14. h) *deest* 19. 20. i) sicut 20. k) est 20.

LXXVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 24—32. 36. 37. a) qui 2. 30. 31. b) mordtaudus 1*b*; morttaudus 3. 6. 16. 19. 21. 31. 32; morttaudum 11; mortandus 27; mordtautus *corr.* mordtodus 29; mordtotus 8. 30. c) quis 4. 5. 8. 9. 13. 14. 16. 19. 24. 26. 30. 36. d) mordotum 9; mordthotum 13. 14; mort taudum 11; mordtotum 30; mordtotus 8; mortaudus 20; mortaudo 19; morttaudus 31; morttaudum 1*b*. 3. 6. 17. 21. 28. 32; morttaudit 5. 16. 36; in mortrido 26; inponitur *add.* 15. 21; fecerit *add.* 9. 13. 14. 30; mortau inputatur dum aut 18. e) baro 19; baronem 1; baurum 4; parum 13; sive sit baro 15; sive baro 21; pro baro 31; virum 16. 18. f) sive 15. 21. g) femina 15. 17. 19. 21. 31; inputatur *add.* 31. h) quale 1. 19; quales 8; qualiscumque *corr.* 29; qui qualis fuerit *des.* 26. i) fuit 4; occiderit *add.* 21. 25. 26. 28. 31; fecerit *add.* 24; inputatur *supra lineam add.* 29. k) weregildum 17; wergeldum 18. 36; weregildos 20; werigeldum 4; werigildum 21. l) *deest* 1. 2. 3. 5. 6. 12. 15—18. 20. 28. 30. 36; in *add.* 4. 8. 9. 13. 14. 19.

1) *Cfr. Pactus II,* 41; *cfr. supra XLVIII.*

E codd. A:

LXIX.

cum[a] 24 totos[b] electos[b] aut cum[c] 80, quales[d] invenire potuerit[e], iuret*.

LXX.

Si qua[a] mulier gravida[b] fuerit, et per factum[c] alterum[d] infans natus mortuus[e] fuerit, aut si[f] vivus natus fuerit[g] et[h] novem** noctes[i,***] non[k] vivit[l], cui[m] reputatum fuerit[n], 40 solidos solvat aut[o] cum[p] 12 medios[q] electos[r] iuret[1].

LXXI.

1. Summus[a] boves[b] quinque tremissus[c] valet.

2. Medianus[a] quatuor† tremissus[b] valet.

*) De feminis autem omnia dupliciter conponantur *add.* 3. **) octo 6. 8. 9. 10. 12. ***) dies 6. 8. 9. †) tres 1. 2; IIII tres 3.

a) *deest* 4. 9. b) tuttus electus 1; totus electos iuret 3; totus electus 4; tot electos 5; totis electis 6. 7. 10; totulentus 8; totulectus 9. c) *deest* 1. 6. 7. d) qualis 4. 12. e) potuerint 10.

LXX. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebet* 12. a) quis 3. 10. b) grinita 1; prignata 2; gravata 3; gravita 4. 5. c) fectum 1. d) *ita* 1. 12; alterium 4; alicuius 3; alterius *rell.* e) mortuos 1. 12; mortuus — natus *des.* 10; fuerit aut si vivus natus *des.* 2. f) *deest* 3. g) natus f. *des.* 3. h) in *add.* 1. i) noctis 1. 5. 7. 10. k) *deest* 2. 12. l) vivat 10; vivet 4. 8. 9. 12. m) coi 4. n) *deest* 1; cum *add.* 3. o) et 1. p) *deest* 7. 8. q) medio 1. 2; medius 10; medicus 12; mediis 6. 7. r) electus 1. 10. 12; electis 6. 7.

LXXI. *Codd. A* 1—10. 12. a) Si quis 1; optimus 6. b) *ita* 4. 8. 12; bovis 1. 2. 10; bovus 3. 5. 9; bos 6. 7. c) tremissis 1; tremissos 2; transmissus 3; tremisse 4; tremesses 7; tremisses 8.

§. 2. a) Medianum 1; Medianos 5; bovis *add.* 3; M. q. t. v. *des.* 8. b) tremissis 1; tremissos 2. 5. 9; tramissus 3; tremesses 7; tremisses 8.

1) *Cfr. Pactus II,* 30.

E codd. B:

LXXVI.

dos[a,*] solvatur[b], aut cum 24[c] totos[d] electos[c] aut cum[f] 80[g], quales invenire potuerit**, iuret[h].

LXXVII. De eo, qui gravidae[a] mulieri natum interfecerit[b].

Si qua[c] mulier gravida[a] fuerit, et per factum alterius infans natus[d] mortuus fuerit, aut[e] si vivus natus fuerit et octo*** dies† non vivet[f], cui inputatum[g] fuerit, 40 solidos solvat aut cum duodecim mediis[h] electis[h] iuret.

LXXVIII. De pretio bovis.

1. Optimus[a] bos[b] 5 tremissos valet.

2. Medianus[a] 4†† tremissos[b] valet.

*) *deest* 1. 2. 3. 5. 6. 12. 15—18. 20. **) veridicos poterit 18. ***) novem 1. 9. 13. 14. 19. 20. 27. 29. 30; septem 26. †) noctes 19. ††) III 9.

a) sive VIIII geldos *altera manu add.* 17; novem weregeldos 9. 13. 14. 19; novingeldos 29; novemgeldis 30. 31. b) solvat 8. 9. 20. 31. c) XXIII 9. 30. d) tot 2—6. 8. 11. 12. 15. 16. 17. 20. 21. 27. 28. 32. 37; *deest* 8. 30. e) iuret interfector *add.* 18. f) *deest* 18. 32. g) LXXII 13. h) *deest* 1.

LXXVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 3. 4. 6. 8. 9. 11—21. 25—32. 36. 37. a) gravidam 20. b) interfecit 1; interficerit 3. 6. 8. 27. c) quam 3. d) *deest* 1*b*. e) et 18; aut si v. n. fuerit *des.* 13. 29. 30. f) vixerit 26; supervivet 31; postquam nascitur ille *add.* 18. g) mortaudum reputatum 19. h) medios electos *sive* medius electus 1. 2. 4. 6. 11. 12. 16. 20. 21. 27. 28. 32.

LXXVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 3. 4. 6. 8. 9. 11—21. 27—32. 37. a) Summus 19. b) vos 20; bovis 19; qui *add.* 30.

§. 2. a) Medius 18; autem *add.* 11. b) trem. valet *des.* 30. 31.

E codd. A:

LXXI.

3. Minor[a], quod[b] preciatus[c] fuerit.

4. Qui[a] de ipsis aliquid[b] involaverit[c], sicut lex habet, ita solvat[d].

LXXII. De[a] pastore[a] porcario[a].

Si quis pastor[b] porcarius[c], qui[d] habet[e] in gregem[f] 40 porcus[g] et[h] habet[i] cano[k] docto[l] et cornu[m] et iuniore[n], si occisus fuerit[o], 40 solidos conponat[p, 1].

LXXIII.

Legitimus[a] pastor[b] ovium, si[c] octuaginta capita[d] in gregem[e] habet[f] domini sui et occisus fuerit, cum[g] 40 solidis conponat[h, 1].

LXXIV.

1. Si[a] alicuius[b] seniscalco[c, 2], si[d] servus est[3], et dominus eius duodecim vassus[e, 4]

E codd. B:

LXXVIII.

3. Minor[a], sicut adpretiatus[b] fuerit.

4. Qui[a] de ipsis[b] aliquem[c] involaverit, sicut[d] lex[e] habet, ita conponat[f, *]

LXXIX. De[a] eo, qui pastores vel artifices[b] occiderit.

1. Si[c] pastor[d] porcorum[e], qui[f] habet in[g] grege[h] 40 porcos et habet canem doctum[i] et cornu et iuniorem[k], si[l] occisus fuerit, 40 solidis conponatur[m].

2. Legitimus pastor ovium, si 80 capita in grege habet domini[a] sui[a] et occisus fuerit, cum 40 solidis conponatur[b].

3. Si alicuius[**] siniscalcus[a], qui servus est, et dominus[b] eius[b] duodecim vassos[c]

*) aut cum nominatis electis duodecim iuret *add.* 18. **) qui dispensator est *add.* 9.

§. 3. a) Minus 1; *deest* 8; autem bovis *add.* 3. b) quid 2. 12; quidquid 3; qui 4; sicut 7. c) adpreciatus 2. 3. 7. 8. 10. 12; adpreciatum 6.

§. 4. a) Quid 7. b) aliquem 2. c) immolaverit 12; immolatus fuerit 3. d) *ita* 1. 2. 9; solvet 12; conponatur 10; solvatur *rell.; rubr. seqq.* de pastores pecorum *verbo* solvatur *coniungit in textu* 4.

LXXII. *Codd. A* 1—10. 12. a) *des.* 3. 4. 5. 8. b) pastur 1. c) porcorum 3. 5. 8; porcarum 9. 12. d) quod 1. e) habit 1. 10. f) *ita* 5. 8. 9. 12; grege *rell.*; suo *add.* 3. g) porcos 2—7. 9. h) *deest* 6. 7. i) habit 1. k) cane 4. 5. 10; canem 3. 6—9. l) *ita* 4. 10. 12; ductu 1; ducto 2; doctum *rell.* m) corno 9. 10. 12; cornum 4. 8. n) iuniorem 3. 6—9; iuniorum 4; suo *add.* 10. o) cum *add.* 3—5. p) conponatur 4. 8. 10.

LXXIII. *Codd. A* 1—10. 12. *Codices, exceptis* 1. 2, *titulum cum antecedenti coniunctum praebent.* a) Si quis legitimum pastorem *etc.* 3; letimus 7. b) pastur 1. 8. c) qui 3; *deest* 8. d) *deest* 5. e) grege 2—8. f) habit 1. g) *deest* 6. 7. h) conponatur 4.

LXXIV. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebent* 3. 4. 6—10. 12. a) Si — conponat *des.* 1. 2. b) quis alicuius 8; aliquis cuius 9. c) seniscalcus 3. 4. 7; siniscalcus 5; seniscalvus 6; siniscalcu 8; siniscalcho 9; seniscalcum 10. d) etsi 3. e) vassos 3. 5. 6. 12.

§. 3. a) *deest* 1. b) et pretiatus 1*b*. 3. 4. 6. 8. 9. 11. 12. 16. 32; pretiatus 1.

§. 4. a) Quod 4; Si quis 18. b) illis 20. c) aliquis 20; aliquid 19. d) secundum quod 18. e) *deest* 1. f) solvatur 19.

LXXIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 25—32. 36. 37. a) De pastore porcario *rubr.* 19. b) artificos 27; vel artifices *des.* 30. c) Si quis 8. 19. 24. d) pastorum 20. e) porcarius 19. 24; pecorum 32. f) *deest* 1. g) *deest* 18. 20. h) *deest* 18. i) *deest* 30. k) discipulum 30. l) *deest* 1. 2. 3. 6. 9. 12—16. 18. 30. m) conponat 9. 27. 31.

§. 2. a) *deest* 30. b) conponat 1. 9. 31.

§. 3. a) seniscalcus 4. 16. 19. 31; siniscalchus 30; sinscalches 9; siniscacus 14; sinischalcus 18; *deest* 1. b) domini sui 2. c) bassos 16; bassus 36; fassus 19.

1) *Cfr. LXVII,* 3. 2) *'Altknecht' cfr. Graff VI,* 483; *Schade l. c. p.* 766, *v. 'siniscalh'.* 3) *Ex verbis:* si servus est, *apparet, seniscalcum non semper servum fuisse. Cfr. H. Brunner, 'D. RG.' I,* 235. 4) *De vassis cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 1, *p.* 222; *H. Brunner, 'D. RG.' I,* 234. 235.

E codd. A:

LXXIV.

infra domum[a] habet, occiderit[b], 40 solidos conponat[c].

2. Si[a] mariscalco[b,1] alicuius[c], qui[d] super[e] 12 caballos[f] est[g], occiderit[h], 40[i] solidos[i] conponat[k].

3. Si[a] cocus[b], qui iuniorem habet[c], occidatur[d], 40 solidos conponat[e].

4. Si[a] pistor[b], similiter[c].

5. Faber[a], aurifex[b] aut spatarius[c], qui publice[d] probati sunt[e,2], occidantur[f], 40[g] solidos[g] conponat[h,3].

LXXV.

1. Si quis cum[a] alicuius[b] ancilla

E codd. B:

LXXIX.

infra domum habet[a], occisus fuerit[b], 40 solidis conponatur[c].

4. Si mariscalcus[a], qui super duodecim caballos est[b], occiditur, 40 solidis conponatur[c].

5. Si coquus[a], qui iuniorem habet[b], occiditur, 40 solidis conponatur[c].

6. Si[a] pistor[b], similiter.

7. Faber[a], aurifex[b] aut spatarius[c], qui publice probati sunt, si occidantur[d], 40[*] solidis conponantur[e].

LXXX. De eo[a], qui cum ancilla vestiaria[b] et[c] genitiaria[d] concubuerit[e].

1. Si quis[f] cum alicuius ancilla vestia-

*) LX 19.

a) domo 3; domus 4. b) *ita* 12; occiditur 6. 7; *deest* 8. 9; si occisus fuerit cum 3. 4; si hocciderit 5; et occisus fuerit 10. c) conponatur 4. 10.

§. 2. a) Si quis 3. b) marahscalcum 3; marescalcus 4; mariscalcus 6. 7; mariscalcu 3; marischalco 9; marescalcum 10. c) alicuiusque 4. 12; cuiusque 8; ad cuiusque 9; *deest* 6. 10. d) queque 4; quiq 5. e) supra 2. f) caballus 1. 4. 8. 9. 10. g) *deest* 4. 5. 8. 9. 12; habet potestatem si cum 3. h) et occisus fuerit 10; occiditur 6. 7; cum *add.* 3. i) similiter 10. k) conponatur 4. 6. 7.

§. 3. a) quis *add.* 3. b) cogus 9; quocus 4. 5; quoquis 10. c) habit 1. 10; si *add.* 3. 4. d) occidetur 1; occiditur 2. 6. 7; occisus fuerit 3; cum *add.* 3. 4. e) conponatur 4. 6. 7. 9. 10; *deest* 2.

§. 4. a) *novus titulus incipit* 12; Similiter pistorem qui cum occiderit cum 40 solidis conponat *pro* Si p. sim. 3. b) pistorem 1; pister 9. c) conponat *add.* 6. 7; cum XL *add.* 12.

§. 5. a) faberum 1; Si quis faber 3; Si faber 6. 7. b) arifex 4; artifex 5; aurefex 10. c) spatario 1; spatarium 2. d) puplici 1; per publice 10. e) si cum *add.* 3; si *add.* 4. f) occidit 1; aliquis occiderit 2; occidatur 3. 12; occiditur 4; occisus fuerit 6. 7; *deest* 10. g) similiter 6. 10. h) conponatur 3. 10; conponantur 4. 7.

LXXV. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebent* 6. 7. 12. a) *deest* 1. 2. 4. 8; cum 9. b) alicui 1; *deest* 3.

a) si *add.* 8. 27. 29. 31. b) fuisset 1. c) conponat 2. 3. 9. 18.

§. 4. a) maricalcus 8; marescalcus 1; marachscalcus 13. 14; marscalcus 18; mariscalco 19. 20; alicuius *add.* 19. b) si *add.* 27. c) similiter faber, aurifex — conponantur (§§. 5. 6) *hoc loco praebet* 15.

§. 5. a) cocus 9. 11. 13. 15. 18. 29. 30. 31; coccus 8. 14. 28; cuccus 4; Si coquus — conponatur *des.* 1. 2. 3. 6. 12. 20. 21. b) *deest* 18; aut pistor *add.* 30. c) solvatur 8; *deest* 19.

§. 6. a) *deest* 9; si p. similiter *des.* 30. b) pistorem 15; pastor 6. 16. 19. 25. 26. 37.

§. 7. a) Si faber 1. 8. 11; Si faber — conponantur *hoc loco des.* 15; *cfr. supra* §. 4, *n.* c. b) artifex 5. 16. 18. 27. c) ispatarius 3; spatharius 1. 16. d) occidatur 3. e) conponat 1. 3. 9; conponatur 12.

LXXX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 24—32. 37. a) de eo *des.* 4. b) vesteraria 20. c) vel 18. d) cenitiaria 1. 4; genecceria 11; gentiaria 21; icnitiaria 19; et genitiaria *des.* 30. e) concumberit 20. f) autem *add.* 9. 13. 14.

1) *'Pferdeknecht'. Cfr. Grimm, 'WB.' VI, v. 'Marschall'.* 2) *Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' II*[3], 1, *p.* 271. 272. 3) *Cfr. Pactus III,* 27. 28.

E codd. A:

LXXV.

vestiaria[a] concupuerit[b] contra voluntatem[c] eius[d], cum[e] 6 solidis conponat[1].

2. Et[a] si[b] alia[c] puliculа[d] de genitio[e.2] priore[f] concupuerit[g] aliquis cum ea[h] contra voluntatem eius[i], cum[k] sex* solidis* conponat[l].

3. Si quis[a] de[b] illas[c] alias[d] de[e] genitio contra voluntatem eius[f] concupuerit[g], cum[h] 3 solidis conponat[i].

LXXVI.

1. Si quis aliquem[a] foco[b] in nocte[c] miserit[d], ut[e] domus[f] incendat seu[g] et[h] sala sua[i], et inventus et[k] probatus fuerit, omnia[l], quid[m] ibidem arsit[n], similem[o] restituat et super[p] haec[q] 40 solidos conponat[q].

E codd. B:

LXXX.

ria[a] concubuerit[b] contra voluntatem eius, cum[c] 6* solidis conponat.

2. Et si[a] cum puella[b] de genitio[c.**] priore[d] concubuerit aliquis[e] contra voluntatem eius, cum 6 solidis conponat.

3. Si quis cum aliqua[a] ex[b] illis[c] aliis[d] de genitio[e] contra voluntatem eius[f] concubuerit, cum 3 solidis conponatur[g].

LXXXI. De[a] eo, qui incendium super alium in[b] nocte[c] miserit.

1. Si quis super[d] aliquem[e] focum in nocte[f] miserit, ut domum eius incendat seu[g] salam[h] suam, et inventus et probatus fuerit, omne[i], quod[k] ibidem arsit[l], simile[m] restituat et super haec 40*** solidos conponat.

*) solido 2. 10; III solidis 6.

*) V 30. **) id est 'genezze'[2] *add.* 9; l. textrinum; l. camnatam *glossa* 30. ***) LX 19.

a) ancillam vestiariam 2; a. hostiaria 12; a. vestigaria 3. b) concubuerit 2. 3. 6. 7; concupierit 12; concupuerunt 4. c) voluntate 8. 9. d) *deest* 8. e) *deest* 7. 12.

§. 2. a) *deest* 6. b) *deest* 1. 2. 4. 10; sin 5. c) cum 6. 7. d) pullicula 1. 10; policula 2; publicula 5; pulicla 8; puella 6. 7. e) genecio 2. f) priorem 2; priora 4. g) concubuerit 2. 3. 6. 7; concupierit 4. 12. h) eam 1; cum ea *des.* 6. 7. i) concubuerit *add.* 6. k) *deest* 6. 7. 12.

§. 3. a) *deest* 3. b) cum 6. 7; *deest* 1. c) illis 6. 7. 9. 12. d) aliis 6. 7. e) in 4; *deest* 12. f) *deest* 9. 12. g) concubuerit 2. 3. 6. 7. 10; concupierit 4. 12. h) *deest* 6. 7. i) solvat 12; conponatur 7.

LXXVI. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebent* 6. 7. a) aliquis 1. 8; alium 3. b) fogo 1; focum 3; vogo 9. c) nocentem 5. 10; noctem 8. 12; nocto 4. d) supramittit 3. e) in 1; et 3. f) domum 6—9. 12; eius *add.* 3. 5. 9. 12. g) aut 3; *deest* 8. h) ut 1. 2; vel 8; *deest* 3. 5. i) suam 6. 7; *deest* 8. k) aut 3; *deest* 1. l) omne 6. m) *ita* 1. 9. 10; quod 2; qui 12; quicquid *rell.* n) arsa fuerit 1; arserit 3. 4. 8; arserunt 6. 7. o) similiter 1. 2. 4; simile 6. p) insuper 9. q) *deest* 2.

a) vestiria 14; vesteraria 20; et genitiaria *add.* 19. b) cucunberit 20. c) *deest* 3.

§. 2. a) *deest* 11. b) alia puligula 19. c) nenitio 1; genitia 5. 26. d) *deest* 2. 12. 15. e) cum ea *add.* 2. 13. 14. 19; cum eam *add.* 1.

§. 3. a) alia qua 20; aliqua ex *des.* 8; cum aliqua *des.* 19. b) et 1. 2. 3. 6; de 16. 19. c) *deest* 16. d) alias 1. 19; alio 16; *deest* 9. 37; de *deest* 16. e) negotio 2. f) eorum 8; *deest* 1*b*. 2. 3. 6. 11. 12. 15. 20. 28. 32. 37. g) conponat 1. 3. 8. 9. 18. 19. 27. 30. 31; *deest* 14.

LXXXI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 11—21. 24—32. 36. 37. a) De eo *des.* 27. b) *deest* 30. c) noctem 8; nocentem 21. d) per 6; aliquem super 12. e) alium 27. f) noctem 6. g) *deest* 14; et 13; seo 20; et *add.* 1. 2. 3. 5. 6. 8. 12. 15. 18. 19. 24. h) scalam 5. 18. 30. i) omnia 19. 27; omnem 1*b*. 11. 20. k) quidquid 20; quae 19. l) arserit 9; cum *add.* 31. m) similem 2; similiter 20. 27.

1) *Cfr. Pactus III,* 24. 2) *'Frauengemach'. Cfr. Schade l. c. p.* 300; *v. 'genez'.*

E codd. A:

LXXVI.

2. Si enim[a] domus[b] infra curte[c] incenderit aut[d] scuria[e] aut[f] granica[g] vel cellaria[h], omnia similiter[i] restituat et cum[k] 12 solidis conponat[1].

LXXVII.

1. Si quis stuba[a], ovilem[b], porcaritia[c] domum[d] aliquis concremaverit[e], unicuique[f] cum[g] 3* solidis conponat[h] et similem[i] restituat[k].

2. Servi[a] domum[b] si incenderit[c], cum 12 solidis conponat[d] et similem[e] restituat[f].

3. Scura[a] servi si incenderit[b], cum[c] 6** solidis conponat et[d] similem[e] restituat[f].

*) xii 4. 6. 7. **) v 6. 7.

E codd. B:

LXXXI.

2. Si enim[a] domum infra curtem[b] incenderit aut scuriam* aut graniam[c] vel[d] cellaria[e], omnia[f] similia[g] restituat et cum 12 solidis conponat.

3. Si quis stubam[a.**], ovile[b.**], porcaritiam[c] domum[d.***] alicuius[e] concremaverit[f], unamquamque[g] cum 3† solidis conponat et similem[h] restituat.

4. Servi[a] domum si incenderit, cum 12 solidis conponat et similem[b] ei[c] restituat.

5. Scuriam[a] vel graneam[b] servi si[c] incenderit[d], cum[e] 6 solidis conponat et similem[f] restituat.

*) *Glossa:* l. horreum 30. **) *Glossa:* stabulum ovium 30. ***) *Glossa:* stabulum porcorum 30. †) xii 8. 19. 27. 29. 30; vi 12. 16. 36.

§. 2. a) *deest* 1. 2. 4. 10. b) domo 1; domum 6. 7. c) curtem 5. 6. 7. d) *deest* 9. e) scura 1; scuriam 6. 7; *deest* 8. 9. f) *deest* 8. g) cranica 5; granicam 6. 7. h) celaria 1. 10; cellario 12. i) simel 1; similem 3; similia 6. 7. 8; simile 12; *deest* 9. k) *deest* 6.

LXXVII. *Codd. A* 1—10. 12. *Codices, exceptis* 1. 2, *hunc titulum cum antecedenti coniunctum praebent.* a) stuppa 4; stupa 5; staba 6; stabula 7; stubam 3. 8; tuba 12; aut *add.* 3. b) ovile 6. 7. 10; vel *add.* 6. 7. c) porcaria 1. 4. 5; porcaritiam 3—6. 7; vel *add.* 3. d) domus 3. e) cocremaverit 1; congremuerat 5; congremaverint 7; congregmaverit 10. f) unamquamque 6. 7; *deest* 5; domo *add.* 3; domos incenderit *add.* 2; domo si incenderit *add.* 4; domum si incenderit *add.* 6. 7. g) cum — restituat. Servi *des.* 1. 5; cum — similem restituat (§. 3) *des.* 2; cum *deest* 3. 6. 7. h) *deest* 3. i) similiter 10. k) et s. r. *des.* 3.

§. 2. a) Servi — restituat *des.* 5. b) domo 1. 12. c) incenderint 6. 10. d) *deest* 10. e) similiter 4. f) restituant 6.

§. 3. a) Si quis scuriam servi 3; Granicas (granica) servi si 4. 8. 9; Si scuriam vel granicam servi 6; Scuriam vel granicam servi si 7; Si escuria servus 10. b) incenderint 4. c) *deest* 6. 7; cum — spicaria servi incenderit (§. 4) *des.* 1. d) et s. r. *des.* 3. e) ei *add.* 8; similiter 4. f) restituant 6; conponat 10.

§. 2. a) autem 18; *deest* 19. b) curte 20. c) granicam 8. 19. 24; granario 1; graniciam 9. 13. 14; grania 20; granarium 31 *et e corr.* 29. d) aut 27. e) celaria 3. 19; cellarium 31 *et e corr.* 29. f) omnibus 30. g) similiter 19. 20. 27; simile 30.

§. 3. a) stupam 4. 9. 13. 14. 25. 29. 30; stuba 5; scabam 20; stuppam 24; tubam 19. 26; vel *add.* 29. 30. 31. b) ovilem 9. 19; obilem 20; vel *add.* 9. 14. 27. 29. 30. 31. c) porcarium 1; porcariam 17. 36. d) *deest* 8. 30. 36. e) aliquis 1—4. 8. 11. 13. 14. 32; *deest* 9. 30. 31; aliquam 18; aliquid 20. f) incenderit 18. g) unumquemque 1. 30; unamquemque 11; unumquodque 18; unaquamque 20; domum si incenderit *add.* 19. 27. 29. 30. h) ei *add.* 2. 6. 8. 9. 13. 14. 19. 29; simile 18.

§. 4. a) Servi — restituat *des.* 2. 3. 6. 12. 19. 30. b) simile 20. c) *deest* 4. 9. 18. 20. 28.

§. 5. a) Si scuriam 15 *et e corr.* 9; Scuriam — restituat *des.* 8. 19, *sed in* 8 *altera manu in marg. add.* b) graniciam 9. 13. 14; granarium 31. c) *deest* 15. 20. d) incenderint 4. e) *deest* 18. f) simile 31.

1) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 940 *sqq.*

E codd. A:

LXXVII.

4. Si[a] enim[b] spicaria[c] servi[c] incenderit[d], cum 3* solidis conponat[e], et si[f] domino[g], cum[g] 6, et[h] similem[i] restituat[k].

LXXVIII. De canibus[a] siusibus[b, 1].

1. De[c] primo[d] cursale[e], qui primus[f] currit[g], qui[h] eum[h] involaverit[i], 6 solidos conponat.

2. Qui secundum[a], solidos[b] 3** conponat[c].

3. Illo[a] doctore[b], qui hominem[c] ducit[d], quod[e] 'laitihunt'[f] dicunt, furaverit[g], cum[h] 12 solidis conponat.

4. Bonus[a] canis porcaritius[b], ursaritius[c],

*) VI 5. **) VI 3.

E codd. B:

LXXXI.

6. Si enim[a] spicarium[b, *] servi incenderit[c], cum[d] 3[e] solidis conponat, et[f] si[g] domino[h], cum[i] 6 solidis, et similem[k] restituat.

LXXXII. De canibus seusibus[a] vel aliis[b] furatis aut[c] occisis.

1. Si quis canem seusium[d, **], primum cursalem[e], qui primus[f] currit[g], involaverit, solidos 6 conponat.

2. Qui secundum[a], cum[b] solidis 3 conponat.

3. Qui[a] illum ductorem, qui hominem sequentem[b] ducit[c], quod[d] 'laitihunt'[e] dicunt[f], furaverit, 12 solidos conponat.

4. Bonum[a] canem[b] porcaritium[c, ***],

*) *Glossa:* l. 'spichere' 30. **) id est 'suise' *add.* 9; *glossa:* 'hesschunt'[2] 30. ***) *Glossa:* qui capit porcos silvestres 30.

§. 4. a) Si spicario servi 2. b) quis *add.* 3; *deest* 2. 4. c) spicarium s. 3; spicario servum 4; piscaria s. 6; spicariam s. 7. d) incenderint 10. e) *reliqua usque ad tit. LXXXIV. des.* 12. f) *deest* 1. 2. 4. 5. g) dominicum 6. 7. h) *deest* 4. i) simile 5; similiter 4. k) *quae infra in titulo XCIV. proponuntur, hoc loco quasi partes huius tituli adiunctas praebet* 3.

LXXVIII. *Codd. A* 1—10. a) canis 2. 3. 10; canem 9; Si quis cursale seusiu *pro* De — De 8; Si quis canem seusium primum cursalem *pro* De — cursale 6. b) de usibus 2; seuussibus 3; seusis 7; seusibus 5. 10; seusi 9. c) Ad 10. d) primaria 2; primalio 4; primario 3. 5. 6. 7. 9; *deest* 8. e) *deest* 8. f) primis 4; prius 5. g) *deest* 3. h) *des.* 8. i) cum *add.* 3.

§. 2. a) secundo 2—5. 7. 10; currit *add.* 3; cum *add.* 1. 3. 4. 5. b) *deest* 6. 7. c) *deest* 2. 5. 6. 7; solidos 3 c. *des.* 9.

§. 3. a) Illum 3. 6. 7. b) ductore 2. 4. 10; doctorem 3. 9; ductorem 6. 7. c) sequenter *add.* 2. 3; sequentem *add.* 4; homine sequente 10; sequitur *add.* 5—9. d) *deest* 6. 7; ducet 4. e) quem 3. 6. 7; qui 4. f) laytiaunt 1; Alamanni leidihunt 3; leidihunc 4; leitihunt 6; leitiunt 7; latidiunt *sive* laudiunt 5; laidi 10; dicunt *deest* 1. 8; que eum *add.* 3. g) fur 6. h) *deest* 3. 6—9.

§. 4. a) Bonis 1. 5. b) porcarius 2. 4. 9. 10; vel *add.* 3. c) *deest* 1. 6; qui *add.* 5.

§. 6. a) *deest* 9. 18. 19. b) spicariam 8. 16. 24; spicaria 5. c) incenderint 4. d) *deest* 15. 18. 20. e) XIII 37. f) *deest* 9. g) *deest* 16. 19. h) domini 8. 9. 18. 28. 31; domo 3; dominico 1*b*. i) *deest* 16. 18. k) simile 31.

LXXXII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 3. 4. 6. 8. 9. 11—21. 24. 27—32. 36. 37. a) seucibus 20. b) *deest* 30. c) vel 1. 1*b*. 8; aut o. *des.* 18. d) De canibus seusibus *pro* Si — seusium 19; suum 1; seucium 20; seusum 24. e) cursorem, id est qui 30; cursarem *corr.* 31; de primario cursale *pro* p. c. 19. f) prius 8. 20. g) qui eum *add.* 19.

§. 2. a) canem *add.* 18. b) *deest* 1. 2. 16. 18. 19. 30.

§. 3. a) *deest* 19. b) sequenti 2; sequitur 18; qui h. s. ducit *des.* 4. c) *deest* 18. d) quem 1. 2. 4. 9. 13. 14. 16. 18. 19. 21. 24. 30. e) laidiunt 1; laicihunt 3; leitennd *corr.* leitehund 8; laitehunt 9; laithunt 12; laitihunc 16. 17; latrinum 18; laeitihunt 19. 30; laidihunt 36; laidibunt 26. f) dicimus 30.

§. 4. a) Bonus 8. 19. 24. b) canes 8; canis 24; qui *add.* 18. c) porcarium 1. 12. 18. 20; porcarius 19. 24.

1) *Cfr. Müllenhoff apud Waitz, 'D. alte Recht d. sal. Franken' p.* 293; *Diez, 'Etym. WB.' I, v. 'segugio', et infra n.* 2. 2) *'Hetzhund'; cfr. Graff IV,* 977; *Grimm, 'WB.' VI, 2, v. 'Hetzhund'.*

E codd. A:

LXXVIII.

vel qui[a] vaccam[b] aut[c] taurum[d] prendit[e], si[f] occiderit[g] aliquis[h], cum[i] 3 solidis conponat; vel[k] si[l] veltrives[m, 1] leborarius[n] probatus[o] cum[p] occiderit, cum[q] 3* solidis[r] conponat.

5. Si quis canem[a] pastoralem[b], qui lupum[c] mordit[d] et pecus[e] ex ore eius discutit[f] et ad[g] clamorem[h] ad aliam vel[i] tertiam villam[k] currit[l], et[m] cum aliquis occiderit, cum[n] 3 solidis conponat.

6. Si quis[a] canem, qui curte[b] defendit alicuius[c], occiderit[d], cum[e] uno[f, **] solido conponat. Et si[g] ipse canis cum per vestimentum adprachenderit[i], et[k] cum[k] quasi nolens[l] percusserit, et mortuus[m] fuerit[n], iuret, ut[o] per invidiam[p] non fecisset, nisi ad[q] defen-

*) vi 5. **) tres 4. 6. 7.

a) *ita* 8; *deest rell.* b) vacha 1; vacca 2. 4. 5. 9. 10. c) et 2. 4—7. 9. 10; vel 8. d) tauro 1. 2. 4. 6. 10. e) prindit 1. 2. 3. f) illum *add.* 2; quis alterius *add.* 8. g) cum *add.* 3. h) *deest* 8. i) *deest* 3. 6. k) *deest* 3; *verba* vel — conponat *des.* 2. l) si quis 3; *deest* 4. 9. m) veltris 4. 5. 9; veltrix 3. 10; veltre 6; veltrem 7. n) leporalis 3. 10; leboralis 5; *deest* 6. 7. 9. o) probatum 6. 7; qui *add.* 3; quis *add.* 5. p) *deest* 6. 7. q) *deest* 3. 6. 7. r) cum *add.* 10.

§. 5. a) canum 10. b) pastura . . em 1; pasturalem 10. c) lupa 4. d) mordet 4. e) pecum 8. f) *ita* 1; excutit 2. 3. 10; exducit 4; tulit 6. 7. 9; extollit 5; tollit 8. g) ad *deest* 1. 2. 4—6. 10. h) clamore 4. 6. i) ad *add.* 6—9. k) villa 5. l) cucurrit 3. m) si *add.* 3; et cum aliquis *des.* 8. n) *deest* 6.

§. 6. a) *deest* 1. 2. 4—7; enim *add.* 3. b) curtem 3. 5—9. c) aliquis 1; *deest* 3; d) occiderunt 6. e) *deest* 6—9. f) *deest* 2. 5. 10. g) se 10; *deest* 2. 4. 9; autem *add.* 5. h) canus 1; canes 4. i) adprehendit 6; adprehenderat eum 4; aliquem. Et si cum *add.* 3. k) *des.* 1. 4. l) volens 9; volensque *add.* 3. m) mortuos 1. 4. n) fuerit tunc iurare debet, ut non per invidiam hoc fecisset, set semetipsum defendere voluisset. Tunc donet *etc.* 3. o) quod 4. 6. 7. 10. p) invidia 1. 2. q) se 1—3; se ad 4—7.

1) *Cfr. Diez, 'Etym. WB.' I, v. 'veltro'.*

E codd. B:

LXXXII.

ursaritium[a, *] vel qui[b] vaccam et[c] taurum prendit, si[d] occiderit aliquis, cum[d] 3 solidis conponat. Si[e] veltrum[f, **] leporalem[g] probatum[h] aliquis[i] occiderit, cum[d] 3 solidis conponat.

5. Si quis[a] canem[b] pastoralem[c], qui lupum mordit[d, ***] et pecus ex[e] ore[e] eius tollit[f] et ad[g] clamorem[g] ad aliam vel ad[h] tertiam villam currit[i], occiderit[k], cum 3[l] solidis conponat.

6. Si[a] canem, qui[b] curtem defendit, aliquis occiderit, cum[c] solido[d] conponat. Et[e] si ipse canis cum[f] per vestimentum[g] adprehendit[h], et cum quasi nolens[i] percusserit[k], et[l] mortuus fuerit, iuret[m], ut per invidiam non fecisset, nisi se ad defenden-

*) *Glossa:* qui capit ursos 30. **) velrem, id est 'uunth' 9; 'uuindum' 18; *glossa:* 'uuint' 30. ***) 'bizit' *add.* 9.

a) ursarium 1*b*. 18; ursarius 19. b) *deest* 19. c) aut 20. d) *deest* 18. e) vel si 19. f) veltrem 1. 8. 17. 18. 27. 30. 31 *et e corr.* 6; veltrevum 24; veltris 19. g) leporalis 19; leporarium 20. h) probatus 19. i) cum 19.

§. 5. a) eum 18; *deest* 20. b) autem 4. c) pastorem 14. d) mordet 16. 19. e) *des.* 27. f) tulit 9; excutit 19. g) a clamore 8. 13. 14; ad *deest* 20. h) *deest* 1. 9. 19. i) cucurrit 6; et cum aliquis *add.* 8. 19; et si cum *add.* 27. k) *deest* 19. l) xii 18.

§. 6. a) Si — sol. conp. *des.* 21. b) in *add.* 14. c) uno *add.* 1. 4. 13. 14. 20. 32; solidum unum 31. d) iii solidis 8. 18. e) *deest* 4. f) dum 15; si 18. g) vestimenta 1*b*; cum *add.* 18. h) adprehenderit 19; prendit 20. i) volens quasi 4. k) percussus 18; occiderit 31. l) *deest* 18; et mortuus fuerit *des.* 21. m) *deest* 20; cum v nominatis *add.* 18.

E codd. A:

LXXVIII.

dendum[a], donet[b] alio[c] catello[d], qui[e] iugo[f] transpassare possit[g].

LXXIX.

Si quis[a] aliquam[b] clausuram in aquam[c] fecerit, et ipsa[d] aqua[e] inflaverit, et in[f] hoc aliquis[g] pecus alicuius[h] negaverit[i] vel famulus[k] vel[l] infans, quidquid ibi[n] negavit[o], similem restituat[p], unicuique[q] secundum legem suam[r] conponat[s].

LXXX.

Si quis molinum[a] aut qualecumque[b] clausuram[c] in aquam[d] facere[e] voluerit[e], sic faciat[f] ut neminem[g] noceat[h]. Si[i] autem[k]

E codd. B:

LXXXII.

dum, et donet alium catellum, qui iugum transpassare[a.*] possit[b.**].

LXXXIII. De[a] eo, qui aliquam[b] clausuram in aqua fecerit et ibi[c] aliquid negaverit[d].

1. Si[e] quis aliquam[f] clausuram in aqua[g] fecerit, et[h] ipsa[i] aqua[k] inflaverit et ibi[l] alicuius pecus necaverit[m] vel[n] famulus vel infans, quidquid[o] ibi negaverit, simile[p] restituat, unumquodque[q] secundum legem suam[r] conponat.

2. Si quis mulinum[a] aut qualemcumque[b] clausuram in aqua facere voluerit, sic faciat, ut nemini[c] noceat. Si autem nocuerit,

*) id est 'uberscriten' 9. **) Quod si cum nocte, omnibus dormientibus, dum atrium latrando custodiunt, extra umbram sepis occiderit: domino canis praesente et iudice ducis, teneat eum per caudam et de omni genere frugum circumfundat[1] et sic solus iuret: 'Quia solvi eum per caput meum'; iudici vero III solidos conponat et securus est *add.* 18.

a) defedendum 1; tunc *add.* 3; et *add.* 7. b) donit 1; donec 5. c) alium 3. 5—9. d) cadello 1; catellum 3. 5—9. e) quod 7. f) iuvo 1. 2. 10; iugum 3. 6. 7; iugo novo 4; iuco 5. g) potest 4.

LXXIX. *Codd. A* 1—10. a) mulinum *add.* 3. b) aliam 8. c) aqua 1. 6. 7. d) ipsam 2. 3. 4. 10. e) quam 1; aquam 2. 3. 4. 10. f) *deest* 1. 2. 6. g) aliquod 7. 8; *deest* 3; aquis 4; aliquos 5; ibi *pro* hoc aliquis 6. h) *deest* 8. i) mortuum fuerit 8; necaverit 3. k) famolus 8. 10. l) seu 8; aut 3. m) vel *add.* 3. n) ibidem 8. 10; *deest* 1. o) negaverit 2. 4—7. 9. 10; necaverit 3; negatum fuerit 8. p) restituatur 1. q) et uniuscuiusque 3. r) *deest* 1. 3; legem *deest* 10. s) cumponat 1; *deest* 6. 7.

LXXX. *Codd. A* 1—10. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebent* 3. 4. 10. a) mulinum 3. 5. 6. 8—10. b) qualemcumque 2. 3. 6. 7. 9. 10. c) clausura 1. 10. d) aqua 1. 6. 7. 10. e) fecerit 10. f) fiat 10. g) nemine non 10; nemini 2. 3; in eam *add.* 4. h) nociat 1. i) Si — non noceat *des.* 1. k) quis 4.

a) transportare 4; transpassere 21. b) potest 17.

LXXXIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2. 3. 4. 6. 8—21. 27—32. 36. 37. a) De eo *des.* 4; *deest rubr.* 19. b) aliquem 20. c) ubi 32. d) anegaverit 1. 16; necaverit 18. 27. 30. 31. e) *hanc paragraphum post* §. 2 *praebent plerique codd. B;* Si aliquam 9. f) aliquem 32. g) aquam 1*b*. 2. 3. 4. 6. 11. 12. 15. 21. 32. h) *verba* et i. a. i. *des.* 19. i) ipse 32. k) inde *add.* 9. l) in hoc 19; aliquis *add.* 19; et ibi *des.* 1*b*. m) anegaverit 16; negaverit 2. 3. 10. 11. 16. 17. 21. 27. 30. 31. n) vel f. vel infans *des.* 30. o) quaecumque 18. p) similem 8. 9. 14. 19. 20. q) unicuique 19; unumquoque 20; unumquodque quod est 30; et *supra lineam add.* 29. r) *deest* 12. 19. 21.

§. 2. a) molendinum 8. 9. 13. 14; l. molendinum *glossa* 30. b) qualecumque 3. 20. c) neminem 8; nemine 20.

1) *Cfr. ad hanc legem J. Grimm, 'RA.' p.* 668—670.

E codd. A:

LXXX.

nocuerit, rumpatur[a] usque[b] dum[c] non noceat. Si[d] ambas ripas[e] suas[f] sunt[g], licentiam habeat[h]; si autem una[i] alterius[k] est[k], aut[l] roget[l], aut[m] conparet[n].

LXXXI.

Si quis[a] contentio orta fuerit inter duas[b] genealogias[c, 1] de termino[d] terrae[e] eorum, unus dicit[f]: 'Hic[g] est[h] noster terminus'[i], alius[k] revadit[l] in alium[m] locum[m] et dicit: 'Hic est[n] noster terminus', ibi[o] de[p] praesente[q] sit comis[r, *] de plebe[2] illa[s], ponat[**] signum, ubi isti[t] voluerint[u], et[v] ubi alii[w] voluerint[x] terminos[y], et[z] girent[a, 3] ipsam[b] contentionem[c]. Postquam girata fuerit, veniant[d] in medium et de[e] praesenti[f] comite[g] tollant de ipsa terra, quod Alamanni[h] 'corfo'[i] dicunt, et rama[k] de ipsis arboribus

*) homo 8. 9. **) in medio *add.* 1.

a) rumpat 3—5. b) quae 9; quo 5. 10. c) *deest* 3. d) Et si 3. e) rivas 4. 5. 9. f) ambae ripae suae 6. 7. g) tunc *add.* 3. h) habiat 1. 5; habet 2—4; habit 10. i) ripa *add.* 3. k) alterum 8. 9. l) aut eam r. 3; aut rogat 9; aut *deest* 6. m) vel 3. n) cumparet 1; conparat 3; conparit 8.

LXXXI. *Codd. A* 1—10. a) qua 2. 6. 7. b) duabus 2; duos 4. 5. c) geneallogias 1. d) terminum 10. e) terre 1. 2; terra 7. f) ubi nundicunt *pro* unus dicit 1; *deest* 8. 9. 10. g) haec 6. 7. h) terminus *add.* 5. i) minus 8. k) alius — terminus *des.* 1. 8; autem 5. l) vadit 2. 4. m) alio loco 2. 4. n) *deest* 6. o) ubi 1; ibidem 3. 8. p) *deest* 3. 8; in 7. q) praesens 10. r) comes 3. 6. 7. 10. s) illic 9. t) iste 4. 10. u) voluerent 1; voluerit 4. 9. 10; voluerunt 5—7. v) et — voluerint *des.* 8. 9. w) ille alius 10. x) voluerent 1; voluerit 10; voluerint 3. y) terminus 1. 5. 10. z) *deest* 8. 9. a) gerant 1; girant 2; egerunt 4. 6. 7; gerunt 5; egerint 8; erigerint 9. b) ipsa 4. 8. c) contempcionem 1; terram contentiosam 2. d) venient 1. 4; veniunt 3. 5. e) *deest* 3. f) praesente 2—7. 9. g) comiti 10. h) Allamanni 1. i) curffo 2; zurft 3; curf 4; zurufd 7; curffodi 6. 8; surfo 9; zuruft 10; quod curfodiunt et 5. k) ramos 6. 7.

E codd. B:

LXXXIII.

rumpatur[a] usque[b] dum non[c] noceat. Si ambae[d] ripae[e] suae[f] sunt[g], licentiam[h] habeat; si autem una alterius[i], aut roget[k], aut conparet.

LXXXIV. De his[a], qui de terra sua inter se contendunt[b].

Si qua[c] contentio orta fuerit inter duas[d] genealogias* de termino terrae eorum, et[e] unus dicit: 'Hic[f] est noster[g] terminus'[h], alius revadit in alium locum et dicit: 'Hic est[i] noster terminus', ibi[k] praesens[l] sit comes[m] de plebe** illa et ponat[n] signum, ubi iste voluerit, et ubi[o] ille[p] alius[q] voluerit terminum, et girent[r] ipsam contentionem[s]. Postquam girata[t] fuerit[u], veniant[v] in medium et praesente[w] comite[w] tollant[x] de ipsa[y] terra, quod[z, ***] Alamanni[a] 'zurf'[b] dicunt, et ramos de ipsis[c] arboribus[d] infigant[e] in ipsam terram, quam

*) *Glossa:* 1. generationes vel gentes 30. **) terra 18. ***) Bavari vel *add.* 18.

a) rumpat 19. b) *deest* 9; ad *add.* 20. c) nemini 30. d) ambas 1. 19. e) ribae 14; ruas 19. f) suas 19; sua 20. g) *deest* 4. h) licenter 18. i) est *add.* 1. 16. 31; sit *add.* 30. k) rogat 6; eroget 27.

LXXXIV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 24. 27—32. 36. 37. a) de his *des.* 4. b) contenderint 31. c) quae 16. d) duos 20. e) *deest* 19. 20. f) hoc 18. g) *deest* 12. h) et *add.* 20. 30. i) *deest* 9. k) ubi 16. 32; ibique 30. l) de praesenti 19. m) et *add.* 11. n) ponet 18. o) ibi 19. 27; et ubi i. a. voluerit *des.* 15. p) et *add.* 32. q) *deest* 9. r) egerunt 8; iurent 1; gerent 19; girant 1*b*. 2. 11. 14. 20. s) contemptionem 20; et *add.* 30. t) iurata 1; giratam 2. u) est 18; ut *add.* 29. v) veniat 14. 20; venient 11; veniunt 18; conveniant 30. w) de praesente 19. x) tollent 18; tollat 20. y) illa 9. z) quod A. z. dicunt *des.* 20. a) Alanni 24; *deest* 19. b) curffodi 1*b*. 2. 3. 6. 12. 15—17; curffo 1; zeruf 4; zurft 9. 13; zurfodi 8; turst 14; curso 19; zurb 11; carffod 18; zturf 21. 25. 26. 32. 37; zuruft 29. 30; cursfo 36. c) arboribus ipsi 20. d) et *add.* 8. e) et figant 1*b*.

1) *'Sippen'. Cfr. G. Waitz, 'D. VG.' I³, p.* 83; *H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 84. 2) *I. e. de pago.* 3) *'Umgehen'. Cfr. A. Heusler, 'Institutionen' II, p.* 68.

E codd. A:

LXXXI.

infigant[a] in ipsa[b] terra, quod[c] tollunt[d, 1], et illas genealogias[e], qui[f] contendunt, levent[g] illa terra[h] praesente[i] comite et comendent[k] in[l] sua[m] manu. Ille[n] involvat[o] in[p] fanone[q, 2] et ponat sigillum[r] et[s] comendet[t] in[u] manu[v] fidele[w] usque ad[x] constituto[y] placito[z]. Tunc spondeant[a] inter[b] se[b] pugna[c] duorum. Quando parati[d] sunt ad pugnam[e], tunc[f] ponat[g] ipsa[h] terra in medio[i] et tangant[k] ipsa[l] terra[l] cum[m] spatas[n] suas[n], quos[o] pugnare habebunt[p], et testificent Deum[q] creatorem, ut[r], cui[s] sit iustitia[t], illi[u] donet[v] Deus[w] victoriam[x], et pugnent[y]. Qualis[z] de ipsis[a] vicerit[b], ipse[c] possedeat[d] illa[e] con-

a) infigunt 1; inficant 9. b) ipsam terram 3. 6. 7. c) quam 3. 6. 7; *repetendo add.* 5: quod Alamanni curf dicunt et rama de ipsis arboribus infigant in ipsa terra quod *etc.* d) tollent 5; tollant 8. e) geneallogias 1; ipsas g. 3; illa genealogia 5. 8; illa genealogias 9. f) quae 3. 7. g) de 1; levunt 4. 9; levant 6. 7; levut 5. h) illam terram 3. 6. 7. 9. i) praesenti 1. k) commendant 9; comendant 6. 7. l) ibi 4; *deest* 5. m) sua mano 1; suam manum 6. 10. n) et ille 2; Illa 5. o) invovat 8; involat 10. p) suo *add.* 3; *deest* 8. 9. q) fanonem 8; fanono 9. r) segillum 10. s) *deest* 8—10. t) comendit 8. u) ad 8; sua *add.* 9; *deest* 5. v) mano 10. w) fideli 2; fidelem 8; fidei 5. x) *deest* 1. y) constitutum 6; studium 8; studio 9; stitudo 10. z) placitum 6. 7; *deest* 1. 8. 9. a) spondeat 3; pondeant 7. b) in terre 1. c) pugno 10; pugnam 6. d) parata 4. e) pugna 1. 3. 4. 9. 10. f) *deest* 8. 9. g) ponant 5. 10; *deest* 8. 9; in *add.* 4. h) ipsam terram 2. 3. 6. 7. i) veniat 8; in medio — terra *des.* 2; medium 3. k) tangat 4. 7. l) eam 3; ipsam terram 5—7; terra *deest* 8. 9. m) con 9. n) spadas suas 1; spatis suis 7; spacis suis 6. o) *ita* 2. 4. 9. 10; quod 1. 5; qui 3. 8; cum quibus 6. 7. p) *ita* 1. 2. 4. 10; debent 3. 5—8; debunt 9. q) dominum 4. r) et 8; *deest* 3. s) cuius 6—8. 10. t) iusticiam 5. u) illo 5. v) donit 1. w) *deest* 3. 8. 9. x) victuriam 1; victoria 8. 9; ipsius sit victori *pro* i. d. D. v. 10. y) ponent 1. 2; pugnet 9. z) et qui 3; quales 8. 9. a) his duobus 3. b) vincerit 3. 8; vincet 10. c) ipsi 2. 5; ille 8. d) possediat 1; possedeant 2; possideat 3. 6—8. e) illam contentionem 3. 5—7; illa rem unde inter eos contentio fuit 8.

E codd. B:

LXXXIV.

tollunt, et illae genealogiae, quae contendunt, levant illam[a] terram praesente comite et commendent[b] in sua[c] manu. Ille[d] involvat[e] in[f] fanone[g] et ponat[h] sigillum[i], commendet[k] fideli[l] manu usque ad[m] statutum[n] placitum. Tunc spondeant[o] inter se pugnam duorum[p]. Quando parati[q] sunt[r] ad pugnam, tunc ponant ipsam terram in medio et tangant ipsam[s] cum[t] spatis suis[t], cum[u] quibus pugnare debent[u], et testificentur[v] Deum creatorem[w], ut, cuius sit iustitia, ipsius[x] sit et[y] victoria, et[z] pugnent[a]. Qualis de ipsis[b] vicerit[c], ipse possideat[d] illam[e] contentionem[f], et illi alii

a) ipsam 1; *deest* 30. b) commendant 1*b*. 8. c) suas manus 9; suam manum 20. 30. d) illi 19. e) involvet 16. 18; involvant 19; volvat 20. f) *deest* 31. g) fanonem 27. h) *deest* 1; ponant 19. i) et *add.* 4. 9. 11—13. 16. 17. 19. 31. k) commendetque 8; commendans 31; *et corr.* 29. l) in fidelem manum 9. 14; fidei manu 30; in sua manu 19. m) in 27. n) statum 4. 8. 18. 20. 29; constito 19; statuum 3. o) spondeat se pugna 20. o) postea *add.* 29. 30. 31. p) parata 3. r) sint 1. 20. s) eam 4. 9. 11. 20. 27. 28. 30. 31; eum 29; terram *add.* 8. 13. 14. 19. t) *deest* 18. u) quod pugnare habebunt 19. v) testificent 19. 20. w) suum *add.* 20. x) *deest* 18; illi donet victoriam 9. 13. 14. 19. y) *deest* 1. z) *deest* 6. a) pugna 16; post haec *add.* 30. 31. b) illis 18. c) vincerit 1; devicerit 27. d) possedeant 6. e) ipsam 18. f) terram 26.

1) *Cfr. H. Brunner, 'Zur Rechtsgeschichte der röm. und germ. Urkunde.' p.* 276. 277; *K. Lehmann, 'Die altnordische Auflassung', in 'Z. d. Sav.-Stift.' V, 'Germ. Abth.' p.* 84 *sqq.* 2) *Cfr. supra p.* 117, *n.* 2.

E codd. A:

LXXXI.

tentione, et[a] illi[b] alii[c] praesumptione[d], quare[e] proprietate[f] contradixerunt[g], cum[h] 12 solidis conponant[i].

LXXXII.

Si quis fugitivum servum alterius[a] susciperit[b] et sequenti[c] domino[d] aut[e] illa[f] die aut, quando potest[g], contradixerit[h] et[i] eum[k] a[l] lege reddere[m] noluerit, tunc vadat[n] ad principem, quod[o] ille habet[p], ut ei iustitiam[q] faciat; et eum[r] 12* solidis solvat[s] eum[t], quare[u] contra lege[v] eum[w.**] recepit[x].

LXXXIII.

1. Si quis pignus[a] tullerit[b] contra legem[c] aut servum aut equum[d], postquam illum[e] ad[f] suam[g] domum duxerit[h], et ille servus ibi hominem occiderit aut ille equus aliquid[i] damnum[k] fecerit[l], ille[m] damnus

*) *ita* 1; XL 2—8. 10; X 9. **) eum eidem domino e iure et contradixit et recepit 8.

a) *verba* et i. a. p. *des.* 10. b) ille 3. 9. c) *deest* 1; alius 3. d) pro pr. 3. 4; praesumptores 6. 7; propter presumptionem 5; qui presumserunt 8. e) *deest* 4. 8; quare pr. contrad. *des.* 5. f) proprietate 8. 10. g) contradixerit 3. 9; contradicere 8; contradixerat 10. h) *deest* 6—9. i) conponat 3. 4.

LXXXII. *Codd. A* 1—10. a) alius 3. b) susceperit 3. 6—8; acceperit 10. c) sequentem 2. 4. 6. 7. 9; sequente 3. 10. d) *ita* 1. 3; dominum *rell.*; eius *add.* 3. e) in *add.* 3. 5. 6. 7. 9. f) illo 3. g) et *add.* 10. h) contradixerunt 4. i) *deest* 5. 9. 10; ei 8. k) eum a lege *des.* 10. l) secundum 8. m) redere 1; redde 10. n) vadit 9. o) quem 3. 6. 7. p) habit 1. q) iustitia 8. 9. r) *deest* 6—8. s) conponat 3. 6—9. t) ei 3. 7. 8. u) qui 2; eo quod 3; *deest* 7. v) legem 2—4. 6. 9. 10; contra lege *des.* 5. w) eis 9; *deest* 3. x) recipit 1; acciperat 3.

LXXXIII. *Codd. A* 1—10. a) alicui *add.* 3. b) tulerit 3. 6—9. c) lege 10. d) caballum 9. e) *deest* 10. f) in 5—9. g) sua 1; suum 3. 4; *deest* 5. h) reciperit 5. i) aliquam 1. 5; aliquod 3. 4. 6. 7. k) damno 9. l) *deest* 3. m) illud dammum 6. 7.

E codd. B:

LXXXIV.

praesumptiosi[a], quia[b] proprietatem contradixerunt[c], conponant[d] cum[e] 12 solidis.

LXXXV. De eo, qui servum alterius fugientem acceperit[a] et sequenti domino contradixerit.

Si quis fugitivum[b] alterius[c] servum susceperit et sequenti domino aut[d] in[e] illa[f] die aut, quando poterit[g], contradixerit eum et[h] reddere noluerit, tunc vadat[i] ad principem, quem[k] ille[l] habet, ut[m] ei[n] iustitiam faciat; et cum[o] 40* solidis conponat eum[p], quia contra legem eum[q] recepit[r].

LXXXVI. De eo, qui servum in[a] pignus[a] susceperit, et[b] si[c] ipse[d] servus aliquod damnum fecerit[e].

1. Si quis pignus tulerit[f] contra legem aut servum aut equum, postquam illum in domum suam duxerit[g], et ille servus ibi[h] hominem occiderit aut ille equus[i] aliquod[k] damnum fecerit, illud[l] damnum ad illum[m]

*) LX 1; XII 20.

a) praesumptuosi 8. 15; praesumptores 9; praesumptione 19; praesumptori 18. b) qui 3. 8. 9. 14. 27. c) contradixerit 1. 20; contradixerat 18. d) conponat 18. 31. e) *deest* 8. 13. 16. 17. 18. 27.

LXXXV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11. 13—21. 27—32. 37. a) receperit 4; repperit 31. b) fugientem 18. c) alicuius 30. d) *deest* 18. e) *deest* 6. 9. 19; illo 13. 14. 18. 29. f) potuerit 8. 9. 13. 14. 31. g) lege *add.* 8; a lege *add.* 19. h) vadit 1. 32. i) quam 1; que 20; quod 19. k) *deest* 30. l) et 2. 16. m) illi 27. n) *deest* 8. o) *deest* 8. p) ei 30; *deest* 9. 18. q) *deest* 18. r) suscepit 9. 14. 31; accepit 30.

LXXXVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 27—32. 37. a) indignus 1. b) ut 11; *verba sqq. rubr. des.* 19. c) *deest* 4. 31; sub se servus 20. d) *deest* 27; ipsi 16. e) fecit 2. f) *deest* 18. g) duxit 31. h) qui 20. i) aut *add.* 20. k) *deest* 1*b*. l) illum 3. 20. m) alium 17; illum p. qui *des.* 18.

E codd. A:

LXXXIII.

ad illum[a] perteneat[b], qui illus[c] pignus[d] tullit[e], non ad illum[f] dominum, cui[g] illus[h] pignus fuit[i].

2. Si autem[a] dominus[b] pignus voluntarius[c] dederit[d] pro[e] aliqua re[f] alicui[g], et ille[h] pignus, quando datus[i] est[k], ibi aliquid[l] damnum fecerit, dominus[m] eius, qui dedit[n], damnum[o], quod factum[p] est[q], simile[r] restituat.

LXXXIV.

Si quis[a] res suas post[b] alium hominem invenerit[c], quidquid[d] sit[e], aut mancipia[f] aut[g] pecus[h] aut aurum[i] aut[k] argentum[l] aut alia spolia[m], et ille[n] reddere[o] noluerit et contradixerit et post haec convictus[p] est[q] ante[r] iudicem, aut[s] similem aut ipsum reddat[t] et cum[u] 12* solidis conponat, quare[v] proprietate[w] mea[x] contradixit[y].

*) XV *corr.* XII 5.

E codd. B:

LXXXVI.

pertineat, qui[a] illud[b] pignus tulit, non ad illum[c] dominum[d], cuius illud pignus fuit[e].

2. Si autem dominus voluntarie[a] pignus dederit[b] pro aliqua re alicui, et[c] illud pignus, quod datum[d] est, ibi[e] aliquod damnum fecerit[f], dominus eius[g], qui dedit, damnum[h], quod factum est, simile[i] restituat.

LXXXVII. De eo, qui alteri[a] res suas apud[b] se inventas contradixerit[c].

Si quis[d] res suas apud alium hominem invenerit, quidquid sit, aut[e] mancipia[f] aut pecus aut[g] aurum[h] aut argentum aut alia spolia, et illa[i] reddere noluerit et contradixerit et post[k] haec[k] convictus[l] est[m] ante iudicem, aut simile[n] aut ipsum reddat et cum 12* solidis conponat[o], quia proprietatem eius[p] contradixit[q].

*) XV 5. 16; XLII 12.

a) *deest* 3. b) perteniat 1; pertineat 5—8; pertineant 3; pertinet 4. c) *ita* 1; illos 2. 4. 9; illum 3. 5; illud 6. 7; *deest* 8. 10. d) pignum 3; contra legem *add.* 8. e) tulit 2. 3. 5—9; tullit — ille pignus *des.* 4. f) illo domino 1; dominum 8. g) cuius 3. 6—8. h) *ita* 1; illud 7; ille 2—5. 9. 10; *deest* 6. 8. i) fuet 10.

§. 2. a) enim 4. b) domnus 1. 2. 10. c) volumptarius 1; voluntarie 3. 8. d) dediret 1; alicuius *add.* 3. e) per 8. f) aliqua rem 4. 10; aliquam rem 3. 5. g) alicuius 8; *deest* 3. h) illi 4; illud 6. 7. i) datum 6. 7. k) fuit 7; fuet 10; enim *add.* 1. l) aliquod 3. 6. 7. m) domnus 1. n) pignus *add.* 8. o) *deest* 9. p) factus 1. 4. q) alterum in loco *add.* 3. r) similem 2—4. 8. 9.

LXXXIV. *Codd. A* 1—10. 12 *(cfr. n. g)*. a) homo aliquis *add.* 3. b) per 5. c) inveniret 1. 10. d) quid 1. e) siat 1; est 2; segat 4; sicut 9. f) mancepia 8; mancipium 5. g) *inde ab hac voce denuo incipit* 12, *cuius codicis scriptura multis huius et sequentium titulorum locis mutilata et deleta est.* h) pecora 3. i) aurus 1. k) nec non 3; vel 2. 6. l) argentus 1. m) spetiae 8. n) illa 5. 8. 10. 12; illi 3. o) redere 1. p) convinctus 1; convectus 10. q) fuerit 3. 6. 7. r) aput 10. s) et 4. t) redat 1; reddet 10. u) *deest* 6—8; aut *pro* et cum 4. v) quia 3. 6. 9; quare quia 8. w) proprietatem 4—7. 9; probrictatem 10. x) *ita* 1—3. 12; eius 4—7. 9; alterius 8; *deest* 10. y) contradixerat 3; contradixerit 6. 7; aput se habens contradixit 8.

a) quod 8. b) illum 20. c) alium 2. 4. d) dampnum qui 18; d. cui illu 20. e) fuerit 2. 3. 16. 30; dedit 18.

§. 2. a) illud *add.* 1. b) *inde ab hac voce deficit* 11 *usque ad titulum XC.* c) et — datum est *des.* 30. d) dictum 27; quod d. est *des.* 18. e) ubi 28; tunc 30; ad *add.* 1. f) fecit 31. g) *deest* 1. 3. 16; aliud illi 30. h) pignus 1; qui d. d. q. f. est *des.* 30. i) similiter 20; *deest* 3; ei *add.* 16.

LXXXVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—21. 25—32. 36. 37. a) alterius 20. b) a. s. i. *des.* 19. c) contradixerunt 3. d) alteri *add.* 19. e) *deest* 8. 9. 13. 14. f) mancipium 8. g) *deest* 18. h) currus 1. i) ille 1. 2. 9. 13. 14. 19. 20. 21. 27. 32. k) postea 2. 9. 13. 14. 28. 31. l) victus 1. m) fuerit 1. 16—18. 20. 21. n) similem 1. 2. 19. 27; restituat *add.* 13. 14. o) cum *add.* 27. p) *deest* 18. 30. q) contradixerit 1. 14. 27; dicit 9; contraxit 20.

E codd. A:

LXXXV.

Si qui[a] fratres[b] post mortem patris eorum aliquanti fuerint[c], dividant[d] portionem patris eorum. Dum haec non[e] fuerit[f] factum, nullus[g] rem suam dissipare[h] faciat, usque dum aequaliter[i] partiant[k.1].

LXXXVI.

1. Si quis[a] hominem occiderit et negare voluerit, cum 11* nominatos[b] iuret et alios tantos[c] advocatos[d] in arma sua[2] sacrata[c.**].

2. Pro[a] quatuor tremisses[b] cum[c] uno[c.***] sacramentale[d] iuret[e].

3. Tres[a] solidos et tremisse[b] cum duos[c] sacramentales[c] iuret[d].

4. De sex solidos et tremisse[a] cum

*) *ita* 1. 2. 4. 8. 9. 12; xii *rell.* **) sacramenta 1. 5. 8—10. ***) tres 4.

LXXXV. *Codd. A* 1—10. 12. a) *ita* 1. 2; quis *rell.* b) fratris 10. c) fuerent 1; fuerunt 4. d) devidans 1; dant 8; devidant 10. e) *deest* 10. f) fuerint 5. g) nullius 1. h) disparare 1; dispare 2; disparem 3; disipare 5; dissepare 10. i) aequale 5. 9. 10. 12; aequaviliter 8. k) faciant 3; parciantur 4; percipiant 6. 7.

LXXXVI. *Codd. A* 1—10. 12. a) homo *add.* 3. b) nominatus 1. 4. 10. 12; nominatis 6. 7. c) alius tantus 1. 12. d) advocatus 1. 10. 12. e) sagramenta 1.

§. 2. a) Per 9. b) tremissos 2. 5. 9; tremissas 3; tremesses 7; tremissis 10; tremissus 12. c) et cum 1. d) sacramentales 4. e) iurit 8.

§. 3. a) Pro iii 5; De sex 10. b) tremissem 1; tremisso 2. 10; tremissa 3; tremesse 7. 8. c) duobus sacramentalibus 6. 7. d) iurit 8; *verba* cum duos — sex sol. et tr. (§. 4) *des.* 1. 4. 10.

§. 4. a) tremisso 2. 3. 9; tremesse 7.

E codd. B:

LXXXVIII. Ut[a] fratres post mortem patris eorum hereditatem non dissipent[b], antequam[c] dividant eam.

Si qui[d] fratres post mortem patris eorum aliquanti[e] fuerint, dividant portionem[f] patris eorum[g]. Dum[h] haec[i] non fuerit[k] factum[l], nullus rem[m] suam dissipare[n] faciat[n], usque[o] dum aequali[p] partiant[r].

LXXXIX. De eo, qui hominem occiderit et[a] negaverit[a].

1. Si quis hominem occiderit et negare voluerit, cum duodecim* nominatis[b] iuret et alios[c] tantos advocatos[c] in arma sua sacramenta[d.**].

2. Pro[a] quatuor tremissis[b] cum[c] uno sacramentale iuret.

3. Tres[a] solidos et[b] tremisse[b] cum duobus[c] sacramentalibus[c] iuret.

4. De[a] sex[b] solidis et tremisse[c] cum

*) undecim 2. **) sacrata 8. 9. 13. 14. 19; provocet 18.

LXXXVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—21. 27—32. 37. a) de eo ut 20. b) dissipant 3. c) donec 20; a. d. e. *des.* 19. d) quis 3. 12. 19. 20. 30. 32; *deest* 29. e) *deest* 18. f) *deest* 20; omnem substantiam *corr.* 28. g) *deest* 30; et interdum *supra lineam add.* 29. h) interim *add.* 31. i) hoc 1*b*. 9. 13. 14. 16. 17. 19. 28. 30. 31. k) fuerint 19. 20. l) facta 12. m) res suas 30. n) dissipet 18; dissipat 30. o) antequam 30. p) aequaliter 4. 8. 9. 13. 14. 16. 17. 19. 29—31. q) partiantur 13. 14. 16. 18; porciatur *corr.* parciatur 9; parciunt 20; dividant 30.

LXXXIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 12—21. 27—32. 37. a) *des.* 1. b) sacramentalibus 18. c) alius et alios tantum advocatos 2; tantos *deest* 4; advocatos *deest* 18; et tantis advocatis 30. d) in a. s. sacramenta *des.* 30.

§. 2. a) Per 3; *deest* 20. 21. b) tremisso 18; trimisse 20. c) secum 20.

§. 3. a) Pro iv tramissos 24; Trium solidorum 9. 13. 14; Pro iii solidis 16. 17. 28. 29. 32; De iii solidis 30. b) et tremisse *des.* 8. c) duos sacramentales 1—3. 6. 12. 15. 21. 27—29. 31; duo sagramentale 20.

§. 4. a) *deest* 18. b) iii 18. c) trimisso 20; tremisso 21. 28. 32.

1) *Cfr. H. Brunner, 'D. RG.' I, p.* 196. 2) *De sacramento in arma cfr. Svend Grundtvig, 'Om de gotiske folks vabenéd' ('Danske Vidensk. Selsk. Forhandl.'* 1870, *p.* 44 *sqq.).*

E codd. A:

LXXXVI.

quinque nominatos[a] iuret[b] aut[c] cum tracta spata[d] defendat[e].

LXXXVII.

1. Si coxa abscisa[a] fuerit a[b] libero[c] homine[c], cum[d] 80 solidis conponat[e, 1].

2. Si brachius[a] ad[b] scabula[c] abscisus[d] fuerit[d], similiter solvat[e, 2].

LXXXVIII.

1. Si[3] quis[a] aliquis[b] mulierem[c] prignantem aborsum[d] fecerit, ita ut iam[e] cognoscere[f] possis[g], utrum vir an femina fuisset[h]: si vir debuit[i] esse[k], cum[l] 12 solidis conponat; si autem[m] femina[n], cum[o] 24[p].

2. Si[a] nec[b] utrum[b] cognoscere[c] potest[d], et[e] iam non fuit[f] formatus[g] in liniamenta[h]

E codd. B:

LXXXIX.

quinque[a] nominatis iuret aut cum[b] tracta spata[c] defendat[d].

XC. De coxa[a] vel brachio abscisis[b].

1. Si coxa* abscisa[c] fuerit[d] libero homini[e], 80 solidis conponatur[f].

2. Si brachium[a] abscisum[b] a[c] scapula fuerit, similiter[d].

XCI. De eo[a], qui mulieri pregnanti[b] abortivum[c] fecerit.

1. Si quis[d] mulieri[e] pregnanti[f] abortivum[g] fecerit[h], ita ut[i] iam cognoscere[k] possit, utrum vir an[l] femina fuit[m]: si[n] vir debuit[o] esse, cum[p] 12 solidis conponat; si autem femina, cum[q] 24[r].

2. Si nec[a] utrum[a] cognoscere[b] potest[c], et iam[d] non formatus[e] in[f] liniamenta cor-

*) *Glossa:* id est 'huf' 4.

a) nominatus 1. 4. 5. 12; nominatis 6. 7. b) iurit 8. c) et 1. d) spada 1. 2. 10. e) defendatur 8. 9; defendet 3. 4.

LXXXVII. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebet* 1. a) abscisum 3. b) ad 1. 2. 4. 9. 10; *deest* 3. c) liberum hominem 10; l. homini 3. d) ab 4. 10. 12; apud 9; aput cum 5; *deest* 3. 6. 7. e) conponatur 10.

§. 2. a) *ita* 4. 8. 9. 12; brachium *rell.* b) ab 4. 10. 12; aut 6. 7; *deest* 3. 8. 9. c) *ita* 1. 4. 12; scapula 2. 6. 7; scabulum 5; scapola 10; *deest* 3. 8. 9. d) *des.* 10; abscisum 3; abscisum f. 6; abscisi f. 7. e) *ita* 1; conponat 8; *deest rell.*

LXXXVIII. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebent* 6. 7. a) *deest* 6. b) *deest* 3. 7—9; aliquem 4. 5. c) muliere prignante 3; mulieri prignanti 6. 7. 8. d) aborfum 4; avorsum 6. e) *deest* 3. f) cognuscis 1. g) *ita* 1. 12; posset 4; possit *rell.* h) *ita* 1; fuissit 8; sit 3; fuit *rell.* i) dibuit 1. k) essere 12; *deest* 4. l) *deest* 1. 6. 7. m) aut 10. n) est *add.* 3. o) *deest* 2. 6. 7. p) solid. conponat *add.* 3. 6. 7.

§. 2. a) Sic 12. b) neutrum 2. 3. 6. 7. 8; est ut *add.* 3. c) cognuscire 1; cognuscere 8. 12; non *add.* 3. d) poterit 1; possit 10; potuerit 4. e) si *add.* 6. 7; nec dum *pro* et iam non 8. f) fuet 10. g) furmatus 1. h) liniamento 1. 2; leniamenta 4.

a) vı 2. 15. b) cum 2. 15; *deest* 18. 21. c) se *add.* 29. 30. d) defendant 15; defendit 31.

XC. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—6. 8. 9. 12—21. 25—32. 37. a) *inde ab hac voce denuo incipit* 11. b) incisis 6. 11. 16. 27. 30. 32. 37; insciso 18; excisis 1*b*; absciso 20. c) incisa 11. d) a *add.* 19. e) homine 4. 8. 19; cum *add.* 8. 19. f) conponat 6. 8. 12. 16. 18. 29. 31.

§. 2. a) brachius 19. b) abscisa 4; abscisum a sc. fuerit *des.* 18. c) ab 13. 14. 19. 20. 27; a scapula *des.* 1—6. 12. 15. 17. d) conponat *add.* 20. 28. 31.

XCI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 27—32. 37. a) eorum 32. b) prignantem 20. c) aborsum 19. d) aliquis *add.* 8; aliquam *add.* 19. e) mulierem 8. 19. f) pregnantem 8. 19. 20. g) aborsa 8; aborsum 19; avortivum 11. h) *deest* 4. i) et 1. k) cognosci 16. l) aut 4. 9. 19. m) *deest* 30. n) *deest* 20. o) *deest* 4. p) *deest* 18. q) *deest* 1. 18. r) conponat *add.* 18.

§. 2. a) neutrum 1. 2. 9. 11. 13—16. 17. 19. 20. 29—31. b) cognosci 16. 18; agnoscere 30. c) possit 28; *deest* 1. 6. 12. 15. d) adhuc 30. e) fortis 3; formatur 12; fuit *add.* 8. 13. 14. 16. 19. 28; est *add.* 30. 31; *et supra lineam add.* 29. f) intra 18; in l. corporis *des.* 30.

1) *Cfr. Lex LVII,* 68. 2) *Cfr. Lex LVII,* 40. 3) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 718—723.

E codd. A:

LXXXVIII.

corporis[a], 12* solidos conponat. Si[b] amplius requiret[c], cum sacramentalis[d] se[e] edoniet[f].

LXXXIX.

1. Si quis[a] mulier, qui[b] hereditatem suam[c] paternicam[d] habet[e] post nuptum, et prignans[f] peperit puerum et ipsa[g] in[h] ipsa[h] hora[h] mortua fuerit, et infans vivus remanserit[i] tantum spatium[k], vel[l] unius[m] horae[n], ut[o] possit aperire oculos[p] et videre culmen domus et quatuor parietes[q, 1], et postea defunctus[r] fuerit, hereditas materna[s] ad patrem eius perteneat[t].

2. Tamen si testes[a] habet pater eius, qui[b] vidissent[c] illum infantem[d] oculos[e] aperire[f], et[g] potuisset[h] culmen domus[i] videre[k] et[l] quatuor parietes[m], tunc pater[n] eius habeat[o]

E codd. B:

XCI.

poris, cum 12* solidis conponat. Si amplius requirit[a], cum[b] sacramentalibus[b] suis[c] se[d] idoniet[d, **].

XCII. De hereditate, quam mulier post partum statim mortua[a] dereliquit[b].

1. Si qua[c] mulier, quae[d] hereditatem[e] paternam[f] habet[g] post[h] nuptum[i], pregnans peperit puerum, et[k] in[l] ipsa hora[m] mortua[n] fuerit[n], et infans vivus[o] remanserit[p] aliquanto[q] spatio, vel unius horae, ut possit aperire oculos et videre culmen domus et[r] quattuor parietes, et postea[s] defunctus fuerit, hereditas materna[t] ad patrem eius[u] pertineat.

2. Eo[a] tamen[b], si testes[c] habet pater[d] eius[d], qui[e] vidissent[f] illum infantem oculos[g] aperire et[h] potuisset[i] culmen domus[k] videre et quattuor parietes, tunc pater[l] eius habeat[m]

*) xxi 2. 4—7; xv 12.

*) xv 6. 12. 15; xxi 19. **) *Glossa:* l. expurget 30.

a) cum *add.* 3. 5. 10. b) se 1. 2; etsi 3. c) requirit 4; requirat 5; requerit 10. d) sagramentalis 1; sacramentales 2. 3; sacramentalibus 6. 7. 8. 10; suis *add.* 6—9. 10. 12; suos *add.* 3. e) *deest* 5. 10. f) idoniet 2. 4; exedoniet 10; iuret 5.

LXXXIX. *Codd. A* 1—10. 12. a) qua 2. b) quae 2. 6. 7. c) *deest* 1—6. d) paternica 1; paternam 6. e) habit 10; habuit 4. 5. f) pregnans 3. 5—7. g) femina *add.* 3. h) de partu 8. i) remansit 7. k) ut *add.* 8. l) ad 2; *deest* 3. m) *deest* 1; uni 12. n) uxore 12. o) *deest* 1. 8. 9. p) oculus 1. q) parietis 1. r) mortuus 3. s) maternica 3. 4; eius maternica 10. t) perteniat 1; pertineat 4. 6. 7; pertineatur 8. 12; perteneatur 9.

§. 2. a) testis 9. 10. b) quod 4. c) vidisset 4. 5. 9. d) quod *add.* 2. e) oculus 1; oculis 4. f) potuisset *add.* 2; potuisset *add.* 1. g) *deest* 4. 5. h) *deest* 2. i) *deest* 1. 3—7. 9. k) *deest* 2. 8. l) *deest* 5. 9. 10; cum 2. m) parietis 1. 10; videre *add.* 8. n) parietes habet ad lic. 4. o) habiat 1.

a) requiratur 16; querit 20. b) ut sacramentalis 19. c) *deest* 1*b*. 18. d) se donet 4; se ei idoniet 12; sic denegat 19; iuret 16. 18.

XCII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 24. 27—32. 37. a) *deest* 27. b) relinquit 18; dereliquit 31; fecit 19. c) quae 8. d) qui 3; de 19. e) suam *add.* 4. 8. 17. f) paternicam 8. g) habeat 6. 12. h) et postea 30. i) partum 18; nuptum pregnans *des.* 30; et *add.* 8. 19. k) *deest* 20; ipsa *add.* 19. l) *deest* 9. 18. m) statim *add.* 30. n) moritur 30. o) *deest* 4. p) remansit 1. 9. 31. q) aliquando 2. 3; aliquantum spatium 8. 9. 13. 14; tamdiu ut unius hore possit *etc.* 30. r) in 11. s) statim moritur tunc hereditas *etc.* 30. t) paterna 17. u) *deest* 11.

§. 2. a) et 1. 6. 12. 15. 16. 31; quo 2; *deest* 8. 9. 19. b) pacto 30. c) ipse pater testes 30; idoneos *add.* 18. d) *des.* 30. e) quod 2. 3. 16. 17; quia 20. f) divisissent 32. g) tamdiu *add.* 30. h) ut 9. 18. 30. i) potius 20. k) *deest* 1. 18. 19. l) ipse pater *pro* p. eius 30. m) habet 6. 12.

1) *Cfr. A. Heusler, 'Institutionen' I, p.* 101; *O. Stobbe, 'Handbuch des deutschen Privatrechts' I, p.* 259.

E codd. A:

LXXXIX.

licentiam, cum lege ipsas[a] res[a] defendere[b,*]. Cui[c] est[c] proprietas, ipse conquirat[d].

XC.

Si quis[a] in exercito[b] pugna[c] commissa[d] fuerit[e], et[f] dimittit[g] pares[1] suos pugnare, et ille[h] fugit, et[i] ille[i] alius defendit[k] se, post[l] reversionem[m] enim[n] ille[o], qui fugit[p], conponat[q] bis[r] octuaginta[r] solidos ad[s] illo alio, quare[t] inde[u] fugivit[v,**,2].

*) si autem aliter *add.* 4. **) LXXXVII solidos conponat *add.* 10.

a) *des.* 8. 9. 10. 12. b) defendendi 1. 2; defendi 4; et *add.* 6. 7. c) cui erit 1; cum ie 4; cuius est 6. 7; cervicem 9. d) conquerat 9. 10; inquirat 3; conqueret 5.

XC. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum cum antecedenti coniunctum praebet* 12. a) qua 4. 6. 7. 9. 12; *deest* 8. b) *ita* 1. 4. 9; exercitum 8; exercitu *rell.*; si *add.* 4. c) pugnam 3. d) comiserit 3. e) *deest* 3; fuit 5. f) aliquis *add.* 6. 7; si quis *add.* 8. g) dimettit 1; dimittat 4—7; dimittet 8; demittit 9; quis *add.* 3; aliquis *add.* 5. h) illi 5. i) ille vero 8. k) defendat 5; defendet 9. l) per 1; prae 4. m) versionem 4; reversione 5. n) *deest* 4—7; quoque 8. o) illa 6; illi 10; *deest* 2. 8. p) fugivit 2. 4; fugiit 8. q) sit conprehensus 12; cum 5. r) L . . . 12. s) *ita* 2. 9. 10. 12; illo alio 3; ad illos alio 4; ad illum alium 6. 7; ad ille qui refugit mansit 5; illi qui stetit 8; ad illo alio *des.* 1. t) quia 2; eo quod 3; pro eo quia 8; quando 10. u) *deest* 2. 4. 5. 8. 10; exinde 3; pares suos dimisit et ipse *add.* 5. v) fugit 6. 7; *deest* 5.

E codd. B:

XCII.

licentiam[a], cum[b] lege[c] defendere[d]. Sin[e] autem aliter, cuius est[f] proprietas[g], ipse[h] conquirat[i].

XCIII. De eo, qui in pugna parem[a] suum dereliquit[b] et[c] fugit[d].

Si* qua[e] in exercitu pugna commissa fuerit[f], et[f] dimittit quis[g] parem[h] suum pugnare[i] et fugit, et ille alius defendit se, post reversionem[k] ille[l], qui fugit[m], conponat bis 80[n] solidos[o] illi[p] alio[q], quia[r] inde[s] fugivit[t,**].

*) Si qua pugna commissa fuerit in exercitu, et duo simul stant, et tunc unos altero fugit et illum solum dimittit post, si revertitur, ille, qui primus fugit, conponat altero bis LXXX solidis, quia sibi fugit 30; Si quis in exercitu parem suum si pugna commisa fuerit *etc.* 19. **) sed mansit et pares suos non dimisit *add.* 16.

a) ipsas res *add.* 9. 13. 14. 16. 30. b) *deest* 13. 14. 18. c) *deest* 13. 14; se *add.* 20; ipsas res *add.* 19. d) defensare 24. 29. e) Sin autem alter 6. 15. 31. 32; *des.* 19. f) eius 1; *deest* 2. g) proprietates 30. h) *deest* 4. i) requerat 8.

XCIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 24—32. 36. 37. a) patrem 18. 21; fratrem 31. b) relinquit 18; reliquit 19. c) aut 1. d) aufugit 1*b*. 2. 6. 8. 11. 21. 29. 32; et fugit *des.* 3. 19. 31. e) quis 4. 8. 18. 32. f) *des.* 18. g) *deest* 8. 18. 19. h) patrem 1. 4. 18. 21. 36. i) *deest* 27. k) enim *add.* 3. l) alius *add.* 18. m) fugivit 19. n) *deest* 12. o) ad *add.* 4. p) illo 1. 4. 19; *deest* 6. q) alii 9. 18. r) qui 1. 3. 16. 20. 28; quare 13. 14. 19. s) non *add.* 1. 16. t) fugit 1. 4. 8. 9. 13. 14. 16. 18. 19. 20. 28. 31. 32.

1) *'Genossen'. Cfr. supra XLIV*, 1. 2) *Cfr. W. E. Wilda l. c. p.* 986—988.

E codd. A:

XCI.

Si quis[a] aliquem[b] post[c] finienda[d] causa[e] et[f] emendata[g] eum[h] mallare[i] voluerit post testes[k] tractos[l][1] et emendationem[m] datam[n], si[o] hoc[p] praesumpserit[q] temptare, et iste[r] non potest per sacramentum[s] vel[t] per[u] testes[v] defensare[w] vel[x] per[y] pugna[z] duorum se defendat[a], post[b] hoc[c] ille[d] testatur[e] cum[f] 40 solidis conponat*.

XCII.

1. Si quis femina ingenua colpo percusserit, sic ut sanguis non exiat, solvat solidos 2.

2. Si lisa fuerit, solido uno et tremisse.

3. Si ancilla fuerit, solvat solido uno.

4. Si baro fuerit, similiter.

5. Si servus fuerit, medio solido.

XCIII.

1. Si quis medulla rumpit aut involat, solvat solidos 3.

*) *Hic est finis Legis Alamannorum in cod.* 12, *ubi sequuntur verba:* UBI FUERUNT XXXIII DUCES ET XXXIII EPISCOPI ET XLV COMITES; *cfr. supra p.* 21, *l.* 26 *sq.*

E codd. B:

XCIV. De eo, qui post finitam[a] et emendatam causam mallare praesumpserit.

Si quis aliquem[b] post finitam causam et emendatam mallare[c] voluerit[d] post testes tractos et emendationem datam, si hoc[e] praesumpserit temptare, et iste[f] non[g] potest[h] per sacramenta vel per testes[i] defensare[k], tunc[l] per[m] pugnam duorum se defendat[n]. Et post haec[o] ille testator[p] cum[q] 40* solidis[r] conponat.

XCV. De eo, qui ingenuam feminam colopo[a] percusserit.

1. Si quis feminam ingenuam colopo percusserit, sic ut sanguis non exeat, solvat solidos 2. Pactus V, 1.

2. Si lida fuerit, solvat solidum unum et tremissem.

3. Si ancilla fuerit, solvat solidum unum.

4. Si barus fuerit, similiter.

5. Si servus fuerit, medium solidum.

XCVI. De eo, qui medelam[a] aut carrucam[b] alterius[c] involaverit.

1. Si quis medelam rumpit aut involat, solvat solidos 3. ib. V, 2.

*) XX 15; XII 20.

XCI. *Codd. A* 1—10. 12. *Titulum praecedenti coniunctum praebent* 10. 12. a) aliquis 10. b) aut aliquid 1; autem aliquid 2. 4; enim aliquid 3; autem aliquem 6. 7; *deest* 10. c) per 1. 5; per post 4. d) finiendam 3. 5. 8. 9; finiendum 4; finitam 6. 7; finita 10. e) causam 3—9. f) *deest* 4. 5. 8. 9. g) emendatam 4—9; emendatum 3; et *add.* 4. h) *deest* 6—8. i) malare 7. 10. k) testis 10; testates 4. l) tractus 1. 4. 10. m) emendatione 3. 10; em. d., si hoc *des.* 5. n) data 1. 2. 10. 12; datum 3. o) quis *add.* 8. p) quis 12. q) presumserit 8. r) isti 12; se *add.* 4. s) sagramentum 1; sacramenta 3—5. 8—10. 12. t) aut 2. u) *deest* 1. v) testis 10. w) defensara 7; defendere cum tracta spata 5. x) tunc 6. 7; *deest* 5. y) *deest* 5. 6. z) pugnam 7. a) defendant 7. 10. b) per 1. 2. 10. c) haec 1. 2. 4. 6. 7. d) ipse 5. e) testat 1; testator 3. 7; testatorum 6. f) *deest* 1. 4—6.

XCII. *Codd. A* 1—10.

XCIII. *Codd. A* 1. 2. 4—10.

XCIV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8. 9. 11—21. 27—32. 37. a) *deest* 16. 18; *verba sqq. des.* 19. b) aliquam 8. c) malare 19. d) presumpserit 27. e) *deest* 9. f) se *add.* 17. 28. 29. 30. g) *deest* 18. 20. h) presumpserit 20. i) se *add.* 31. k) defendere 9. 14. 18. l) vel 8. 19. m) *deest* 18. 20. n) defendendum 18. o) hoc 18. p) testatorum 1; testor 20; testimonium *pro* t. cum 18; temptator 30. q) *deest* 16. 19. r) *deest* 18.

XCV. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24—32. 37. a) collo 1. 24; colo *corr.* colopo 6; colbo 10; colpo 11. 20. 32; colofo 17; colapho 30; colopho 31.

XCVI. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 37. a) medullam 1; metlam 1*b*; medellam 2. 27; medela 20. b) carugam 3; carro aut carruca 20. c) *deest* 24.

1) *Baiuvariorum mos erat, testes per aurem trahere, non Alamannorum. Cfr. J. Grimm, 'RA.'*, p. 143. 144. *Quare Baiuvaricam originem hic titulus prae se ferre videtur; v. 'N. Archiv'* X, *p.* 491.

E codd. A:

XCIII.

2. Si carruca involat aut rumpit de rotas de davante, sic ut diem opera tricet, solidos 3 conponat.

3. Si de post involat aut rumpit, 6 solidos conponat.

4. Si erpices fuerit, 3 solidos conponat.

XCIV.

Pactus V, 3. 1. Si quis buricas in silva tam porcus quam pecora inciderit, 22 solidos conponat.

2. Et si intus per furore intrat et de suo nihil invenit, 6 solidos conponat. Et si in curte aliena ingressus fuerit, simili modo.

3. Si intus in scura, 12 solidos conponat. Nisi humicida suus ei in curte aut in casa fuerit et pro ipso nullus offerit drictum, si sequenter ipsum currit, hoc non est ad requirendum.

ib. V, 4. 4. Si quis gregem de porcus aut de iumenta aut de vacaricia vel de vervices in pignus tulerit, 40 solidos sit culpabilis.

ib. V, 5. 5. Si porcarius legatus de via ostatus vel battutus fuerit, sic ut duo tenent et tertius percutit, 9 solidos conponat. Et de reliquo, quod ei fictur, sicut reliquos servos conponat ei in triplo.

6. De quod berbigario, stotario et vaccario fiet, sicut reliquis servis, conponatur eis in duplum.

XCV.

ib. V, 6. 1. Si quis vesontum bubalum, si cervum, quod brugit, furaverit aut occiderit, 12 solidos conponat.

2. Et cervus ille treudis non habet, medio solido conponat.

XCIV. *Codd. A* 1—10.

XCV. *Codd. A* 1—10.

E codd. B:

XCVI.

2. Si carrucam involat aut rumpit rotas in priori parte, ut die illa opera tricet, solidos 3 conponat.

3. Si de post involat aut rumpit, 6 solidos conponat.

4. Si herpices fuerit, 3 solidos conponat.

XCVII. De eo, quia[a] buricas[b] in silva porcorum[c] incenderit[d].

1. Si quis buricas in silva tam porcorum quam pecorum incenderit, 22 solidos conponat.

2. Et si intus per furorem intrat et de suo nihil invenit, 6 solidos conponat. Et si in curte aliena ingressus fuerit, simili modo.

3. Si intus in scuria, 12 solidos conponat. Nisi homicida suus ei in curte aut in casa fuerit et pro ipso nullus offert iustitiam, si sequenter ipsum currit, hoc non est ad requirendum.

XCVIII. De eo, qui gregem animalium in[a] pignus[a] tulerit[b] et[c] porcarium vel ceteros[d] pastores[e] flagellaverit.

1. Si quis gregem de porcis aut de iumentis aut de vaccis vel de berbicibus in pignus tulerit, 40 solidis sit culpabilis.

2. Si porcarius ligatus de via hostatus vel battutus fuerit, sic ut duo teneant et tertius percutiat, 9 solidos conponat. Et de reliquo, quod ei fecit, sicut reliquis servis conponi solet, ei in triplum conponat.

3. De quod berbicario, stotario et vaccario fit, quod reliquis servis conponi solet, conponatur eis in duplo.

XCIX. De eo, qui bissontem[a] vel cetera animalia aut[b] furaverit aut[c] occiderit.

1. Si quis bissontem, bubalum vel cervum, qui prugit, furaverit aut occiderit, 12 solidos conponat.

2. Et si cervus ille treudis non habet, medium solidum conponat.

XCVII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 37. a) quia 20. b) puricas 20. 24; pruricas 30. c) pecorum 1*b*. 3. 4. 10. 11. 21. 27. 29—32; peccorum 6. d) incendit 20.

XCVIII. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—4. 6. 8—21. 24. 27—32. 36. 37. a) *des.* 2. b) acceperit 18. c) *deest* 4; et — flagellaverit *des.* 18. d) alios 4; vel — flagellaverit *des.* 27; vel c. pastores *des.* 1*b*. e) *deest* 29; pastores flagellaverit *des.* 4.

XCIX. *Codd. B* 1. 1*b*. 2—21. 24. 27—32. 36—38. a) aut bubulum *add.* 10. 16; vel bubalum *add.* 21; aut bubalum aut *add.* 31; *rubrica deest* 18, *ubi hic titulus cum antecedenti coniunctus est.* b) *deest* 1*b*. 3. c) vel 27; aut occiderit *des.* 6.

E codd. A:

XCV.

3. Si treudis habet et cum ipso nihil sagittatum est, solvat solido uno.

4. Si ruvius feramis cum ipso sagittatus est, 3 solidos solvat.

5. Si niger, solidos 6 conponat.

6. Si involatus fuerit, novemgeldos conponat.

7. Si cervia indomita fuerit occisa, tremisse solvat. Si trudis habuit, medio solido.

8. Si cum ipsam ruviam fera sagittata fuerit, 3 solidos solvat.

9. Si nigra, 6 solidos solvat.

10. Si involata fuerit, novemgeldos conponat.

11. Si ursus alienus occisus aut involatus fuerit, 6 solidos solvat. Apro similiter.

12. Si quis pecum manualem, qui dicitur alatus, aut verre aut ducaria occiderit, 6 solidos conponat. Si furatus fuerit, 3 solidos solvat; et quantum iurat, quod valuit, octogildus conponat.

13. Si quis capriolo occiderit, saiga. Si involatus fuerit, novemgeldos conponat.

14. Si gruis fuerit involata aut occisa, 3 solidos conponat.

15. Si auca fuerit furata aut occisa, novigildus solvat.

16. Anite, gariola, cicunia, corvo, cornicla, columba et chaucha, alia similia requirantur.

XCVI.

1. Si acceptor, qui auca mordit, occiderit, 3 solidos solvat. Si grue, 6 solidos conponat.

2. Si [verres] verre occiderit, ipso pro eo reddat aut 3 solidos solvat.

3. Si canis alienus hominem occiderit, medium wirigildum solvat. Et si totum wirigildum querit, omnia ostia sua serentur, et per unum ustium semper intret et exeat; et de illo limetare novem pedes suspendatur canis, dum usque totus putriscit et ibi putridus cadat et ossa ipsius ibi iaceant; et per alium ustium nec intret nec exeat. Et si cane ipsum inde iactaverit aut per alium hustium intraverit in casa, ipsum wirigildum medium reddat.

4. Si caballus, porcus aut bovis hominem occiderit, totum wirigildum solvat. Si servus fuerit, medio pretio solvat.

5. Si quis cuiuscumque caballus sepem aliena salierit et de palo transpunctus fuerit, cuius sepis fuerit, ipse solvat medio pretio [a].

6. Si quis ferro molinario involaverit, alio cum ipso reddat et solvat solidos 6 in texaga, cuius fuerit.

E codd. B:

XCIX.

3. Si treudis habet et cum ipso nihil sagittatum est, solvat solidum unum.

4. Si rubeus feramus cum ipso sagittatus est, 3 solidos solvat.

5. Si niger est, solidos 6 conponat.

6. Si involatus fuerit, novemgeldos conponat.

7. Si cerva indomita fuerit occisa, tremisso solvat. Si treudem habuit, medium solidum.

8. Si cum ipsa rubea fera sagittata fuerit, 3 solidos solvat.

9. Si nigra, 6 solidos conponat.

10. Si involata fuerit, novemgeldos conponat.

11. Si ursus alienus occisus aut involatus fuerit, solvat cum solidis 6. Aprum similiter. Pactus V, 7.

12. Si quis pecus manuale, qui dicitur alatus, aut verrem aut ducariam occiderit, 6 solidos conponat. Si furatus fuerit, 3 solidos solvat; et quantum iuret, quod valuit, novemgeldos conponat.

13. Si quis capriolum occiderit, saiga. Si involatus fuerit, novemgeldos conponat.

14. Si grus fuerit furata aut occisa, 3 solidos solvat. ib. V, 8.

15. Si auca fuerit involata aut occisa, novemgeldos solvat.

16. Aneta, gariola, ciconia, corvus, cornicla, columba et crocrola et cauha, ut alia similia, requirantur.

17. Si acceptor, qui aucam mordet, 3 solidos solvat. Si gruem mordet, 6 solidos conponat. ib. III, 14. V, 9.

18. Si verris alium occiderit, ipsum pro eo reddat et 3 solidos solvat. ib. III, 15. V, 10.

19. Si canis alienus hominem occiderit, medium weregeldum solvat. Et si totum weregeldum quaerat, omnia ostia sua claudentur, et per unum ostium semper intret et exeat; et de illo limitare novem pedes suspendatur, usque dum totus putrescat et ibi putridus cadat et ossa ipsius ibi iaceant; per alium ostium nec intret nec exeat. Et si canem ipsum inde iactaverit aut per alium ostium intraverit in casam, ipsum weregeldum medium reddat. ib. III, 16. V, 11.

20. Si caballus, porcus aut bos hominem occiderit, totum weregeldum solvat. Si servus fuerit, medium pretium solvat. ib. III, 17. V, 12.

21. Si alicuius caballus sepem alienam sallierit et de palo transpunctus fuerit, cuius sepis fuerit, ipse solvat medium pretium. ib. III, 18. V, 13.

22. Si quis ferrum molinarium involaverit, alium cum ipso reddat et solvat solidos 6 in texaga ei, cuius fuerit. ib. V, 14.

XCVI, §§. 1—5. *Codd. A* 1—10; §§. 6. 7. *Codd. A* 1—7. 9. 10. a) *hoc loco finis est codicis* 8.

E codd. A:

XCVI.

Pactus III, 19. 7. Si quis sepem alienam capulaverit, 3 solidos solvat.

XCVII.

ib. III, 20. V, 15. 1. Si quis mortuum suum in terra aliena posuerit, 12 solidos solvat aut cum 12 iuret, ut hoc pro malo non fecisset.

2. Si quis ingenuum aut ingenuam extraneam absque permisso cuius fuerit in terra miserit, 40 solidos sit culpabilis. Si servus fuerit, 12 solidos solvat[a].

ib. III, 21. V, 16. 3. Si quis alterius infantem de mediofledis fuerit, solido solvat. Si medianus fuerit, 6 solidos solvat. Si meliosissimus fuerit, 12 solidos solvat.

ib. III, 23. V, 17. 4. Si quis alterius empta puella priserit, weregeldo suo sit culpabilis. Si non fuerit rapta, 12 solidos solvat[a].

E codd. B:

XCIX.

23. Si quis sepem alienam capulaverit, 3 solidos solvat.

24. Si quis mortuum suum in terra aliena posuerit, 12 solidos solvat aut cum 12 iuret, ut hoc pro malo non fecisset.

25. Si quis ingenuum aut ingenuam extraneam sine permisso cuius fuerit in terram miserit, 40 solidos sit culpabilis. Si servus fuerit, 12 solidos solvat.

EXPLICIT[a] LEX ALAMANNORUM *.

XCVIII.

1. Si quis res alienas aut ecclesiae[a] malo[a] ordine pervaserit[b], qui[c] facienti violentia[d] repugnaverit[e], nullum crimen admittat[f], quia non facit violentia[g] qui repellit[h], quia sua contradicit[i].

*) *Hoc loco finis Legis Alamannorum est in omnibus codicibus B praeter* 15. *In codice* 8 *post finem Legis Alamannorum posteriore quadam manu exaratum additur:*

Si quis enim servus inciderit manus et oculos, pedes, medium weregeldum cumponet.

In codice 17 *haec subiecta sunt:*

De servo alieno recepto capitulo XCIX.

Si quis servum alienum aliquis reciperit et in casa habuerit, et ipse ibi aliquid conquirere potuerit, vel ei ibi donatum fuerit, et postea revertente domino suo: omnia, quidquid ille servo conquesivit vel ei donatum fuit, omnia in potestatae domini sui deveniat, quam contra legem eum habuit.

XCVII, §§. 1. 2. *Codd. A* 1—7. 9. 10; §§. 3. 4. *Codd. A* 1. 2. 3. *B* 15. a) Explicit *add.* 4; Explicit lex Alamannorum *add.* 5. 10; Explicit (explicat 7) Alamannorum lex *add.* 6. 7. *Hoc loco finis est codd.* 4. 5. 6. 7. 9. 10.

§. 4. a) *sequitur tit. XCII. eoque finito:* Explicit liber Alamannorum 3.

a) E. l. A. *des.* 3. 6. 7—9. 10. 12. 13. 16. 18. 30. 37; lex Alamannorum *des.* 4. 21; amen *add.* 17. 20; Explicit liber legis Alamandorum 1*b*.

XCVIII. *Codd. A* 1. 2. *B* 15. a) ecclesia mali *A* 1. b) invaserit *B* 15. c) et alius *B* 15. d) violentiam *A* 2. *B* 15. e) is *add. B* 15. f) admit *A* 2; admittit *B* 15. g) violentiam *A* 2. h) rebelli *A* 1; qui vim repellit aut qui male agenti contradicit *B* 15. i) contradixit *A* 2.

E codd. A:

XCVIII.

2. Nullus[a] alienam terram sine auctoritate[b] praesumat[c]; qui hoc fecerit, vindictam[d] se expellendum esse[e] cognoscat[f], vel[g] habias[g] gadano[g, 1].

EXPLICIT LEX ALAMANNORUM TEMPORIBUS LANTFRIDI RENOVATA*.

*) *Ita* A 2; Explicit lex Allamannorum. Deo [grati]as amen A 1; Hoc decretum est apud regem et principes eius et apud cunctum populum christianum, qui infra regnum Merwungorum consistunt B 15, *ubi haec subscriptio ad sequentem Legem Baiuvariorum pertinere videtur quasi superscriptio huius legis.*

§. 2. a) nullius A 1. b) auctore A 2. c) invadere *add.* B 15. d) cum vindicta B 15. e) *deest* A 1. f) recognuscat A 1. g) *des.* A 2. B 15.

1) *A scriba quodam has duas tituli XCVIII. sententias additas esse, recte putat G. Waitz; cfr. supra p. 19, n. 1.*

EPITOME LEGIS ALAMANNORUM.

In pacto Bawariorum quedam desunt, que in pacto Alamannorum habentur, ut sunt hec:

L. I. 1. Si quis liber semet ipsum ad ecclesiam dare voluerit[a], nemo contradicat ei.

L. V. 2. Qui aliquas res in ecclesiam commendatas vi abstraxerit, ad ecclesiam 18[a] solidos conponat.

L. IX. 3. Si in curtem episcopi armatus intraverit, 18 solidos. Si in domum eius, 36 solidos conponat.

L. X. 4. Si in curtem presbiteri parochiani[a] armatus intraverit, sicut liberis Alamannis[b] conponere solet, sic istud tripliciter conponat.

L. XIX. 5. Nemo potestatem habeat, vendere[a] ecclesiasticam terram nec mancipia, nisi pro alia terra et pro aliis mancipiis.

L. XXII, 1. 6. Si quis legitima tributa non dederit, 6 solidos conponat.

L. XXVII, 2. 7. Qui comitis sigillum vel mandatum neglexerit, 6 solidos conponat.

L. XXVII, 3. 8. Si centurionis, 3[a] solidos conponat.

L. XXVIII. 9. Qui in curte ducis hominem occiderit vel illuc euntem[a] vel inde revertentem[a] vel missum eius, tripliciter conponat.

L. XXXI. 10. Res ducis furatas tripliciter conponat.

L. XL. 11. Si quis volens patrem suum vel matrem suam vel fratrem aut sororem vel avunculum vel patruum vel fratris filium[a] occiderit, res eius infiscentur et secundum canones peniteat.

L. LII (B**). 12. Qui alterius sponsam rapuerit et reddere noluerit, 300 solidos conponat.

L. LIII. 13. Qui filiam alterius non[a] sponsatam acceperit[b] sibi uxorem, patri eius 10[c] solidos conponat.

L. LVII, 26. 14. Mediam linguam 10 solidis; totam abscisam 40 solidis conponat.

L. LVII, 28. 15. Si collum transpunxerit, 6 solidos conponat.

L. LVII, 15. 16. Si nasum, 12[a] solidos.

L. LVII, 29. 17. Qui liberi caput tunderit nolentis, 12[a] solidos.

Codd. C 1. 2. a) velit 2.
§. 2. a) 18 sol. — intraverit (§. 3) *des.* 2.
§. 4. a) potrochiani 2. b) Alemannis 2.
§. 5. a) *deest* 1.
§. 8. a) VI 1.
§. 9. a) eunte — revertente 2.
§. 11. a) *deest* 1.
§. 13. a) *deest* 1. b) accipiat 2. c) X 1. 2; *legendum videtur* XL.
§. 16. a) XV 1.
§. 17. a) XVI 1.

18. Totum brachium 20 solidis. L. LVII, 38.

19. Summitatem[a] pollicis[a] 6 solidis; totum 12[b] solidis. L. LVII, 41. 42.

20. Primum a pollice in primo nodo 2[a] solidis et semi conponat, in secundo nodo 6 solidis, totum 12[b] solidis. L. LVII, 43. 44.

21. Longissimum digitum in primo nodo uno et semi conponat. L. LVII, 46.

22. Anularem in primo nodo 2, in secundo 4, totum 8[a] solidis. L. LVII, 49—51.

23. Minimum, ut pollicem, conponat[a]. L. LVII, 52.

24. Si in latus vulneratus erit, 6 solidos. L. LVII, 54.

25. Si in anteriora membra, 12[a] solidos. L. LVII, 55.

26. Si intestina, 40 solidos. L. LVII, 57.

27. Si aliquem castraverit, 20 solidos. L. LVII, 58. 59.

28. Si ambas coxas transpunxerit, 12[a] solidos; in genu, 12[a]; si[b] tibiam, 3[c] solidos. L. LVII, 60—63.

29. Singulos pedum articulos singulis solidis. L. LVII, 64. 65.

30. Coxiam 80 solidis. L. LVII, 68.

31. Admissarium et caballum furatum dominus eius adpreciet et octo wergeldis conponat. L. LXI, LXII.

32. Ductricem vel pregnantem porcam adpreciet dominus eius, et fur novegeldis conponat; non adhuc pregnantes 3[a] solidis, lactantes uno solido. L. LXV.

33. Si iumentum abortivum facit, pullum uno solido conponat. L. LXVI.

34. Si pregnanti mulieri aborsum fecerit, si vir debuit esse, 12[a] solidos; si femina, 24 solidos. Si non cognoscere possit, utrum sit, 20 solidos. L. LXXXVIII.

35. Qui pugna commissa in exercitu socium suum fugiens deserit, post reversionem illi bis 80 solidos. L. XC.

36. Qui cervum vel cervam indomitos occiderit vel involaverit[a], tremisse conponat; domitos 12[b] solidis conponat. L. XCV, 1—7.

37. Si aprum vel ursum occiderit vel involaverit, 6 solidos. L. XCV, 11.

38. Si capriolum occiderit, saica[a]; si involaverit, novegeldis conponat. L. XCV, 13.

39. Si[a] rubam feram vulneraverit, 3 solidos conponat; nigram feram 6 solidis. L. XCV, 8—10.

40. Cruem occisam vel furatam novegeldis conponat. L. XCV, 14.

41. Si quodlibet animal hominem occiderit, dominus eius wergeldum eius solvat. L. XCVI, 4.

§. 19. a) sumitatem pulicis 1. b) xv 1.
§. 20. a) v 1. b) xv 1.
§. 22. a) VIIII 1.
§. 23. a) *deest* 1.
§. 25. a) xv 1.
§. 28. a) xv 1. b) in 2. c) VI 1.
§. 32. a) VI 2.
§. 34. a) xv 1.
§. 36. a) inviolaverit 1. b) xv 1.
§. 38. a) saicam 2.
§. 39. a) qui 2.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Maiores numeri Arabici paginas, minores quinas lineas — textus scilicet A, nisi littera B addita est , *numeri Latini titulos indicant.*

Q.

R.

GLOSSARIUM VERBORUM VERNACULORUM.

· afful = *pupilla, globus oculi, 'Augapfel'* 119, *B* 15; *cfr. Graff I,* 174; *Grimm, 'WB.' I, v. 'Apfel'.*

alodo, allodium *v. Indicem; cfr. Graff I,* 237; *Grimm, 'RA.' p.* 492. 493. 950; *G. Waitz, 'D. alte Recht d. sal. Franken' p.* 122 *et 'D. VG.' II³,* 1, *p.* 285 *sqq.*

anita, aneta, anoda, ante = *anas, 'Ente'* 30, 5; *cfr. Graff I,* 335. 336; *Grimm, 'WB.' III, v. 'Ente'; Schade, 'Altd. WB.' ed.* 2, *v. 'anut'.*

acetcauha *v.* chaucha.

balcbrust, balcprust, palcbrust, palcprust, palchprust, palhcprust, palhcbrust, blacbrust, plalcprust, plalcprust, plachprust, pluchprust, paliprust, balcurht, palcprust, palprust, salhprust, psalhprust 123, 10; *cfr. supra p.* 123, *n.* 2.

bannus *v. Indicem; cfr. Grimm, 'WB.' I, v. 'Bann'; Fick, 'Vergleichendes WB. der indogerm. Sprachen' III, p.* 201; *Brunner, 'D. RG.' I, p.* 147.

baro, barus, baurus, burus, parvus, parus = *vir, v. Indicem; cfr. Lex Rib. LXXXIII (LL. V, p.* 265); *Diez, 'Etym. WB.' I, v. 'barone'.*

bichurtit 132, *B* 20; *v. p.* 132, *n.* 1.

biselbemo (*compos. ex* bi = *per et* selbemo = *ipso*) 119, *B* 15; *cfr. Graff III,* 5. 10—12.

bisontus *v.* vesontus.

bizit = *mordet, hodie: 'beisst', a verbo 'bîzan' = mordere* 143, *B* 20; *cfr. Graff III,* 228; *Schade l. c. v. 'bîzan'.*

bramit = *rugit, hodie: 'brummt', a verbo 'brëman' = rugire* 28, *B* 15; *cfr. Graff III,* 303; *Schade l. c. v. 'brëman'.*

burica, buriga, burea, puria, burcica *etc.* 26, 10; *v. ib. n.* 5, *et Diez l. c. I, v. borgo; Fick l. c. p.* 207; *Schade l. c. v. 'bûr'.*

chaucha, chauva, cava, coga, cauha, acetcauha, cetcauha, cactcavuha, cetauca, aucea = *cuculus, 'Gauch.'* 30, 5; *cfr. Graff V,* 364; *Grimm, ,WB.' IV, v. 'Gauch'; R. Schröder in 'Z. d. Sav.-Stift. Germ. Abth.' VII, p.* 18.

clinata, clita = *clida, 'Hürde, Geflecht'* 23, 5. 10; *cfr. Merkel in LL. III, p.* 36, *n.* 59; *Behrend, Lex Salica, Glossarium v. cletem; Ducange v. cleia.*

corfo, curfo *v.* zurft.

diup = *fur, 'Dieb'* 30, *B* 15; *cfr. Grimm, 'WB.' II, v. 'Dieb'; Schade l. c. v. 'diup'.*

drappus = *vestis, 'Gewand, Tuch'* 24, 10; *cfr. Diez l. c. I, v. 'drappo'; Schröder l. c.*

erfurit = *castrat, a verbo: 'arvûrjan', castrare* 127, *B* 15; *cfr. Graff III,* 668.

ewa, eva = *lex* 72, 10; *cfr. Grimm, 'RA.' p.* 417; *Brunner, 'D. RG.' I, p.* 109; *Schmeller, 'Bayer. WB.' I, p.* 5.

fant = *pignus* 134, *B* 20; *cfr. Graff III,* 341.

ferchvunt *v.* hrevavunt.

fledus, flidus *in vocibus compositis* medioflidus, minoflidus. *Derivatur a subst. 'flazzi', i. e. area, 'Flur, Halle'; cfr. Merkel in LL. III, p.* 36, *n.* 61; *Grimm, 'WB.' III, v. 'Fletz'; Schade l. c. v. 'flazzi'; Schröder l. c.*

fredus, fretus, fridus = *mulcta principi propter pacem fractam solvenda, v. Indicem.*

frevele = *crimen* 65, *B* 30.

gadano, *verbum dubiosae originis* 157, 1; *cfr. Graff IV,* 175; *Merkel in LL. III, p.* 119, *n.* 44; *Grimm, 'WB.' IV, v. 'Gadem'; Schade l. c. v. 'gadum'.*

gans = *anser* 30, *B* 15.

genezze, genitium 140, 5; *v. ib. n.* 2.

-gildus, -geldus (*in compositis* novigildus, octogildus, wirigildum) *multis locis, significat pretium id, quod res valet;* novigildus = *nonuplum pretii rei,* octogildus = *octuplum pretii rei; cfr.* nonigildus.

glasaugi, *hodie: 'glasäugig'* 119, 15; *cfr. Schade l. c. v. 'glasaugi'.*

goravunt *v.* hrevaevunt.

haiftlichen *v.* haisterahanti.

haisterahanti, heixterahandi, haixterachandi, haisterahandi, haisterahanni, haisteraandi, haisterandi, haisterahenti, haistarehenti, haistherabandi, haisterbandi, haisteriahanti, aissteraanti, heistrahandi, heisterahenti, eistrahendi, haisthenti, hasterahandi, hasterihandi, hausteraanni, austerahandi, haustenthandi, haverterecante, abhisterahandi, halsterahenti, abhisceranandi, haiftlichen, lasteraandi = *manu violenta* 76, 5; *cfr. Graff IV,* 1062; *Grimm, 'WB.' IV, v. 'Hast'; Schade l. c. v. 'heist'.*

hasteo = *manu violenta* 38 (IX, *codd.* 6. 7); *cfr. Graff IV,* 1062; *Grimm, 'WB.' IV, v. 'Hast'.*

heris generationes = *exercitus secundum familias ordinatio* 23, 30; *v. ib. n.* 12; *cfr. Graff IV,* 983; *Fick l. c. p.* 65.

hesschunt = *'Hetzhund'* 142, *B* 15; *v. ib. n.* 2.

houbetschatz = *capitale* 69, *B* 30; *cfr. Schade l. c. v. 'houpitscaz'.*

hrevavunt, hrevovunt, hrefvunt, herefvunt, herefiunt, hrefriunt, hrenun, reveunt, refavunt, refvunt, refvun, revavunt, revovunt, revo, revun, renovundo, fvunt, sresfvunt, ferchvunt, gorovunt = *vulnus mortale* 22, 5. 10. 126, 10; *cfr. supra p.* 22, *n.* 4 *et Graff IV,* 1154; *Schade l. c. v. 'hrêu'.*

huf = *coxa* 150, *B* 15; *cfr. Schade l. c. v. 'huf'.*

instrigare *v.* stria.

kebul = *testa* (?) 117, *B* 15.

kitribin = *minata* 135, *B* 20; *cfr. Graff V,* 483.

kranach = *grus* 30, *B* 15; *cfr. Graff IV,* 613; *Grimm, 'WB.' V, v. 'Kranich'.*

laitihunt, laitihunc, laitchunt, læitihunt, laithunt, leitihunt, leitiunt, leitehund, laidihunt, laidibunt, leidihunt, laidiunt, laidi, leidihunc, leiteund, latidiunt, laudiunt, laytiaunt, laicihunt, latrinum = *canis ductor, 'Leithund'* 142, 10; *cfr. Graff IV,* 976; *Grimm, 'WB.' VI, v. 'Leithund'.*

lancwit 26, *B* 15; *cfr. Grimm, 'WB.' VI, v. 'Langwiede'.*

malare, mallare, amallare = *in ius vocare, in iure agere* 94. 102, 10. 153, 5.

mallus publicus = *placitum* 80, 15. 94, 10.

marach, mara, marah, marac, marahc, marad, macrh, mar, marhc, marcha, marca, march = *equus, 'Mähre'* 131, 5. 132, 5; *cfr.* 131, *n.* 2.

marahscalcus, mariscalcus, marischalcus, maricalcus, marescalcus, marscalcus = *servus equorum* 139, 5.

marca, marcha = *provincia, terminus, 'Mark'* 24, 20. 32, *B* 20. 106, 10.

marczan, marczanh, marczand, marczandi, marctan, marchzan, marchzant, marchazan, marceant, marozan, marachanz, marchandi = *dens maxillaris* 120, 15; *cfr. Graff V,* 684.

mediofidus, mediofledus, mediofredus = *'mittelbegütert'* 32, 15; *cfr. Graff III,* 772; *Schroeder l. c.; v. supra* fledus.

medula, medulla, medela *etc.* = *lignum, 'Holzbrett'* 26, 5; *cfr. Schraeder l. c.; Grimm, 'Gesch. d. D. Spr.'* 483. (696). 722. (1026).

minoflidus, minofledus = *'minderbegütert'* 23, 10. 15. 25, 5; *cfr.* fledus, mediofledus.

mort 136, *B* 10; *v.* mortaudus.

mortaudus, morthaudus, morttaudus, morittaudus, morthtaudo, morthdaudo, mordtautus, mordtaudus, morttoto, mortotus, morototus, mortotodus, mortot, mortodus, morttodus, mortdotus, mortdôdo, mortedus, mortudus, morttudo, marttaudo, morstaudo, mordtodus, mordtotus, mordtototo, mordtotin, mordthotum, mordtoten, mordtutus, mordauto, mortaldus, mortandus, mortridus, mordridus, mortrito, morderod, morderrod, mordot, mortho, mordthtum, mortuum, morcodus, mortuadus, mortuatus = *clam occisus* 23, 20. 107, 10. 136, 10; *cfr. Graff II,* 856; *Grimm, 'RA.'* 625 *sqq.; Grimm, 'WB.' VI, v. 'Mord'; Fick l. c. p.* 233.

morgangeba, morgangaba, morgangabir, morgantgabir, morgangkaba, morganghoba, morgangheba, morghanghcba, morgantgeppha, moraganghepa, morganagheba, morginagepha, moragangeba, morgengaba = *donum matutinale* 113, 15.

mundium, mondium, mundum, mondum, mundeburdum = *potestas mariti sive patris* 24, 5. 110, 1. 111, 10. 15.

nasthait, nasthaid, nastait, nastaid, nastahit, nahishait, nostahet, nasttahit, masthat 114, 5; *cfr. Graff I,* 152.

nastula = *fibula* 24, 10.

pulislac, pulisslac, puliselac, pulislach, pulislacch, pullislac, pulslac, bulislac, purislac, pluleslach, pulisalac, pulisalca, plurisiac = *'Beulenschlag'* 116, 5; *cfr. Grimm, 'WB.' I, v. 'Beule'; Graff III,* 105.

rauba, rouba, raupa, rausa = *vestis* 108, 1; *cfr. Graff II,* 357; *Diez l c. v. 'roba'*.

rehpoch = *'Rehbock'* 30, *B* 15.

rozz = *muccus* 119, *B* 15; *cfr. Graff II,* 559.

saiga, sagia, sagga 24, 15. 30, 1. 72. 73, 10; *v.* 73, *n.* 1.

sala, scala = *cubiculum, 'Saal'* 140, 15; *cfr. Graff VI,* 176; *Diez l. c. I, v. 'sala'; Fick l. c. p.* 320; *Schade l. c. v. 'sal'*.

scardi, scardlithdi, eschardi, litscardi, litiscarti, lidisscart, lidiscarch, lithscart, liderarti, lithsaart, liderarta, litercardi, orscardi, orscarti, orscardinis, orcardi, oscardi, orfared, eschardi = *'Gliedverstümmelung, Ohrverstümmelung'* 118, 5; *cfr. Graff VI,* 528; *Fick l. c. p.* 333; *Schade l. c. v. 'scarti, ôrscartî, lidascart'*.

scelo = *admissarius, 'Schälhengst'* 130, *B* 15; *cfr. ib. n.* 4.

seniscalcus, seniscalvus, siniscalcus, siniscalchus, sinischalcus, sinscalches, siniscacus = *'Altknecht', 'Seneschall'* 138, 15; *cfr. Grimm, 'RA.' p.* 302; *et auctores supra p.* 138, *n.* 2 *citatos.*

siusis, seusis, seucis, scuussis, suesis, suise 142, 5; *cfr. supra p.* 142, *n.* 1, *et Graff VI,* 282.

spicaria, spicarium, spichere = *'Speicher'* 142, 1; *cfr. Graff VI,* 326; *Schade l. c. v. 'spîcâri'*.

stelzia = *'Stelzbein'* 22, 30; *cfr. Graff VI,* 678; *Schade l. c. v. 'stelzja'*.

stotarius, staturius, statorius, stocarius, stutarius, stuotarius = *equarius, equorum custos* 28, 1; *cfr. Graff VI,* 653; *Schroeder l. c.*

straaf = *poena* 65, 15.

stria, instrigare = *venefica, veneficari* 23, 1. 5. 49 (LXX, *cod.* 8); *cfr. Graff VI,* 739.

stuote = *equa* 133, *B* 20.

stuppare = *obturare* 117, 15; *v. supra p.* 117, *n.* 4.

sueigen = *grex armentorum* 135, *B* 20; *v. supra p.* 135, *n.* 4.

taudragil, taudragildi, tautragil, thautsagil, tautragilli, taudrail, taudrugil, taudrigil, taudregil, toutragil, traudigil, toutregil *etc.* = *'Thauträger'* 127, 10; *v. auctores supra p.* 127, *n.* 2 *citatos.*

taxaca, texaga, texago, texega, texaca, texeca, texata, axega, taxiaga, dexa = *furtum* 32, 5; *cfr. Graff V,* 463; *Schroeder l. c.; Grimm apud Merkel, Lex Salica, Praefatio p.* VIII.

treudis, treudas, treudum, treude, trehudis, treundis, tredidis, triudis, trudis, trudens, reutes = *pedica* 28, 5. 10. 29, 5; *v. supra p.* 28, *n.* 5, *et Graff V,* 524.

troppus, troppo, tropo, trupe = *grex, 'Trupp, Heerde'* 133, 5; *cfr. Graff V,* 488; *Diez l. c. I, v. 'tropa'; Schade l. c. v. 'tropĕl'*.

vassus, vasus, vassis, bassus 96, 1. 138, 15; *v. supra p.* 138, *n.* 3.

uberscriten = *transpassare* 144, *B* 15.

vervurfet = *abortivum fecerit* 134, *B* 20.

vesontus, visontus, bisontus, bissontus, bisons, bissons, bisantus, bisentus, bisito, wisunt = *'Wisunt'* 28, 5; *cfr. Graff I,* 1078; *Schade l. c. v. 'wisunt'*.

virstreddene = *'farstredan', inhibere, sistere* 123, *B* 20; *cfr. Graff VI,* 745; *Schade l. c. v. 'strëdan' (II. Br.).*

virscoppot 117, *B* 20, *idem quod* stuppat; *v. p.* 117, *n.* 5.

volon = *pullus, 'Fohlen'* 134, *B* 20; *cfr. Grimm, 'WB.' III, v. 'Fohle'*.

uunth, uuint, uuindum = *'Windhund' (?)* 143, *B* 20.

wasilus = *humor* 22, 1. 15; *cfr. Graff I,* 1063; *Schade l. c. v. 'wasal'*.

wegalauge = *insidiatio* 23, 35; *cfr. Grimm, 'RA.' p.* 632 *et 'Gesch. d. D. Spr.'* 388. (557).

wirigildum, wiregildum, widrigildum, weregildum, wedregildum, wedrigildum, wirigeldum, wedregeldum, weregeldum, weregeldum, wergeldum, wirgeldum *multis locis* = *mulcta pro occisione hominis liberi parentibus occisi ab occisore solvenda.*

zivirstreddene, *i. e.* zi (= ze, zu) virstreddene; *v.* virstreddene.

zurft, zurf, zurufd, zuruft, zeruf, zurfodi, zturf, zturffodi, zurb, corfo, curffo, curf, curffodi, carffod, cursfo, curso, surfo, turst = *'Torf'* 145, 15; *cfr. Graff V,* 706; *Schade l. c. v. 'zurba'; Fick p.* 119.

TABULAE SYNOPTICAE.

EDITIO NOVA PACTI ALAMANNORUM CUM MERKELIANA COLLATA.

Editio nova.	*Editio Merkeliana.*
Fragm. I.	*Fragm. I.*
1—5.	1—5.
Fragm. II.	*Fragm. II.*
1—23.	1—23.
24.	24. 25.
25—41.	26—42.
42.	43. 44.
43.	45.
44.	46. 47.
45—53.	48—56.
Fragm. III.	*Fragm. III.*
1—13.	1—13.
14.	14. 15.

Editio nova.	*Editio Merkeliana.*
Fragm. III.	*Fragm. III.*
15. 16.	16. 17.
17.	18. 19.
18. 19.	20. 21.
20.	22—24.
21.	25—27.
22—24.	28—30.
25.	31—33.
26—28.	34—36.
29.	37 *(pars prior).*
Fragm. IV.	
1.	37 *(pars posterior).*
2.	38.

De Fragmento V. novae editionis v. supra p. 33 et p. 153 sqq.

EDITIO NOVA LEGIS ALAMANNORUM CUM MERKELIANA COLLATA.

Numeri Latini titulos, Arabici paragraphos, litterae uncinis inclusae ex. gr. (a) (b) *minores columnas indicant.*

Editio nova.		*Editio Merkeliana.*		
A.	*B.*	*Hlot.*	*Lant.*	*Karol.*
I.	I.	I.	Prooem.	I.
II, 1.	II, 1.	II, 1. 2.	I, 1.	II, 1.
II, 2.	II, 2.	II, 3.	I, 2.	II, 2.
	II (b) 2.			II (b) 2.
III, 1.	III, 1.	III, 1.	II, 1.	III, 1. 2. 3.
III, 2.	III, 1.	III, 2.	II, 2.	
III, 3.	III, 1.	IV.		
	III (b) 1—3.			III (b) 1—3.
IV.	IV.	V.	III.	IV.
V.	V.	VI.	IV.	V.
	V (b) 1—3.			V (b) 1—3.
	VI, 1—4.			VI, 1—4.
VI.	VII.	VII, 1. 2.	V.	VII.
VII.	VIII.	VIII *A.*	VI.	VIII.
	VIII (b).			VIII (c).
VIII.	IX.	VIII *B.*	VII.	IX.
IX.	X.	IX.	VIII.	X.
X.	XI.	X.	IX.	XI.
XI.	XII.	XI, 1. 2.	X, 1. 2.	XII.
XII.	XIII.	XII, 1. 2.	XI, 1. 2.	XIII.
XIII.	XIV.	XIII.	XII.	XIV.
XIV.	XV.	XIV.	XIII.	XV.
XV, 1.	XVI, 1.	XV.	XIV, 1.	XVI.
XV, 2.	XVI, 2.	XVI.	XIV, 2.	
XVI.	XVII.	XVII.	XV.	XVII.
XVII, 1.	XVIII, 1.	XVIII, 1.	XVI, 1.	XVIII, 1.
		XVIII, 2.	XVI, 2.	
XVII, 2.	XVIII, 2.	XVIII, 3.		XVIII, 2.
		XVIII, 4.	XVI, 3.	
XVIII.	XIX.	XIX.	XVII.	XIX.
XIX.	XX.	XX.	XVIII.	XX.
XX.	XXI.	XXI.	XIX.	XXI.
XXI.	XXII.	XXII, 1. 2. 3.	XX.	XXII.
XXII, 1.	XXIII, 1.	XXIII, 1. 2.	XXI, 1. 2.	XXIII, 1. 2.
XXII, 2.	XXIII, 2.	XXIII, 3. 4.	XXI, 3.	XXIII, 3.
XXIII.	XXIV.	XXIV.	XXII.	XXIV.
XXIV.	XXV.	XXV.	XXIII.	XXV.
XXV, 1. 2.	XXVI, 1. 2.	XXVI.	XXIV.	XXVI.
XXVI, 1.	XXVII, 1.	XXVII, 1.	XXV.	XXVII.
XXVI, 2.	XXVII, 2.	XXVII, 2. 3.		

Editio nova.		*Editio Merkeliana.*		
A.	*B.*	*Hlot.*	*Lant.*	*Karol.*
XXVII, 1.	XXVIII, 1.	XXVIII, 1. 2.	XXVI, 1.	XXVIII, 1.
XXVII, 2.	XXVIII, 2.	XXVIII, 3.	XXVI, 2.	XXVIII, 2. 3. 4.
XXVII, 3.	XXVIII, 3.	XXVIII, 4. 5.		
XXVIII, 1. 2.	XXIX, 1. 2.	XXIX, 1.	XXVII, 1. 2.	XXIX.
XXVIII, 3.	XXIX, 3.	XXIX, 2.		
XXIX.	XXX.	XXX.	XXVIII.	XXX.
XXX.	XXXI.	XXXI.	XXIX, 1. 2.	XXXI.
XXXI.	XXXII.	XXXII.	XXX.	XXXII.
XXXII.	XXXIII.	XXXIII.	XXXI.	XXXIII.
XXXIII.	XXXIII a.	*deest.*	XXXII.	*deest.*
XXXIV.	XXXIV.	XXXIV.	XXXIII.	XXXIV.
XXXV, 1.	XXXV, 1.	XXXV, 1. 2.	XXXIV, 1.	XXXV.
XXXV, 2.	XXXV, 2.	XXXV, 3. 4.	XXXIV, 2.	
XXXVI, 1.	XXXVI, 1.	XXXVI, 1.	XXXV, 1.	XXXVI, 1.
XXXVI, 2.	XXXVI, 2.	XXXVI, 2. 3.	XXXV, 2.	XXXVI, 1.
XXXVI, 3.	XXXVI, 3.	XXXVI, 4. 5.	XXXV, 3.	XXXVI, 3.
XXXVII, 1.	XXXVII, 1.	XXXVII, 1.	XXXVI, 1.	XXXVII.
XXXVII, 2.	XXXVII, 2.	XXXVII, 2. 3.	XXXVI, 2.	
XXXVIII.	XXXVIII.	XXXVIII, 1.	XXXVII, 1.	XXXVIII.
		XXXVIII, 2—5.	XXXVII, 2.	
XXXIX.	XXXIX.	XXXIX, 1. 2.	XXXXVIII.	XXXIX, 1.
		XXXIX, 3.		XXXIX, 2.
XL.	XL.	XL.	XXXIX.	XL.
XLI, 1.	XLI, 1.	XLI, 1.	XL, 1.	XLI, 1.
		XLI, 2.	XL, 2.	XLI, 2.
XLI, 2.	XLI, 2.	XLI, 3.	XL, 3.	
XLII, 1.	XLII.	XLII.	XLI, 1.	XLII.
XLII, 2.	XLIII.	XLIII.	XLI, 2.	XLIII.
XLIII.	XLIV.	XLIV, 1. 2.	XLII.	XLIV.
XLIV.	XLV.	XLV.	XLIII.	XLV.
XLV.	XLVI.	XLVI, 1. 2.	XLIV.	XLVI, 1. 2.
XLVI.	XLVII.	XLVII, 1. 2.	XLV, 1. 2.	XLVII.
XLVII.	XLVIII.	XLVIII, 1. 2.	XLVI.	XLVIII, 1. 2.
XLVIII.	XLIX.	XLIX, 1. 2.	XLVII.	XLIX, 1. 2.
XLIX, 1.	L, 1.	L, 1. 2. 3.	XLVIII, 1.	L, 1. 2.
XLIX, 2.	L, 2.	L, 4.	XLVIII, 2.	L, 3.
L, 1.	LI, 1.	LI, 1.	XLIX, 1.	LI, 1.
L, 2.	LI, 2.	LI, 2. 3.	XLIX, 2.	LI, 2.
LI.	LII.	LII, 1. 2.	L.	LII.
LII.	LIII.	LIII.	LI.	LIII.
LIII, 1. 2.	LIV, 1. 2.	LIV, 1. 2.	LII.	LIV, 1. 2.
LIV, 1.	LV.	LV, 1. 2. 3.	LIII, 1.	LV.
LIV, 2.	LVI, 1.	LVI, 1.	LIII, 2.	LVI, 1.
LIV, 3.	LVI, 2.	LVI, 2.	LIII, 3.	LVI, 2.
LV.	LVII.	LVII, 1. 2.	LIV.	LVII.
LVI, 1.	LVIII, 1.	LVIII, 1—4.	LV, 1.	LVIII, 1.
LVI, 2.	LVIII, 2.	LVIII, 5.	LV, 2.	LVIII, 2.
LVII, 1.	LIX, 1.	LIX, 1.	LVI, 1.	LIX, 1.
LVII, 2.	LIX, 2.	LIX, 2.		
LVII, 3.	LIX, 3.	LIX, 3.	LVI, 2.	
LVII, 4. 5.	LIX, 4. 5.	LIX, 4. 5.	LVI, 3. 4.	LIX, 2.
LVII, 6. 7.	LIX, 6. 7.	LIX, 6. 7.	LVI, 5. 6.	LIX, 3.
LVII, 8. 9.	LX, 1. 2.	LX, 1. 2.	LVI, 7. 8.	LX, 1.
LVII, 10.	LX, 3.	LX, 3.	LVI, 9.	LX, 2.
LVII, 11. 12.	LXI, 1. 2.	LX, 4. 5.	LVI, 10.	LXI, 1.

Editio nova.		*Editio Merkeliana.*		
A.	*B.*	*Hloth.*	*Lant.*	*Karol.*
LVII, 13. 14.	LXI, 3. 4.	LX, 6. 7.	LVI, 11. 12.	LXI, 2.
LVII, 15.	LXII, 1.	LX, 8.	LVI, 13.	LXII, 1.
LVII, 16. 17.	LXII, 2. 3.	LX, 9. 10.	LVI, 14. 15.	LXII, 2.
LVII, 18. 19.	LXIII, 1. 2.	LX, 11. 12.	LVI, 16.	LXIII, 1.
LVII, 20. 21.	LXIII, 3. 4.	LX, 13. 14.	LVI, 17.	LXIII, 2.
LVII, 22. 23.	LXIII, 5. 6.	LX, 15. 16.	LVI, 18. 19.	LXIII, 3. 4.
LVII, 24. 25.	LXIII, 7. 8.	LX, 17. 18.	LVI, 20.	LXIII, 5.
LVII, 26.	LXIV, 1.	LX, 19. 20.	LVI, 21.	LXIV, 1.
LVII, 27. 28.	LXIV, 2. 3.	LX, 21. 22.	LVI, 22. 23.	LXIV, 2. 3.
LVII, 29. 30.	LXV, 1. 2.	LX, 23. 24.	LVI, 24. 25.	LXV, 1.
LVII, 31. 32.	LXV, 3. 4.	LXI, 1. 2.	LVI, 26.	LXV, 2.
LVII, 33. 34.	LXV, 5. 6.	LXII, 1. 2.	LVI, 27.	LXV, 3. 4.
LVII, 35—38.	LXV, 7—10.	LXI, 3—6.	LVI, 28.	LXV, 5—8.
LVII, 39. 40.	LXV, 11. 12.	LXI, 7. 8.	LVI, 29. 30.	LXV, 9. 10.
LVII, 41. 42.	LXV, 13. 14.	LXII, 3. 4.	LVI, 31.	LXV, 11.
LVII, 43—45.	LXV, 15—17.	LXII, 5—7.		LXV, 12.
LVII, 46—48.	LXV, 18—20.	LXII, 8—10.		LXV, 13.
LVII, 49—51.	LXV, 21—23.	LXII, 11—13.		LXV, 14.
LVII, 52. 53.	LXV, 24. 25.	LXII, 14. 15.		LXV, 15. 16.
LVII, 54—57.	LXV, 26—29.	LXIII, 1—4.	LVI, 32.	LXV, 17.
LVII, 58.	LXV, 30.	*deest.*		LXV, 18.
LVII, 59.	LXV, 31.	LXIII, 5.		
LVII, 60. 61.	LXV, 32. 33.	LXIV, 1. 2.	LVI, 33.	LXV, 19.
LVII, 62. 63.	LXV, 34. 35.	LXIV, 3. 4.	LVI, 34. 35.	LXV, 20. 21.
LVII, 64. 65.	LXV, 36. 37.	LXV (b) 1. 2.	LVI, 36.	LXV, 22.
LVII, 66. 67.	LXV, 38. 39.	LXV (b) 3. 4.		LXV, 23.
LVII, 68.	LXV, 40.	LXVI, 1.		
LVII, 69.	LXV, 41.	LXVI, 2.	LVI, 37.	LXV, 24.
LVIII.	LXVI.	LXVII.	LVII.	LXVI.
LIX, 1. 2.	LXVII, 1. 2.	LXVIII, 1. 2.	LVIII.	LXVII, 1. 2.
LX, 1.	LXVIII, 1.	LXIX, 1. 2.	LIX.	LXVIII, 1.
LX, 2. 3.	LXVIII, 2. 3.	LXIX, 3. 4.		LXVIII, 2. 3.
LXI, 1.	LXIX, 1.	LXX, 1. 2.	LX.	LXIX.
LXI, 2.	LXIX, 2.	LXX, 3.		
LXII.	LXX, 1. 2.	LXXI, 1. 2.	LXI.	LXX, 1.
LXIII, 1. 2.	LXX, 3. 4.	LXXII, 1. 2.	LXII, 1.	LXX, 2.
LXIII, 3.	LXX, 5	LXXII, 3.	LXII, 2.	LXX, 3.
LXIV.	LXXI.	LXXIII.	LXIII.	LXXI.
LXV, 1. 2. 3.	LXXII, 1. 2. 3.	LXXIV, 1. 2. 3.	LXIV.	LXXII.
LXVI.	LXXIII.	LXXV.	LXV.	LXXIII.
LXVII, 1.	LXXIV, 1.	LXXVI, 1.	LXVI, 1.	LXXIV, 1.
LXVII, 2.	LXXIV, 2.	LXXVI, 2.	LXVI, 2.	
LXVII, 3.	LXXIV, 3.	LXXVI, 3.		LXXIV, 2.
LXVIII, 1—4.	LXXV, 1—4.	LXXVII, 1—4.	LXVII.	LXXV.
LXIX.	LXXVI.	LXXVIII.	LXVIII.	LXXVI.
LXX.	LXXVII.	LXXIX.	LXIX.	LXXVII.
LXXI, 1—3.	LXXVIII, 1—3.	LXXX, 1.	LXX.	LXXVIII.
LXXI, 4.	LXXVIII, 4.	LXXX, 2.		
LXXII.	LXXIX, 1.	LXXXI, 1.	LXXI.	LXXIX, 1.
LXXIII.	LXXIX, 2.	LXXXI, 2.	LXXII.	LXXIX, 2.
LXXIV, 1—3.	LXXIX, 3—5.	LXXXI, 3—5.	LXXIII.	LXXIX, 3—5.
LXXIV, 4. 5.	LXXIX, 6. 7.	LXXXI, 6. 7.		LXXIX, 6.
LXXV, 1. 2.	LXXX, 1. 2.	LXXXII, 1. 2.	LXXIV, 1.	LXXX, 1.
LXXV, 3.	LXXX, 3.	LXXXII, 3.	LXXIV, 2.	LXXX, 2.
LXXVI, 1. 2.	LXXXI, 1. 2.	LXXXIII, 1. 2.	LXXV, 1. 2.	LXXXI, 1. 2.

Editio nova.		*Editio Merkeliana.*		
A.	*B.*	*Illoth.*	*Lant.*	*Karol.*
LXXVII, 1—4.	LXXXI, 3—6.	LXXXIII, 3—6.	LXXVI, 1. 2 (c 1–4).	LXXXI, 3—6.
LXXVIII, 1. 2.	LXXXII, 1. 2.	LXXXIV, 1.	LXXVII, 1.	LXXXII, 1.
LXXVIII, 3.	LXXXII, 3.	LXXXIV, 2.	LXXVII, 2.	LXXXII, 2.
LXXVIII, 4.	LXXXII, 4.	LXXXIV, 3.	LXXXII, 3.	LXXXII, 3. 4.
LXXVIII, 5.	LXXXII, 5.	LXXXIV, 4.	LXXXII, 4.	LXXXII, 5.
LXXVIII, 6.	LXXXII, 6.	LXXXIV, 5.	LXXVII, 5.	LXXXII, 6. 7.
LXXIX.	LXXXIII, 1.	LXXXV.	LXXVIII.	LXXXIII, 1.
LXXX.	LXXXIII, 2.	LXXXVI.	LXXIX.	LXXXIII, 2.
LXXXI.	LXXXIV.	LXXXVII.	LXXX.	LXXXIV.
LXXXII.	LXXXV.	LXXXVIII.	LXXXI.	LXXXV.
LXXXIII, 1. 2.	LXXXVI, 1. 2.	LXXXIX, 1. 2.	LXXXII, 1. 2.	LXXXVI.
LXXXIV.	LXXXVII.	XC.	LXXXIII.	LXXXVII.
LXXXV.	LXXXVIII.	XCI.	LXXXIV.	LXXXVIII.
LXXXVI, 1.	LXXXIX, 1.	XCII, 1.	LXXXV, 1.	LXXXIX, 1.
LXXXVI, 2. 3. 4.	LXXXIX, 2. 3. 4.	XCII, 2. 3. 4.	LXXXV, 2.	LXXXIX, 2.
LXXXVII, 1. 2.	XC, 1. 2.	XCIII, 1. 2.	LXXXVI.	XC.
LXXXVIII, 1. 2.	XCI, 1. 2.	XCIV, 1.	LXXXVII.	XCI.
LXXXVIII, 3.	XCI, 3.	XCIV, 2. 3.		
LXXXIX, 1. 2.	XCII, 1. 2.	XCV.	LXXXVIII.	XCII.
XC.	XCIII.	XCVI.	LXXXIX.	XCIII.
XCI.	XCIV.	XCVII.	XC.	XCIV.
XCII, 1. 2.	XCV, 1. 2.	XCVIII, 1. 2.	XCI.	XCV, 1. 2.
XCII, 3.	XCV, 3.	XCVIII, 3.		XCV, 3.
XCII, 4. 5.	XCV, 4.	XCVIII, 4.		
XCIII, 1.	XCVI, 1.	XCIX, 1.	XCII, 1.	XCVI.
XCIII, 2. 3. 4.	XCVI, 2. 3. 4.	XCIX, 2. 3. 4.	XCII, 2.	
XCIV, 1.	XCVII, 1.	C, 1.	XCIII, 1.	XCVII, 1.
XCIV, 2.	XCVII, 2.	C, 2.	XCIII, 2.	
		C, 3.		XCVII, 2.
XCIV, 3.	XCVII, 3.	C, 4. 5.		
XCIV, 4.	XCVIII, 1.	CI, 1.	XCIII, 3.	XCVIII, 1.
XCIV, 5.	XCVIII, 2.	CI, 2.	XCIII, 4.	XCVIII, 2.
XCIV, 6.	XCVIII, 3.	CI, 3.		XCVIII, 3.
XCV, 1.	XCIX, 1.	CI, 4.	XCIV, 1.	XCIX, 1.
XCV, 2—6.	XCIX, 2—6.	CI, 5—9.	XCIV, 2.	
XCV, 7.	XCIX, 7.	CI, 10. 11.	XCIV, 3.	XCIX, 2.
XCV, 8. 9. 10.	XCIX, 8. 9. 10.	CI, 12. 13. 14.		
XCV, 11.	XCIX, 11.	CII, 1. 2.	XCIV, 4.	XCIX, 3.
XCV, 12.	XCIX, 12.	CII, 3. 4.	XCIX, 5.	XCIX, 4.
XCV, 13.	XCIX, 13.	CII, 5.	XCIV, 6.	XCIX, 5.
XCV, 14. 15.	XCIX, 14. 15.	CII, 6. 7.	XCIV, 7.	XCIX, 6.
XCV, 16.	XCIX, 16.	CII, 8.	XCIV, 8.	
XCVI, 1.	XCIX, 17.	CII, 9. 10.	XCV, 1.	
XCVI, 2.	XCIX, 18.	CII, 11.	XCV, 2.	XCIX, 7.
XCVI, 3.	XCIX, 19.	CII, 12.	XCVI, 1.	XCIX, 8.
XCVI, 4.	XCIX, 20.	CIII, 1. 2.	XCVI, 2.	XCIX, 9.
XCVI, 5.	XCIX, 21.	CIV.	XCVI, 3.	XCIX, 10.
XCVI, 6. 7.	XCIX, 22. 23.	Add. Sect. II, 1. 2.	XCVI, 4. 5.	XCIX, 11. 12.
XCVII, 1. 2.	XCIX, 24. 25.	Add. Sect. II, 3. 4.	XCVII, 1. 2.	XCIX, 13. 14.
XCVII, 3. 4.	*desunt.*	*desunt.*	XCVII, 3. 4.	*desunt.*
XCVIII, 1. 2.			XCVIII, 1. 2.	

CORRIGENDA.

P. 4, *l.* 46, *nota* 1 *lege: Fragm. II*, 1—30. 32—53; *fragm. III*, 1—15. 20—29; *fragm. IV.*
P. 5, *l.* 17 *lege: et* §. 42. *fragm. II*, §. 20. *fragm. III.*
P. 6, *l.* 28 *pro: capitum lege: titulorum.*
P. 6, *l.* 31 *pro: Primum capitulum lege: Primus titulus.*
ibid. *pro: capituli lege: tituli.*
P. 10, *l.* 34 *lege: (A* 3*)*, 90 *(A* 9*)*, 95 *(A* 1. 12*) etc.*
P. 13, *l.* 39 *pro:* §. 14 *lege:* §. 15.
P. 16, *l.* 13. 14 *pro: Qua editione utimur lege: Codicis collatione a Christiano Engelhard Argentinensi prius facta utimur.*
P. 22, *l.* 41 *lege:* 2) *Cfr. Lex LVII*, 60. 3) *Cfr. Lex LVII*, 63.
ibid. l. 42 *lege:* 5) *Cfr. Lex LVII*, 31. 36. 60. 6) *Cfr. Lex LVII*, 55. 56.
ibid. l. 43 *lege:* 8) *Cfr. Lex LVII*, 54. 9) *Cfr. Lex LVII*, 36. 37.
ibid. l. 44 *lege:* 11) *Cfr. Lex LVII*, 43.
ibid. l. 45 *lege:* 15) *Cfr. Lex LVII*, 46—48. 16) *Cfr. Lex LVII*, 49—51.
ibid. l. 46 *lege: Lex LVII*, 52. 19) *Cfr. Lex LVII*, 66. 62.
ibid. l. 47 *lege:* 21) *Cfr. Lex LVII*, 64. 22) *Cfr. Lex LVII*, 65.
P. 63, *l.* 18 *lege:* suis, id sunt *etc.* (*sine* principibus).
ibid. l. 43. 44 *pro: hoc caput lege: hic titulus.*
ibid. *pro: positus lege: positum.*
P. 65, *l.* 22 *lege:* m) obtineat 3—8. 10.
P. 74, *l.* 31 *lege:* m) ecclesias 1; Dei *add.* 6. 7.
P. 77, *B l.* 23. 24 *pro:* id est *lege:* l.
P. 123, *l.* 20 *lege:* 'zi virstreddene'. *Cfr. Glossarium v. virstreddene.*
P. 130, *B l.* 18. 19 *pro:* id est *lege:* l.
P. 133, *B l.* 21 *pro:* lege *lege:* l.
P. 134, *B l.* 20. 21. 27 *pro:* id est *lege:* l.